

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровська державна фінансова академія
Державна навчально-наукова установа
«Академія фінансового управління»
Лодзинський університет (Республіка Польща)
Тамбовський державний університет ім. Г.Р. Державіна
(Російська Федерація)
Білоруський державний економічний університет

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ
ТА РЕГІОНІВ**

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ
ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ И
РЕГИОНОВ**

**CURRENT PROBLEMS AND WAYS OF
ENSURING SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF COUNTRY AND REGIONS**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

28 березня 2014 р.

м. Дніпропетровськ
Україна

УДК 332.1:338.24
ББК 65.9(4укр)

А43 **Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку країни та регіонів:** тези Міжнар. наук-практ. інтернет-конференції (Дніпропетровськ, 28 березня 2014 р.). – Дніпропетровськ : ДДФА, 2014. - 400 с.

ISBN 978-966-8866-92-0

У збірнику наведено тези доповідей і виступів, зроблених на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку країни та регіонів», що відбулася 28 березня 2014 року у Дніпропетровській державній фінансовій академії.

Назва секцій:

- Бюджетно-полаткова та фінансово-економічна політика державного управління суспільного розвитку
- Наукові, правові й організаційні засади місцевого самоврядування та функціонування громадських інститутів
- Проблеми фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку продуктивних сил суспільства, регіонів та територіальних громад
- Вдосконалення фінансово-економічних механізмів підвищення ефективності функціонування економічних систем
- Удосконалення механізмів економічної безпеки та соціального захисту громадян
- Розвиток суспільно-гуманітарних відносин
- Комунікаційно-інтеграційних процесів постіндустріального суспільств вдосконалення інформаційного та обліково-аналітичного забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання
- Вдосконалення методів прогнозування, планування та інформаційних технологій у забезпеченні економічного прогресу
- Менеджмент та маркетинг сучасних організацій: проблеми та перспективи розвитку
- Інноваційні моделі розвитку регіону (країни) та напрями підвищення їх конкурентоспроможності

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

Організаційний комітет :

Н.І. Редіна – к.е.н., академік АЕН України, в.о. ректора академії – голова оргкомітету; *Л.В. Лисяк* – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи – заст. голови оргкомітету;

О.О. Гетьман – к.е.н., доцент, вчений секретар оргкомітету;
члени комітету:

Бабенко А.Г., д.е.н., професор; *Власюк В.Є.*, д.е.н., професор;
Дулік Т.О., к.е.н., доцент; *Жадько К.С.*, к.е.н., доцент;
Т.В. Корягіна, к. держ. упр., доцент; *Комарова К.В.*, к.е.н., доцент;
Падерін І.Д., д.е.н., професор; *Рядно О.А.*, д.техн.н., професор;
Малигіна Л.І.

© Автори, 2014

© Дніпропетровська державна фінансова академія, 2014

ISBN 978-966-8866-92-0

Секція 1

Бюджетно-податкова та фінансово-економічна політика державного управління суспільного розвитку

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Адаменко І.П., с.н.с.

*Науково-дослідний фінансовий інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
Україна*

В умовах розвитку суспільства фінансова-економічна політика спрямована на підтримку основних секторів економіки, активізацію процесів модернізації національного виробництва, продовження здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату, стимулювання експорту, зменшення рівня безробіття та підвищення рівня добробуту громадян.

Виходячи з зазначеного, важливим є вирішення наступних завдань.

Забезпечення макроекономічної стабільності, яка передбачає у тому числі збалансований бюджет, послідовне зниження рівня бюджетного дефіциту, передбачення параметрів інфляції.

Необхідним є удосконалення механізму оцінки пріоритетності стратегічних завдань, їх відповідності рівню соціально-економічного розвитку країни на певному етапі. Разом з тим, комплексний підхід до прийняття стратегічних рішень має враховувати внутрішні і зовнішні умови розвитку вітчизняної економіки, що дозволить перерозподілити ресурси на користь ефективних напрямків фінансової політики.

Розвиток системи управління державними фінансами передбачає: запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом, державним боргом, визначення стратегічних цілей розвитку держави з урахуванням можливостей бюджету в середньостроковій перспективі, забезпечення прозорості, передбачуваності та послідовності бюджетної політики шляхом: подальшого розвитку програмно-цільового методу; удосконалення системи стратегічного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів; створення системи контролю та моніторингу за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання; реформування сфери державних закупівель та її подальше удосконалення, насамперед у напрямі підвищення дієвості механізму закупівель товарів, робіт і послуг за

державні кошти; посилення контролю за квазіфіскальними операціями, що дасть змогу мінімізувати ризики у частині розрахунку доходів державного бюджету під час розроблення проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік; спрощення доступу громадськості до інформації з питань бюджету шляхом підвищення інституціональної спроможності державних органів.

До основних завдань бюджетної політики належать: подальша стабілізація державних фінансів шляхом утримання граничного обсягу дефіциту державного бюджету та державного боргу в межах науково-обґрунтованого рівня; фінансування дефіциту загального фонду державного бюджету переважно шляхом здійснення внутрішніх запозичень; фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів); вжиття заходів щодо проведення активних операцій, пов'язаних з управлінням державним боргом та ліквідністю єдиного казначейського рахунку, у межах граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду; управління ризиками, пов'язаними з державним боргом та наданням державних гарантій; продаж за сприятливих умов на фінансових ринках пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких взяла участь держава, із зарахуванням таких коштів до державного бюджету та їх спрямуванням переважно на дострокове погашення державного боргу; встановлення розміру прожиткового мінімуму та соціальних гарантій, які визначаються на його основі, з урахуванням зростання показників реального сектору економіки та індексу споживчих цін; забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу; підвищення якості та ефективності здійснення витрат розвитку бюджету шляхом спрямування таких коштів на реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів з урахуванням результатів оцінки їх економічної ефективності; підвищення рівня соціального захисту малозабезпечених верств населення; забезпечення прямого зв'язку між соціальними пільгами та джерелами і механізмом відшкодування їх вартості надавачам, посилення адресності надання всіх видів пільгових послуг на підставі їх обліку та упорядкування переліку їх отримувачів і встановленням економічно та соціально обґрунтованих нормативів споживання відповідних послуг, визначення методики розрахунку обсягу компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян; недопущення виникнення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери; удосконалення порядку призначення, перерахунку та індексації пенсії, створення рівних умов індексації пенсії незалежно від підстави її призначення; подальше впровадження оцінки ефективності

бюджетних програм та врахування її результатів у бюджетному процесі, насамперед для підвищення якості бюджетного планування; удосконалення бюджетного законодавства в частині встановлення відносної величини граничних обсягів надання кредитів під державні гарантії та більш жорстких умов їх надання, а також упорядкування переліку головних розпорядників бюджетних коштів відповідно до підсумків проведення адміністративної реформи.

Практична реалізація зазначених завдань дозволить перенести акцент з формування бюджетів за принципом утримання бюджетних установ на результативність їх функціонування і ступінь якісного, ефективного надання послуг, наближення їх до безпосереднього споживача.

У середньостроковій перспективі необхідно забезпечити комплексний підхід до формування інноваційної системи та інвестиційного середовища в цілому, створити умови для повного циклу розвитку інновацій, в тому числі шляхом забезпечення макроекономічної стабільності, захисту конкуренції та прав власності, усунення адміністративних бар'єрів. Необхідна розробка та реалізація конкретних механізмів впровадження та підтримки інноваційних технологій, насамперед у рамках проектів в таких галузях, як енергоефективність, телекомунікації, комп'ютерні технології і програмне забезпечення.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО БЮДЖЕТУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Белец Ж.А., аспірант

*Херсонський національний технічний університет,
Україна*

Бюджетна система України перебуває в процесі становлення та пошуку ефективного варіанту управління державними програмами. Головним інструментом стратегічного розвитку держави є ефективний бюджетний процес. Ефективне використання бюджетних коштів і контроль за цим процесом – головна ціль формування бюджетів.

Реформування бюджетної системи в Україні передбачає вдосконалення практики бюджетного планування через застосування сучасних методик і прогресивних підходів, випробуваних зарубіжним досвідом. Одним із таких підходів є програмно-цільовий метод (ПЦМ) бюджетування. Його застосування створює необхідні передумови для забезпечення збалансованості бюджетів у середньотерміновій перспективі, поліпшення рівня надання населенню органами державної влади та органами місцевого самоврядування якісних адміністративних послуг [3].

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів застосування ПЦМ бюджетування останнім часом надавали уваги в своїх працях В. Александровська, Ю. Гаврилук, Ю. Глущенко, І. Запатріна, Я. Казюк, М. Кульчицький, Т. Лебеда, І. Лопушинський, Ц. Огонь, І. Луніна, К. Павлюк, С. Самець, Р. Томорюк, І. Чугунов та інші. Ці дослідники розглядають коло проблемних питань застосування ПЦМ бюджетування, зокрема низький рівень інноваційно-інвестиційної складової державних цільових програм, контроль ефективності й результативності бюджетних програм та аудит цільового використання бюджетних коштів, стратегії бюджетування тощо. Водночас актуальними залишаються дослідження в напрямку підвищення ефективності застосування ПЦМ бюджетування та його вплив на управління результатами [2].

За визначенням Бюджетного кодексу України «ПЦМ у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу» [1, с. 10].

Нині застосування ПЦМ в бюджетному процесі передбачено Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та регулюється, зокрема, Бюджетним кодексом України, визначеними розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України. Передумовами запровадження ПЦМ планування та використання видатків місцевих бюджетів є завдання, визначені в Концепції реформування місцевих бюджетів, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р., № 308-р.

Відповідно до Основних підходів до запровадження ПЦМ складання та виконання місцевих бюджетів, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 02 серпня 2010 року № 805, перехід місцевих бюджетів на ПЦМ бюджетування відбувався поетапно, з поступовим залученням до цього процесу бюджетів різних рівнів: 2011 р. – у всіх місцевих бюджетах пілотних регіонів – АРК, Житомирська, Львівська та Луганська області (крім бюджетів сіл, селищ, міст районного значення) та бюджеті міста Києва; 2012 р. – у всіх обласних бюджетах, бюджетах міст республіканського АРК та обласного значення та бюджеті міста Севастополя; 2013 рік – у всіх районних бюджетах. З 2014 р. ПЦМ бюджетування поширюється на всі місцеві бюджети, у тому числі на сільські, селищні, міські (міст районного значення) бюджети.

Актуальність запровадження ПЦМ планування та виконання місцевих бюджетів полягає в тому, що однією з проблем розвитку місцевого самоврядування в Україні є обмеженість фінансових ресурсів, що не повною мірою забезпечують виконання повноважень, делегованих державою місцевим органам влади. Глобальна фінансова

криза, яка особливо жорстко вразила економіку України, надзвичайно загострює цю проблему. Поряд з необхідністю перегляду податкової бази для збільшення власних доходів місцевих бюджетів, існує потреба в підвищенні ефективності та результативності використання наявних бюджетних ресурсів, що досягається завдяки застосуванню ПЦМ бюджетування в процесі планування і виконання бюджету.

Упровадження ПМЦ бюджетування на рівні місцевих бюджетів дозволить значно підвищити ефективність використання бюджетних механізмів для досягнення стратегічних цілей держави у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури, соціального захисту тощо, а також дасть можливість відстежувати обсяг і якість послуг. ПЦМ бюджетування на рівні місцевих бюджетів посилює відповідальність керівників бюджетних установ не лише за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів, але й за результати бюджетних програм, якість адміністративних послуг, що надаються населенню [4].

Водночас одним з проблемних питань під час застосування ПЦМ бюджетування є оцінювання результативності бюджетних програм через недосконалість методики розрахунку показників ефективності та якості. Так, до сьогодні ще не розроблено єдиної обов'язкової методологічної бази розрахунку окремих типових показників. Наслідком цього є неможливість зіставлення і коректного визначення ефективності бюджетних програм. Крім того, удосконалення потребують типові переліки бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів, що є основою для складання паспортів бюджетних програм.

Попри значні позитивні результати від запровадження ПЦМ бюджетування на рівні місцевих бюджетів є додаткові труднощі в процесі формування, затвердження та виконання місцевих бюджетів, зокрема: недосконалість нормативно-правової і методологічної бази; відсутність спеціального програмного забезпечення, у зв'язку з чим ускладнюється процедура формування бюджету, перевірки та зіставлення даних бюджетних запитів, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання. Удосконалення потребує й процес казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Загалом, функціонування ПЦМ бюджетування неможливе без системного реформування галузей бюджетної системи та запровадження механізму фінансування послуги, а не утримання установи. Отже, програмно-цільове бюджетування – основний інструмент бюджетного процесу, що задовольняє вимоги реформування державної фінансової системи, особливо в умовах обмежених ресурсів, підтверджує потребу ефективного розподілу бюджетних коштів і підвищує відповідальність за їх використання.

Література: 1. Бюджетний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 24 вересня 2013 р.: – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 176 с.

2. Глущенко Ю.А. Практика запровадження програмно-цільового методу / Ю.А.Глущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/077.pdf>. 3. Кульчицький М.І. Програмно-цільове бюджетування на місцевому рівні / М.І. Кульчицький, С.М. Самець // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання Дніпропетровського державного аграрного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1269>. 4. Томорюк Р.В. Теоретичні засади програмно-цільового бюджетування на місцевому рівні / Р.В.Томорюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/files/konf2013/teza_tomoriuk.pdf.

БЮДЖЕТ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ДЕРЖАВИ

Гончарова Є.В., аспірантка

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Поняття бюджету є складною категорією, яку визначають у багатьох аспектах в нормативно-правових актах, наукових працях та навчальних виданнях [2].

Згідно зі ст. 2 БКУ, державний бюджет є планом формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].

Науковці розглядають бюджет як матеріальну, економічну, політичну та правову категорію. Він є:

- 1) фінансовим планом держави;
- 2) державним фондом коштів;
- 3) планом управління на рік;
- 4) нормативно-правовим актом який встановлює фінансовий план держави.

Цифри статей бюджету на поточний рік показують, звідки до бюджету повинні прийти доходи і як вони будуть витрачатись. Тому державний бюджет є єдиним актом, який забезпечує координацію та розподіл усіх грошових активів країни [2].

Оснovoу фінансової політики становить бюджетна політика, яка пов'язана насамперед із формуванням і виконанням бюджетів усіх рівнів, цільових загальнодержавних фондів. Державний бюджет України – це головний фінансовий план країни, який віддзеркалює суспільно-економічний стан у державі. Економічна нестабільність і спад виробництва негативно впливають на формування доходів та фінансування видатків бюджету.

Бюджет, його дохідна частина прямо пов'язані з Державною програмою соціально-економічного розвитку України на поточний

фінансовим рік. І навпаки, виконання зазначеної програми залежить від її фінансового забезпечення. У ньому напрямку Державний бюджет виступає основою фінансування загальнодержавних програм та сприяє їх виконанню. Державна програма соціально-економічного розвитку України і Державний бюджет України мають своє особливе місце, роль і призначення в системі суспільно-економічних відносин.

При формуванні Державного бюджету основною задачею є його збалансованість або говорячи іншими словами якнайближче наблизитися до ідеального варіанта – це повне покриття витрат прибутками й утворення залишку засобів, тобто перевищення прибутків над витратами [3].

Через державний бюджет розподіляється близько 70% національного доходу країни [2].

Бюджетну систему України складають державний бюджет і місцеві бюджети.

Сума всіх бюджетів бюджетної системи називається зведеним бюджетом [1].

Державний бюджет за структурою надходжень та видатків може бути дефіцитним або профіцитним.

Дефіцит державного бюджету – це перевищення видатків державного бюджету над доходами. Дефіцит вважається безпечним, якщо він перебуває на рівні 2-3% від ВВП.

До причин дефіциту державного бюджету можна віднести:

- зменшення приросту національного доходу в умовах кризового стану економіки;

- падіння доходів;

- зменшення акцизних податків, які надходять до держбюджету;

- збільшення бюджетних витрат;

- непослідовна фінансово-економічна політика.

Профіцит державного бюджету – це перевищення доходів державного бюджету над видатками.

Політика уряду спрямована на формування профіцитного бюджету, оскільки сила та вплив держави на економіку визначаються, насамперед, акумуляцією в її руках фінансових ресурсів, тобто її стимулювального і обмежувального впливу на економічні процеси та явища [4].

Література: 1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. 2. Гнатовська А.І. Визначення поняття «місцевий бюджет» як об'єкта міжбюджетних відносин // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – № 1. – С. 142-150. 3. Державний бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Microeconomic/5281-1.html>. 4. Поняття про державний бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16400116/finansii/ponyattya_pro_derzhavniy_byudzheth.

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Данканіч О.М., аспірантка
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

В Указі Президента України від 25.09.2008 р. № 857 «Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні» передбачено підвищення ролі регіонів України у визначенні структури і об'ємів підготовки кадрів. На рівні регіонів повинні вирішуватися питання забезпечення ринку праці висококваліфікованими кадрами, а також їх підготовка, моніторинг професій і спеціальностей в мережі освітніх установ, «рішучого повороту навчальних закладів до потреб регіональних ринків праці» [1, с. 66].

Регіоналізація є «однією з найбільш помітних тенденцій розвитку системи вищої освіти в Україні за часи незалежності, яка знаходить прояв, поряд з створенням нових ВНЗ, у відкритті чисельних філій та навчально-консультативних пунктів», – зазначає Т. Фінніков [2].

Регіоналізація освіти з точки зору суспільно-організаційного підходу розглядається як засіб розвитку регіону, його життєвого упорядкування, як частина соціально-економічної інфраструктури регіону [3, с. 43]. І.С. Дорогунцов зауважує, що регіоналізація в національних межах виражається у зростанні самоуправління розвитком регіональної економіки, зосередження владних повноважень і господарської самостійності регіонів [4, с. 73]. В.М. Петровичев підкреслює: «Сенс і значення регіоналізації освіти полягає в тому, що територія стає суб'єктом проектування та програмування свого розвитку» [5, с. 35]. О.Г. Тягушева стверджує, що «регіоналізація освіти в Україні має відбуватись шляхом створення багатокладного освітнього простору, формування нових регіональних систем освіти як нових суб'єктів освітнього простору України» [6]. Т.Г. Єрмакова досліджуючи «необхідність та сутність регіоналізації освіти» акцентувала увагу на якості освіти через «регіональність – відповідність суспільним запитам регіону», наявність якої забезпечує її ефективне функціонування як рушійної сили розвитку суспільства. Наявність специфічних освітніх потреб, а також різних освітніх можливостей регіонів визначаються причинами, якими диктується необхідність регіоналізації освіти [7]. Т.П. Козарь зазначає, що регіоналізація вищої освіти дає можливість краще визначити потреби регіональної економіки, задовольнити потреби населення та забезпечити зацікавленість громадськості. При цьому слід звернути увагу на особливості різних регіонів при використанні фінансових механізмів і стимулюванні взаємодії на регіональному й місцевому рівнях у сфері управління освітніми установами, зазначаючи,

що децентралізація й регіоналізація вищої освіти «потенційно дадуть можливість краще визначити потреби регіональної економіки, задовольнити потреби населення та забезпечити зацікавленість громадськості» [8].

При цьому слід звернути увагу на особливості різних регіонів при використанні фінансових механізмів і стимулюванні взаємодії на регіональному й місцевому рівнях у сфері вищої освіти у регіональних ВНЗ. Так, Т.М. Боголіб у своєму дослідженні зазначає, що «регіоналізація має відбуватись у процесі переходу на фінансування на особу студента у взаємозв'язку із розгортанням регіональної системи контролю якості освіти» [1, с. 66].

Ю. Коровайченко стверджує, що регіональна оптимізація є одним із завдань, яке стоїть перед Міністерством і Департаментом вищої освіти зокрема [9].

Наприклад, в 2011-2012 рр. серед заходів щодо оптимізації мережі ВНЗ, найефективнішим став проект створення Криворізького державного університету, до якого увійшли два університети, два НДІ та два структурних підрозділи інших ВНЗ. Реорганізовано Одеську державну академію холоду через приєднання до Одеської національної академії харчових технологій. Завдяки об'єднанню кількох ВНЗ утворено ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Також кілька ВНЗ I-II рівнів акредитації приєднано до ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Зокрема, ДВНЗ «Світловодський політехнічний коледж» приєднано до Кіровоградського національного технічного університету, Полтавський нафтовий геологорозвідувальний технікум – до Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Розпорядженням Кабінету міністрів України від 06.03.2013 р. №117-р є рішення «Про реорганізацію вищого навчального закладу «Державний інститут підготовки та перепідготовки кадрів промисловості» шляхом його приєднання до Національної металургійної академії України з зазначенням щодо подальшого утримання ВНЗ за рахунок коштів спеціального фонду кошторису Національної металургійної академії України, а студенти вищого навчального закладу «Державний інститут підготовки та перепідготовки кадрів промисловості» продовжують навчання в Національній металургійній академії України.

Сьогоднішнє удосконалення мережі вищих навчальних закладів здійснюється поетапно. Відбулася передача до сфери управління Міністерства освіти і науки України вищих навчальних закладів, які перебувають у сфері управління інших центральних органів виконавчої влади, з урахуванням специфіки підготовки фахівців. На регіональному рівні відбувається укрупнення вищих навчальних закладів, шляхом їх об'єднання та створення університетів регіонального типу [10].

Література: 1. Боголіб Т.М. Ринкова модель вищого навчального закладу: монографія / Т.М. Боголіб. – К.: Міленіум, 2007 – 244 с. 2. Фінніков Т. Загальний огляд системи вищої освіти України / Т.Фінніков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irf.ua/files/ukr/programs_edu_ep_333_ua_hegfv.doc. 3. Аверкин В.Н. Концептуальные основы управления региональной образовательной системой / В. Н. Аверкин. – Великий Новгород, 1999. – 54 с. 4. Дорогунцов С.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / С.І.Дорогунцов, Т.А.Заяць, Ю.І. Пітюренко – Вид. 3-тє, без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 992 с. 5. Петровичев В.М. Региональное образование: организация, управление развитием / В.М. Петровичев. – Тула, 1994. – 288 с. 6. Тягушева О.Г. Державне управління фінансового забезпечення розвитку освітньої системи України / О.Г Тягушева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/du/2009_3/files/DU309. 7. Єрмакова Т.Г. Необхідність та сутність регіоналізації освіти / Т.Г. Єрмакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/grani/2011_2/S-25.pdf. 8. Козарь Т.П. Реформування системи державного стимулювання науково-освітнього розвитку України / Т.П. Козарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/du/2009_3/files/DU309. 9. Коровайченко Ю. Вступні кампанії у нас організовані, прозорі й демократичні/ Ю. Коровайченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/31000/>. 10. Болюбаш Я.Я. Вища освіта України: звіт директора департаменту вищої освіти / Я.Я. Болюбаш [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz>.

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ДОХОДАМИ

Дейкало Л.Є., ст. викладач

Чубак А.Ю., ст. викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Казначейське обслуговування державного бюджету за доходами здійснюється відповідно до ст. 43, 45 Бюджетного кодексу України. Державна казначейська служба України (Казначейство України) забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у національному банку України. Основні завдання та функції Казначейства України визначені Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженим указом Президента України № 460 від 13.04.2011р. Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету затверджений наказом Міністерства фінансів України № 43 від 29.01.2013 року, який розроблено відповідно до статей 43, 45, 112 Бюджетного кодексу України.

У процесі казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету органи Казначейства здійснюють такі функції: відкривають бюджетні рахунки для зарахування

надходжень у національній валюті в головних управліннях Казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та Державній казначейській службі України для зарахування до державного бюджету доходів та інших надходжень в розрізі територій та кодів бюджетної класифікації; здійснюють розподіл платежів між загальним та спеціальним фондами державного бюджету, між державним і місцевими бюджетами відповідно до нормативів відрахувань, визначених бюджетним законодавством, та перераховують розподілені кошти за належністю; формують розрахункові документи і здійснюють повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету, за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету; формують розрахункові документи і проводять бюджетне відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів Міністерства доходів і зборів України; здійснюють безспірне списання коштів державного бюджету на підставі виконавчого документа у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; здійснюють перерахування дотації вирівнювання відповідним місцевим бюджетам; ведуть бухгалтерський облік усіх надходжень державного бюджету відповідно до законодавства; здійснюють у межах повноважень контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету; надають інформацію про виконання доходів та інших надходжень державного бюджету органам, що контролюють справляння надходжень бюджету [1,2].

Введення в дію на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 № 683 «Деякі питання випуску фінансових казначейських векселів» Порядку здійснення видачі, обігу, обліку і сплати фінансових казначейських векселів, виданих як електронний документ, органами Державної казначейської служби України, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 20.09.2013 № 138 сприятиме покращенню розрахунків в бюджетній сфері та зменшенню бюджетної заборгованості сприятиме.

Фінансові казначейські векселі видаються Казначейством України та Головними управліннями Казначейства в межах затверджених Кабінетом Міністрів України граничних обсягів видачі фінансових казначейських векселів для відшкодування податку на додану вартість перед платниками податку та погашення фактичної бюджетної заборгованості.

Операції з видачі та сплати фінансових казначейських векселів відображаються в бухгалтерському обліку виконання державного бюджету в установленому законодавством порядку.

Органи Казначейства при веденні бухгалтерського обліку операцій з виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями забезпечують облік усіх операцій з виконання державного бюджету відповідно до Бюджетного кодексу України,

закону про Державний бюджет України на поточний рік (доходи загального фонду та доходи спеціального фонду; доходи, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами; доходи, що розподіляються між державним та місцевими бюджетами; надходження, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету; надходження від повернення бюджетних позик, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитів до загального та спеціального фондів державного бюджету) в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Казначейське обслуговування державного бюджету за доходами унеможлиблює викривлення звітності та дає можливість на будь-який проміжок часу отримувати органам державної виконавчої влади повну і достовірну інформацію для прийняття своєчасного і правильного управлінського рішення.

Література: 1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. Про Державну казначейську службу України [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 460/2011 від 13.04.2011. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

*Дубовська О.В., здобувач
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Джерелами фінансування загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до Бюджетного Кодексу України визначено Державний та місцеві бюджети [1, ст. 87-90], але більшість видатків на фінансування загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів загального фонду місцевих бюджетів. При цьому переважна частина бюджету загальної середньої освіти формується на рівні міст обласного значення та складає близько 60 відсотків всіх видатків, а кошти обласних бюджетів, бюджетів міст обласного значення та районних бюджетів складають приблизно 99% всього бюджету загальної середньої освіти.

Варто відзначити, що сучасний механізм фінансування загальноосвітніх навчальних закладів тісно пов'язаний з системою управління ними, тому на місцевому рівні переважають методи адміністративного розподілу фінансових ресурсів, планування видатків на утримання закладів відштовхується від витрат попереднього року, фінансуванням забезпечені переважно лише

захищені статті видатків, що спонукає керівників закладів вирішувати значну частину фінансових проблем за рахунок батьків чи спонсорської допомоги, а не шляхом проведення ефективної фінансово-економічної діяльності закладу, направлену на відповідальне витрачання бюджетних коштів. Незважаючи на значне збільшення фінансування протягом останніх років, ефективність його використання залишається вкрай низькою, оскільки значна кількість фінансових ресурсів направляється не на освітні потреби, а на виплату заробітної плати з нарахуваннями на неї та оплату комунальних послуг: у загальноосвітніх школах ці витрати складають близько 95% річного бюджету закладів, у школах-інтернатах – 70-80% [2].

Разом з тим, кошти які зекономлені чи заощаджені при виконанні кошторису за будь-яким кодом економічної класифікації, через певні процедури досить складно перерозподілити та отримати додаткові кошти на фінансування видатків за іншим кодом. На практиці, значно легше і вигідніше перерозподілити зекономлені ресурси іншому загальноосвітньому навчальному закладу та поставити у більш вигірне становище керівника, який неефективно витрачав бюджетні кошти, ніж того хто дійсно докладав зусиль для їх збереження. Це призводить до того, що загальноосвітні навчальні заклади та їх керівники практично не зацікавлені не тільки в оптимізації своїх бюджетних та позабюджетних коштів та удосконаленні фінансово-економічної діяльності, а з рештою, і у діяльності, пов'язаній з навчально-виховним та іншими освітніми процесами, збільшенні обсягу освітніх послуг, оскільки бюджетні кошти на новий навчальний рік будуть все одно виділені, незважаючи на вади у господарюванні, відсутність інновацій, слабку орієнтацію на самих споживачів освітніх послуг чи низьку їх якість.

Більшість з вищезазначених проблем можливо вирішити шляхом запровадження фінансово-економічної автономії загальноосвітнього навчального закладу, яке в свою чергу дозволить ефективніше використовувати обмежені бюджетні, фінансові та матеріально-технічні ресурси. Для загальноосвітнього навчального закладу це буде означати можливість самостійного розпорядження виділеними фінансовими ресурсами, переходу від отримання коштів за кодами економічної класифікації до фінансування єдиною сумою, самостійного затвердження кошторису та змін до нього, застосування відносин з одержувачами освітніх послуг на основі договорів або контрактів. Впровадження фінансово-економічної автономії загальноосвітнього навчального закладу, перш за все, передбачає запровадження єдиних правил фінансування видатків, які мають забезпечити відмову від застарілих принципів фінансування на основі кошторисного методу. На нашу думку, перспективним напрямком удосконалення механізму фінансування загальноосвітніх навчальних закладів, може стати введення нормативно-подушного методу, до

позитивних рис якого можна віднести перехід від принципу утримання освітньої установи до принципу фінансування освітніх потреб кожного учня (вихованця), підвищення самостійності загальноосвітніх навчальних закладів у плануванні та використанні фінансових ресурсів, зменшення до мінімуму суб'єктивних факторів розподілу бюджетних коштів, його зрозумілість та прозорість, можливість покращення фінансово-економічного становища найбільш ефективно працюючих закладів. Введення нормативно-подушного методу фінансування дозволить не тільки вирівняти умови здійснення освітніх процесів та забезпечити перехід від фінансування мережі освітніх установ до безпосереднього фінансування освітніх послуг, але й підвищити їх якість та стимулювати кращі регіональні загальноосвітні навчальні заклади.

Література: 1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. // ВВРУ. – 2010. – № 50-51. – ст. 572. 2. Звіт Головного управління Державної казначейської служби України у Дніпропетровській області про виконання місцевих бюджетів Дніпропетровської області за 2007-2012 роки.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

*Дулiк Т.О., к.е.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Дійовим чинником, що сприяє демократизації суспільних відносин в Україні та одночасно здійснює стимулюючий вплив на розвиток діяльності таких платників податків як суб'єкти малого підприємництва є застосування згідно з Податковим кодексом спеціальних податкових режимів, різновидом яких є єдиний податок як форма спрощення оподаткування, обліку і звітності [1].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності (далі єдиний податок) – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 Податкового кодексу (далі Кодекс), на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених главою 1, розділу 14 з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

Отже, згідно зі ст. 297 Кодексу платники єдиного податку звільнюються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів: податку на прибуток підприємств (для юридичних осіб); податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування), що отримані в результаті господарської діяльності фізичної особи та оподатковані згідно з главою 1 розділу 14 Кодексу; податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім податку на додану

вартість, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку 3% та 5%, визначену підпунктом 1 підпункту 293.3.1 пункту 293.3 або підпунктом 1 підпункту 293.3.2 пункту 293.3 статті 293 цього Кодексу; земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності; збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства [1]. Разом з тим, стримуючим чинником є те, що платники єдиного податку зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок у порядку, визначеному Законом України №5492/17 від 20.11.2012 р. «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [2]. Отже, таке звільнення від сплати шести податків і зборів є вагомою перевагою єдиного податку, який названо тому, що він заміняє собою сплату вище зазначеного їх переліку. Справді, стягнення єдиного податку є більш простою й раціональною процедурою, ніж стягнення різноманітних за видами та досить розгалуженої їх сукупності, для адміністрування яких потребуються суттєві витрати. Загалом можна дійти висновку, що єдиний податок є важливою і необхідною ланкою податкових відносин, які виникають у суспільстві між державою та його платниками. При цьому він виступає значним фінансовим підґрунтям для місцевого самоврядування і тому є головним регулятором реалізації регіональної податкової політики та формується у зв'язку з іншими її інструментами, які одночасно є невід'ємними елементами економічної системи держави. Проте не слід забувати, що всі податки, у тому числі єдиний податок, можуть бути ще й дуже небезпечним інструментом у розпорядженні держави (органів місцевого самоврядування). Адже без наукової концепції податкової політики загалом та регіональної в тому числі, вони можуть гальмувати соціально-економічний розвиток держави, регіону. Сучасна концепція податкової політики України містить обґрунтовані висновки щодо впливу місцевого оподаткування на результати господарської діяльності підприємств та організацій, обсяг, напрямки й характер інвестицій, розмір і структуру фонду споживання, галузеву й територіальну структуру економіки. Таке зорієнтоване вдосконалення місцевого оподаткування сприятиме гарантованому забезпеченню необхідної доходної бази місцевих бюджетів, стимулюванню місцевої влади до пошуку нових джерел доходів, а також подоланню диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів та прискореному розвитку депресивних територій.

Отже, беручи до уваги вищевикладені теоретико-правові положення, спробуємо виділити ряд узагальнень і висновків щодо характерних ознак єдиного податку, які є визначальними у його змісті.

1. Єдиний податок є платежем юридичних і фізичних осіб-підприємців, що стягується до місцевих бюджетів держави. На відміну від інших обов'язкових платежів, які не дозволяється використовувати не за призначенням та, що стягуються, наприклад, до державних цільових фондів, цей податок не має конкретного цільового призначення.

2. Єдиний податок встановлюється виключно державою на підставі Кодексу, за юридично закріпленими правилами. Його встановлення державою – це своєрідна форма прояву її державного суверенітету і здійснення належних функцій влади. Отже, мобілізація і використання надходжень від сплати єдиного податку мають правову основу, стають об'єктом контролю з боку органів доходів і зборів.

3. Єдиний податок – це обов'язковий вид платежу. Обов'язковість податку виражається в тому, що за порушення встановленого строку сплати, розміру платежу, ухилення від сплати, передбачена відповідальність платника, тобто необхідність примусового виконання даного платежу, що відрізняє його від добровільної пожертви.

4. Єдиний податок може стягуватися лише у грошовій формі.

5. При сплаті єдиного податку відбувається перехід частини коштів із власності окремих платників (юридичних і фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності) у власність усієї держави (органів місцевого самоврядування).

6. Єдиний податок слід розглядати як різновид прямих прибуткових податків, що стягується залежно від обсягів доходу, отриманих протягом податкового (звітного) періоду, господарського обороту, виду діяльності, кількості зайнятих, фонду заробітної плати тощо.

7. Податку властива індивідуальна безоплатність. Це означає, що при його стягненні держава не бере на себе обов'язків по наданню кожному окремому платнику певного еквіваленту, рівного їх платежу.

8. Для податку характерна регулярність його стягнення, а це означає, що даний платіж вноситься періодично, в чітко встановлені законодавством строки.

9. Єдиний податок – категорія не тільки економічна, але й правова. Його правовий зміст проявляється через систему специфічних зобов'язань, правових норм, інститутів. Податкові правовідносини є лише зовнішньою формою прояву взаємовідносин між державою (контролюючими органами), юридичними і фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності, між якими формується визначена супідрядність і система суспільно-економічних інтересів, що законодавчо, інституційно закріплює ці економічні стосунки. Це свого роду «правила гри», правила економічної поведінки щодо податкових відносин, які пронизують усі сфери економічного життя. Якщо такі правила сформульовані нечітко або неконкретно (наприклад, є взаємосуперечливими чи залишають поза увагою деякі сфери податкових відносин, перешкоджають перерозподілу ВВП), то наслідком цього може стати ерозія господарської політики, а згодом і самої економічної системи держави.

10. Єдиний податок є невід'ємним атрибутом держави (органів місцевого самоврядування), який встановлюється для фінансового забезпечення виконання нею (ними) своїх функцій і соціально-економічного розвитку регіонів.

Таким чином, логіка аналізу характерних ознак єдиного податку привела нас до визначення даної категорії. Єдиний податок – це

закономірне об'єктивно-суб'єктивне явище, система податкових правовідносин, що виникають (складаються) між державою (органами місцевого самоврядування) та юридичними і фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності з приводу мобілізації до місцевих бюджетів держави і використання частини вартості ВВП, що не має конкретного цільового призначення та який діє законодавчо з метою стимулювання розвитку підприємництва та фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. При цьому слід зазначити, що його об'єктивна природа як обов'язкового та примусового платежу, що є відповідною платою суб'єктів оподаткування за надані їм суспільні послуги, не змінюється, а зміні підлягають його елементи (об'єкт оподаткування, ставка податку тощо), що одночасно є засобами податкової політики та, які повинні формуватися згідно з демократичними принципами держави.

Література: 1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України №5492/17 від 20.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Дяченко М.К., аспірант
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сьогоднішній день в Україні утворився значний дисбаланс у розвитку соціальної та економічної сфери регіонів країни. Окремі показники соціально-економічного розвитку регіонів коливаються в рази. Так, частка виробництва промислової продукції в державі, яка припадає на Донецьку область (перше місце в Україні за цим показником), становить 18,5% за підсумками 2013 року, тоді як на Чернівецьку (найнижчий показник) – 0,4%. Розрив за обсягом капітальних інвестицій за результатами трьох кварталів 2013 року між регіонами (за виключенням Києва і Севастополя) склав 14 разів. Різниця між середньодушовими доходами населення становила у 2012 році 1,7 рази (також без урахування Києва і Севастополя). Таким чином, окремі території країни є більш-менш розвинутими порівняно з іншими. При цьому той чи інший регіон за окремим показником може лідирувати, разом з тим залишаючись аутсайдером за іншими параметрами розвитку. Така ситуація зі значними міжтериторіальними розбіжностями соціального й економічного розвитку потребує державного регулювання.

У світовій практиці диспропорції регіонального розвитку в плані застосування бюджетних засобів долаються за допомогою системи

трансфертування. При цьому можна виділити два способи подолання диспропорцій: застосування загального вирівнювання і спеціального. Перше досягається на основі формульного розрахунку прогнозу ресурсів та потреби у фінансуванні заходів із забезпечення населення необхідними мінімальними суспільними послугами незалежно від місця проживання. Друге – за допомогою застосування спеціальних трансфертів. При використанні зазначених інструментів виявляються певні їх недоліки, котрі мають правовий, економічний та інший характер.

Основними проблемами, які перешкоджають вирівнюванню економічного і соціального розвитку регіонів є: обмежена можливість концентрації фінансових ресурсів на місцевому рівні; неврахування у повному обсязі потреб конкретних адміністративно-територіальних одиниць при розрахунку обсягів дотації вирівнювання або коштів, що передаються до центрального бюджету; надання пріоритету при фінансуванні видаткам, що впливають на обсяги трансфертів; спрямованість більшості трансфертів на фінансування поточних соціальних зобов'язань; орієнтування на короткострокове планування.

Наслідком недосконалої системи вирівнювання є дотаційність майже усіх регіонів країни.

Крім того, при застосуванні Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, на підставі яких визначаються видаткові потреби обласних бюджетів, бюджетів районів та міст обласного значення, не завжди враховують реальні потреби тих чи інших галузей та регіонів [1].

Наприклад, при визначенні нормативу забезпеченості видатків на культуру та мистецтво на одного жителя враховується середній розмір загальних видатків відповідних місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на бюджетний рік, що передуює планованому, і відкоригованих на прогнозний обсяг бюджетних ресурсів, що спрямовуються на визначену мету у планованому бюджетному періоді. Тобто фінансування галузі за рахунок закріплених доходів планується на наступний бюджетний період виходячи «від досягнутого». Тому якщо реально потрібно більший обсяг ресурсів по конкретному бюджету, то місцеві органи влади будуть змушені залучати власні доходи на фінансування делегованих видатків, обмежуючи тим самим можливості щодо забезпечення ресурсами інших напрямків розвитку.

Що стосується засобів спеціального вирівнювання та стимулювання розвитку регіонів, то на сучасному етапі вони не є досконалими і достатньо ефективними. Дуже часто розподіл ресурсів, призначених для стимулювання соціальної та економічної сфери в регіонах, відбувається не на основі ґрунтовних економічних розрахунків, а з урахуванням політичних мотивів. Негативним кроком вважаємо включення згідно із законодавством у 2014 році субвенції на

соціально-економічний розвиток окремих територій до Державного фонду регіонального розвитку, оскільки це призведе до скорочення загальної суми коштів, які виділяються на розвиток регіонів. Адже, в попередніх роках дана субвенція перераховувалась окремо і в доповнення до коштів Фонду, а в 2014 році – входить до 1% від обсягу доходів загального фонду держбюджету.

Для підвищення ефективності системи бюджетного вирівнювання міжрегіональних диспропорцій пропонуємо запровадити принцип відповідності між зусиллями місцевої влади щодо наповнення місцевих бюджетів та фінансовою допомогою з центру.

Література: 1. Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів: Постанова Кабінету Міністрів України № 1149 від 08.12.2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 97 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1149-2010>.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ

Захарова Н.І., ст. викладач
Дніпропетровська державна фінансова академія
Супрун В.О., фахівець ДПІ
в АНД районі м. Дніпропетровська
ГУ Міндоходів у Дніпропетровській області,
Україна

Податкова система є впливовим інструментом на формування та зростання валового внутрішнього продукту і національного доходу, на їх розподіл і споживання між учасниками держави – юридичними та фізичними особами. А це, в свою чергу, є передумовою розвитку окремих підприємств і галузей народного господарства, заохочення чи стримування нагромадження, інвестиційної діяльності. Крім того, розвиток податкової системи значною мірою впливає і на становище та рівень життя широких верств населення.

Система оподаткування в Україні, податки і збори встановлені виключно Податковим кодексом України та будується за принципами економічної доцільності, соціальної справедливості, поєднання інтересів суспільства, держави, територіальних громад, суб'єктів господарювання та громадян [2].

Зазначимо, що через актуальність даного питання воно перебуває у полі зору провідних українських учених, таких як В. Андрущенко, Т. Бондарук, З. Варналій, О. Василик, С. Захарін, Т. Єфименко, О. Іванішина, А. Кізима, А. Крисоватий, Я. Литвиненко, В. Луніна,

В. Мельник, П. Мельник, С. Онишко, В. Опарін, А. Соколовська, В. Суторміна, С. Терещенко, О. Тимченко, В. Федосов, С. Юрій та інші.

В усіх країнах система побудови податкових органів держави визначається як складна. Особливості організаційної побудови податкової системи полягають у тому, що податкові органи мають єдину загальнодержавну структуру, можуть входити в загальну фінансову структуру управління, а також діяти на автономній основі.

Незважаючи на тенденції централізації, у країнах Європейського Союзу достатньо широко впроваджено систему місцевого оподаткування з високим ступенем юридичної самостійності щодо введення місцевих податків і зборів, встановлення порядку їх нарахування та стягнення.

Можна зазначити, що в Україні порівняно з іншими країнами перелік цих податків є незначний. Кількість місцевих податків і зборів у зарубіжних країнах різна. Головним чином у більшості економічно розвинених країн існує можливість застосування численних місцевих податків, а саме: у Франції – понад 40, Німеччині – 55, Італії та Бельгії – близько 70 і 100 відповідно.

Що ж стосується організаційної структури податкових органів, то вона є основою ефективної роботи податкових органів [3].

В умовах погіршення зовнішніх чинників економічного зростання, в 2014 році ключовим пріоритетом податкової політики має стати формування сприятливого фіскального простору для формування доходної частини Державного бюджету України. Для цього потрібно як оптимізувати поточну роботу податкових органів, так і внести на розгляд парламенту окремі законодавчі ініціативи.

Передусім для усунення недоліків, що укорінилися в податковій системі України, потрібно привести законодавчу базу відповідно до європейських принципів та директив. Відповідно до вимог законодавства ЄС реформування податкової системи в Україні здійснюватиметься трьома етапами і дасть змогу створити раціональну податкову політику з вищим ступенем цілісності, нейтральності, справедливості, а також забезпечить ефективніше поєднання фіскальної, соціально-економічної функцій [4].

Головною ознакою податкового законодавства, що формується сьогодні, є зменшення податкового тягаря, тобто зменшення ставок податків. І якщо говорити про податок на доходи громадян, то зменшення ставок податку, на нашу думку, стане першим кроком до побудови нових економічних відносин, при яких обсяги тіньової діяльності суттєво зменшуватимуться. Вирішення даної проблеми вимагає глибокого аналізу господарського життя в країні, доходів населення і бюджету української сім'ї [1].

Тільки на основі таких матеріалів можна зробити висновок про доцільність введення того чи іншого податку, спрогнозувати його вплив на соціально-економічні процеси [5].

Література: 1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13-14, №15-16, № 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 3. Казюк Я.М. Проблеми адаптації податкових механізмів в Україні до світових аналогів / Я.М. Казюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2012. – № 1(6). – С. 72-78. 4. Мединська Т.В. Реалізація податкової політики в умовах євроінтеграції / Т.В. Мединська, М.П. Заяць // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.2. – С. 203-207. 5. Офіційний сайт Міндоходів України: <http://www.minrd.gov.ua>.

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА БЮДЖЕТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Лисяк Л.В., д.е.н., професор,
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Глобалізація, яка початково проявлялася у формі транснаціоналізації капіталу і розвитку світової торгівлі, в останні роки перемістилася у сферу фінансових спекуляцій. Причиною стали якісні стрибки у світовій валютній торгівлі та засобах комунікації і зв'язку. Визнаючи глобалізацію як реальний і об'єктивно існуючий феномен, економісти європейських країн проводять детальний аналіз її наслідків для різних соціальних груп і держави у розвинених країнах. Одним з негативних наслідків глобалізації, на який звертають увагу дослідники, є скорочення можливостей національної бюджетної та податкової політики.

Проведене нами дослідження підтверджує, що проведення ефективної бюджетної політики в умовах фінансової глобалізації, яка сприяє швидкому розповсюдженню кризових явищ на національну економіку та її фінансову систему, призводить до реальних труднощів у формуванні як доходної, так і видаткової частини бюджетів, сприяє загостренню проблем державного боргу, міжбюджетних відносин.

Лібералізація торгівлі та руху капіталів, стрімкий розвиток глобальних компаній і «економіки знань» певним чином звужують можливості урядів обкладати податками суб'єктів господарювання, які функціонують на території країни. Найбільш «привабливі» з позиції оподаткування не лише компанії, а й фізичні особи стають все більш мобільними. З огляду на досвід різних країн, значне зростання могутності транснаціональних корпорацій (ТНК) у масштабах світової економіки не супроводжується збільшенням надходжень до державних бюджетів. Навпаки, бюджети держав несуть втрати від скорочення податкових надходжень від ТНК. Прагнучи компенсувати втрати бюджету, держави посилюють оподаткування національних суб'єктів господарювання, що викликає структурні зрушення у загальній податковій базі. Це стосується і формування відповідних

позабюджетних фондів. Хоча окремі дослідники і стверджують, що потенційна здатність до мобільності робочої сили в країнах ЄС, особливо висококваліфікованої, з метою ухилення від податків (шляхом відтоку в інші країни) на практиці реалізується досить мляво, в імміграційній політиці ЄС чітко відслідковується тенденція ускладнення процедур в'їзду саме некваліфікованих робітників.

Підвищення мобільності капіталів у межах ЄС внаслідок зниження політичних, економічних, правових і культурних відмінностей між країнами обумовлює загострення податкової конкуренції. Все більша кількість країн використовують власні податкові системи для підвищення власної конкурентоспроможності. Наприклад, Німеччина на сучасному етапі намагається вирішити проблему відновлення економічного зростання і призупинення відтоку талановитих підприємців, багатих пенсіонерів і робочих місць у країни з більш сприятливою податковою політикою. За даними Бундесбанка і аудиторської компанії KPMG, з 1980 по 2001 рр. корпоративні податки були знижені у всіх країнах Європи. Крім Португалії, Іспанії і Італії, лідерами зниження податкових ставок виступили найбільш могутні країни-експортери капіталу – Німеччина (яка встановила ставку податку на прибуток 26%), Швеція (28%), Франція (35,33%). У ході податкової реформи 2000 р. Німеччина надала податкові пільги крупним компаніям, враховуючи, що малі і середні підприємства не є суб'єктами податкової конкуренції, вони не в змозі перевести капітали у інші країни. Якщо з кінця Другої світової війни в ОЄСР спостерігалось постійне зростання доходів від податків у ВВП, то зниження граничних податкових ставок у сфері оподаткування фізичних осіб за останні 20 років в цих країнах на 15 процентних пунктів призвело до протилежної тенденції. Частка податків у ВВП країн ЄС за період з 1995 по 2004 р. постійно зменшувалася: в Естонії - на 6,5 %, у Латвії – на 8,7%, у Литві – на 0,4%, у Словаччині – на 12,6 %, у Словенії – на 1,2 %, в Угорщині – на 1,7%, у Чехії – на 3,8%. Основною причиною стало посилення тиску на непрямі податки і їх ставки в умовах податкової конкуренції, адже збереження високого рівня оподаткування стає на перешкоді економічного розвитку. В умовах розгортання останньої світової фінансової кризи, незважаючи на певні відмінності у різних європейських країнах, ситуація суттєво не змінилася.

За висловленням Божидара Джемича, триває «шизофренія державних фінансів», яка полягає у тому, що податкова війна не закінчується і уряди відчуватимуть на собі все більший тиск, це змусить їх приймати конкурентоспроможні податкові системи і одночасно поліпшувати роботу податкових служб. Таким чином, податкова конкуренція, яка значною мірою спричинена глобалізаційними процесами, може сильно ускладнити бюджетну політику держави у сфері доходів.

Дж. Сорос писав, що до того, як виникла глобалізація фінансових ринків, ми вправі були вважати, що турбота про основні суспільні цінності має лежати на плечах урядів окремих країн. Але зараз, коли

фінансовий капітал вільно переміщується по світу, окремі держави не можуть просто так вводити у себе нові податки і обмеження, оскільки ніщо не заважає капіталу втекти з країни (сума коштів, які нагромадилися в офшорних податкових гаванях, складає приблизно 5 трлн. доларів). Глобалізація фінансових ринків поставила хрест на ідеї держави загального добробуту, як вона формулювалася після Другої світової війни. Таким чином, найвідоміший фінансист світу підтверджує висновок, що антагонізм процесів глобалізації та внутрішнього самовизначення країн через укріплення їх суверенітету і процвітання є головним соціально-економічним протиріччям сучасної епохи.

Скорочення бюджетних можливостей внаслідок вимушеного зниження податків з міжнародних корпорацій приводить до зниження обсягу фінансування виробництва таких суспільно-необхідних товарів і послуг, як освіта, наука, а також зменшує можливості реалізації необхідних соціальних програм. Це особливо відчутно в умовах обумовленого глобалізацією зростання безробіття, демографічними проблемами та старінням населення. Вагомому впливу глобалізаційних процесів підпорядковується боргова політика як невід'ємна складова бюджетної політики держави.

Глобалізаційні фінансові процеси, які впливають на ефективність бюджетної політики держави, поєднують об'єктивні та суб'єктивні аспекти. В процесі еволюції бюджетної політики та використання різних форм і методів державного регулювання потоками фінансових ресурсів вони виступають на поверхні суспільства як відображення діалектики об'єктно-суб'єктної сутності бюджетної політики та можуть суттєво вплинути на досягнення очікуваного результату. Механізм формування та реалізації бюджетної політики також значною мірою зумовлюється дією цих процесів.

Неврахування дії не тільки фінансової глобалізації, а й інших факторів, що впливають на бюджетну політику у їх діалектичному взаємозв'язку на початковому етапі трансформаційних перетворень в Україні, призвело до низької ефективності державного регулювання економічних і соціальних процесів та недооцінення ролі бюджетної політики у системі державного регулювання. Причому головною причиною фрагментарності бюджетної політики, вирішення політичних, економічних та соціальних завдань відповідно до довільно визначених урядом пріоритетів поточного характеру став суб'єктивізм. З розвитком демократичних форм правління вплив суб'єктивних факторів на формування і реалізацію бюджетної політики втрачає визначальний характер, однак в Україні на сьогодні він є суттєвим. Наявність суб'єктивних факторів впливу в процесі суспільного відтворення на практиці проявляється шляхом вибору і застосування різних форм і методів реалізації бюджетної політики, організації та здійснення державного регулювання суспільно-економічних процесів, формування, розподілу, перерозподілу і споживання ВВП та доданої вартості. Суб'єктивне начало бюджетної політики базується на системі організаційно-фінансових відносин

управління бюджетними процесом, які реалізуються шляхом використання бюджетного права, бюджетної системи і бюджетного механізму.

Об'єктивність законів суспільно-економічного розвитку є важливим фактором протидії суб'єктивізму у формуванні державної політики регулювання формування фінансових ресурсів і прийняття бюджетних рішень, які реалізують регулюючий вплив бюджетної політики на економічне зростання. Об'єктивне начало, на якому базується бюджетна політика, - це економічні відносини, що виникають у процесі суспільного відтворення, фінансові відносини, які складають зміст економічної категорії фінансів, бюджетні відносини, які виникають у процесі функціонування категорії бюджету і форми прояву сутності останньої у вигляді функцій утворення і використання централізованих фондів грошових доходів та контрольної.

Тісне переплетення об'єктивної та суб'єктивної сторін бюджетної політики виступає як результат практичного використання функцій бюджету, що втілюється у забезпеченні органів влади доходними ресурсами, фінансування державних видатків і регулюючому впливі бюджету на соціально-економічні процеси.

БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Макогон В.Д., к.е.н., с.н.с.

Науково-дослідний фінансовий інститут

Київського національного торговельно-економічного університету,

Україна

Бюджетне регулювання являє собою комплексний процес обґрунтованого та об'єктивного впливу на параметри бюджету з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Комплексність бюджетного регулювання є обов'язковою умовою, дотримання якої визначає в цілому його ефективність та являє собою цілеспрямоване формування архітекtonіки бюджетного процесу.

Досягнення суспільно значущих результатів, виявлення та ефективне використання внутрішніх резервів, проведення соціально-економічних реформ може бути реалізовано тільки при збереженні довгострокової збалансованості та стійкості вітчизняної бюджетної системи.

Реалізація даного підходу полягає в науковому обґрунтуванні пріоритетних цілей і завдань при формуванні проекту державного бюджету на плановий бюджетний період та середньострокову перспективу. При цьому важливим завданням є оптимізація витрат бюджету при умові забезпеченні належного рівня якості та обсягів

послуг, що надаються, у тому числі за допомогою реалізації комплексу заходів підвищення ефективності управління державними та місцевими фінансами.

Забезпечення збалансованості бюджетної системи передбачає формування бюджетних параметрів на реалістичних оцінках і прогнозах соціально-економічного розвитку країни в середньо- і довгостроковому періодах з врахуванням стратегічних завдань фінансової політики. При цьому необхідне забезпечення достатньої гнучкості граничних обсягів і структури витрат бюджету, у тому числі - наявність нерозподілених ресурсів на майбутні періоди та критеріїв для їх перерозподілу у відповідності з пріоритетними завданнями бюджетної політики.

Важливим завданням є підвищення стійкості державного бюджету та зниження його залежності від зовнішньоекономічних факторів у довгостроковій перспективі. Основним інструментом вирішення зазначеного завдання є зниження рівня дефіциту державного бюджету та збереження обсягу державного боргу на економічно безпечному рівні. Важливо відмітити, що в Росії згідно пріоритетних напрямків бюджетної політики на 2014 р. економічно безпечний рівень державного боргу не повинен перевищувати 20% ВВП.

Обмеженість фінансових ресурсів державного бюджету передбачає удосконалення оцінки видаткових зобов'язань, що дозволяють досягти найкращого результату, у тому числі в середньостроковій перспективі.

Затвердження та реалізація довгострокової бюджетної стратегії дозволить на системній основі забезпечувати облік та оцінку впливу прийнятих рішень на показники збалансованості бюджетної системи, підвищити результативність бюджетних витрат, надати стимули з метою виявлення і використання резервів для досягнення встановлених результатів.

Основним інструментом вирішення зазначеного завдання є програмно-цільовий метод, який підвищує відповідальність і зацікавленість відповідальних виконавців бюджетних програм за досягнення результатів в рамках обмежених фінансових ресурсах. У зв'язку з цим необхідна реалізація бюджетної політики, спрямованої на поліпшення інвестиційного клімату, підвищення конкурентоспроможності та ефективності бізнесу, стимулювання економічного зростання та модернізації. Це створить можливості для використання бюджетних програм як ефективних інструментів стратегічного та бюджетного планування, що, в свою чергу, є основним інструментом підвищення ефективності бюджетної політики та бюджетних витрат. Саме в рамках бюджетних програм повинні бути інтегровані всі інструменти реалізації бюджетної політики, що забезпечують досягнення поставлених цілей, зокрема нормативно-правове регулювання, контрольні повноваження, бюджетні асигнування, податкові пільги, міжбюджетні взаємовідносини.

Важливо відмітити, що на даний час у країнах з трансформаційною економікою основною метою і найважливішою функцією органів державної влади є створення стабільної системи розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи, що забезпечує їх максимально ефективне використання для надання бюджетних послуг. Основними завданнями є: підвищення самостійності органів місцевого самоврядування; зниження залежності місцевих бюджетів від фінансової допомоги, що надходить з державного бюджету; розвиток програмно-цільових методів управління державними та місцевими фінансами; підвищення якості управління місцевими фінансами. Підвищення якості надання державних послуг здійснюється через механізм делегування повноважень органів державної влади на місцевий рівень з наданням субвенцій в якості фінансового забезпечення зазначених повноважень.

Таким чином дієвість бюджетного регулювання в значній мірі визначається адаптивністю бюджетного механізму до соціально-економічних та фінансово-інвестиційних змін, рівня налагодженості фінансової взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливими аспектами інституційних змін, які необхідно враховувати при забезпеченні дієвості бюджетного регулювання є: підвищення рівня відповідальності учасників бюджетного процесу за виконання своїх функцій, економічної ефективності бюджетних витрат спрямованих на підтримку стійкого фінансового забезпечення отримувачів бюджетних коштів.

ФІСКАЛЬНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Маркова Л.Г., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Система оподаткування доходів фізичних осіб є невід'ємним структурним елементом соціально-економічної політики держави, а взаємоузгодження інтересів громадянина і держави є визначальною умовою формування свідомого громадянського суспільства. Важливу роль у цьому процесі відіграє створення та реалізація механізму справедливого оподаткування індивідуальних доходів.

Система оподаткування в державі базується на певних принципах. До них відносяться, зокрема, рівність усіх платників перед законом (тобто, повинен забезпечуватися однаковий підхід до всіх платників податків незалежно від соціальної приналежності, місця походження капіталу тощо) та соціальна справедливість (установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платника). Поняття соціальної справедливості є достатньо умовним й може суттєво відрізнятися в

залежності від рівня забезпеченості громадян та їх соціального статусу. Малозабезпеченими категоріями громадян вона сприймається як перерозподіл на їх користь частини суспільних доходів та застосування до них пільгового режиму оподаткування, заможними громадянами – як рівномірний розподіл податкового навантаження на всіх членів суспільства. Це породжує певні протиріччя та є підґрунтям для існування різних концептуальних підходів щодо побудови механізму оподаткування особистих доходів. За одним, перевага надається пропорційному оподаткуванню з встановленням певної неоподатковуваної суми доходу, за іншим – прогресивному оподаткуванню. Аргументом на користь першого підходу є те, що прогресія в оподаткуванні має наслідком зниження продуктивності праці та стимулів до неї, скорочення заощаджень, інвестицій в економіку, та уповільнення економічного зростання. На думку інших науковців фіскальне значення цього податку за сучасних умов не набагато перевищує соціальне, до того ж прибутковий податок на початковому етапі вводився не лише як фіскальний інструмент, а насамперед як інструмент і важіль соціальних реформ. Це покладає на державу функцію контролю за розподілом та перерозподілом економічних благ між учасниками ринку, оскільки неконтрольований процес в усіх випадках призводить до диференціації доходів і, як наслідок, соціальної незахищеності більшості громадян. В цьому контексті застосування певної прогресії в оподаткуванні більшою мірою відповідає завданням соціально орієнтованої економіки.

В податковій політиці України еволюція оподаткування доходів громадян відбувалася в напрямку зниження рівня оподаткування. В 2004 році прогресивна шкала оподаткування (з достатньо вираженою прогресією) була замінена на одну базову пропорційну ставку незалежно від рівня доходу та декількома додатковими ставками для окремих видів доходів. З позиції збереження фіскальної ролі податку з доходів фізичних осіб реформа прямого оподаткування доходів громадян виправдала себе, але водночас шляхом запровадження пропорційної ставки оподаткування відмежувала цей фінансовий інструмент від політики перерозподілу доходів. Запровадження з прийняттям Податкового кодексу мало прогресивного податку з доходів громадян (15% та 17%) стало тим консенсусом, який певною мірою вирішив проблему фінансового вирівнювання, не створюючи негативного ставлення заможних громадян до інституту оподаткування. Однак, незважаючи на певні позитивні зрушення соціально – регулятивна функція податку на доходи фізичних осіб реалізується не повною мірою. Ставка податку в розмірі 15% застосовується до доходу в значному діапазоні та по різному впливає на рівень забезпечення життєвих потреб окремого платника податку. При незначних доходах оподаткування може поглинати не тільки усі кошти для накопичення, а й частину коштів, призначених для

споживання; при більш значних сумах доходу застосування аналогічної ставки може лише скоротити можливості накопичення. Нерівномірний розподіл податкового навантаження за шкалою доходів, який умовно можна назвати розподілом по вертикалі, пояснюється диспропорцією між обсягами сплаченого податку на доходи та рівнем доходів найбагатших платників. Нерівномірний розподіл податкового навантаження між різними джерелами доходу, який умовно можна назвати розподілом по горизонталі, зумовлений тим, що в структурі доходів найменш забезпечених верств населення частка трудових доходів є найвищою. Зі зростанням рівня доходів ця частка поступово зменшується і досить вагомими стають інші джерела доходу, які оподатковуються за нижчими ставками [1]. Так, до доходу, нарахованого як процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, доходи у вигляді дивідендів, застосовується ставка 5% [2]. Ще однією проблемою, що знижує фіскальну ефективність податку на доходи та порушує принцип рівності в оподаткуванні є приховування (тінізація) доходів у вигляді заробітної плати. Враховуючи суттєве загальне податкове навантаження на фонд оплати праці, роботодавці схильні платити неофіційні доходи працівникам з метою зниження власних податкових зобов'язань та збереження певних ринкових позицій.

Ще одним проявом регуляторного механізму оподаткування доходів громадян є встановлення певного розміру доходу, який не підлягає оподаткуванню. Неоподатковуваний мінімум, який є невід'ємним елементом прогресивного прибуткового податку, застосовується в податковій практиці окремих країн в різних формах (встановлення фіксованої суми доходу, яка не включається в базу оподаткування; застосування нульової ставки до певного рівня доходів; базова податкова знижка тощо). В цьому аспекті в процесі реформування індивідуального податкового оподаткування в Україні відбулися принципові зміни: неоподатковуваний мінімум, який застосовувався раніше та не мав прийняттого обґрунтування, було замінено на податкову соціальну пільгу. Механізм податкової соціальної пільги в Україні має певні ознаки стандартних податкових відрахувань, але відрізняється від практики європейських держав: право на податкову пільгу залежить від розміру доходу платника, тоді як неоподатковуваний мінімум діє для кожного платника незалежно від отриманого доходу; для визначення права на податкову соціальну пільгу застосовується не загальний дохід платника, а тільки дохід, отриманий у вигляді заробітної плати.

При застосування пільгового оподаткування суттєвого значення набуває питання визначення доцільного рівня неоподаткованого доходу (податкової соціальної пільги). На думку багатьох дослідників таким індикатором в наших умовах має бути прожитковий мінімум [3]. В цьому напрямку відбулися позитивні зміни: якщо з моменту її

запровадження розмір податкової соціальної пільги визначався у відсотках до мінімальної заробітної плати, яка була нижчою за прожитковий мінімум, то з прийняттям Податкового кодексу в основу розрахунків покладено саме прожитковий мінімум. Однак, деякі законодавчі норми щодо податку на доходи можна вважати спірними з точки зору його соціальної спрямованості: прив'язка розміру прожиткового мінімуму до початку року; відсутність права на пільгу у само зайнятих осіб; надання пільги тільки за однією підставою, якщо платник має право на декілька та інше. Таким чином, оподаткування доходів фізичних осіб в Україні підлягає подальшому удосконаленню.

Література: 1. Трофімова М.О. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: фіскальна та соціально-регулятивна роль / М.О. Трофімова // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=947>. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Иванов Ю.Б. Налогообложение доходов физических лиц: проблемы реформирования регулирующих механизмов социального характера / Ю.Б. Иванов // Налогообложение: проблемы науки и практики: монография. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2006. – 232 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Міронова Л.О., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку бюджетної сфери України є гостра проблема дефіциту фінансових ресурсів, яка особливо виразно проявляється на рівні місцевих бюджетів. Зростає залежність місцевих бюджетів від фінансової допомоги, що позбавляє їх фінансової самостійності [1].

Ці негативні тенденції спостерігаються незважаючи на вступ України до Ради Європи та ратифікацію Європейською хартії місцевого самоврядування.

На сьогоднішній день спостерігається постійна невідповідність дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, що не сприяє покращенню економічної ситуації та реалізації соціальних програм розвитку [2].

Можна виділити наступні проблеми у сфері міжбюджетних відносин:

1) невідповідність між зобов'язаннями місцевих бюджетів та джерелами фінансування (бракує коштів для фінансування самоврядного розвитку);

2) нерівномірне співвідношення «дотація-субвенція» у структурі трансфертів, переважаюча частка дотацій та субвенцій на соціальний захист.

Перша проблема виникає внаслідок вилучення коштів з розвинутих регіонів і надання цих коштів більш слабким регіонам з метою їх вирівнювання. Але це стримує розвиток регіонів-донорів і не сприяє розвитку слаборозвинутих територій, оскільки надані їм трансферти покривають лише дефіцит споживання. Отже, слід відмінити вилучення частки доходів, що перевищує видатки регіону (хоча б не в повному обсязі), адже таке вирівнювання територіальних диспропорцій зменшує зацікавленість місцевих органів влади в збільшенні власних доходів.

Вирішення першої проблеми, дає можливість вирішити другу. Таким чином можна зменшити частку дотацій і субвенцій на соціальний захист, та збільшити відповідно частку виплат з державного бюджету на розвиток регіонів. Крім того він має забезпечуватися інвестиційно-інноваційною політикою.

Важливе значення для забезпечення самостійності місцевих бюджетів має порядок використання вільних бюджетних коштів і повноваження місцевих органів влади щодо його встановлення.

З метою удосконалення статей видатків та доходів місцевих бюджетів можливо здійснити наступні заходи:

1. Розрахунок прогнозних показників надходжень обов'язкових податків і зборів виконувати за кожним регіоном, виходячи з фактичних надходжень від кожного джерела, використовуючи методи економічного й математичного аналізу, з урахуванням коригувальних коефіцієнтів на зміну законодавства чи економічних умов, а також бази стягнення вказаних платежів.

2. Видатки місцевих бюджетів слід розділити за повноваженнями, якими наділено місцеві органи влади – за власними повноваженнями органів місцевого самоврядування і делегованими державою і збалансувати за джерелами фінансування цих повноважень.

3. При визначенні розрахункових показників доходів по регіонах обов'язково потрібно забезпечити ув'язку з показниками програми соціально - економічного розвитку регіону.

4. Прогноз надходження доходів взагалі по Україні слід робити шляхом підсумування цих прогнозів по регіонах, зроблених як за власними, закріпленими на місцевому рівні джерелами, так і за державними податками та зборами, а також з урахуванням компенсацій, повернень, дотацій, корекцій.

5. Створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу та установа уніфікованих вимог до вибору програмного забезпечення для обміну інформацією між органами державної влади.

6. Подальше реформування системи місцевих бюджетів – це ув'язка доходів місцевих бюджетів з їхніми видатками на основі нормативного методу мінімальної бюджетної забезпеченості на одного мешканця, учня, одержувача соціальних послуг [1, 2, 3].

Література: 1. Оперативна інформація про виконання місцевих бюджетів за видатками, доходами (без урахування міжбюджетних трансфертів) та використання місцевими бюджетами субвенцій станом на 01.01.2012 // Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>. 2. Хорошун В.В. Моделювання розподілу бюджетних коштів на місцевому рівні / В.В. Хорошун // Вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – С. 214-223. 3. Хомутовська Я.М. Формування місцевих бюджетів та облік їх витрат і доходів / Я.М. Хомутовська // Прометей. – 2011. – № 2(35). – С. 267-270.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА У СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Міщенко Д.А., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Необхідність державної підтримки аграрного сектора України зумовлена низкою обставин, серед яких можна зазначити особливості його функціонування, роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, сучасний стан сільськогосподарського виробництва. Але ставши повноправним членом Світової організації торгівлі (СОТ), Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися принципів і правил СОТ, що передбачають максимальну лібералізацію торгівлі, усунення державної підтримки та захисту національних виробників. Можна казати про наявність суттєвого протиріччя між необхідністю державної підтримки аграрного сектора України та вимогами щодо лібералізації економічної діяльності як головним принципом діяльності СОТ. Від шляхів вирішення цієї суперечності залежатиме подальший розвиток аграрного сектора в економіці України. Вступ України до СОТ сприяв виникненню проблемних аспектів щодо адаптації національного законодавства до норм і правил СОТ, конкурентоспроможності продукції сільського господарства. Нагальною необхідністю є проведення політики зваженого протекціонізму та опрацювання й адаптація заходів підтримки сільського господарства до вимог СОТ [3].

Сільське господарство в силу своєї специфіки є складним для регулювання і реформування. Не випадково галузь виділена в окрему сферу регулювання в рамках СОТ. В Україні аграрна реформа розпочалася із запізненням порівняно з іншими галузями і досі не завершена, що ускладнює ситуацію в галузі. В Україні відповідальність за політичні рішення в аграрній сфері є надзвичайно високою:

– через роль галузі в економіці (у сільському господарстві виробляється 13-14% ВВП, навіть у неврожайні роки – понад 10%);

- через масштабність соціальних наслідків для сільського населення, що складає майже третину населення країни;
- через низьку конкурентоспроможність сільськогосподарського сектору [2].

Визначаючи розвиток аграрного сектору та зміцнення присутності України на світовому ринку аграрної продукції як одну з підойм забезпечення стійкості та динамічності економічного розвитку країни, слід враховувати особливості конкурентної ситуації на цьому ринку. Зокрема, вона характеризується наявністю активної державної підтримки сільськогосподарського виробництва провідними країнами світу.

Для того, щоб скористатися перевагами і мінімізувати можливі ризики членства нашої країни у СОТ, реалізація заходів аграрної політики має базуватися на визнанні об'єктивної необхідності державної підтримки аграрного сектору на сучасному етапі його розвитку й може бути забезпеченою за умов: максимального узгодження заходів аграрної політики, програм державної підтримки сільського господарства із вимогами СОТ, використанні тих можливостей у забезпеченні державної підтримки, які передбачені угодами СОТ та зокрема Угодою про сільське господарство; уважного вивчення і урахування досвіду інших країн з адаптації державної підтримки аграрного сектору до вимог СОТ [1].

Зазначена угода була укладена під час Уругвайського раунду та набула чинності 01.01.1995 року. Тобто всі країни при вступі до СОТ мають прийняти на себе зобов'язання щодо скорочення внутрішньої підтримки сільського господарства в тій частині, яка справляє спотворювальний ефект на торгівлю [4].

Варто зазначити, що, за Угодою, не вся підтримка сільського господарства за рахунок бюджету підлягає скороченню. Усі заходи такої підтримки прийнято класифікувати за двома основними категоріями: внутрішня підтримка, яка звільнена від зобов'язань щодо скорочення обсягів бюджетної підтримки; внутрішня підтримка, яка є предметом зобов'язань щодо скорочення обсягів бюджетної підтримки [6].

Відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2012 р.», на пряму підтримку сільського господарства було передбачено спрямування 2,82 млрд. грн., що на 31% менше, ніж у 2011 р., і значно менше суми, яку Україна може виділяти згідно з домовленістю з СОТ. Так, згідно з угодою з СОТ, Україна не має перед нею зобов'язань щодо скорочення внутрішньої підтримки, що надається через «жовті» програми, крім зобов'язання не перевищувати домовлений річний сукупний вимір підтримки (СВП) у розмірі 3,43 млрд. грн., який акумулює в собі окремі «жовті» програми підтримки. Додатково Україна може щороку витратити на «жовті» програми до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства та до 5% від річної вартості по

кожному окремому продукту. Як доводить аналіз, досягти поставлених цілей більшості програм бюджетної підтримки поки що не вдалося. Бюджетні дотації були недостатніми для компенсації втрат сільськогосподарських товаровиробників від нееквівалентності обміну. Слід визнати, що через бюджетний та податковий механізми була надана підтримка сільськогосподарським товаровиробникам, але до кардинальних зрушень у стані продуктивних сил галузі, інституціональному забезпеченні вона не привела. Отже, перелік програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників має бути переглянутий та реформовані умови надання підтримки з метою підвищення результативності бюджетного фінансування, а також забезпечення відповідності заходів підтримки умовам «зеленої скриньки» [5].

Отже, вступивши в СОТ, Україна прийняла зобов'язання з обсягу заходів підтримки «жовтої скриньки», який є меншим, ніж у більшості розвинутих країн. Та Україна має резерви зі збільшення державної підтримки сільського господарства (за рахунок заходів «зеленої скриньки», модифікації надання податкових пільг тощо). Також, з входженням у СОТ підвищилась ймовірність ризиків і відповідно економічних ризиків внаслідок лібералізації зовнішньої торгівлі. Для зменшення негативів необхідно поглибити вивчення та врахувати досвід інтеграції окремих членів СОТ, особливо ЄС. Необхідно розробити засади для розвитку конкурентних умов у сфері обробки, зберігання, торгівлі сільськогосподарською продукцією. Потрібно удосконалити систему сертифікації й стандартизації. Розвинуті країни реалізують свою продукцію на 15-20% вище світових цін. Такі можливості має і Україна при організації чіткого контролю за якістю своєї продукції. Тому, вступивши в СОТ, Україна повинна направляти свої сили для покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської сфери [6].

Література: 1. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України в СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 15-24. 2. Волченко Н.В. Передбачувальні наслідки членства у СОТ для сільськогосподарських товаровиробників України / Н.В. Волченко // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 122-128. 3. Духневич А.В. Сільське господарство в умовах членства України в СОТ / А.В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – № 12 (3). – 2011. – С. 5-10. 4. Клочко В.М. Значення вступу України до СОТ для агропромислового комплексу / В.М. Клочко // Економічний простір. – 2009. – № 22. – С. 13-21. 5. Міщенко Д.А. Пріоритетні напрями розвитку інституційного забезпечення аграрного сектору економіки / Д.А. Міщенко // Вісник ДДФА. – 2012. – № 2 (28). – С. 66-70. 6. Олексієнко А.О. Політика державної підтримки сільського господарства в умовах СОТ / А.О. Олексієнко // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 26-30.

РОЗПОРЯДНИКИ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ЇХ РОЛЬ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Надєєва А.Б., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету. Залежно від рівня підпорядкованості розпорядників бюджетних коштів, обсягу наданих їм прав, відповідальності й покладених на них обов'язків, а також залежно від структури управління міністерств, відомств та органів виконавчої влади вони поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Розпорядники бюджетних коштів є реальними учасниками бюджетного процесу через реалізацію своїх повноважень наданих Конституцією України, Бюджетним кодексом України та актами про бюджет в частині отримання та використання бюджетних коштів. З відповідних бюджетів їм виділяються асигнування для здійснення передбачених цими бюджетами програм та заходів. Головною метою діяльності розпорядників бюджетних коштів є забезпечення ефективного використання бюджетних асигнувань для здійснення певних програм та заходів національного та регіонального рівнів. Розпорядники бюджетних коштів забезпечують управління бюджетними асигнуваннями і контроль за виконанням процедур та вимог, установлених Бюджетним кодексом.

Діяльність розпорядників бюджетних коштів спрямована на ефективне виконання їх функцій та обов'язків як учасників бюджетного процесу. Підвищення ефективності діяльності розпорядників бюджетних коштів може досягатися за рахунок надання їм ширшого кола повноважень, що є неодмінною передумовою ефективного виконання бюджету. Розпорядники бюджетних коштів відіграють важливу роль у бюджетному процесі, тому що їх діяльність охоплює багато напрямків, таких як: отримання бюджетних асигнувань як повноваження на взяття бюджетного зобов'язання; доведення у встановленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня відомостей про обсяги асигнувань; здійснення платежів з конкретною метою виконання бюджету; здійснення внутрішнього контролю за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня, витрачання ними бюджетних коштів, взяття бюджетних зобов'язань; забезпечення організації та

ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством.

Стосовно діяльності розпорядників бюджетних коштів існує багато проблем, таких як: несвоєчасна реєстрація фінансових зобов'язань в органах Державної казначейської служби України; недостатній контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів розпорядниками бюджетних коштів; неефективне використання бюджетних коштів. В Бюджетному кодексі чітко виписані порушення бюджетного законодавства та передбачені заходи впливу на порушників. Утім, неефективне використання бюджетних коштів у переліку бюджетних порушень відсутнє. Неефективне використання бюджетних коштів є досить поширеним явищем у бюджетному процесі. Напрямами рішення цих проблем є: забезпечення своєчасної реєстрації розпорядниками бюджетних коштів фінансових зобов'язань в органах Державної казначейської служби України відповідно до чинного законодавства, що в свою чергу сприяє підвищенню фінансової дисципліни; посилення контролю за використанням та цільовим спрямуванням бюджетних коштів розпорядниками бюджетних коштів; оптимізація мережі бюджетних установ, впорядкування їх чисельності, недопущення збільшення чисельності працівників підпорядкованих бюджетних установ, що сприяє економії та раціональному використанню бюджетних коштів;- надання платіжних доручень на здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів; забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, яке сприятиме стабільності фінансової системи держави, що, в свою чергу, стане запорукою розширеного відтворення, позитивного впливу на кількісні та якісні показники економічного життя країни.

Для вирішення даної проблеми необхідно внести зміни до Бюджетного кодексу України в частині визначення неефективного використання бюджетних коштів, дати визначення термінів «ефективність» і «неефективність використання бюджетних коштів»; розробити механізм оцінки ефективності та неефективності використання бюджетних коштів; вжити дієвих заходів із недопущення неефективного використання коштів у бюджетній сфері; запровадити постійний моніторинг як ефективності використання бюджетних коштів, так і діяльності головних розпорядників, розпорядників нижчого рівня та одержувачів щодо ефективності управління фінансовими ресурсами.

Література: 1. Бюджетний Кодекс України: Закон України // Голос України. – 2010. – № 143(4893). 2. Чала Н.Д. Бюджетна система: навч. посіб. / Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко – К., 2010. – 223 с.

ГЕНЕЗА МОДЕЛІ СУКУПНИХ ВИДАТКІВ

Піскова Ж.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сьогодні жоден з податків, що стягується в Україні, не викликає стільки дискусій, як податок на додану вартість, якому відводиться чи не найголовніша роль серед непрямих податків. Непряме оподаткування в сучасних умовах повинно стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягаря, отриманню сталих доходів до Державного бюджету, тому що непрямі податки дають змогу регулювати платоспроможний попит як невід'ємну складову ринкової рівноваги. Розв'язання проблем з непрямим оподаткуванням повинно лежати в площині загальної стратегії реформування системи оподаткування та формування бюджетів.

У податкових системах усіх країн прямі податки чи податки на доходи доповнюються непрямими податками або податками на споживання.

Необхідність використання останніх представники теорії економіки добробуту досліджують їх з позицій відповідності критерію нейтральності [1].

З позицій інституціональної теорії суспільний вибір на користь податку на доходи чи податку на споживання залежить не лише від розміру надлишкового податкового тягаря, який вони породжують, а й від демографічної ситуації в країні та від вікової структури платників податків.

Проведений аналіз свідчить, народжуваність в Україні має стійку тенденцію до зростання. Це позитивно характеризує демографічну ситуацію в країні, але означає, що для появи майбутнього платника податку потрібно щонайменше 20 років. Кількість померлих осіб в Україні в останньому десятиріччі має тенденцію до зменшення, однак природного приросту населення поки що не простежується. Населення України щороку зменшується і, відповідно, зменшується і кількість платників податків.

Вікову структуру платників податків розглянуто з точки зору загальної кількості постійного населення в державі та осіб, яким виповнилося від 16 до 59 років (працездатне населення) та 60 років і старше (непрацездатне населення), встановимо співвідношення працездатного населення до непрацездатного. Тобто населення, яке сплачує і прямі і непрямі податки (працездатне населення) і населення, яке сплачує лише непрямі податки.

Проведений аналіз демографічної ситуації в країні та вікової структури платників податків нам довів, що при здійсненні суспільного вибору необхідно обирати саме податки на споживання чи непрямі податки.

Кемпбел Р. Макконелл та Стенлі Л. Брю у своїй праці з теорії ринкової економіки [2] розглядали побудову моделі сукупних видатків, де головним компонентом є споживання і заощадження. В цій праці зазначено, що особисті заощадження визначають, як «те, що не витрачено», або як «ту частину використовуваного доходу, що не спожита». Іншими словами, використовуваний дохід дорівнює споживанню плюс заощадження.

Багато чинників впливає на рівень споживчих видатків. Проте найважливішим чинником є дохід, точніше використовуваний дохід. Оскільки заощадження є тією частиною використовуваного доходу, що не споживається, то використовуваний дохід є також основним визначником особистих заощаджень.

Для аналітичних цілей представимо залежність між споживанням і доходом – шкалу споживання, що відображає співвідношення різних сум, які домогосподарства планують спожити при різних рівнях використовуваного доходу в певний момент часу.

Для побудови шкали споживання на прикладі України нам необхідні такі показники: використовуваний дохід і споживання.

Визначення доходів і витрат в Україні можна здійснити за допомогою Класифікації індивідуального споживання за цілями (КІСЦ) [3] та Методичних вказівок щодо розрахунку доходів та витрат населення України [4].

На наш погляд, методика визначення доходів і витрат населення має дуже складний механізм і велику кількість задіяних статистичних форм.

Цікавим є те, що в методиці визначення витрати і заощадження населення не відокремлюються один від одного, а розглядаються як єдине ціле.

Для швидкості і зручності проведення аналітичних розрахунків щодо доходів і витрат населення нами пропонується визначати доходи (використовуваний дохід) і витрати населення (споживання) з точки зору сплачених податків. Так як доходи населення обкладаються податком на доходи фізичних осіб (ПДФО), ставки якого зазначені в Податковому кодексі України [5], загальна сума сплаченого ПДФО відображена в доходах Зведеного бюджету України, можна визначити загальну суму оподаткованого доходу.

Аналогічно можна визначити і витрати на споживання населення. Так як податок на додану вартість є податком на споживання, загальна

сума сплаченого податку відображається в доходах бюджетів, можна знайти суму витрат, яке населення витратило на споживання товарів, робіт, послуг.

При існуючій демографічній ситуації, що склалася в Україні, і структурі податкових надходжень до бюджетів України може бути спроектовано декілька варіантів розвитку подій:

1) так як в Україні порушено пропорції між споживанням і заощадженням, через декілька років країна може опинитись у стані економічного колапсу: податки від оподаткованого доходу (прямі податки) мають постійну тенденцію до зменшення і зараз не існує ніяких передумов до зміни ситуації, а податки на споживання (непрямі податки) не зможуть зростати і заміщати нішу, яка утвориться через неможливість пожвавлення процесу споживання, тому що немає заощаджень, які можна було б витратити і таким чином збільшувати надходження від непрямого оподаткування;

2) так як населення України старіє, то вже багато років відсутній природний приріст населення; в подальшому податковий тягар щодо наповнення доходної частини бюджету країни здебільшого ляже на людей похилого віку через процес споживання в межах їх власних доходів. В такому випадку необхідно звернути увагу на те, що населення повинно мати можливість робити заощадження, перебуваючи в економічно активній фазі;

3) процес зростання заощаджень економічно активним населенням призведе до зростання надходжень прямих податків до бюджету, що позитивно вплине на загальні доходи Зведеного бюджету країни.

Література: 1. Соколовська А.М. Основи теорії податків : навч. посібник / А.М. Соколовська – К.: Кондор, 2010. – 326 с. 2. Кемпбелл Р. Макконелл. Аналітична економія/ Кемпбелл Р. Макконелл, Стенлі Л. Брю //Принципи, проблеми і політика : частина 1. Макроекономіка. - Львів: Просвіта, 1997. – 671 с. 3. Класифікація індивідуального споживання за цілями (КІСЦ) / Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/klasif/kisc.rar>. Методичні вказівки щодо розрахунку доходів та витрат населення України, затверджені наказом Держкомстату від 07.03.2002 р., № 113 зі змінами 01.03.2006 № 62 [Електронний ресурс]. - Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 р., № 2755- VI. / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СКЛАДАННЯ ТА ОЦІНКИ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Роменська К.М., здобувач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

В умовах бюджетного реформування одним із найактуальніших питань є підвищення ефективності виконання місцевими фінансовими органами та органами місцевого самоврядування міських (міст районного значення), сільських та селищних рад своїх функцій та реалізація ними заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності використання коштів місцевих бюджетів. З метою досягнення даного результату відбувається перехід від кошторисного планування місцевих бюджетів до управління за програмно-цільовим методом. Основним мотивом для розробки місцевих програм за програмно-цільовим методом є наявність соціально-економічних проблем, а основною метою місцевих програм є їх вирішення, тобто забезпечення досягнення результату, що оцінюється комплексом показників. У зв'язку з цим потребує удосконалення процес складання та оцінки виконання бюджетних програм, тобто приведення їх паспортів відповідно до вимог методики застосування програмно-цільового методу [1; 2].

На сьогоднішній день одним з індикаторів рівня життя, невід'ємною складовою соціального, культурного й економічного розвитку індивіда та рівня його соціальної захищеності є забезпечення та підтримка здоров'я населення. Здоров'я населення є результатом діяльності не тільки галузі охорони здоров'я, але й інтегральним показником успішності функціонування держави та усіх її інституцій. Виконання міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002-2015 рр., що реалізується в Дніпропетровській області, спрямоване на задоволення потреб населення в охороні здоров'я, забезпечення прав громадян на якісну і доступну медико-санітарну допомогу, створення умов для формування здорового способу життя має сприяти покращенню медико-демографічної ситуації, підвищенню середньої очікуваної тривалості життя, а також зниження поширеності хвороб. Це відбуватиметься лише за умови ефективного використання коштів бюджетів, спрямованих на фінансування програми [3].

З кожним роком спостерігається тенденція до збільшення видатків бюджету на фінансування охорони здоров'я, як по Дніпропетровській області, так і по Україні. Проте, незважаючи на усі зусилля, що здійснюються для розв'язання проблем з метою покращення здоров'я населення, зниження рівня захворюваності та смертності, ситуація щодо надання медичної допомоги суттєво не покращилась.

Аналіз звітів з виконання регіональних програм Дніпропетровської області свідчить, що має місце формальний підхід до складання бюджетних програм через відсутність інформації про ефективність

виконання цих програм, а отже й про ефективність використання коштів місцевих бюджетів. Аналіз та оцінка міжгалузевої комплексної програми Дніпропетровської області «Здоров'я нації» на 2002-2015 рр. дозволила виявити певні вузькі місця та недоліки ще на стадії її формування.

Отже, незважаючи на вжиті останнім часом заходи щодо підвищення ефективності цільових програм, процедури і методологія їх контролю не повністю відповідає вимогам бюджетного планування, орієнтованого на результат. Для усунення цих недоліків необхідно внести зміни і доповнення до законодавчих актів, які визначають порядок контролю цільових програм і сприятимуть поліпшенню відповідних процедур щодо окремих місцевих бюджетів. За результатами оцінки у разі неефективного виконання заходу програми мають бути обов'язково виявлені причини та запропоновані шляхи усунення факту неефективного виконання завдання, отже неефективного використання бюджетних коштів на даний захід. Для визначення ефективності виконання програми подібний аналіз має здійснюватись по кожному окремому завданню, а в його межах – по кожному окремому заходу. Від рівня виконання завдань програми залежатиме ступінь досягнення мети програми, на підставі чого буде робитись висновок про ефективність її виконання, а отже й ефективність використання коштів місцевих бюджетів та доцільність фінансування певної програми у майбутньому.

Література: 1. Про деякі питання проведення експерименту по запровадженню програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів: наказ Міністерства фінансів України від 09.07.2010 року № 679 (0573-10) [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0573-10>. 2. Правила складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання: наказ Міністерства фінансів України від 09.07.2010 року № 679 (0574-10). [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0574-10>. 3. Про обласну міжгалузеву комплексну програму «Здоров'я нації» на 2002-2015 роки // Рішення Дніпропетровської обласної ради. – 2002. – №520-22/XXIII.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сальникова Т.В., аспірантка
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На ринку житла доволі довго реалізуються державні програми сприяння розвитку житлового будівництва, які досі не принесли очікуваних результатів. Хоча фінансове забезпечення житлового будівництва покращилось, обсяги будівництва зростають, але

механізми фінансового забезпечення потребують удосконалення. Це повинно сприяти вирішенню ряду проблем в секторі та виходу на рівень сучасних житлових стандартів. Офіційно дозволеними законодавством є фонди фінансування будівництва, фонди операцій із нерухомістю, інститути спільного інвестування, емісія цільових облігацій підприємств. ФОН не набули широкого використання, а тому опустимо їх. Інші механізми мають на ряду з перевагами, яких більше, і свої недоліки – відсутність прив'язки до об'єкта нерухомості, прав на об'єкт у інвестора – і потребують вдосконалення.

Інші способи не є забороненими, але повинні бути окремо законодавчо обумовлені. Це можуть бути заставні, попередні договори, договори купівлі-продажу майнових прав тощо. Залежно від джерел фінансування їх поділяються на банківські, корпоративні та дотаційні схеми фінансування будівництва житла. Оскільки недоліки є незначними, розглянемо декілька механізмів фінансування, які можуть стати тими напрямками вдосконалення існуючої системи.

З досвіду зарубіжних країн можна виділити три основні схеми фінансування доступного житла, сформовані в процесі вдосконалення механізмів фінансування, які увійшли у сучасні механізми фінансування: «американська модель» базується на іпотечному кредитуванні за державної підтримки іпотеки; «німецька модель» заснована на функціонуванні будівельно-ощадних кас, які є товариствами взаємного довгострокового кредиту; «китайська модель» здійснюється комерційними банками, житловими акціонерними товариствами, роль держави – у виключенні житлових витрат з бюджету підприємства для підвищення зарплати [2].

З огляду на розглянуту раніше ситуацію в секторі, можна сказати, що основа житлового будівництва – система кредитування та власні кошти населення, підприємств. За рахунок кредитних коштів здійснюється фінансування будівництва. Держава розробляє програми сприяння житловому будівництву, але вони недостатньо ефективні. Програма забезпечення доступним житлом на 2010-2017 рр. у 2013 р. була профінансована лише на 89,55 млн. гривень із 2293,3 млн. гривень. На 2013 р. на компенсацію 30% вартості будівництва житла виділено близько 89 млн. грн., при фактично освоєних у 2012 р. 156 млн. грн. Та ж необхідність сплати учаснику програми Доступне житло першого внеску в розмірі 25% вартості житла (80-100 тис. грн.) не відповідає можливостям громадян. З урахуванням програм, обсяг будівельних робіт скоротився у 2012 р. на 13,8%, та продовжив скорочуватись у 2013 р. [1]. За таких умов державна підтримка не є перспективним шляхом фінансового забезпечення і потребує вдосконалення.

Конкуренцію банківському кредитуванню можуть скласти недержавні пенсійні фонди, чий кошти можна використовувати як інвестиції під нижчі відсотки. Недержавні пенсійні фонди можуть

стати альтернативою фінансування житлового будівництва. Передбачається, що ці фонди акумулюватимуть страхові внески, які накопичуватимуться на пенсійних рахунках та інвестуватимуться з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб. При цьому кошти фондів можна буде використовувати лише на обумовлені законодавчо цілі та на чітко встановлений об'єкт будівництва. Необхідно, щоб сума коштів на фінансування об'єкту формувалась одночасно за рахунок коштів пенсійного фонду та коштів забудовника для запобігання появі недобудов.

На базі будівельно-ощадних кас створюються житлово-будівельні кооперативи (для зведення одного будинку), позиково-будівельні каси, які об'єднують державу та громадян – податкове стимулювання внесків, премії, державний фонд захисту.

Можна говорити про іпотеку як ефективний механізм фінансування будівництва. За період 2010-2012 рр. Частка іпотечного кредитування у кредитних портфелях українських банків скоротилась на 6,3%. І навіть при цьому за 2013 р. за рахунок іпотечного кредитування було профінансовано добудову 10 житлових об'єктів. Проте її переваги втрачаються, коли наявний високий рівень інфляції та коли вартість житла значно перевищує купівельну спроможність громадян. До того ж, зараз ставка по іпотечному кредитуванню складає 20-22% з першим внеском 25-50% вартості житла. Загалом іпотека потребує стабільної економічної ситуації, платоспроможності населення, достатнього попиту та пропозиції житла тощо.

На противагу іпотеці виступає мікрофінансування будівництва житла, яке націлене на громадян з низьким рівнем доходів, недостатнім для отримання кредиту на житло.

Одним із напрямів вдосконалення фінансового забезпечення будівництва можна вважати фінансовий лізинг та державне замовлення. За умов державного замовлення повинно забезпечуватись безперервне фінансування будівництва, що скорочує строки робіт та знижує вартість кінцевого об'єкта будівництва. Правда, для будівництва через держзамовлення забудовником має виступати державна організація з часткою держави у статутному фонді близько 50%. Якщо таких організацій немає, то використовуються пільгові кредити з частковою компенсацією державою.

Щодо фінансового лізингу, то він є альтернативою іпотеці і передбачає передання лізинговою компанією нерухомості на основі договору довгострокової оренди з правом дострокового викупу. Усі питання оформлення нерухомості, страхування від ризиків бере на себе лізингова компанія. Проте досі залишаються моменти як в законодавстві, так і в платоспроможності, які уповільнюють розвиток лізингу житла: високі ставки (10-12 %), довго строковість (5-7 р.), нестабільність фінансових ринків, заборона законодавством передачі у лізинг земельних ділянок та майнових комплексів.

Наступним напрямом вдосконалення, або повернення до минулого, може стати будівництво житла за рахунок підприємств та організацій – організація укладає договір із забудовником на будівництво житла за рахунок власних коштів або з залученням кредитних коштів. Далі – продаж житла працівникам на пільгових умовах або надання в оренду. Окрім чистих механізмів фінансування можуть бути створені житлові асоціації для розпорядження бюджетними коштами та для залучення приватних інвесторів. Асоціації можуть виконувати функції інвестора житла.

Можуть мати місце механізми проектного фінансування житлового будівництва для зниження ризиків, стимулювання надходження додаткових коштів, зокрема через інструменти спільних з державою інвестицій в житлове будівництво. Таким чином, для вдосконалення механізмів фінансування найбільш раціональним буде поєднання різних механізмів фінансування та фінансових джерел. Проте, чому ж за такого різноманіття механізмів фінансування житлове будівництво досі в скрутному становищі. Такий стан зумовлений декількома факторами, серед яких – недоліки банківської сфери, залежність джерел фінансування від коливань цін на житло, ставок по кредитах, ризики інвесторів, обмеженість джерел фінансування та строків їх використання, обмеженість кола осіб, які можуть скористатися правом на пільговий кредит тощо.

Література: 1. Ковтун М.В. Напрямки підвищення ефективності функціонування ринку житла в сучасній економіці України / М.В. Ковтун // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2397>. 2. Данчак Л.І. Міжнародні здобутки у фінансуванні формування житлового фонду: висновки і рекомендації для України / Л.І. Данчак // Науковий вісник НГУ. – 2012. – №5. – С. 138-145.

ФІСКАЛЬНА КОНСОЛІДАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Тимошенко М.В., к.т.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Необхідною умовою забезпечення сталого економічного розвитку є модернізація системи державних фінансів за базовою умовою підвищення їх стійкості. Стійкість державних фінансів насамперед визначається здатністю уряду взяти на себе фінансовий тягар боргу, як в даний час, так і в майбутньому, й не допустити розкручування «боргової спіралі». Досягнення стійкості державних фінансів – мета фіскальної консолідації [1].

Фіскальна консолідація як правило розглядається в контексті підвищення збалансованості бюджету за рахунок заходів дискреційної

фіскальної політики, що формує зміни балансу бюджету і його компонент під контролем уряду (із виключенням впливу на бюджет автоматичних стабілізаторів [2]. З нашої точки зору фіскальна консолідація має тлумачитися в широкому сенсі, як підвищення збалансованості бюджету та не розкручування боргової спіралі за одночасного формування умов сталого економічного розвитку. В цьому процесі фіскальна стійкість є базовою умовою економічного зростання за суттєвого зворотного впливу останнього.

Взагалі фіскальна стійкість – це стан фінансово-грошової системи держави, який забезпечується систематичною перевагою дохідної частини державного бюджету над видатками або їх рівновагою, здатністю стимулювати економічне зростання (зокрема у період кризових явищ), забезпеченою оптимальним розміром чистої позиції державних фінансів, що визначається об’єктивним середньостроковим/довгостроковим бюджетним прогнозуванням та плануванням в умовах міжчасових бюджетних обмежень при оптимальній і прогнозованій фінансово-грошовій політиці [3].

Формалізація прогнозної концепції фіскальної стійкості в довгостроковій та середньостроковій перспективі здійснюється з використанням узагальненого індикатора фіскальної стійкості [4] (1):

$$\bar{S} = \frac{\prod_{i=1}^j (1+r_i) \frac{GDP_{t_0}}{GDP_j} \bar{D}_{t_0} \cdot - \bar{D}_*}{\sum_{i=1}^j \frac{GDP_{i-1}}{GDP_j} \prod_{k=1}^{j-i} (1+r_k)} - \bar{P}_{t_0} \frac{GDP_{t_0}}{GDP_j} - \frac{\sum_{i=1}^j \bar{\Delta P}_{t_0+i-1} \frac{GDP_{i-1}}{GDP_j} \prod_{k=1}^{j-i} (1+r_k)}{\sum_{i=1}^j \frac{GDP_{i-1}}{GDP_j} \prod_{k=1}^{j-i} (1+r_k)} \quad (1)$$

Слід зазначити, що формуванню сталого інклюзивного розвитку в Україні заважає проблема, яка полягає в тому, що витратна частина бюджету не покривається за рахунок власних ресурсів, що обумовлюються реаліями вітчизняного росту економіки [5].

Практично за весь час існування незалежної держави щороку державний бюджет приймається з дефіцитом, який в свою чергу не сприяє прискоренню росту. Розмір державного боргу, його динаміка і структура, темпи росту є одними з основних показників стійкості державних фінансів, зокрема боргової стійкості. По перш за все державні позики повинні відігравати значну роль щодо фінансування цільових проектів на рівні держави та регіонів, спрямованих на формування інклюзивного розвитку за умов мінімізації боргових ризиків. Взагалі в умовах стохастичних процесів, що формують внутрішнє та зовнішнє економічне середовище мають бути визначено оптимальні порогові значення фіскальних змінних та субіндексів конкурентоспроможності, які в контексті середньострокового планування становлять базову складову системи попередження щодо

виникнення епізодів фіскальних стресів, найбільш руйнівним з яких є дефолт. Ця система «реперних точок» концентровано та комплексно має охоплювати основні параметри стосовно умов економічного розвитку як то баланс, первинний баланс, циклічно скоригований баланс, валовий борг, зміна валового боргу, короткостроковий державний борг, чистий борг, валова потреба у фінансуванні, процентна ставка, відмінності щодо темпів зростання, зміни загальних державних витрат, борг приватного сектора, потік кредитів приватного сектору, короткостроковий борг нефінансових корпорацій, зміни реального ефективного обмінного курсу тощо.

Оптимальний вибір цих порогових значень за впливом конкретних вітчизняних реалій є необхідною умовою формуванню найбільш сприятливого щодо інклюзивного росту економічного середовища в умовах невизначеності.

Література: 1. Кудряшов В.П. Фіскальна консолідація та її впливи / В.П. Кудряшов // Економіка України. – 2013. – № 9. – С. 31-46. 2. Public finance in EMU-2009 // European Economy. – 2009. – №9. – P.180. 3. Тимошенко М.В. Поняття фіскальної стійкості у сучасних наукових дослідженнях / М.В. Тимошенко // Наукові праці НДФІ №3(64). – 2013. – С.52-60. 4. Тимошенко М.В. Фіскальна стійкість: теоретичне обґрунтування та практичні підходи / М.В. Тимошенко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Економічні науки. – Вип. 2 (5). – Т. 3. – Полтава : ПДАА. – 2012. – С.311-318. 5. Печенюк Н.М. Напрями оптимізації управління зовнішнім державним боргом України шляхом використання зарубіжного досвіду / Н.М. Печенюк // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №6(137). – С. 270-274.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ВІДМІННОГО ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Шкура І.С., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Світовий досвід майнового оподаткування, необхідність підвищення рівня фінансового забезпечення місцевих бюджетів, послаблення значної диференціації доходів населення підтверджують доцільність та потребу функціонування механізму оподаткування нерухомого майна, що знайшло відображення в Податковому кодексі України у 2010 році. Потім мали місце суттєві законодавчі зміни стосовно введення його в дію: спочатку було визначено термін з липня 2012 р., потім відбулося перенесення строків набуття чинності норм регулюючого законодавства на 01.01.2013 р., а вже під час дії

цих норм – у липні 2013 р. – призупинення та зміни відповідних положень Податкового кодексу України по відношенню до сплати податку фізичними особами [1, 2].

Зазначена важливість ситуації, що склалася в сфері оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки, вимагає оцінки діючого механізму справляння податку з метою виявлення необхідних змін для підвищення його ефективності.

Загальна фактична сума сплаченого податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки по Дніпропетровській області станом на 01.01.2014 р. склала 1351,5 тис. грн., що становить 0,27% надходжень до бюджету розвитку, 0,09% надходжень до спецфонду місцевого бюджету та лише 0,01% загальних доходів місцевого бюджету. При цьому юридичними особами було сплачено майже 96% податку. Фактичні данні щодо сум сплаченого податку свідчать про виконання плану надходжень станом на 01.01.2014 р. на 44%. При цьому в розрізі надходжень по містах області відзначається виконання плану на 38,4%, в той час як по районах перевиконання на 153,4%.

Невиконання планових показників пов'язано саме зі змінами відповідних положень Податкового Кодексу України, про що йшла мова вище.

Сплата податку характеризується суттєвою диференціацією по містах та районах Дніпропетровської області. Найменший відсоток виконання плану по містах Марганець, Першотравенськ, Кривий Ріг. По м. Дніпропетровську планові показники сплати податку досягнуто на 49,5%. Найбільші суми податку на нерухоме майно було зібрано у П'ятихатському, Покровському, Верхньодніпровському районах області.

Механізм оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки, включає наступні складові: нарахування податку, справляння податку та контроль за сплатою податку. Аналіз законодавчих засад, що регламентують справляння цього податку та підсумкових кількісних показників сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, дозволяє побачити, що основні недоліки наразі містяться у першій складовій механізму (нарахування податку) та полягають, по-перше, у обмеженні об'єкту оподаткування житловою нерухомістю, по-друге, обмеженні бази оподаткування житловою площею об'єкта житлової нерухомості, по-третє, неповнотою бази даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

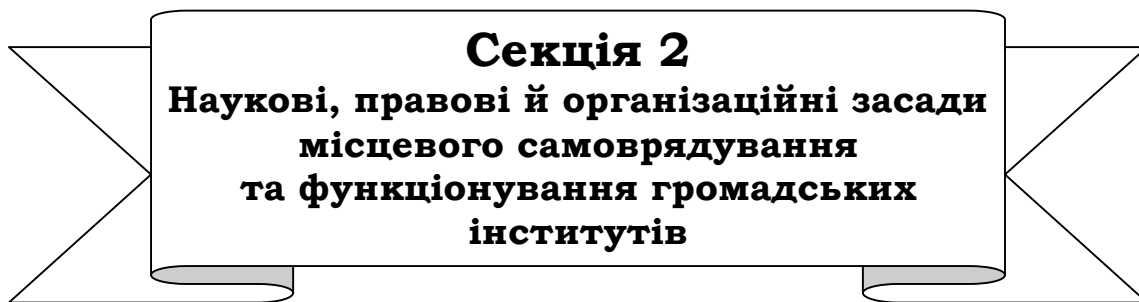
Враховуючи результати проведеного дослідження, сформулюємо пропозиції щодо напрямів вдосконалення податку на нерухоме майно,

відмінного від земельної ділянки. По-перше, необхідно активізувати наповнення бази даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, використовуючи ефективний обмін інформацією з установами, які раніше реєстрували речові права на нерухомість. По-друге, розширити об'єкт оподаткування за рахунок включення до нього як житлової, так і нежитлової нерухомості. По-третє, розширити базу оподаткування до загальної площі нерухомого майна.

З часом, якщо запланувати зміну бази оподаткування з площі об'єкта нерухомості на ринкову вартість, то цей намір треба закріпити законодавчо вже зараз – у початковий період справляння цього податку та приймати заходи щодо реалізації проекту переходу на базу оподаткування, відмінну від діючої. Це необхідно, щоб уникнути ситуації, що склалася зі справлянням податку фізичними особами в 2013 році – призупиненням справляння вже в другій половині року та недовиконання планових показників наповнення місцевих бюджетів. Звісно перед ініціюванням таких змін необхідно ретельне вивчення можливостей їх реалізації та аналіз майбутньої ефективності застосування цього перспективного податку – податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Література: 1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>. 2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо об'єктів нерухомості: Закон України № 403-VII від 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/403-18>.

Секція 2
Наукові, правові й організаційні засади
місцевого самоврядування
та функціонування громадських
інститутів

**КОНЦЕПЦІЯ «ДВОХ БЮДЖЕТІВ» У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

Буряк М.І., аспірант

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Бюджет є важливим суспільним інструментом, фундаментальною підваленою цивілізаційного поступу суспільства, знаряддям здійснення державної політики соціально-економічного розвитку суспільства, що досягається цілеспрямованим розподілом і перерозподілом створюваного в країні внутрішнього валового продукту (ВВП). Загальною методологічною основою здійснення зазначеного процесу є теорія розширеного суспільного відтворення, що передбачає встановлення зваженої пропорції розподілу і використання національного доходу між потребами споживання і нагромадження.

Специфічною особливістю бюджету як регулятора суспільного розвитку є те, що він охоплює різні сфери суспільно-економічних відносин у досягненні необхідної пропорції між суспільним споживанням і нагромадженням. Ця пропорція складається як при формуванні величини доходів бюджету (засобами диференційованого вилучення коштів фіскальною системою), так і при їх цільовому використанні. Це знайшло відображення в так званій концепції «двох бюджетів». Згідно із цією концепцією у складі бюджету необхідно виокремлювати два відносно незалежних структурних підрозділів, функціонування яких має бути орієнтоване на задоволення суспільних потреб поточної діяльності на забезпечення економічного зростання та розвитку суспільства.

В Україні ідеологія концепції «двох бюджетів» отримала позитивний відгук. Вперше визнання необхідності принципу «двох бюджетів» знайшло відображення у законі «Про бюджетну систему України» (1995 р.), а згодом цей принцип був доопрацьований у Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.). Саме цим законом дано визначення понять «поточний бюджет» і «бюджет розвитку», а також запроваджено поділ доходів і видатків місцевих бюджетів відповідно до виконання органами місцевого

самоврядування власних і делегованих повноважень. Разом з тим у вітчизняній практиці застосування принципу «двох бюджетів» у бюджетному процесі є обмеженим.

Обмеженість застосування принципу «двох бюджетів» у чинній в Україні бюджетній системі проявляється в наступному.

1. У зведеному бюджеті країни загальна сума бюджетних ресурсів за призначенням на поточне споживання і на розвиток не розділено. Згідно із Бюджетним кодексом України (БКУ) бюджет розвитку виокремлюється лише у системі місцевих бюджетів, а у системі державного бюджету (де зосереджена переважна частина бюджетних ресурсів) виокремлення суми коштів на розвиток не існує

2. Другорядність підходу до принципу «двох бюджетів» у чинній в Україні бюджетній системі підтверджується тим, що офіційно бюджет розвитку виокремлено лише у складі місцевих бюджетів. Але трактування його змісту у переліку визначень основних термінів (ст. 2 БКУ) і його цільового призначення не наведено. Натомість у ст. 13 БКУ складовими частинами бюджету названо «загальний» і «спеціальний» фонди, також без розкриття їхнього цільового призначення і змісту цих абстракцій.

3. Бюджетним кодексом України не передбачена конкретність виконання головної функції держави у забезпеченні соціально-економічного розвитку суспільства, адже у складі державного бюджету не регламентовано виокремлення певних коштів на реалізацію цієї мети.

Так у ст. 87 БКУ наведено послідовний перелік видатків державного бюджету як своєрідний ранжируваний ряд, що загалом включає 21 позицію. За порядком їх передачі (безумовно за пріоритетністю значущості) можна виділити домінуючу групу видатків на утримання державного апарату, силових структур, прокуратури, судочинства. Наступну групу видатків державного бюджету становить соціальний блок (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, культура, мистецтво, фізична культура і спорт). У цих двох групах видатків державного бюджету розуміється, що кошти будуть гармонійно забезпечувати потреби як споживання, так і розвитку.

Третю (заключну) групу видатків державного бюджету становлять ті, що безумовно відносяться за характером до витрат на розвиток. Змістовно ця група витрат включає фінансування різноманітних так званих «державних програм», реалізація яких має бути здійснена на протязі бюджетного періоду. Тобто тут – розрізнене витрачання коштів, не зведених у певну систему, оскільки в Україні немає законодавчо затвердженого державного розвитку.

Основним же недоліком ст. 87 БКУ є відсутність порогових величин часток коштів, за якою має встановлюватись пропорція розподілу видатків за цими напрямками цільового використання.

4. Зазначений недолік щодо невизначеності регламентації видатків із коштів державного бюджету на розвиток дещо компенсується ст. 24 БКУ, яку внесено як доповнення. Нею встановлено формування державного фонду регіонального розвитку в обсязі не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду державного бюджету. Цільове спрямування коштів цього фонду в цілому співпадає із ст. 87, тобто на реалізацію державних проектів.

Таким чином, ігнорування застосування в бюджетній системі України ідеології концепції «двох бюджетів» зменшує загальновизнану функцію бюджету як основного інструменту забезпечення суспільного прогресу. Це підтверджується тим, що у світовій практиці бюджет розвитку сприймається як капіталовкладення у інвестиційно-інноваційний процес. Тому з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства необхідно забезпечувати випереджальний темп нарощування капіталовкладень у порівнянні із зростанням доходів у порівнянні із сумою ВВП. В Україні ж зазначена нормативна пропорційність не дотримується, що призводить до уповільненого нарощування обсягу ВВП.

Так за період 2000-2012 рр. (коли закінчилось так зване трансформаційне падіння національної економіки і починаючи з 2000 р. розпочалося її піднесення) обсяг ВВП в Україні зріс від 170,0 до 1408,9 грн., або до 828,8%. Видатки ж зведеного бюджету за цей період зросли від 48,1 до 492,4 грн. або до 1023,7%. Якщо у структурі ВВП видатки бюджету становили 28,3% то у 2012 р. – 34,9%, або збільшились на 6,6 процентних пункти, що свідчать про посилення виснажування ВВП на потребу бюджету. Загальна сума капіталовкладень за зазначений період в Україні зросла від 23,6 до 293,7 млрд. грн. або до 1244,5%, а капіталовкладення з бюджету на розвиток – з 2,2 до 26,2 млрд. грн. (до 1190,9%). Тобто темп капіталовкладень бюджетних коштів у розвиток був меншим, ніж в цілому по країні і його частка у загальній сумі капіталовкладень зменшилась від 9,2% до 8,9%.

Це свідчить, що зовсім не бюджет є вирішальним чинником інвестиційного розвитку в Україні, а інвестиції приватного сектору економіки. Адже бюджетні кошти розвитку у загальній сумі бюджетних видатків постійно зменшувались. Якщо кошти бюджету, що спрямовувались державою на розвиток у 2000 р. становили 77% від загального обсягу видатків, то у 2012 р. їх частка зменшилась до 5,3%. Тобто, акумулювавши у 2012 р. у бюджеті 34,9% ВВП країни, держава від загального обсягу бюджетних видатків спрямувала на розвиток лише 5,3%, а на поточне споживання – 94,7%, або майже у 18 разів більше, ніж на розвиток. Це підриває можливість подальшого зростання ВВП, а відтак і можливість зростання доходів бюджету в майбутньому.

Зазначена ситуація динамізму макропоказників в Україні свідчить про те, що в країні відбувається зростання без розвитку, що поставило суспільство в боргову залежність від кредиторів, котрі уже навіть відмовляються від надання кредитів. Ось чому станом на 2012 р. (тобто за 22 роки суверенності) Україна спромоглася вийти лише на рівень 69,4% обсягу ВВП, який був у неї у далекому 1990 р.

Література: 1. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К., 2013. - С. 30, 54-56.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Волкова Н.В., к.н.держ.упр.
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Стратегією модернізації управління галуззю освіти передбачено підвищення ролі суспільного інституту місцевого самоврядування у цій сфері, що включає оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління освітою.

Завданням органів місцевого самоврядування у сфері освіти є ведення соціального діалогу та координованої спільної діяльності з працівниками освіти, культури, охорони здоров'я, державних служб зайнятості, сім'ї та молоді, роботодавцями з метою розвитку, виховання і соціалізації дітей та молоді. Доводиться констатувати, що, незважаючи на ухвалення в Україні комплексу законодавчих актів, інститут місцевого самоврядування залишається недосконалим і не реалізує всіх своїх потенційних можливостей. Натомість у більшості європейських країн інститут місцевого самоврядування з другої половини ХІХ століття став провідним [2].

Районні та обласні ради не мають власних виконавчих структур, що утруднює здійснення управлінського впливу на відповідні об'єкти сфери освіти. На виконавчі органи сільських, селищних, міських рад покладений обов'язок забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти і створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, для чого законодавством передбачається створення цими органами при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням.

Стратегічною задачею районних та міських відділів (управлінь) освіти, у віданні яких знаходяться загальноосвітні навчальні заклади, відноситься здійснення оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням демографічних, економічних, соціальних перспектив розвитку регіонів, потреб громадян та суспільства; урізноманітнення моделей організації освіти, зокрема для сільських дітей, створення умов для розвитку мережі недержавних загальноосвітніх навчальних закладів, збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти (довести охоплення позашкільною освітою дітей шкільного віку до 45-50 відсотків) [1].

Деталізацію повноважень місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі освіти дає Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р., №1060-12 (із змінами і доповненнями).

Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування щодо управління навчальними закладами, які знаходяться у комунальній власності громад сіл, селищ, міст та спільній власності громад районів та областей залежить від можливостей місцевих бюджетів, загального вектору державної політики.

Оскільки дошкільна освіта переважно знаходиться у віданні сільських, селищних, міських рад, то саме їх стосується поставлена в Національній стратегії задача по відновленню роботи закритих у попередні роки дошкільних навчальних закладів, розширення їх мережі до повного задоволення потреб населення.

Відповідно до вимог законодавства, школи першого ступеня у сільській місцевості створюються незалежно від наявної кількості учнів. Відкриття таких шкіл, а також самостійних класів у них здійснюється за рішенням місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які також для задоволення освітніх потреб населення можуть прийняти рішення про створення навчально-виховних об'єднань «школа-дитячий садок», школи та групи продовженого дня.

Згідно чинного Бюджетного кодексу України фінансування дошкільних навчальних закладів (ДНЗ), навчально-виховних комплексів «ДНЗ – загальноосвітній навчальний заклад (ЗНЗ)», «ЗНЗ-ДНЗ» за умови, що ЗНЗ – I ступеня, здійснюється із бюджетів сіл, селищ, міст районного значення. Останніми роками гостро стоїть проблема закриття на селі малокомплектних шкіл II-III ступеня. Часто закриття малокомплектних шкіл супроводжується опором місцевого населення, а також політичними інтригами на цих питаннях.

Хоча сільські середні школи в своїй більшості є спільною (комунальною) власністю територіальних громад району, реальний

вплив на них справляють місцеві державні адміністрації. Освітні округи дозволяють оптимізувати мережу навчальних закладів в сільській місцевості. З економічної та соціальної точки зору в багатьох випадках оптимізації середньої освіти на селі є вигідним замінити коштовне утримання малокомплектних шкіл підвозом дітей до комплектних шкіл з можливістю вивчення спеціальних дисциплін в опорних закладах округу, де викладають висококваліфіковані педагоги та наявна методична база, є доступ до швидкісного Інтернету.

Роль органів місцевого самоврядування у процесах реорганізації мережі навчальних закладів та створенні освітніх округів має полягати у вивченні громадської думки, проведенні роз'яснювальної роботи серед місцевого населення, прийнятті компромісного рішення з урахуванням соціальних та економічних факторів. Підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування в сфері освіти залежить від проведення як освітньої, так і адміністративно-територіальної реформ, які передбачають перерозподіл повноважень між органами влади в областях і районах.

Проблемою утримання навчальних закладів із місцевих бюджетів є залишковий характер їх фінансування. При їх формуванні провідною має бути ідея про інвестиційний характер витрат на освіту, розгляд їх як інструменту досягнення важливих цілей розвитку території, фактору економічного і соціального їх розвитку.

Як показують дослідження, на сьогодні існує необхідність в розробці комплексу організаційно-правових заходів щодо посилення ролі органів місцевого самоврядування за умов адміністративної, адміністративно-територіальної та політичної реформ в Україні.

Потребує офіційного визнання платність освітніх послуг у державних та комунальних закладах середньої освіти як компенсація неспроможності реалізації конституційних принципів безоплатності та доступності освіти. При прийнятті управлінських рішень у сфері освіти необхідно завжди пам'ятати, що освіта молоді – майбутнє нації, і що заощаджувати на ній не треба.

Управління освітою має бути спрямоване на пошук джерел фінансування цієї галузі, стимулювання молоді до педагогічної роботи та роботи в сільській місцевості, а не на ліквідацію навчальних закладів та економію коштів на шкоду інтересам громади та здобувачів освіти.

Література: 1. Павко А. Місцеве самоврядування в структурі політичних систем: вітчизняний і зарубіжний досвід / А. Павко [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.viche.info/journal/1006/>. 2. Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У НОРМАТИВНО-ПРАВОВІЙ БАЗІ ТА НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Григораш О.В., аспірантка
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Мале підприємництво посідає одне з найбільш вагомих місць в економічній науці. Одним із доказів цьому факту виступає кількість і різноманіття сфер і позицій, з яких досліджується ця галузь вітчизняними науковцями.

Майже кожна публікація містить авторський погляд на визначення малого підприємництва. Розглянемо деякі з них.

На думку Говорушко Т.А., мале підприємництво – це самостійна, на власний ризик, під власну майнову відповідальність ініціатива, діяльність, що характеризується прагненням до інновацій, незначними обсягами виробництва (товарообігу), ґрунтується на використанні економічних ресурсів та спрямована на отримання фінансово-економічного і соціального результату. В той же час малий бізнес – це реалізація малого підприємництва у системі ринкових соціально-економічних відносин, що має на меті задоволення потреб споживачів та інших учасників [3].

Варналій З.С. визначає підприємництво як економічну категорію, особливий тип господарювання, де головним суб'єктом є підприємець, який раціонально поєднує (комбінує) фактори виробництва на інноваційній основі і власній відповідальності, організує і керує виробництвом з метою одержання підприємницького доходу.

На погляд Воротіної Л.І., підприємництвом вважається не будь-яка діяльність виробника, банкіра, працівника торгівлі, сфери послуг, а лише діяльність власника, який самостійно чи із залученням найманої робочої сили розпочинає і здійснює виробництво, торгівлю тощо.

Лапуста В.Г. називає мале підприємництво як підприємницьку діяльність, що здійснюється суб'єктами ринкової економіки при певних встановлених законами, державними органами чи іншими представницькими органами критеріях (показниках) [4].

Мадрига Г.М. будує визначення цього поняття на базі думок класиків економічної теорії, узагальнюючи головні характеристики підприємництва. Автор підкреслює, що аналіз поглядів вчених про підприємництво в XVIII-XIX ст. дозволяє зробити висновок про те, що в них закладені фундаментальні положення про підприємництво та підприємця, які не втратили актуальності й нині. Підприємництво – це особливий вид господарської діяльності, пов'язаний з ризиком, невизначеністю і відповідальністю, раціонально комбінує фактори виробництва, постійно йде на інновації і має головною метою – зростання власної справи, а другорядною – зростання прибутку.

Висновки з теорії класичної економічної думки мають вирішальне значення для розвитку сучасного українського підприємництва [3].

Езгор Л. під малим підприємництвом розуміє самостійну, інноваційну, на власний ризик діяльність (виробничо-торговельну, з надання послуг чи посередництва) громадян-підприємців та підприємств відносно невеликих за розміром та чисельністю працюючих в залежності від галузі, відповідно до чинного законодавства, яка здійснюється з метою отримання максимального прибутку [4].

З урахуванням існуючих у науковій літературі поглядів щодо суті малого підприємництва ми розглядаємо мале підприємництво як ініціативну, самостійну або із залученням найманої робочої сили, інноваційну господарську діяльність власників предметів праці або орендарів, яка здійснюється на власний ризик з метою отримання надприбутку або іншої економічної вигоди.

Сьогодні терміну «мале підприємство» у законодавстві України немає. У Господарському кодексі України визначено критерії віднесення до суб'єктів малого і середнього підприємництва.

Відповідно до п. 3 ст. 55 Господарського Кодексу України (далі - ГК) суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва [2].

Суб'єктами мікропідприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не

перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи-суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Отже, підходи до визначення поняття малого підприємництва у науковій літературі є досить різноманітними, що дозволяє використовувати їх як взаємодоповнюючі.

Визначення поняття у нормативній базі здійснюється через означення критеріїв.

Література: 1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144. 2. Винниченко В.В. Визначення суб'єктів малого і середнього підприємництва за законодавством України / В.В. Винниченко // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України. – 2012 № 2(3). – С. 50-55. 3. Говорушко Т.А. Аналіз теоретичних підходів до трактування малого підприємництва і малого бізнесу як загальнонаукових суміжних понять / Т.А. Говорушко, В.Л. Буняк, С.С. Говорушко // Економічні науки: збір. наук. праць. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – № 27. – С. 10-14. 4. Єзгор Л.О. Теоретичні основи сентенцій «мале підприємництво» та «малий бізнес» в Україні // Вісник Львівського національного університету. Сер. економічна. – 2009. – Вип. 41. – С. 391-394. 5. Мадрига Г.М. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці: економічні та соціальні аспекти / Г.М. Мадрига // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О.Є. Кузьмін. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 154-163.

ГРОМАДСЬКІ ІНСТИТУТИ КОРЕКТУВАННЯ ВЛАДИ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Гриценко О.А., д.е.н., професор
*Харківський національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
Україна*

Інституціональна структура сучасного світу активно породжує нові неформальні способи впливу на владу з метою коригуванні обраного напрямку розвитку, конструктивної критики використовуваних дій та спостереженні за виконаннями узятих зобов'язань. Ці інститути можуть мати різний характер та форму здійснення. В Україні починають активізуватися неформальні інститути протестного типу,

які із точкових приймають все більш системний характер. В загальному розумінні протестні дії – є закономірним типом поведінки, при якій суб'єкти не сприймають як цілі, цінності суспільства, так і інституціоналізовані засоби їх досягнення, та намагаються із змінити. Протестні рухи як громадські інститути суспільного розвитку дозволяють владі аналізувати, оцінювати та здійснювати корекцію своїх дій. Безумовно, влада сприймає в якості цивілізаційних протестів тільки ті, що здійснюються мирним шляхом, не допускаючи дій, що руйнують суспільний порядок.

Теоретико-економічний аналіз протестних інститутів, перше за все, повинен відволіктися від політичних оцінок, по-друге, має бути побудований на виявленні об'єктивної ієрархічної природи причин подій, що відбуваються в реальній практиці. Протестні дії – є лише зовнішнім, спостережуваним явищем, причини якого мають складний характер, що передбачає виявлення передумов, акцентів (факторів минулих зв'язків), обставин, чинників та внутрішніх причин. Для кожної країни протестні рухи мають свою специфіку. Сьогодні Україна потребує визначити ієрархію причин, які призвели до протесту певних верств населення.

На першому рівні (передумови протестних дій) знаходяться шоківі зміни зовнішньополітичного курсу влади, яка тривалий час (на основі використання інформаційних ресурсів) орієнтувала суспільство на європейський вектор розвитку. Прорахунки, непродуманість, невміння (або небажання) враховувати в практичній діяльності ризики прийнятих рішень в міжнародних угодах (особливо коли мова йде про протиріччя між стратегічними і тактичними завданнями зовнішньоекономічного курсу) призвели до необхідності більш обґрунтованого визначення майбутнього розвитку України, що стало несприйнятливим для певних політичних сил та соціальних прошарків.

На другому рівні знаходяться більш значущі причини, пов'язані із недоліками та протиріччями соціально-економічних реформ на протязі нетривалої історії незалежної України та їх загостренням за останній час. Найбільш загрозливими для економічної безпеки стали: непродуманість та помилки економічних реформ, розповсюдження рейдерського захоплення бізнесу, створення несприятливого інвестиційного середовища, руйнування кадрової політики, що призвело до катастрофічного зниження професіоналізму та відповідальності політиків та державних чиновників на кожному рівні прийняття рішення, безпрецедентний рівень корумпованості, невміння влади реалістично оцінювати ситуацію в країні. Безумовно ці загрозливі обставини створювалися на протязі всієї історії розвитку України. Однак накопичення невирішених проблем призводить до катастрофічного зниження рівня довіри до влади, концентрації почуття незадоволеності та збільшення кола громадян, орієнтованих на зміни та покращення соціально-економічної ситуації в країні.

По-третє, важливу роль в протестних настроях відіграє суб'єктивний фактор, перш за все, ступінь розуміння та можливості оцінювати ситуацію, а по-друге, наявності лідерів, що спроможні використовувати (або маніпулювати) певним рівнем незадоволення людей. На сучасному рівні розвитку суспільної свідомості значно розширеним є міфологічний образ мислення, розповсюдження якого – є результатом відсутності належного рівня освіти в країні, перш за все, орієнтація пізнання суспільства на виявлення функціональних, замість причино-наслідкових зв'язків. Особливо це помітно в методології економічного пізнання, яка активно використовувала принципи неокласичної теорії. Остання є надійним методологічним інструментом пізнання закономірностей функціонування рівноважних ринків та умов досягнення їх цінової збалансованості.

На основі неокласичних принципів пізнання стають цілком зрозумілими умови надання кредитів з боку МВФ – нерівноважний державний бюджет треба збалансувати шляхом зменшення соціальних витрат. При цьому зовсім не враховуються особливості історичного та національного розвитку України, в якій трансформаційні процеси не призвели до формування рівноважної ринкової системи. Міфологічні образи в будь-якому суспільстві заповнюються ідеологічними штампами, які повинні спрямувати населення в певному суспільно-політичному русі. Ідеологія – це спосіб конструювання вдової реальності, яка видається за саму дійсність. Так формувались ліберальна концепція в США, комуністична ідеологія в СРСР, фашистська риторика в Німеччині тощо. Так сталося в сучасних умовах, коли у великого прошарку населення переважають міфи про європейські орієнтири, можливості миттєвого збільшення заробітної плати чи пенсії та багато інших. Міфологічне мислення створює найкращі умови для політичного маніпулювання.

В-четвертих, значно складнішим та важливішим для оцінки ситуації є розуміння дій та орієнтирів фінансової олігархії в Україні, яка, власне кажучи, управляє сучасними процесами в країні. У своїх економічних орієнтирах більшість фінансових холдингів орієнтуються на європейські ринки, що є економічно зрозумілим. В той же час українська олігархія не спроможна конкурувати з російським капіталом, який є більш потужним за розміром та агресивним за характером. Зрощування держави із фінансовим капіталом надало останньому важливі важелі впливу на інформаційний простір та формування суспільної свідомості.

Спровоковані зворушення починають стимулюватися цілим рядом акцентів, тобто обставин, чинників, причин, що мають глибокі історичні та ментальні підвалини. *П'ятим* рівнем причин протестних дій слід вважати історичні, економічні, світоглядові протиріччя між різними регіонами українського суспільства. В багатьох розвинутих країнах світу існують подібні протиріччя, які

загострюються в умовах нестабільності та спеціального збурення. Сьогодні Україна зіштовхнулася з політичним маніпулюванням саме цими акцедентами. Нарешті, *по-шосте*, необхідно виявити найглибші причини протестної поведінки. Вони полягають в глобальному протиріччі між США, інтереси якої підтримуються в Європі, та Росією за світове панування та боротьбу за обмежені ресурси. Глобальні ризики та проблеми сучасного глобального світу (енергетична, продовольча тощо) загострюють боротьбу між існуючими та народжуваними лідерами. Україна в цій боротьбі стала геополітичною ареною, де США і Росія реалізують свої власні інтереси, не враховуючі належним чином інтереси українського народу.

Протестна поведінка має двоїсту суперечливу природу. З одного боку, протестні інститути стають закономірними неформальними способами впливу на владу, позитивна роль яких є в доведенні до влади інтересів народу. Все це буде мати ефективний характер тільки за умови мирних акцій. В іншому випадку національна економіка зіштовхнеться із серйозними загрозами економічного розвитку: відтоком капіталу, дестабілізацією економіки, руйнуванням банківського сектору, погіршенням інвестиційного клімату та таке ін. Дослідження причин протестної поведінки дозволяє зрозуміти ті внутрішні приховані процеси, що спровокували незадоволення певних верст населення, спрогнозувати можливі сценарії майбутнього розвитку, скоординувати дії всіх тих прошарків населення та політиків, які дійсно зацікавлені в захисті національних інтересів України.

СТУПІНЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ БЮДЖЕТІВ САМОВРЯДНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Дем'яненко В.Є., аспірант
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У всіх країнах світу місцеві бюджети становлять найбільш чисельну групу суб'єктів бюджетної системи. Це бюджети локальних самоврядних територіальних громад, які характеризуються у своїй діяльності поєднанням територіально-просторової, економічно і соціально-демографічної компоненти, що і виступають основним системно-формулюючим ядром регіонів та держави загалом. В Україні нині функціонують понад 12,2 тис. місцевих бюджетів, серед яких 25 регіональних (АРК та областей) і 2 міста державного значення (Київ і Севастополь), 453 міських і 83 районних у містах, 488 районних бюджетів та 887 селищних і 10275 сільських бюджетів.

Згідно із чинним законодавством місцеві бюджети є фінансовою базою функціонування органів самоврядування, які мають статус незалежних (тобто без ієрархічної підпорядкованості) і самостійними у виконанні свої повноважень. У відповідності із своїм правовим статусом, визначеним Конституцією України та профільними Законами, що узгоджені з ключовими положеннями Європейської Хартії місцевого самоврядування (1985 р.), органи самоврядування територіальних громад через місцеві бюджети мають бути забезпечені власною доходною базою, достатньою для асигнування виконання їхніх повноважень. Тобто самоврядність територіальних громад нероздільна з їх самодостатньою фінансовою спроможністю. Це зумовлено тим, що кожний громадянин країни, як і увесь народ взагалі, проживають безпосередньо в межах певних локальних територіальних громад, соціально-економічний розвиток яких фінансується коштами відповідного місцевого бюджету. Саме зусилля органів самоврядування і рівень фінансової забезпеченості їхніх місцевих бюджетів визначають успіх вирішення стратегічного завдання розвитку України і піднесення життєвого рівня українського народу.

Цілком зрозуміло, що на рівень фінансової забезпеченості місцевих бюджетів впливають об'єктивні і суб'єктивні фактори. Серед об'єктивних факторів є особливості функціонування економічної системи, представлені продуктивними силами, техніко-технологічними, організаційно-економічними та природно-кліматичними, регіональні відмінності яких зумовлювали і відмінності у рівні продуктивності регіонів, а відтак і їх фіскальний потенціал, від якого залежить формування доходної бази місцевих бюджетів. Світовою практикою формування доходної бази органів самоврядування доведена доцільність їх фінансової забезпеченості переважно за рахунок фіскальних надходжень, що генеруються в межах їхньої територіальної громади. У випадках, коли є території більш розвинуті проти середнього рівня і менш розвинуті, тоді надлишок фіскальних надходжень у «багатих» понад потребу їх видатків для виконання повноважень, вилучається до «центру» і передається їх у менш розвинуті територіальні громади для покриття дефіциту їх місцевих бюджетів. Це здійснюється за допомогою трансфертів у системі міжбюджетного регулювання фінансової забезпеченості усіх ланок бюджетної системи, включаючи і державний бюджет та його ланки.

Таким чином, здійснення розмежування повноважень між державним і місцевими бюджетами має доповнюватись розмежуванням і джерел надходжень доходів. Як правило, джерелами надходжень доходів до державного бюджету (в системі якого існують рівні підпорядкування місцевих бюджетів згідно із існуючою ієрархією органів державної влади) є фіскальні доходи із сфер

природної монополії, підприємств державної власності та окремих податків загальнодержавного значення. Тобто державний і місцеві бюджети мають свої джерела надходжень, які стають у часі усталеними з незначним коригуванням системного державного регулювання.

Основною особливістю чинного бюджетного механізму України є те, що домінанту у розмежуванні доходних джерел надано державному бюджету. Це проявляється у тому, що частка видатків державного бюджету до величини ВВП постійно зростає, а видатки місцевих бюджетів відповідно зменшуються, у зв'язку з чим зменшується їх фінансова спроможність, зростає дефіцит та потреба покриття його трансфертами. Загальний обсяг трансфертів регіонам з державного бюджету має стійку тенденцію до зростання. Так, за 2010р. у місцеві бюджети було перераховано трансфертів на суму 77,7 млрд. грн., у 2011 р. – 95,3 млрд. грн., а у 2012 р. – уже 125,8 млрд. грн. Проте у 2013 р. державний бюджет недоотримав понад 20 млрд. грн. доходів у зв'язку із чим обсяг трансфертів місцевим бюджетам був зменшений до 113,4 млрд. грн. Проте у бюджеті на 2014 р. обсяг трансфертів для місцевих бюджетів передбачений у розмірі 128,4 млрд. грн., що на 15 млрд. грн. більше, ніж у 2013 р. В цілому трансферти для місцевих бюджетів уже стали їх головним джерелом надходжень, оскільки їх частка у загальній сумі доходів постійно збільшується: лише за 2007-2010 рр. (тобто в межах дії Бюджетного кодексу України (БКУ) 2001 р. частка трансфертів зросла від 43,3% до 49,1%, а в послідуєчому періоді (при БКУ 2010 р.) досягла у 2012 р. 53,6% з послідуєчим збільшенням до 56%. Якщо кількість дотаційних бюджетів раніше мала стійку тенденцію зростання, то у 2013 р. досягнуто абсолютний рекорд. Усі місцеві бюджети в Україні стали дотаційними: останній місцевий бюджет, який став дотаційним, став бюджет столиці – м. Києва.

На підставі зазначеного закономірно виникає питання: а де ж Державний бюджет бере кошти, щоб фінансувати власні повноваження, ще й зверх того – надавати все більші суми дотацій місцевим бюджетам, а також, чому потреба місцевих бюджетів у трансфертах постійно зростає? Відповідь відома: причиною цьому є надмірна централізація бюджетних ресурсів, що означає фінансове обезкровлення територіальних громад. Коли говориться, що «трансферти надаються з державного бюджету», необхідно не забувати, що ці кошти генеруються не десь-інде, а в територіальних громадах, де проживають і працюють усі громадяни України, адже крім оподаткування суб'єктів господарювання та громадян інших джерел доходів державного бюджету не існує за винятком емісії національної валюти та державних запозичень. Коли ж відбувається фінансове обезкровлення бюджетів територіальних громад, відбувається занепад регіональної економіки внаслідок звуження

економічного відтворення, посиляється дефіцит місцевих бюджетів. Територіальні громади перероджуються із творця розвитку у жебрака позбавленого власної економічної основи функціонування.

Фінансова залежність бюджетів територіальних громад проявляється не тільки у зменшенні їхньої забезпеченості коштами, а й у тому, що частка доходів місцевих бюджетів у загальній сумі бюджетних ресурсів країни також постійно зменшується. Так, за 2000–2013 рр. частка доходів місцевих бюджетів у сумі зведеного бюджету зменшилась від 29,1% до 24,2%, тобто на 4,9 процентних пункти. Частка ж доходів місцевих бюджетів в Україні нині становить 44%, тоді як у європейських країнах вона значно більша: від 66% у Швеції до 78% у Німеччині.

З огляду на зазначене першочерговим завданням виходу із хронічної дефіцитності бюджету є переорієнтація ідеології БКУ як фінансової конституції на формування бюджетів не «зверху вниз», коли в якості доброго жесту центр дарує регіонам певну квоту управлінських компетенцій та бюджетних ресурсів, виступаючи верховним розпорядником прав, функцій і можливостей, а навпаки «знизу вверх», коли доходи місцевих бюджетів поповнюються насамперед із податкових надходжень, що генеруються на місцях і тут же вирішуються питання фінансування подальшого розвитку. Існуюча нині система вирівнювання доходів місцевих бюджетів на основі усереднених мінімальних нормативів фінансового забезпечення апіорі заморожує суспільний поступ, оскільки гальмує заінтересованість територіальних громад і зводить їх роль до формальних виконавців розпоряджень з центру.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БЮДЖЕТУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВІ

Каюн С.В., аспірант

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Бюджет та бюджетна система загалом відносяться до тієї сфери суспільного життя, що стосується інтересів всіх і кожного. В бюджеті будь-якої країни відбиваються важливі економічні, соціальні, політичні проблеми життя суспільства і людини.

Бюджетні процеси відіграють важливу роль у розвитку економіки країни, впливаючи на стан економічних процесів та соціального забезпечення, внутрішній і зовнішній баланси. Ефективна система управління фінансовими потоками в межах бюджетної системи, раціональна система бюджетних правовідносин повинні стати базою для росту суспільного добробуту. Від того, наскільки правильно

побудовано бюджетну систему залежить ефективне функціонування всього народного господарства країни, а також зовнішні відносини. Кожна країна має свою історично сформовану бюджетну систему, що відображає її економічну, соціальну, зовнішньоекономічну політику. Важливість питання побудови ефективної бюджетної системи полягає у тому, що через бюджетну систему та її ланки перерозподіляється частина національного доходу, що обумовлено необхідністю створення централізованого фонду грошових коштів для забезпечення суспільних потреб та повного виконання державою своїх функцій.

Проблема формування ефективної бюджетної політики полягає в її науковому обґрунтуванні: наскільки вона базується на фундаментальних теоретичних засадах, виходячи з певної фінансової доктрини держави. При її плануванні держава має прагнути забезпечити фінансову та соціальну стабільність в суспільстві, враховуючи сукупність національних, історичних, політичних, соціально-економічних та інших особливостей розвитку держави.

Бюджет є складною економічною категорією, оскільки являє собою систему економічних відносин, які складаються у суспільстві в процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб [1, с. 19]. Державний бюджет – основний метод державного фінансового регулювання. Він передбачає забезпечення поділу й перерозподілу ВВП між регіонами держави, галузями економіки, виходячи зі стратегії її економічного розвитку, фінансової політики та потреб ринкового механізму [2, с. 157]. У країнах з розвиненою ринковою економікою державний бюджет не лише забезпечує акумулювання коштів, необхідних для фінансування державних витрат, та використовується не лише для часткового перерозподілу доходів із метою підтримання сприятливого соціального становища у державі, а й для впливу на економічні, соціальні, національні, регіональні процеси у суспільстві і провадження вищими органами влади відповідної національної стратегії розвитку, спрямованої на зміцнення державної безпеки.

За сучасних умов, кошти Державного бюджету України повинні бути спрямовані на фінансування структурної перебудови економіки, комплексних цільових і науково - технічних програм, соціальний розвиток і соціальний захист населення. Ринкова економіка має певні характерні особливості, які відрізняють її від інших господарських систем, тому механізм господарювання в основному спрямований на економічну сторону людської діяльності й суттєво не торкається соціальної. Але ж суспільство є єдиним організмом, і його існування пов'язано з оптимальним вирішенням як економічних так і соціальних питань у повному обсязі. Ось чому ті з них, які не може вирішити ринковий механізм, бере на себе держава, використовуючи різні методи, що одержали назву державного регулювання.

Державне регулювання може здійснюватись прямими та непрямими методами. До прямих методів можна віднести законодавчі та інші нормативні акти, які безпосередньо регулюють «правила гри» всіх учасників економічних відносин – держави, суб'єктів господарювання, населення. До непрямих методів належать дії державних органів щодо перерозподілу бюджетних ресурсів, визначення складових бюджетних ресурсів, основні напрями їх використання [1, с. 19].

Останніми роками державна фінансова політика України поступово переорієнтовується на розв'язання економічних і соціальних проблем із використанням непрямих важелів впливу, а саме [3, с. 58]:

- забезпечення проведення структурної перебудови господарського комплексу з метою формування його раціональної структури, що відповідає вимогам розвитку соціальної ринкової економіки;
- створення адекватної матеріальної бази, яка є основою підвищення конкурентоспроможності бізнесу;
- зміцнення потенціалу вітчизняного товаровиробника й посилення його конкурентоспроможності;
- підвищення якості людського капіталу, залученого до виробничої та посередницької діяльності;
- формування справедливих відносин між бізнесом і найманими працівниками стосовно умов праці, участі в управлінні підприємствами та розподілі доходів;
- підвищення стимулюючої ролі оплати праці;
- послаблення децентралізації економічного розвитку й посилення економічного потенціалу регіонів, тощо.

Пошук оптимального співвідношення бюджетів різних рівнів має ґрунтуватися на визначенні оптимального співвідношення процесів централізації та децентралізації державного управління, на відповідному розподілі повноважень і функцій органів державного управління і місцевого самоврядування. Саме розмежування цих функцій і має стати основою для визначення видатків, а також доходів різних рівнів влади.

При цьому розподіл повноважень має бути закріплений законодавчо [3, с. 62].

Добробут суспільства залежить також від правильного регулювання міжбюджетних відносин. Бюджетне регулювання – це процес збалансування доходів та видатків бюджетів різних рівнів, що входять до бюджетної системи.

Для зростання суспільного добробуту необхідно оптимізувати розподіл ресурсів через бюджетний механізм при наданні суспільних благ і послуг.

Ефективний бюджетний механізм забезпечить раціональний розподіл ресурсів для задоволення потреб суспільства.

У зв'язку з вищезазначеним проблема розвитку бюджетних відносин в Україні є дуже актуальною в сучасних умовах подальшого реформування організації та функціонування бюджетної системи.

Зазначимо, що бюджет – це один із центральних документів державотворення, першочерговим завданням у вдосконаленні системи міжбюджетних відносин повинно стати усунення всіх недоліків існуючої системи: забезпечення більшої стабільності та передбачуваності потоку коштів, які отримують місцеві бюджети, з метою поліпшення бюджетного планування та усунення загрози подальшого нагромадження бюджетної заборгованості, створення дійових стимулів для органів місцевого самоврядування з метою ефективного витрачання коштів.

Література: 1. Бескид Й.М. Теоретичні підвалини дослідження суті державного бюджету України / Й.М.Бескид // Фінанси України. – 2004. – №1. 2. Дець В.П. Бюджетна безпека та критерії її оцінки / В.Ф. Дець // Стратегічна панорама. – 2007. – № 3. 3. Кириченко О. Державний бюджет як дзеркало соціально – економічних та політичних проблем України / О.Кириченко // Економічний часопис – XXI. – № 10.

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

Коршун Т.С., к.філос.н.
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Розвиток систем електронного зв'язку піднімає нові питання щодо можливості організації якісно нового типу управління суспільством. Системні політичні кризи, які проявляються у різних регіонах світу, демонструють неефективність існуючих систем управління суспільством. 2002 р. ООН була запропонована програма розвитку електронного урядування (e-Government). Ця система покликана вирішити декілька важливих завдань. По-перше, - спростити доступ громадян до отримання інформації про діяльність органів влади. Критерії доступу до інформації розроблені ООН та покладені в основу експертної оцінки поступу окремих країн та регіонів у впровадженні інструментів e-Government. До таких критеріїв належать, зокрема: наявність веб-сайтів президента, парламенту, президента, наповнення цих сайтів достовірною інформацією, актуальне оновлення цієї інформації, зручність доступу та пошукових інструментів тощо [0].

У 2005 р. ООН використала новий термін – «електронне залучення» (e-Inclusion). «Інформаційні технології сприяють поширенню інформації і надають можливість отримання зворотного зв'язку, оскільки вони сприяють доступу до влади і є ідеальним каналом для партнерства між людиною та державою» [0].

Термін не отримав широкого поширення, тим самим електронне залучення стає одним із системних елементів електронного урядування. Фактично, e-Inclusion охоплює друге та третє завдання e-Government. Таким чином, другим завданням розвитку електронного урядування є суттєве спрощення можливості громадянам звернутися до органів влади із скаргами чи пропозиціями.

Третім завданням e-Government. стає запровадження технічної та юридичної можливості отримання адміністративних послуг через мережу інтернет. Тобто кінцевою метою є прискорення та полегшення отримання будь-яких реєстраційних чи дозвільних документів від держави (реєстрація юридичної особи, вступ до шлюбу, отримання документів на нерухомість тощо).

Перший етап полягає у наданні повної інформації про виконавців адміністративних послуг (назва органів державної влади, розпорядок роботи, адреси відділень), вартості державного мита за надання адміністративних послуг, перелік необхідних документів, бланки заяв та ін. необхідна інформація. Створення сайту адміністративних послуг в Україні <http://posluga.gov.ua> є спробою виконання цих вимог. Однак до цього часу сайт працює у демо-версії, майже повністю відсутня необхідна корисна інформація щодо адміністративних послуг.

Після 2010 року починають з'являтися ініціативи щодо розвитку електронної співучасті (e-Participation). Ключовою метою електронної співучасті є залучення людей до обговорення проблем, вироблення стратегій розвитку держави, вирішення окремих конкретних питань. Активна участь у політичному та соціальному житті громадськості забезпечується через низку електронних платформ, наприклад, OurSpace: <http://www.ep-ourspace.eu>.

ООН проводиться постійна оцінка стану реалізації e-Government. Індекс реалізації електронного урядування в Україні станом на 2012 р. складає 0.5653 (для порівняння – максимальне значення має Республіка Корея – 0.9283), Україна за цим показником займає 68 місце серед 193 держав світу [0].

Реалізація принципів електронного урядування є важливою частиною діалогу між владою і громадянами. Однак, на наш погляд, такий рівень взаємодії на сьогоднішній день вже не є достатнім.

Еволюція соціального управління відбувається протягом усього ХХ століття, але саме зараз відбуваються необхідні технологічні та світоглядні зміни, які уможливають суттєві трансформації політичної діяльності.

На наш погляд, сучасні технології дозволяють створити якісно новий тип управління суспільством, який може бути побудований не на вертикальному (ієрархічному), а на горизонтальному (мережевому) принципі.

Література: 1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – ст. 141. 2. Європейський Парламент: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/sources.html>. 3. Main Features Reviewed by the United Nations e-Government Survey. UNDESA/DPADM February 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan029361.pdf>. 4. UN Global E-government Readiness Report 2005. From E-government to E-inclusion. UNPAN/2005/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021888.pdf>. 5. United Nations e-Government Survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unpan3.un.org/egovkb/>.

РАЙОННА ЛАНКА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ

Негода Ю.В., викладач

*Національний університет біоресурсів і природокористування,
Київ, Україна*

Бюджетна система України як унітарної держави складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. Місцевими бюджетами є регіональні бюджети (обласні), районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування, до яких відносяться бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах). За владною ознакою місцевий бюджет поділяється на дві групи ланок: місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування територіальних громад.

Згідно з організаційною моделлю, чинна бюджетна система України побудована на засадах ідеології «громадсько-господарської теорії». Її особливостями є те, що органи місцевого самоврядування територіальних громад мають подвійні функції і завдання: в політичній сфері вони підпорядковані державній владі (яка визначає функції і завдання цих органів, оскільки вони перебувають у правовій сфері держави), а в питаннях місцевих господарських та громадських справ ці органи діють як самостійні опираючись на ресурси місцевих бюджетів.

Зазначена особливість побудови бюджетної системи в Україні зумовлена чинною структурою адміністративно-територіального поділу країни та розмежуванням повноважень їх владних органів – державних адміністрацій та рад різних рівнів. Існуючі державні адміністрації на рівні району та області виконують функції виконавчих органів відповідних рад – районних і обласних. Це означає, що органи самоврядування на районному і обласному рівні позбавлені функції виконавчої влади, вони мають лише

представницьку владу. Функції ж виконавчої влади, для усіх ланок органів самоврядування покладені на державні адміністрації. Тобто повнота самоврядності відноситься лише до базових територіальних громад, що значно обмежує сфери дії самоврядних структур.

Зміцнення фінансової спроможності базової ланки бюджетної системи є невід'ємною умовою забезпечення їхньої відповідальності за соціально-економічний розвиток територіальних громад. Ця проблема є актуальною для усіх країн. Досвід більшості країн Східної і Центральної Європи засвідчив принципово важливу роль реформування адміністративно-територіального устрою з метою створення життєздатних низових територіальних одиниць бюджетної системи. Вихідною передумовою досягнення зазначеної мети є постулат «територіальна громада» як первинної, базової ланки бюджетної системи, що знайшло відображення у Конституції України і відповідає національним та історичним традиціям. Тривалий час від епохи середніх віків і до кінця двадцятого століття у різних частинах України і за різних політичних умов саме громада була основною опорною одиницею територіального соціуму. Вона користувалась правом самоврядування, мала свій орган управління, була власником і розпорядником колективної власності майна різних форм.

З позиції бюджетної системи, район як територіально-адміністративна одиниця уже зараз функціонує як певна єдність територіальних самоврядних громад сільських і міських поселень: вони включають у свою сукупність села, селища і міста районного підпорядкування і на цій основі формують сумісну інфраструктуру. Це потребує концентрації бюджетних коштів для розвитку району, що передбачено частиною 2 ст. 66 і частиною 4 ст. 67 Бюджетного кодексу України. Проте практична реалізація зазначених положень унеможлиблюється загальним низьким рівнем фінансового забезпечення базових ланок бюджетної системи, котрі не мають достатніх власних коштів для фінансування навіть захищених видатків бюджету, оскільки понад половина їх обсягу покривається коштами трансфертів, насамперед – для оплати праці в бюджетних установах. Зрозуміло, що і об'єднання їх коштів не вирішує фінансової забезпеченості районів.

Необхідність підвищення рівня фінансової забезпеченості органів самоврядування шляхом децентралізації доходів бюджету було однією із визначальних завдань бюджетного реформування, що передбачалось впровадитись у новому тексті Бюджетного кодексу України (БКУ), прийнятому у 2010 р. Проте попри очікування позитивних змін у підвищенні рівня фінансової забезпеченості районної ланки бюджетної системи не відбулося. Так, за три попередні роки до прийняття нового БКУ (2008-2010 рр.) із загальної кількості 488 районних бюджетів кількість дотаційних бюджетів зросла від 459 до 486, тобто досягла 99,6% від їх загальної кількості

(не дотаційними залишилися бюджети лише двох районів). Загальна ж величина дотацій для районних бюджетів зросла від 21,2 до 27,1 млрд. грн., або збільшилося на 28,4%, а рівень дотаційності доходів місцевих бюджетів підвищився від 65,0 до 74,6%.

У наступні три роки (2010-2013 рр.), тобто в період дії положень оновленого БКУ, кількість дотаційних районів зменшилася на 2 одиниці до 484 (тобто склала 99,2%). Проте загальна сума дотацій, визначених законами про бюджет за цей період зросла від 27,1 до 31,1 млрд. грн., або на 14,7%, а рівень ротаційності (як відношення дотацій до розрахункових сум доходів) бюджетів районів в Україні в режимі нової редакції БКУ у середньотрирічному значенні за аналізований до і після прийняття нового БКУ період зріс від 244,8 до 265,6%. Тобто надії на покращення ситуації у фінансовому забезпеченні місцевих бюджетів районів залишилися марними: рівень централізації доходів бюджету на районному рівні не тільки не зменшився, а навіть посилюється.

Негативною властивістю режиму формування доходів районних бюджетів (а також і регіональних - обласних) є те, що вони не мають власної доходної бази, відсутні також і плани розвитку районних комплексів як цілісної соціально-економічної системи, відповідальність за вирішення яких мали б нести органи районної влади, а успішність реалізації яких був би не лише критерієм оцінки їх діяльності, а насамперед – джерелом доходів районного місцевого бюджету. Натомість цього, нині основним джерелом доходів місцевих бюджетів районів є відрахування 50% прибуткового податку, що сплачується на території сіл, селищ і міст районного значення та 15% плати за землю, що справляється в межах району. Тобто ці джерела надходжень до бюджету районів можна вважати пасивними, вони лише відображають факт відчуження органів влади територіальних громад від безпосередньо управлінської діяльності. Головним же, і визначальним джерелом доходів бюджетів районів, як уже зазначалось, є трансферти, величина яких досягла 72,6%.

І цей розмір може збільшуватись за парадоксальним правилом: чим пасивніше дія районних органів управління, тим більші суми трансфертів вони будуть отримувати у своє розпорядження. За умови, якщо саме джерело, що формує ресурси, з яких виділяються ці трансферти, є бездонними. Але це не так: кошти, за рахунок яких виділяються трансферти генеруються в сфері місцевих бюджетів, але тільки концентруються в «центрі», чим порушується причинно-наслідковий зв'язок між безпосереднім творцем багатства і його користувачем. Це шкідливо у всіх відносинах, бо безвідповідальність за територіальний прогрес не тільки гальмує темпи соціально-економічного розвитку, а й породжує споживацький паразитизм.

Підсумовуючи зазначене, можна стверджувати, що в Україні необхідно врешті-решт провести давно назрілу і вже давно

обґрунтовану адміністративну реформу (як це здійснено у більшості країн Європи) шляхом укрупнення базової ланки бюджетної системи. Якщо лише орієнтуватись на чисельність населення у базовій ланці в межах 8 – 10 тис. жителів (як це нині прийнято у Швеції), тоді кількість місцевих бюджетів в Україні наблизиться до 1 тис. одиниць, або зменшиться майже в 10 разів. У цьому випадку більшість районів утворять на своїй основі базову ланку, а у більш населених районах їх буде утворено декілька. Але всі вони повинні отримати свою власну дохідну базу, законодавчий і виконавчий орган влади, свою місію і мету діяльності. Адже в Україні як і у всіх унітарних державах встановлення адміністративно-територіального поділу належить до відання центральної влади і уряду, тобто для цього організаційних перепон не існує.

РАЗРАБОТКА МЕХАНИЗМА ГРАНТОВОЙ ПОДДЕРЖКИ МЕСТНЫХ ИНИЦИАТИВ СЕЛЬСКИХ СООБЩЕСТВ

Сангадиева И.Г., д.э.н., профессор

Шаданова Т.М., к.и.н., доцент

*ФГБОУ ВПО «Бурятская государственная сельскохозяйственная академия им. В.Р. Филиппова»,
г. Улан-Удэ, Российская Федерация*

Финансирование проектов экономического и социального развития территорий с помощью грантов является новым направлением, завоевывающим популярность в регионах. Грантовое финансирование предполагает подготовку и предоставление проектов, отражающих местные потребности и выражающих инициативы сельских жителей. Эти проекты финансируются посредством участия в конкурсе, что обеспечивает выбор актуальных проектов и повышает эффективность использования средств. Гранты (или субсидии) могут предоставляться на условиях обязательного софинансирования. Объем ресурсов для решения проблем сельских территорий существенно возрастает за счет привлечения внебюджетных финансовых источников и трудового участия представителей конкретных сообществ.

Согласно федеральной целевой программе «Устойчивое развитие сельских территорий на 2014-2017 годы и на период до 2020 года» основными направлениями разработки грантовых проектов являются:

- благоустройство сельских поселений (прокладка уличных дорог и тротуаров, озеленение, освещение, строительство мостов, устройство колодцев и пр.);
- экологическая реабилитация сельских территорий;
- сохранение и восстановление природных ландшафтов, историко-культурных памятников, храмов;
- оздоровление социальной среды сельского сообщества;

- развитие физической культуры и спорта в сельском поселении;
- трудовое, нравственное и патриотическое воспитание сельской молодежи, поддержка молодых семей;
- проведение смотров-конкурсов коллективов народного творчества и художественной самодеятельности, организация деятельности центров досуга и детского творчества [1].

При этом Министерство сельского хозяйства РФ устанавливает основные критерии отбора проектов, которые могут быть уточнены с учетом региональных и местных особенностей.

В существующей практике грантовой поддержки предполагается, что грантополучатель вкладывает и собственные средства в денежном, натуральном или трудовом эквиваленте. Такой порядок придает финансированию целевой, конкретный характер, соответствующий нуждам территории и проживающего там сельского сообщества. Для получения гранта нужно принять участие в конкурсе, подготовить пакет конкурсной документации, описать проект, составить бюджет проекта. Знание проектной культуры не приходит само по себе. При внедрении в регионе грантовых конкурсов целесообразно проводить обучение составлению заявок на участие в конкурсе. Такое обучение успешно проводят представители региональных некоммерческих организаций, для которых гранты являются основным источником финансирования. Региональные гранты могут распределяться в рамках региональных целевых программ и региональных конкурсов. В настоящее время в регионах используется грантовый механизм для поддержки инициатив сельских сообществ. Конкретным примером грантовой поддержки является поддержка ТОСов в сельских районах Республики Бурятия [3, 4].

Грантовые конкурсы проводят региональные (муниципальные) администрации. Учитывая ограничения, накладываемые бюджетным законодательством, гранты могут выдаваться в форме субсидий физическим или юридическим лицам для целевого использования на условиях софинансирования общественно полезной деятельности, определенной грантодателем. При проведении конкурсов грантов возникают определенные риски, главный из которых – формальное отношение к конкурсу. Поэтому важно привлечь к организации конкурса некоммерческую организацию. Необходимо зарезервировать средства на оплату услуг такой организации и возложить на нее функции подготовки потенциальных участников. Некоммерческая организация проводит обучение для территориальных инициативных групп, оказывает консультационное сопровождение, расширяет информационную кампанию.

Основная проблема села – дефицит информации. Катализатором сельского развития во всех странах мира выступают специальные консультационные службы. Консультирование и обучение являются одним из основных направлений сельского развития в Европе, США,

Канаде и других странах мира. В этой связи на региональном уровне целесообразно формирование системы консультационной поддержки деятельности местного самоуправления. Отработка механизмов консультационной поддержки органов местного самоуправления на селе была осуществлена в рамках проекта Всемирного банка «Местное самоуправление и гражданское участие в сельской России». В ходе проекта в пилотных регионах были подготовлены сельские муниципальные консультанты и обеспечена информационная поддержка их деятельности [2, 5].

Развитие местного самоуправления требует формирования системы муниципальных консультантов на региональном уровне, работа которых может быть организована при региональных службах, оказывающих консультационную помощь селу. Муниципальные консультанты способствуют проявлению гражданской активности, определению направлений развития сельских муниципалитетов, составлению планов и решению задач, стоящих перед сельскими сообществами. Для реализации программных мероприятий в Республике Бурятия авторами разработано «Положение о грантовом конкурсе по поддержке местных инициатив сельских сообществ по улучшению условий жизнедеятельности в сельском муниципальном образовании». В документе определены цели и задачи конкурса, номинации конкурса и приоритетные направления проектов, обозначены требования к конкурсной документации и участники проектов, сроки и порядок проведения конкурса, а также порядок экспертизы проектов.

Таким образом, участвуя в грантовом конкурсе, сельские жители могут получить финансовые средства для решения проблем сельских поселений.

Грантовое финансирование успешно дополняет масштабные формы финансирования сельского развития, активизирует инициативу жителей территорий, вовлекая их в процесс сельского развития. Активное участие граждан в сельском развитии заметно повышает эффективность использования бюджетных средств. Осуществление грантовых проектов способствует благоустройству территорий сельских поселений, росту заинтересованности сельских жителей в развитии территории.

Литература: 1. Устойчивое развитие сельских территорий на 2014-2017 годы и на период до 2020 года: Федеральная целевая программа, утвержденная распоряжением правительства Российской Федерации от 15 июля 2013 г., № 598. 2. Бабун Р.В. Организация местного самоуправления / Р.В. Бабун. – М.: КНОРУС, 2013. – С. 215- 219. 3. Жербанова Ч.З. Программно-целевой подход к устойчивому развитию сельских муниципальных образований / Ч.З. Жербанова, И.Г. Сангадиева. – Улан-Удэ: Изд-во БГСХА им. В.Р. Филиппова, 2013. – С. 56. 4. Сангадиева И.Г. Развитие местного самоуправления и поддержка инициатив сельских сообществ в Республике Бурятия / И.Г. Сангадиева, Т.М. Шадонова / «Социально-экономическое развитие России и Монголии: проблемы и

перспективы». – Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2013. – С. 159-162. 5. Шедько Ю.Н. Программно-целевой метод как инструмент повышения эффективности территориальных социально-экономических систем / Ю.Н. Шедько / Региональная экономика: теория и практика. – 2010. – № 44. – С. 24-30.

РЕСУРСНА САМОСТІЙНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Трещов М.М., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Конституцією України гарантовано право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, є тому числі щодо соціально-економічного розвитку та бюджету.

Територіальні громади безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності, затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання, затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання, встановлюють місцеві податки та збори тощо [2].

При цьому для виконання власних повноважень вони мають в своєму розпорядженні ресурсну базу – доходи місцевих бюджетів, інші кошти, рухоме і нерухоме майно, землю, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Фінансування делегованих державою повноважень згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» має проводитися повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевих бюджетів окремих загальнодержавних податків [1].

Якість виконання органами місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади покладених на них повноважень майже на пряму залежить від рівня їх матеріального забезпечення, і в першу чергу від стану наповнення доходами місцевих бюджетів.

Проте в українських реаліях якість соціальних (бюджетних) та адміністративних послуг, які надаються органами місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади громадянам, їх перелік та своєчасність надання в більшості випадків не відповідає потребам мешканців територіальних громад.

Цей факт засвідчує недосконалість механізму наповнення місцевих бюджетів, необхідність його модернізації та приведення у відповідність з потребами суспільства.

При цьому, перш за все, необхідно забезпечити фінансову незалежність місцевих бюджетів, що є головною передумовою досягнення самостійності територіальних громад, що в свою чергу дозволить органам місцевої влади досягти ефективності політики формування і використання фінансових ресурсів, стане базою не лише для задоволення базових потреб громадян в освітніх, соціальних, адміністративних та інших послугах, а й забезпечить поліпшення рівня життя населення, буде стимулом для розвитку територій.

Останнім часом головною перепорою на шляху досягнення самостійності місцевого самоврядування стає надмірна концентрація фінансових ресурсів в державному бюджеті, централізація фінансових потоків, що призводить до посилення залежності територіальних громад від рішень органів центральної влади.

Фактично редакція Бюджетного кодексу, яку була введена в дію у 2011 році, не дивлячись на декларування посилення фінансової самостійності місцевих бюджетів, не вирішила проблем наповнення їх дохідної частини належним фінансовим ресурсом, а в деяких випадках (особливо в частині спеціального фонду місцевих бюджетів) навіть призвела до посилення залежності регіонів від рішень «Центру».

Так, аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України за 2013 рік свідчить про критичну питому вагу трансфертів з державного бюджету в доходах місцевих бюджетів, що дозволяє центральним органам влади значно обмежувати самостійність органів місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади у прийнятті ключових рішень щодо соціально-економічного розвитку територій.

Отже, при загальному обсязі дохідної частини 230,6 млрд. грн, трансферти склали 122,1 млрд. грн або 52,9 відсотка. При цьому питома вага дотацій і субвенцій в загальному фонді бюджетів територіальних громад склала 55,5 відсотка (114,7 млрд. грн), а в спеціальному – 30,8 відсотка (7,3 млрд. грн).

Враховуючи необ'єктивний, а в багатьох випадках (особливо в частині субвенцій на соціально-економічний розвиток окремих територій та фонду регіонального розвитку) і непрозорий механізм обчислення та розподілу трансфертів з державного бюджету, проведений нами аналіз засвідчив подальший розвиток диспропорцій між рівнем якості надання соціальних (бюджетних) та адміністративних послуг мешканцям різних територій.

Більшу частину ресурсів регіони одержують з «Центру», а не заробляють самостійно, що в свою чергу призводить до збільшення кількості регіонів-реципієнтів та, відповідно, зменшення кількості регіонів-донорів, позбавляючи території стимулів до саморозвитку.

До областей з найбільшою питоною вагою фінансового ресурсу з державного бюджету належать Закарпатська (77,2%), Тернопільська (74,9%), Волинська (74,8%), Чернівецька (74,4%), Рівненська (74%), Херсонська (68%), Житомирська (68%), Хмельницька (67,5%),

Вінницька (66,1%), Кіровоградська (63,7%), Чернігівська (62,3%), Львівська (61,1%), Миколаївська (60,9%) і Черкаська (60,5%) області. Регіонами з найвищим рівнем забезпечення власними доходами є Київ (77,5%), Дніпропетровська область (62,2%) та Севастополь (61,6%). Решта регіонів фактично наполовину забезпечена власним ресурсом на виконання власних та делегованих повноважень.

Отже, перед науковцями і практиками постає необхідність термінового вирішення проблеми залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, створення їх власної ресурсної бази, достатньої не лише для вирішення нагальних проблем територій, а й переходу від «бюджетів споживання» до «бюджетів розвитку».

На наш погляд, стратегічним напрямком у досягненні цієї мети є удосконалення розподілу компетенції між органами центральної влади, регіонального і місцевого самоврядування та децентралізація державних фінансів. Загально визнано, що проблеми місцевого рівня в змозі ефективніше вирішити місцеві органи влади за рахунок коштів власних бюджетів, ніж держава централізовано, оскільки вони мають більшу компетенцію і обізнаність у їх розв'язанні.

Крім того, значний резерв покращення ресурсного забезпечення територій полягає в модернізації системи адміністрування податків і зборів, які зараховуються до дохідної частини місцевих бюджетів, перш за все, податку на нерухоме майно, податку на доходи фізичних осіб, плати за землю, запровадження Єдиного рахунку для сплати податків та смарт-карт платників.

Модернізація має забезпечити передусім:

- створення сприятливих фіскальних умов для ведення бізнесу;
- забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності;
- створення умов для легалізації доходів як юридичних осіб, так і громадян;
- формування відповідального ставлення платників до сплати податків.

В тактичному плані найшвидшого результату можливо досягти шляхом горизонтального перерозподілу деяких податків між державним та місцевими бюджетами, особливо податку на прибуток, екологічного податку та акцизного податку на нафтопродукти і транспортні засоби.

Література: 1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. 2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

Секція 3

Проблеми фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку продуктивних сил суспільства, регіонів та територіальних громад

РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ватченко О.Б., к.е.н., доцент

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Сучасні процеси розвитку країни (регіону) не можна розглядати без глобалізації – процесів поглиблення міжнародного розподілу праці, на основі спеціалізації і кооперації, інтеграції національних економік (регіонів) в систему світового господарства. Під впливом чинників глобалізації – технічних досягнень у сфері обробки і передачі інформації, пом'якшення обмежень на переміщення капіталів через кордони, уніфікації та стандартизації, а також розвитку міжнародного фондового ринку відбуваються якісні зміни в економічному житті. Виникає швидко зростаючий світовий ринок інформаційних технологій і ринок міжнародної інформації. Все це впливає на рівень та якість життя людей. Відбувається поляризація доходів. Несправедливий розподіл благ в умовах глобалізації створює загрозу конфліктів на інтернаціональному, національному та регіональному рівнях. Крім того, глобалізація впливає і на інші сторони людського суспільства: культуру, мораль, життєві цінності, мистецтво, охорону довкілля, політичні і соціальні уяви. Проблеми, що виникають в процесі глобалізації, залишаються актуальними і потребують розв'язання.

Серед відомих зарубіжних вчених, що заклали теоретичний фундамент у цій сфері є У. Андерсон, Ф. Бродель, Д. Белл, Б. Баді, З. Бжезинській, М. Кастельс, К. Омас, Т. Левит, Дж. Сакс, А. Тоффлер, Т. Фрідмен, Р. Робертсон, Дж. Стиглиц. Проблеми глобалізації досліджували і російські вчені: Е.М. Ведута, Г. Делягін, О.О. Зинов'єв, В.Л. Іноземцев, М.В. Маргелов, Д.В. Сергеев, В.І. Уткін, а також вітчизняні вчені Л.Л. Антонюк, О.Г. Білорус, В. Геєць, М.І. Долішній, А.Г. Загородній, М. Мунтіян, Ю.І. Стадницький та інші, але проблеми, породжені глобалізацією та її впливом на розвиток регіонів України, поки є недостатньо вивченими.

Початок ХХ ст. відзначився завершенням індустріальної революції. У цей же час був закінчений територіальний розділ світу. В результаті втягування в світогосподарські зв'язки більшої частини країн виникло

світове господарство з двома полюсами. На одному полюсі – промислово розвинені країни, а на іншому – відсталі. З середини ХХ ст. кооперація отримала всесвітній розвиток. Відбулося міжнародне переплетіння національних економік завдяки уніфікації й стандартизації законодавства, економічних і технологічних процесів. Зростаючий рівень міжнародної конкуренції та прагнення до отримання надприбутку змушував компанії шукати шляхи об'єднання потенціалів і співпраці для виробництва конкурентоспроможної продукції. Саме це привело до створення транснаціональних корпорацій (ТНК) – міжнародних виробничих комплексів, зв'язки усередині яких носили не стільки ринковий, скільки виробничий характер. ТНК мають велику економічну потужність, розгалужену структуру і є рушійною силою глобалізації світової економіки.

Глобалізація збільшила міру відкритості національних економічних і соціальних систем, активізувався взаємний обмін інформацією, людьми, капіталами, товарами і послугами, культурними і духовними цінностями. Глобалізацію можна охарактеризувати як сукупність принаймні шести теоретичних ознак, а саме: по-перше, на міжнародному рівні глобалізація проявляється в систематизації та поширенні економічних явищ; по-друге – соціальних відносин; по-третє – політичних об'єднань; по-четверте – у загальному зменшенні різноманіття; по-п'яте – у зникненні дихотомії між специфічним і універсальним і, нарешті, в стиранні межі між довірою і ризиком [4]. Глобалізація – це процес виробництва і обміну, в якому нематеріальні чинники (інформація, інновації, зв'язки, фінансові потоки) панують над речовими. Одним з характерних проявів процесу глобалізації є формування регіональних і локальних інноваційних мереж. Основна рушійна сила їх розвитку – загальні економічні, фінансові, соціальні і екологічні інтереси регіонів і сусідніх держав. При цьому глобальний і регіональний рівень виходять на перший план. Відбувається макрорегіоналізація сучасного світу, яка має два аспекти: формування наднаціональних економічних і політичних структур і появи нового феномену, який описав К. Онмає в книзі «Кінець нації-держави: підйом регіональних економік» [3], назвавши «регіон-державою» (РД), «регіон-економікою» (РЕ). Саме РЕ, а не національна держава є природною діловою одиницею глобальної інформаційної економіки.

Глобалізація і регіоналізація стали найбільш суттєвими ознаками нової політичної реальності – постіндустріального суспільства ХХІ ст. Регіоналізація може розглядатися, з одного боку, як об'єктивний процес функціонування економічної системи вищого рангу, з іншого боку, це – спроба вирішення протиріччя усередині процесу глобалізації [1]. Глобалізація і регіоналізація є головними процесами в розвитку сучасного світу і роблять величезний вплив на економічне, політичне, соціальне, культурне життя суспільства. Регіон як підсистема глобальної

економіки розуміється як самостійне просторово локалізоване співтовариство, якому характерний об'єктивний характер зв'язків і їх різноманіття. В умовах глобалізації більшість чинників внутрішньо-регіонального розвитку стають предметами міжнародної уваги, від якої у вирішальній мірі залежить те або інше положення регіону в системі світових координат. Міжнародний потенціал українських регіонів розрізняється. Є регіони-лідери з великим експортно-імпортним потенціалом. На їх території знаходяться крупні індустріальні центри з запасами сировини, розвиненою інфраструктурою, платоспроможне населення. До другої групи відносяться регіони, в яких відбувається переплетіння релігійних і етнічних чинників. Значну роль в їх розвитку відіграють міжнародні суспільні організації, що приводить до інтернаціоналізації. Третя група це – прикордонні регіони, для яких основний «капітал» міжнародної співпраці носить територіально-географічний характер. Саме з їх участю упроваджуються в практику нові моделі міжнародної взаємодії. В усіх випадках глобалізація веде до виникнення потужних зовнішніх зв'язків і залежностей, інтегруючих окремі елементи суспільства в глобальні сітьові (мережеві) структури.

Так, на думку М. Кастельса [2], глобальна мережа є результатом революції в області інформаційних технологій, що створила матеріальну основу глобалізації економіки, тобто появи нової, відмінної від раніше існуючої економічної системи. За допомогою мереж описуються і традиційні, і сучасні форми стосунків, які засновані на інституційній і територіальній близькості. Сутність мережі полягає в тому, що головним елементом є обмін інформацією з максимальним розширенням форм її виробництва, доступу до неї, її розподілу, зворотного зв'язку. «Мережею» є новий інформаційний простір, в якому розгортаються основні стратегічні операції. «Мережа» в широкому розумінні включає складові, які раніше розглядалися окремо: система зв'язку, інформаційне забезпечення операції, формування громадської думки, соціальні процеси, етнопсихологія, релігійна і колективна психологія, економічне забезпечення, наука, технічні інновації тощо. Актуальним стає взаємозв'язок елементів різних рівнів, де суттєвими є зв'язки. Виникає регіонально-мережева структура простору, – кластер. Саме кластерні об'єднання є перспективними при формуванні стратегій розвитку регіональних економік та підвищення їх конкурентоспроможності.

Література: 1. Клемешев П.А. Регион в условиях глобализации / П.А. Клемешев // Вестник ВГУ. Серия Гуманитарные науки. – 2005. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Uzsienio%20leidiniai/Voronezh/hum/2005-02/hum0502_02.pdf. 2. Manuel Castells. Information Age: Economy, Society and Culture. Vol. I-III. Oxford: Blackwell Publishers, 1996-1998. 3. Онмае К. The end of the nation state: The rise of regional economies. – L.: Harper Collins, 1995. – X, 214 p. 4. Waters, M. Globalisation. – 2nd ed. – London: Routledge, 2001. – p. 15-16.

ФЕНОМЕН ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Гетьман Д.О., аспірант
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Чи необхідно нам розглядати фінансову конкурентоспроможність регіону лише в межах певної країни? Чи звернутися до порівняння регіонів на світовому рівні? Ми думаємо, що доцільніше розглядати регіони як частину глобальної економіки, а не лише в рамках національної економіки. Необхідно пам'ятати, що світові ціни в усьому світі на продукцію приблизно однакові. Тому розглядати хоча б виробничі витрати лише в межах однієї країни – не виправдане обмеження. От якщо ми доведемо, що порівняно зі світовим рівнем регіони України є фінансово неконкурентоспроможними, то можна зосереджуватися на внутрішньому ринку як необхідній умові виживання і розвитку регіону. Хоча слово «виживання» тут недоречне: зникати може окреме підприємство, а регіон як частина території з комплексом виробничих сил, природних ресурсів, виробничою та соціальною структурою може розвиватися ефективно, нейтрально і неефективно (відповідно до схеми Ф. Кене: розширене, звужене і просте виробництво).

Що ж таке глобалізація економіки? За точним висловом А.П. Паршева, процес переміщення виробництв в більш вигідні регіони отримав на Заході назву «глобалізації економіки» [1, с. 85]. З цього визначення зрозуміло наступне: Україні треба конкурувати за притягнення до своїх регіонів фінансових ресурсів зі світового ринку для розміщення виробництв. А це можливо лише за наявності певних умов. Той же А.П. Паршев вказує, що інвестору цікаво те, що окупиться, і чим швидше – тим краще. Інвестору цікаво отримання прибутку від організованого на його гроші проекту. Це зрозуміло всім. Але незрозуміло, що ж то за умови, за яких інвестор погодиться вкладати гроші – тобто ризикувати в надії на гарний прибуток. Такими умовами є низькі затрати на виробництво. Одразу треба розуміти, що соціальні проекти інвестор відкидає як неприбуткові й такі, що є завданням державної влади (за виключенням випадків «тіньової» діяльності). В Україні ситуація така, що, на перший погляд, очевидною є наступна стратегія регіоналізації (гіпотеза): в Західній Україні доречно реалізовувати туристичні проекти регіонального рівня та розвивати сервісну галузь, а в Східній – укріплювати промислове виробництво і створювати умови для розвитку малого

бізнесу. Але ця гіпотеза потребує подальшої науково-теоретичної розробки і практично-експериментального доведення.

Якщо протягом сторіч виробництво було первинним, а фінанси – вторинними, тобто похідними, то з глобалізацією економіки фінанси стали не тільки вирішальною її домінантою, але виокремилися в самостійну, непередбачувану систему, яка розвивається за власними правилами.

Як зазначає С.Ю. Пахомов [2, с. 114], у разі дискомфорту, а то й просто випадково, фінансові потоки (відтоки) можуть настільки знеструмити країну, що процвітаюча ще вчора економіка виявиться виснаженою і зруйнованою. Це застереження означає для України необхідність створення сприятливих передумов для залучення фінансових ресурсів у регіони (для забезпечення їх сталого розвитку). При чому в нашому розумінні необхідно створювати сприятливі передумови як для залучення внутрішніх (приватних, регіональних, національних) фінансових ресурсів, так й іноземних інвестицій та інших світових фінансових ресурсів. При цьому зрозуміло, що світові фінансові ресурси мають набагато більший потенціал.

Коли йдеться про фінансові ресурси на національному рівні, маємо на увазі сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та її суб'єктів господарювання. Фінансові ресурси мають вигляд накопичень населення, заощаджень у вигляді депозитів і вкладів у банківську систему; фондів та капіталу підприємств; бюджетних та позабюджетних фондів фінансових ресурсів.

В наших попередніх дослідженнях доведено [3, с. 118], що фінансова конкурентоспроможність має ієрархічний характер і визначається на мікро, мезо- і на макрорівні. Так, на мікрорівні фінансову конкурентоспроможність суб'єкта господарювання визначають такі чинники як: ліквідність активів, рентабельність, ефективність використання капіталу, фінансова стійкість, платоспроможність, кредитоспроможність, ефективність інвестованих коштів. На мезорівні фінансову конкурентоспроможність регіону визначають такі чинники, як: його фінансовий потенціал, фінансові ресурси, фінансові детермінанти конкурентного середовища. І, нарешті, фінансову конкурентоспроможність країни (макрорівень) визначають такі чинники, як: бізнес-середовище (людський капітал, податки, інфраструктура, вартість ведення бізнесу), фінансові ринки (валютні ринки, ринки деривативів, розвиток фондового ринку, розвиток ринку облігацій), інституціональне середовище (лібералізація фінансового сектору, корпоративне управління, нормативно-правові основи, забезпечення виконання контрактів), доступність фінансів (комерційна доступність, доступність роздрібною торгівлі), фінансові банківські послуги (загальні розмірні індекси, індекси ефективності

банківських послуг, розкриття фінансової інформації), фінансові небанківські послуги (діяльність фондового ринку, злиття і поглинання, страхування, сек'юритизація), фінансова стабільність (стабільність валюти, стабільність банківської системи, ризик кризи державного боргу).

Слід відмітити дефініцію очевидного взаємозв'язку фінансової конкурентоспроможності на різних рівнях: високий рівень фінансової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання формує високий рівень фінансової конкурентоспроможності регіону, де вони розташовані, до того ж формуючи його позитивний імідж для потенційних партнерів, інвесторів і всіх зацікавлених сторін. В свою чергу, високий рівень фінансової конкурентоспроможності регіону є запорукою забезпечення високого рівня фінансової конкурентоспроможності країни, завдяки чому формується її високий рейтинг в світовому економічному просторі.

Таким чином, дослідження прояву феномену «фінансова конкурентоспроможність» суб'єктів ринкових відносин у ієрархічному ринковому середовищі з виокремленням економічних рівнів (мікро-, мезо- та макрорівня) показує, що кількісний вимір її ступеня прояву залежить від фінансової спроможності учасників фінансових відносин (виражених фінансовим станом) та здатністю генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів, необхідних для успішного функціонування у своїх сферах.

Змістовність фінансової конкурентоспроможності в залежності від специфіки суб'єкта економічної системи формується, виходячи із потреб, наявності та здатності генерувати фінансові ресурси відповідних об'єктів: окремого суб'єкта господарювання, локальної економічної системи регіону та країни в цілому.

Подальше вивчення факторів, які впливають на формування високого рівня фінансової конкурентоспроможності в ієрархічному ринковому середовищі, а також методичних підходів до її оцінки може не тільки збагатити економічну теорію, але й сприяти на практиці формуванню стійкого «фінансового потенціалу» ринкових суб'єктів, реалізація якого здатна підвищити ефективність їх діяльності і забезпечити додаткові конкурентні переваги на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Література: 1. Паршев А. Почему Россия не Америка. Книга для тех, кто остаётся здесь / А. Паршев. – М.: АСТ: Астрель, 2006. – 350 с. 2. Пахомов С.Ю. Диверсифікація факторів конкурентоспроможності в епоху інформатизації / С.Ю. Пахомов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 3(94). – С. 112-115. 3. Лисяк Л.В. Детермінанти фінансової конкурентоспроможності у ринковому середовищі / Л.В. Лисяк, Д.О. Гетьман // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2013. – № 2(30). – С. 112-122.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Гладка Л.І., викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сьогоднішній день існує багато способів оцінювання соціально-економічних показників кожного регіону країни, але єдиної системи їх дослідження, яка б змогла комплексно проаналізувати та відобразити реальний стан економіки досі не знайдено. Саме тому, суттєвим, буде вдосконалення та оновлення системи показників соціально-економічного розвитку, яка стане шляхом до покращення економічної ситуації у регіонах України.

Територіальні соціально-економічні диспропорції у будь-якому суспільстві можуть бути джерелом не лише соціальної, але й політичної нестабільності. Дослідивши соціально-економічні показники розвитку кожного з регіонів країни, можливо скоригувати політику кожного з них, і країни в цілому. Тобто, для рівномірного регіонального розвитку, необхідно обрати оптимальний курс дій, які стануть найліпшим шляхом до розвитку територій країни.

Проблемам соціально-економічного розвитку регіонів, як результату впливу низки показників, присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: О.А. Біттер, В.Г. Галанець, С.І. Дем'яненко, В.В. Мессель-Веселяк, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, У.Я. Садова, В.Г. Черевко, В.В. Юрчишин, Е.Б. Алаєв, Дж.Х. Борте, З.С. Варналій, Н.В. Божидарнік, А.Г. Гранберг та інші.

Взагалі, соціально-економічний рівень розвитку – один із найважливіших для життя суспільства, тому що він охоплює інтереси всіх верств населення та формується під впливом різноманітних чинників впродовж тривалого проміжку часу.

Під час опрацювання гіпотези щодо набору показників, які суттєво впливають на сталість соціально-економічного розвитку регіонів і країни, була проаналізована й узагальнена спеціальна економічна література.

Дослідники, які вивчають цю проблему, пропонують для аналізу різні показники як за якістю відображення соціально-економічних процесів, так і за кількістю, без обґрунтування факту їх уведення в практику.

Особливе значення у визначенні рівня економічного розвитку регіону мають традиційні показники, що оцінюють рівень виробництва і споживання благ і зростання цього рівня з розрахунку

на душу населення (валовий національний дохід, валовий внутрішній продукт (далі – ВВП), реальний ВВП на душу населення, темпи зростання цих показників).

Для оцінки динаміки розвитку слід використовувати показники, що оцінюють темпи економічного зростання в регіоні: темпи зростання доходу, продуктивності праці, а також темпи структурної трансформації виробництва і суспільства. На рівні регіону можна розглядати наступні критерії і відповідні ним показники соціально-економічного розвитку: ВВП або ВВП (абсолютна величина на душу населення) і темпи зростання цих показників; середній рівень доходів населення і ступінь їх диференціації; тривалість життя, рівень фізичного і психічного здоров'я людей; рівень освіти; рівень споживання матеріальних благ і послуг (продуктів харчування, житла, телефонних послуг), забезпеченість домашніх господарств товарами тривалого користування; рівень охорони здоров'я (забезпеченість поліклініками, аптеками, лікарнями, діагностичними центрами і послугами швидкої допомоги, якість медичних послуг, що надаються); стан навколишнього середовища; розвиток малого бізнесу; збагачення культурного життя людей.

Таким чином, в умовах швидкої зміни основних виробництв головним чинником стійкого економічного розвитку стає ступінь розвиненості всієї регіональної інфраструктури, який можна визначити лише при інтеграції як соціальних, так і економічних показників розвитку регіону.

Запропонована система показників напрямків розвитку країни (регіонів) дає можливість об'єктивно й у повній мірі оцінити її якість в параметрах економічного та соціального розвитку. А це, в свою чергу, зможе забезпечити умови для прийняття обґрунтованих рішень щодо формування стратегій розвитку країни в майбутньому. Адже для того, щоб спрогнозувати подальший розвиток регіону, необхідно відстежити повноцінну ситуацію на даній території в реальний момент часу. Інтеграція даних показників зможе відтворити картину в повному обсязі, тому і виникає необхідність в визначенні кожного з показників соціально-економічного розвитку.

Література: 1. Біла С.О. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / С.О. Біла. – К.: НІСД, 2011. – 88 с. 2. Божидарнік Н.В. Регіональна асиметрія в Європейському Союзі та механізми її регулювання: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – К.: КНЕУ, 2006. – 20 с. 3. Дармограй В.І. Стан та тенденції соціально-економічного розвитку регіону / В.І. Дармограй // Зб. наук. пр. Черкаського держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – Вип. 16. – С. 152-159.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Гриценко О.В., аспірант
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Упродовж останніх двох десятиліть для України залишається актуальним питання структурної трансформації національної економіки відповідно до сучасних вимог індустріального та постіндустріального суспільства і відповідно економічного розвитку інноваційного типу. Сьогодні інноваційний прогрес стає найважливішим чинником розвитку економіки і соціальної сфери кожної країни. Інновації цінні тим, що генерують широкий діапазон змін за пріоритетними напрямками науки, техніки, технології виробництва, наукових знань та супроводжуються виникненням соціальних, організаційних, фінансових, управлінських новацій. У сучасній економіці інновації стали фактором виробництва нарівні з працею, капіталом і підприємництвом. Більше того, без нововведень неможливо забезпечити підвищення рівня віддачі факторів і ефективності розвитку виробництва. Інновації в економіці є основою підвищення конкурентоспроможності підприємств, поліпшення якості продукції умовою їхнього виживання в ситуації конкуренції, що посилюється.

В Україні існують об'єктивні передумови формування інноваційної економіки. Швидкий вихід України з кризи цілком можливий через реалізацію її переваг у поєднанні з активною державною політикою, зокрема задіянням фінансових інструментів і важелів. Результатами реалізації такого поєднання має стати досягнення високого рівня соціальної спрямованості науково-технічного прогресу, підвищення рівня життя населення в результаті росту ефективності суспільного виробництва, якості ресурсозбереження й екологізація економіки.

Тобто дієвість фінансової політики стимулювання інноваційної активності залежить від сформованого фінансового механізму, що дозволяє генерувати, відтворювати та використовувати науково-технічні інновації для підвищення темпів економічного зростання і розвитку, покращення якості життя в нашій країні.

Гостра недостатність фінансових ресурсів на промислових підприємствах призвела не тільки до погіршення та значного зменшення відновлення основного капіталу, а й до скорочення науково-технічних розробок, спрямованих на відновлення

асортименту продукції, створення та впровадження нових ресурсо- й енергозберігаючих технологій. Уникнути повної деградації можливо лише відновлюючи інноваційний розвиток країни.

Інноваційна діяльність потребує значного фінансування та водночас є досить ризикованою, отже потребує державного регулювання. Система стимулів поживлення інноваційної активності повинна спиратися на науково обґрунтовану систему пріоритетів інноваційного розвитку. Спроби визначити пріоритети інноваційної діяльності з точки зору державного стимулювання вже проводились, але вони не враховують всіх передових галузей світової науки та техніки й водночас охоплюють доволі широкий набір напрямів. Звичайно вони фінансово не забезпечені з огляду на сьогоднішні обмежені кошти бюджету. Окремим вченими пропонується гнучка система пріоритетів державної підтримки інноваційної діяльності: пріоритети за стадіями інноваційного процесу; пріоритети за напрямами досліджень; пріоритети за суб'єктивним складом учасників інноваційного процесу; галузеві пріоритети інноваційного розвитку; регіональні пріоритети інноваційного розвитку. Методи державної підтримки залежно від окреслених напрямів мають змінюватися. Пріоритети повинні більш чітко диференціюватися залежно від характеру досліджень – фундаментальні (можливість прирощування знань або зростання наукового потенціалу) чи прикладні (внесок в загальний розвиток науки та техніки, сприяння оновленню матеріально-технічної бази виробництва).

З огляду на те, що масштабна інвестиційна політика, що охоплювала б усі сфери інноваційної діяльності, є неможливою, інвестування інноваційного процесу повинно базуватися на окреслених загальнонаціональних і галузевих пріоритетах і визначати осередки інноваційного прориву. Стимулювання інноваційного розвитку в цих осередках повинно бути організовано таким чином, щоб забезпечити поступове перенесення накопичених у них інноваційних хвиль на інші регіони та галузі національної економіки.

Для швидкого розповсюдження та впровадження інновацій, що не увійшли до числа державних пріоритетів, держава повинна надавати інноваторам різноманітну, зокрема інформаційну, допомогу – формувати банк інноваційних проектів, розповсюджувати інформацію про них для залучення потенційних інвесторів.

Одним з істотних елементів інноваційної політики України на сучасному етапі повинен стати комплекс заходів, спрямований на

формування адекватного інституційного середовища інноваційного процесу. Держава має більш активно сприяти створенню інноваційних структур, зокрема інкубаторів технологій, інноваційних центрів, технопарків тощо. Також інноваційна політика повинна спрямовуватися на створення умов для ефективного функціонування в країні великих інноваційно-активних корпорацій.

Важливою складовою фінансової політики є набір конкретних методів стимулювання інноваційної активності. Проте, при виборі конкретних методів реалізації фінансової політики стимулювання інноваційної активності на визначених пріоритетних напрямках необхідно враховувати інституційні умови країни та орієнтуватися на власний досвід використання різних засобів регулювання, а сама система методів - бути гнучкою в процесі реалізації інноваційної політики. При цьому одним з основних методів здійснюваної прямої державної підтримки інноваційного процесу повинно стати державне замовлення, що дасть змогу одночасно стимулювати і попит, і пропозицію на ефективні інноваційні проекти

Враховуючи обмеженість і невисоку ефективність державних джерел фінансування, необхідно розробити зважену інвестиційно-інноваційну політику, зокрема узгодження заходів щодо стимулюванні інвестицій в найбільш важливі напрями інноваційного розвитку.

У системі методів непрямого регулювання найбільш ефективними бачаться податкова, фінансово-кредитна та митна політики. Найбільш дієвими заходами в податковій політиці вбачається виключення з оподаткованої бази при нарахуванні податку на прибуток всієї суми витрат на наукові дослідження та дослідно-конструкторські розробки, що безпосередньо відносяться до створення нової або вдосконаленої продукції, В межах амортизаційної політики доцільно стимулювати використання амортизаційних відрахувань на інноваційні потреби.

Для створення сприятливих умов розвитку інноваційної діяльності важливу роль повинна відігравати митна політика, яка направлена на захист українського виробника готової продукції та підтримку експорту високотехнологічної наукоємної продукції. Слід особливу увагу приділити залученню коштів населення для інвестування інноваційної сфери та іноземних інвестицій.

ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Дем'яненко І.В., к.е.н., доцент

Київський національний університет харчових технологій

Буряк А.В., к.е.н., викладач

*Київський національний університет біоресурсів та
природокористування,
Україна*

Уже досить тривалий період в Україні спостерігається хронічність дефіциту бюджету. Дефіцит є одним із макроекономічних показників фінансового стану національної економіки. Як правило він сприймається як негативний індикатор, проте це не завжди однозначно, що залежить від причин його виникнення.

Дефіцит відображає лише величину переважання видатків над доходами бюджету, а переважання доходів над видатками проявляється як профіцит. Тобто і дефіцит і профіцит є чисто розрахунковою величиною. Оскільки доходи і видатки бюджету мають бути збалансованими, то і дефіцит і профіцит бюджету для держави шкідливі: у випадку профіциту спостерігається надмірний податковий тиск на суб'єктів господарювання без нагальної потреби (що стримує розвиток економіки), а у випадку дефіциту – проявляється неспроможність бюджету повною мірою фінансувати бюджетні видатки для виконання повноважень органів державної влади та органів самоврядування територіальних громад. У цьому випадку виникає потреба залучення державою зовнішніх або внутрішніх позик, що утворюють державний борг. Це ускладнює функціонування бюджету та може створювати загрози економічній безпеці країни.

Як відомо, видатки бюджету спрямовуються за двома цільовими напрямками: на фінансування поточного споживання і на забезпечення розвитку (що виражається обсягом запланованих капіталовкладень). Вони повинні бути у зваженій обґрунтованій пропорції, що впливає із державної фінансової політики з врахуванням оперативних та стратегічних пріоритетів. У практиці вітчизняного бюджету загальна сума видатків за зазначеними цільовими напрямками не виокремлюється, тим більше – не виокремлюється перелік бюджетних видатків, які фінансуються за рахунок державних запозичень. Проте саме у цьому зароджується загроза фінансовій безпеці країни. У разі дефіциту бюджету має здійснюватись секвестр насамперед поточних видатків бюджету, що мають оперативне значення. Бюджетні ж видатки розвитку мають стратегічне значення: вони не підлягають секвестру, бо в протилежному разі відбувається замах на майбутній стан країни. Науковими дослідженнями корифеїв фінансової думки і практикою провідних країн світу доказано, що у випадках появи

дефіциту бюджету необхідно переміщувати бюджетні ресурси, отримвані із фіскальних джерел і спрямовуванні на фінансування поточних видатків, у сфери видатків розвитку. Тобто дефіцит бюджету має проявлятися у фінансуванні поточних видатків, оскільки зменшення видатків розвитку має сприйматися як симптом уповільнення темпів суспільного відтворення. Саме така ситуація зумовлює необхідність залучення державою позик задля здійснення інноваційно-інвестиційних проектів, які забезпечать отримання прибутків для покриття державного боргу.

Крім зазначеного «класичного» випадку, що оправдує запобігання держави до запозичень, існує і другий, не менш важливий. Він проявляється при необхідності здійснення стратегічного технічного-технологічного прориву країни з метою забезпечення пріоритетності в певних сферах державної діяльності і піднесення на цій основі своєї конкурентоспроможності. Лідуючі позиції країни дозволяють отримувати прибутки, які не тільки покривають державний борг, а й прискорюють завдяки їм темп суспільного відтворення і підвищення життєвого рівня народу.

В обох випадках державних запозичень обов'язковою умовою є їх повернення кредитору із дотримання вимог угод: строку погашення боргу і виплати процентів за користування коштами позики. Порушення ж умов кредиту несе загрозу фінансовій безпеці країни, а не сам факт наявності боргу. Як правило, умови державних запозичень є стандартними і взаємовигідними як для позичальника, так і для кредитора, проте – при їх дотриманні. З метою досягнення фінансової безпеки для обох сторін міжнародних кредитних відносин використовуються як індикатори – показники граничних величин державного боргу. Так, згідно з Маастрихською угодою максимально-допустимим є величина державного боргу до 60% від ВВП країни – позичальника, допустимою величиною дефіциту бюджету є 3%. Крім того індикаторами фінансової безпеки позичальника можуть використовуватися також критичні значення інших економічних параметрів, зокрема: рівень позитивності торговельного балансу, обсяг експорту, величина золотовалютного запасу тощо, які прямо чи побічно свідчать про стан платоспроможності країни. Саме потенціал платоспроможності держави є реальним критерієм її фінансової безпеки в сфері кредитних відносин. Ось чому найважливішим індикатором боргової безпеки виступає не тільки величина боргового тиску за різними способами його виміру, скільки спроможність генерувати достатній обсяг національного доходу в процесі суспільного відтворення, що забезпечує своєчасне погашення своїх боргів.

Підтвердженням цього є світовий досвід. Так, використання державних запозичень не сприймається ганебною ознакою і державний борг існує навіть у найбільш розвинутих країнах світу.

Зокрема, станом за 2012 р. частка державного боргу понад 60% від ВВП (що сприймається як гранично допустима) була такою: у Німеччині – 82,0%, Франції – 90,3%, США – 106,5%, Італії – 127,0%, а чемпіонами за ступенем заборгованості відносно до величини створюваного ВВП стала Японія, у якої борг сягнув 237,9%, тобто перевищив у 4 рази «допустимий» рівень. Проте кредитори не призупиняють надання цим країнам кредиту, тоді як в Україні при величині заборгованості лише в розмірі 38,5% від ВВП отримати нові кредити є проблематичним.

Єдиною причиною зазначеної ситуації є те, що в Україні внаслідок хронічної дефіцитності бюджету в період трансформаційної рецесії (від проголошення суверенності до 2000 р., коли розпочалося економічне піднесення) отримані від державних позик кошти використовувались переважно в сфері поточного споживання. Це оправдувалось необхідністю максимально-можливого піднесення прожиткового рівня значного прошарку населення хоча б до прожиткової величини, що системно посилювало борговий тиск. Так, за 2000-2012 рр. обсяг ВВП зріс у 8,3 рази, а видатки бюджету – у 10,2 рази. Система ж управління державним боргом перейшла у руйнівний режим: погашення державного боргу неможливе без залучення нових запозичень для цієї мети.

Зазначене підтверджується співставленням динаміки таких макроекономічних показників. За 2000 – 2012 рр. доход зведеного бюджету України у ВВП зріс від 28,9% до 31,6%, тобто на 2,7 процентних пункти, а обсяг капітальних вкладень у структурі бюджетних видатків – від 4,5% до 5,3%. Тобто лише на 0,8 процентних пункти. Проте істотно зросла державна заборгованість, яка мала покриватись із бюджету, що особливо характерно для останніх років. Так, у 2008 р. розмір державного боргу до загальної суми видатків бюджету становив 60,1%, у 2009 р. – 103,3%, у 2010 р. – 113,2%, у 2011 р. – 112,4%, у 2012 р. – 110,1% .

Це означає, що державний борг України за останні роки за своїм обсягом перевищує видаткову частину бюджету, погашення якого згідно із умовами має відбуватись не лише в поточному бюджетному періоді, а й у перспективі, та стримує можливість виконання державою своєї головної функції – забезпечення соціально – економічного розвитку українського суспільства. Оскільки ключовим питанням вирішення цієї проблеми є прискорене зростання обсягу ВВП, то це зводиться насамперед до необхідності розширення капіталовкладень без марної надії на іноземні інвестиції у таку ненадійну економічну систему, якою небезпідставно вважається українська. У цій ситуації потрібне максимальне скорочення державних видатків і максимальне нарощування темпів інноваційно-інвестиційного розвитку з підпорядкування цій меті боргової політики держави.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ РЕГІОН НА МІЖНАРОДНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ

Козелецький П.С., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Процеси в умовах світової глобалізації та міжнародного поділу праці спонукають країни світу активно залучатися до зовнішньоекономічної конкуренції і адаптуватися до жорстких вимог світового ринку. Ринкова економіка з притаманними їй нормативно-правовими та економічними регуляторами і відповідною інфраструктурою є природним середовищем для ефективної іноземної інвестиційної діяльності. Таке середовище в Україні лише почало формуватися, до того ж ринкова переорієнтація економіки відбувається в складному сплетенні політичних та соціально-економічних процесів. Розвиток та пожвавлення економічної діяльності в країні та її курс на економічне зростання залежить від інвестиційного поля та активності суб'єктів ринку, тобто функціонування внутрішнього інвестиційного ринку та іноземного інвестування.

Значна роль у процесі розвитку інвестиційного співробітництва України на міжнародних ринках належить Дніпропетровській області, яка є одним із найпотужніших регіонів країни, що в значній мірі визначає загальну соціально-економічну ситуацію в країні. З метою залучення в регіон значних фінансових потоків із країн зарубіжжя як пріоритетний напрям міжнародної інвестиційної політики визначено налагодження закордонних ділових контактів. Дніпропетровська область є однією з провідних в Україні, оскільки її економічний розвиток значною мірою визначає загальну економічну ситуацію в країні. Передусім це потужна важка промисловість та гірничо-металургійний комплекс. До того ж, в регіоні активно реалізуються економічні проекти як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Найбільшу кількість договорів і спільних програм Дніпропетровський регіон має з Росією (22), Білорусією (7), Німеччиною (4), Казахстаном (3). По 2 договори підписано із США, Канадою, Італією; по 1 договору – з Францією, Польщею, Литвою, Таджикистаном і Словаччиною.

У 1995 р. Державне конструкторське бюро «Південне» та Державне підприємство «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод» ім. Макарова разом з американською компанією «Боїнг», норвезькою «Кварнер» та російською ракетно-космічною корпорацією «Енергія» утворили спільне підприємство «Сі Лонч» для реалізації унікального міжнародного проекту «Морський старт». Навіть після реорганізації у 2010 р. проект фінансується і до сьогодні. У рамках проекту на дніпропетровських підприємствах закріплені функції виготовлення та складання ракетноносіїв типу «Зеніт-3SL» (аналог

радянських «Зеніт-2S»), моніторинг своїх субпідрядників, інженерна підтримка їх діяльності в процесі створення ракетоносіїв. Останній запуск супутника відбувся 03.12.2012 р. Він став третім у 2012 р. та 32-им вдалим за час існування проекту (всього здійснено 35 запусків). У вересні 2012 р. у м. Дніпропетровську відбувся міжнародний бізнес-форум «Інвестиційна хвиля 2012», у рамках якого 90 компаній як з України, так і з зарубіжжя підписали меморандуми щодо розробки й реалізації п'яти інвестиційних проектів (понад 350 млн. дол. США). В рамках форуму визначено основні напрями інвестування, зокрема: будівництво заводів з виробництва високоякісного скла; заводу з переробки твердих побутових відходів; заводу з виробництва пластикової тари; об'єктів доступного соціального житла; готелів; сучасного комплексу переробки індичого м'яса.

Висока інвестиційна привабливість Дніпропетровського регіону має стати джерелом високого рівня доходів населення. Згідно з рейтингом Держкомстату, середньомісячна заробітна плата в регіоні сьогодні становить 2860 грн., на підприємствах базових галузей (гірничо-металургійний комплекс, енергетика) – 5000 грн., тоді як у середньому по країні – 2722 грн., Донецькій області-лідері – 3151 грн., по м. Києву – 4150 грн., по Київській обл. – 2830 грн. Інвестиції стали катализатором економічного розвитку регіону. Завдяки налагодженню нових виробництв і розвитку місцевої економіки тільки за останні два роки в Дніпропетровській області створено майже 100 тис. нових робочих місць. За останній рік підприємства Дніпропетровської області збільшили прибутковість у тричі – до 22 млрд. грн. У 2011 р. в області почав працювати один із найбільших в Європі завод з виробництва насіння, що належить французькій компанії Maisadour, а також швейцарський завод GlassTosh, який випускає склопакети. Завершується будівництво заводу з виробництва фурнітури і медичного обладнання турецькими інвесторами. Паралельно ведеться розробка нових проектів, одним з яких є будівництво заводу з виробництва плоского скла, який є унікальним для України.

Сьогодні кожен шостий долар іноземних інвестицій, вкладених в Україну, працює в Дніпропетровській області. Прямі іноземні інвестиції в наш регіон здійснюють 27 країн світу. Наразі їх загальний обсяг складає понад 8,2 млрд. дол., з яких 1,2 млрд. дол. залучено впродовж останніх двох років в умовах світової фінансової кризи. Регіональні бізнес-проекти Дніпропетровського регіону у вересні 2012 р. були представлені у м. Парижі перед 80 представниками бізнес-еліти, промисловими компаніями та фінансовими установами в офісі MEDEF. Отже, проведений аналіз свідчить, що Дніпропетровська область є одним з регіонів-лідерів за обсягами залучених інвестицій і поступається лише Києву за аналізований період, а також за обсягом інвестицій з регіону в економіку інших країн (поступається лише Донецькій області та Києву).

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Кулько-Лабинцева І.В., ст. викладач
*Запорізький Класичний приватний університет,
Україна*

Характерною особливістю промислово розвинутих країн є постійне економічне зростання на основі здійснення інноваційної політики, впровадження у суспільне виробництво новітніх результатів творчої інтелектуальної праці. Значне місце серед них займають результати винахідницької діяльності (винаходи і корисні моделі), що віднесені законодавством до об'єктів промислової власності.

Україна має об'єктивні передумови формування інноваційної стратегії довгострокового економічного розвитку. Це наявність висококваліфікованих трудових ресурсів, широкої мережі навчальних закладів, наукових та науково-технічних установ. За рівнем підготовки науково-технічних кадрів та фахівців вищої кваліфікації Україна належить до провідних держав світу [3].

В Україні спостерігаються значні диспропорції в промисловому розвитку, і в першу чергу вони відстежуються в розрізі інновацій. Так, маючи одну з потужніших наукових баз у світі, українська промисловість інноваційно не розвинута. Інноваційна продукція в загальному обсязі промислового виробництва становить близько 5%.

Зростання ВВП в останні роки не був зумовлений науковим розвитком, що не вплинуло на розвиток високотехнологічних галузей. Тоді як у розвинених країнах світу високотехнологічні галузі формують більшу частину ВВП.

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується відносною стабільністю. Не дивлячись на початок зростання промислового виробництва, розвиток фінансової і ринкової інфраструктур, збільшення числа прибуткових підприємств, що намітилися останніми роками, масштаби збитковості залишаються значними (37% промислових і 32% машинобудівних підприємств).

Етап нормалізації ситуації характеризується поступовим виходом із кризи, що виражається у зниженні рівня ризику техногенно-екологічних збитків по області до нормативного, а в подальшому – до мінімально можливого.

За даними Державної служби статистики України, у грудні 2013 р. порівняно з листопадом 2013 р. та груднем 2012 р. індекс промислової продукції України становив відповідно 100,1% та 99,5%, за підсумками 2013 р. – 95,3% (за січень-листопад 2013 р. – 95,0%).

Машинобудівна галузь виробила 9,7% ВВП у 2013 р. Обсяг промислової продукції зменшився на 4,7%.

Капітальні інвестиції зменшились на 13,7%. Індекс цін виробників промислової продукції збільшився на 1,7% [1].

Великі корпорації створюють реальні передумови для динамічного промислового і технологічного розвитку. Отже, провідну роль у фінансуванні та використанні науково-технічних досліджень мають відігравати великі підприємства, здатні акумулювати значні фінансові ресурси, матеріальні та людські ресурси, залучати масштабні кредити задля реалізації великого кола інноваційних проектів.

Задля впровадження інноваційних зрушень у структурі машинобудівної галузі є необхідним залучення інвестицій, як державних так і іноземних. Іноземні інвестиції можливі за рахунок спільної виробничої діяльності великих підприємств.

Інвестиційну привабливість у розрізі інновацій машинобудівної галузі промисловості обмежують внутрішні фактори [2]:

1. Відсутність технологічної та виробничо-організаційної структури;
2. Неможливість використання оборонно-орієнтованих потужностей в цивільних цілях.
3. Наднормативний знос активної частини основних виробничих фондів.
4. Низька продуктивність праці.
5. Небезпечна залежність інвестиційних ресурсів від кон'юнктури на світових сировинних ринках.

У зв'язку з цим, нагальною постає потреба регулювання ринку промислової власності, що полягає у розробленні і реалізації такого нормативно-правового механізму, який би враховував особливості правовідносин національного міждержавного і міжнародного характеру, стосовно окремих видів промислової власності.

Література: 1. Державна служба статистики України: статистичний збірник за 2013 рік. – Київ, 2014. 2. Кулько І.В. Інноваційний розвиток машинобудівних регіонів: проблеми та перспективи / І.В. Кулько // Міжнародна науково-практична конференція. – Хмельницький: ХУУП, 2013. – С. 52. 3. Рошило В.І. Внутрішні та зовнішні джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України/ В.І. Рошило // Вплив ринку і державного регулювання на розвиток фінансово-кредитної системи України: зб. наук. пр. за матеріалами міжнародної наук.-практ. конф., 16 травня 2003 р. – Харків: Харківський ін-т бізнесу і менеджменту, 2003. – Вип. 2.– С. 121-125.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Моїсеєнко О.В., аспірантка
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Концепція сталого розвитку передбачає ефективне управління фінансовими ресурсами та створення відповідної фінансової бази, окремого регіону з метою досягнення стабільної конкурентоздатної економіки. Державна система стимулювання регіонального розвитку в США, спрямована на вирівнювання умов життя населення – це традиційна політика американської держави. Вона розвивалася разом із загальною економічною політикою країни: у період активізації економічного втручання держави відбувалося розширення її впливу на територіальні процеси, особливо через збільшення масштабів економічної діяльності штатів. У періоди скорочення масштабу втручання держав в економічне життя відповідно скорочувалася регулюючий вплив держави [2].

У США сформовано фонди розвитку для фінансування найважливіших регіональних інвестиційних проектів. Також у США бюджетам нижчих рівнів надається цільова фінансова допомога. Основним видом безумовної підтримки є програма міжбюджетного вирівнювання, заснована на виділенні трансфертів, розрахованих згідно із законодавчо затвердженою формулою, яка враховує видаткові потреби і фіскальний потенціал. Цільова фінансова допомога надається у вигляді грантів двох типів. Перший тип - блоки-гранти - виділяються за досить широким спектром видаткових статей при встановленні обмежень на перерозподіл коштів між цими статтями. Другим видом цільової фінансової допомоги бюджетам нижчого рівня є так звані категорійні гранти, у рамках яких виділяються кошти на фінансування окремої видаткової програми.

Регіональні ініціативи є визначальними у формуванні політики фінансового забезпечення сталого розвитку у Великобританії. Потрібно замітити, що великий вплив на реалізацію концепції сталого розвитку має дрібний та середній бізнес безпосередньо у регіонах. Саме на регіональному рівні існує можливість вирішити більшість проблем малого бізнесу. Необхідно, щоб в кожному регіоні функціонували банківські фінансово-кредитні установи і небанківські фінансові інститути, які б спеціалізувались на наданні фінансових послуг дрібним і великим підприємцям, включаючи надання середньо-термінових і довготермінових кредитів на пільговій основі. Фінансово-кредитна система Великобританії одна з найрозвинутіших у світі. Для неї характерні високий рівень "поділу праці" між різними

фінансовими інститутами, всебічна розгалуженість і велика кількість різних типів фінансово-банківських інститутів [1].

Вирішення проблем концепції сталого розвитку у Росії передбачається у раціональному поєднанні ринкових механізмів із заходами державного регулювання, які повинні спрямовуватися на формування достатніх фінансових ресурсів на регіональному рівні, з метою вирішення основних регіональних соціально-економічних суперечностей розвитку. Окремі регіони розроблюють власну концепцію сталого розвитку, місцеві органи влади проявляють ініціативу у вирішенні природоохоронних питань. Основною проблемою забезпечення сталого розвитку регіонів Росії є недостатнє фінансове забезпечення регіональних органів влади, що не дозволяє запроваджувати регіональні ініціативи у реальність [1]. На сьогоднішня Російська Федерація вирішує питання структурних перетворень у економіці, подолання технологічного відставання, створення ефективного механізму моніторингу за навколишнім середовищем. Як необхідні умови переходу до сталого розвитку держава гарантує економічну, соціальну, екологічну безпеку суспільства.

Можна виділити такі основні положення фінансування сталого розвитку регіону [1]:

1. З метою забезпечення стабільного зростання економіки необхідно створити умови для розвитку підприємницьких структур.

2. Розширити функції місцевих органів влади, використовувати у фінансово-бюджетній діяльності регіональну ініціативу пошуку реальних резервів зростання.

3. Фінансування сталого розвитку регіону повинне відповідати єдиним стандартам якості життя населення у всіх регіонах держави.

4. Механізм фінансового забезпечення сталого розвитку регіону в частині формування фінансових ресурсів вимагає створення умов для ефективного використання природних і ресурсних можливостей території.

5. Поступово втілювати принцип самофінансування розвитку регіону.

6. Здійснити процес оптимізації розподілу фінансових ресурсів на регіональному рівні.

Література: 1. Орлов О.Г. Зарубіжний досвід фінансування сталого розвитку регіону / О.Г. Орлов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sm.znaimo.com.ua/tw_files2/urls_1/519/d-518171/7z-docs/1.pdf. 2. Ряховская А.Н. Зарубежный опыт устойчивого регионального развития на основе реализации национальных проектов / А.Н. Ряховская, О.Г. Крюкова, М.В. Ерхов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.vipstd.ru/nauteh/index.php/ep12-11/656-a>.

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Осацька Ю.Є., к.е.н., доцент

Корягіна Т.В., к.н.держ.упр., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія,

Україна

Малий бізнес є невід'ємною частиною господарської системи, без якої економіка і суспільство в цілому не можуть не лише розвиватись, а й існувати. Загально визнані такі переваги малих підприємств як мобільність, гнучкість, раціонально організована структура підприємства, можливість швидко реагувати на зміни попиту, оперативність освоєння нової продукції, сприяння послабленню монополізму, розвитку конкуренції тощо.

Малий бізнес в Україні недостатньо розвинутий, поряд з тим, як в економіці розвинутих країн він – основа системи підприємництва. У цілому за роки незалежності частка дрібних підприємств в українському ВВП, за оцінками сучасних досліджень та статистичних даних, поки що не досягла і 15%. Це значно менше, ніж у розвинених економіках: у Німеччині на частку малого бізнесу припадає 60%, в Італії – 70%, у Росії та Білорусі – 22% і 23% відповідно [3].

Основними причинами, що гальмують розвиток малого бізнесу в Україні є [1]:

- неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;
- високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;
- недостатня державна фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;
- відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- недосконалість системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;
- відсутність стимулів для інвестицій;
- психологічне неприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

Особливістю вітчизняного малого бізнесу є не лише його нечисленність, а також його об'єктивно другорядна роль в системі відносин з великим бізнесом, банками, державою. Продовжує

залишатися сильною залежність приватних підприємців від органів державного управління та їх численних чиновників, що мають величезні можливості для контролю за діяльністю бізнесу, його дозволу або заборони. Державне сприяння розвитку малого підприємництва не дає ефективною віддачі. Тому складовими системи підтримки малого підприємництва слід розглядати поряд із державною підтримкою і різні форми взаємодії великих та малих господарських структур через форми інтеграційних зв'язків.

Форми інтеграції великих і малих підприємств не виступають у вигляді ідеальної моделі, яка виконує нову функцію, пов'язану із трансформаційними процесами в діяльності підприємств. Зміни в організаційно-економічній побудові підприємницької діяльності сформовані в першу чергу існуючими вимогами ринку, суб'єкти якого і потребують такої взаємодії.

Саме вдало обрана інтеграційна структура сприяє появі у підприємств малого бізнесу значної кількості переваг, які в подальшому і дозволяють йому вийти із кризової ситуації, розширити обсяги виробництва, збільшити розмір прибутку та перейти до розряду конкурентоспроможних підприємств і, нарешті, продовжити період життєвого циклу бізнесу та забезпечити його стійке функціонування.

Великі підприємства, в свою чергу, також очікують від такої співпраці позитивних результатів, серед яких найбільш вагомими є - мінімізація кількості виробничих та збутових операцій, що впливають на зменшення витрат, скорочення технологічного циклу, здешевлення продукції тощо.

Для малих підприємств такий інтеграційний процес з великими або середніми підприємствами має вигляд моделі, яка передбачає подальший його розвиток з організаційних, економічних, фінансових питань, а отже, передбачає: по-перше, зростання стабільності, прогнозованості зовнішнього середовища малого бізнесу; по-друге, відбувається взаємовигідний рух інформаційних, технологічних, сировинних, фінансових, кадрових ресурсів.

Крім того, велике значення для забезпечення життєздатності малого підприємництва має система самоорганізації суб'єктів цього сектору економіки, його ринкова інфраструктура, а також міжнародна фінансова й технічна допомога.

У практиці сучасного міжнародного бізнесу вироблені різні, достатньо гнучкі форми міжнародної кооперації, до яких належать:

- ліцензійний договір – використання авторського права, товарного знаку, патенту;

- виготовлення комплексного виробу або його компонент одним із зарубіжних партнерів;

- контракт-менеджмент – передача одним із партнерів іншому ноу-хау в області менеджменту;

- франчайзинг – видача ліцензії на певну діяльність з наданням додаткової управлінської, маркетингової і технологічної підтримки;

- стратегічний альянс – формальний або неформальний союз, який створюється з метою об'єднання ресурсів для вирішення завдань реорганізації, підвищення ринкової ефективності чи досягнення «ефекту масштабу»;

- спільне підприємство – одна із поширених форм стратегічного альянсу, пов'язана зі створенням нової компанії юридично і економічно самостійними підприємствами;

- багатонаціональна компанія – найбільш жорстка форма міжнародної співпраці, заснована на механізмі акціонерної участі чи інших способах корпоративного контролю [4].

Таким чином, сьогодні спостерігається тенденція, коли великі підприємства відмовляються від деяких непрофільних функцій (правова підтримка, консалтинг, певні виробничі цикли), залишаючи за собою тільки основні, що являє собою додатковий шанс для малого і середнього бізнесу. Форми державної підтримки малого і середнього підприємництва, а також процесів його інтеграції, здебільшого визначаються типом підприємництва. Саме вдало обрана інтеграційна структура сприяє появі у підприємств малого бізнесу значної кількості переваг, які в подальшому і дозволяють йому вийти із кризової ситуації, розширити обсяги виробництва, збільшити розмір прибутку та перейти до розряду конкурентоспроможних підприємств і, нарешті, подовжити період життєвого циклу бізнесу та забезпечити його стійке функціонування. На практиці інтеграція малого і середнього підприємництва часто буває вимушеною реакцією на посилення зовнішніх умов, скорочення простору вільної ринкової конкуренції та зростання монополізації ринків із боку великого підприємництва [2].

Література: 1. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / О.С. Іванілов. – К., 2009. – 729 с. 2. Ставенько М.В. Інтеграція потенціалу малих підприємств на рівні регіону / М.В. Ставенько, В.М. Ровна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaezsp.amu.edu.ua/metod/Stavenko.pdf>. 3. Что препятствует развитию малого бизнеса в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/business/companies/1568040-korrespondent-vyzhit-lyuboj-cenoj-chto-prepyatstvuet-razvitiyu-malogo-biznesa-v-ukraine>. 4. Юхименко П.І. Міжнародний менеджмент: навч. посібник / П.І. Юхименко, Л.П. Гацька, М.В. Півторак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

Падерін І.Д., д.е.н., професор

Чалапко Л.Д., к.е.н., доцент

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Мале підприємництво виконує важливі функції в Україні: задоволення потреб суспільства, створення робочих місць, наповнення бюджетів всіх рівнів, створення середнього класу є основа ринкової економіки.

Статистика, яка характеризує діяльність малого бізнесу в Україні, визначає незадовільність даного сектору економіки.

Станом на 2011 рік, 35% малих підприємств України є збитковими. Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення зменшилась до 70 підприємств, а кількість найманих працівників – до 1 мільйона 991 тис. осіб. Доля малого бізнесу в ВВП України по різних оцінках складає 10-12%.

Дніпропетровська область повністю відображає загальний стан малого бізнесу країни: кількість малих підприємств на 10 тис. осіб населення регіону – 63 одиниці, 35,6% малих підприємств є збитковими.

Таким чином, мале підприємництво України та регіонів має незадовільний стан та продовження погіршення ситуації. Дослідження проблем підвищення прибутковості малого бізнесу промислового регіону є надзвичайно актуальним.

Значний внесок в розвиток економічної науки в сфері малого бізнесу зробили в своїх працях такі закордонні вчені: П. Друкер, В. Даніз, М. Нісканен, С. Джонсон, Ф. Найт, Г. Харман, Р. Томас та інші. Вагомий внесок в розвиток теоретичних і практичних засад функціонування малого підприємництва в Україні та регіонах зробили вітчизняні вчені: В. Ляшенко, І. Падерін, М. Пивоваров, Н. Полторак, Н. Редіна, Т. Заревчацька, А. Міщенко, О. Рядно, В. Федосов, В. Сурміна, О. Янковий та інші. Аналіз наукових праць підтвердив необхідність подальшого дослідження проблеми.

Об'єкт дослідження – процес стратегічного розвитку малого бізнесу промислового регіону.

Мета роботи – обґрунтування науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо теоретичних основ стратегії розвитку малого бізнесу промислового регіону.

Практична цінність результатів дослідження: використовуються в практичній роботі Управління підприємництвом та регуляторної політики Дніпропетровської обласної державної адміністрації.

Основні результати досліджень, які були отримані авторами в ході виконання однойменної НДР представлені нижче:

– Малий бізнес прямо впливає на економіку будь-якої держави, а розвиток держави сьогодні прямо залежить від його розвитку.

– В Україні бізнес в цілому, та малий бізнес як його складова перебувають на етапі формування, тому першочерговим завданням є вдосконалення системи ведення бізнесу як збоку держави, так і збоку власне підприємців.

– Негативним аспектом формування ефективного малого бізнесу в Україні є недостатній рівень економічних знань серед підприємців.

– Комплексний аналіз видів економічної діяльності малих підприємств області показав, що підприємства виробничої сфери (промисловість та будівництво) посідають відповідно 3 та 4 місця загального рейтингу, не зважаючи на порівняно низькі показники зайнятості працівників та обсягів реалізації.

– Підсумки аналізу наведених даних та виконання Комплексної програми свідчать, що в цілому заходи щодо забезпечення розвитку малого підприємництва в Запорізькій області виконуються. Основним недоліком, що перешкоджає ефективному виконанню Комплексної програми, є відсутність фінансування заходів програми, що унеможливорює їх виконання в повному обсязі.

– Здійснений аналіз рівня розвитку малого бізнесу Харківської та Закарпатської областей за структурними елементами інтегрального показника виявив погіршення динаміки розвитку малого бізнесу починаючи з 2008 р. та виявив диспропорції його розвитку за показниками: частка зайнятих на малих підприємствах у загальній кількості зайнятого населення та частка продукції малих підприємств в загальних обсягах реалізованої продукції (робіт, послуг).

– Мале підприємництво регіону, як і всієї України знаходиться в кризі. За відсутності необхідної підтримки з боку держави, а також наявності недосконалого законодавства, непомірного оподаткування, залежності від корумпованих місцевих адміністративних структур мале підприємництво скорочується в об'ємі, «підминається» крупним бізнесом.

– Динаміка прибутку малих підприємств Дніпропетровської області за останні роки має негативний характер. Однак виробляється нова стратегія, посилюється роль економічного раціоналізму в поведінці керівників малих підприємств.

– Дослідження загальних тенденцій економічного розвитку підприємств малого бізнесу регіону дозволяє констатувати, що для забезпечення стійкого розвитку підприємств в умовах перехідної економіки необхідний пріоритет сучасних підприємств в промисловій політиці, а також цілеспрямована концентрація зусиль по комплексній реалізації мір по підвищенню економічної ефективності підприємств до сучасного рівня і інтеграції в світову економіку.

ЕКОЛОГІЧНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧІ ЗАХОДИ

Піменова М.М., аспірантка
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Проблеми ресурсозбереження, раціональної взаємодії людини і природи набувають значення загальнонаціональних пріоритетів. Важливою є відносно нова функція держави – екологічна, спрямована на гармонізацію відносин суспільства і природи, забезпечення оптимального врахування економічних та екологічних інтересів суспільства за безумовної першості екологічних.

Механізм фінансування природоохоронної діяльності сучасного типу створений відповідно до вимог колишньої адміністративно-командної системи, а тому містить недоліки.

Головними недоліками системи фінансування природоохоронної діяльності є те, що:

1. Обмежені кошти із різноманітних фондів розпорошуються, витрачаються без координації з метою фінансування на території регіону визначених пріоритетних екологічних заходів та робіт.

2. Кошти з цих джерел переважно спрямовуються на поточні витрати, а не на капітальні видатки. В умовах економічної кризи, яку переживає Україна, немає підстав сподіватися на збільшення бюджетних видатків [4].

На даному етапі екологічна ситуація в Україні є досить складною і потребує покращення, що обумовлює необхідність пошуків екологічного інвестування [5].

Екологічне інвестування передбачає інвестування сфери природокористування та охорони навколишнього середовища. Н.М. Андреева зазначає, що екологічними інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в народногосподарський обіг, основною метою яких є запобігання, обмеження, усунення і відновлення забруднень навколишнього природного середовища [2].

Екологічні інвестиції містять у своєму складі екологічно орієнтовані (природоохоронні) інвестиції, під якими розуміються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в господарську діяльність, і спрямовані на зниження та ліквідацію негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище, збереження, поліпшення і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу територій, забезпечення екологічної безпеки країни, внаслідок яких досягаються екологічні, соціальні, економічні і політичні результати [1, с. 98].

С.В. Арестов дотримується подібної точки зору і зазначає, що екологічні інвестиції являються ширшим поняттям і включають у себе, поряд з іншими різновидами, й природоохоронні інвестиції, тобто ті, які безпосередньо пов'язані з екосистемами.

Проте слід зазначити, що метою екологічних інвестицій теж можуть бути різні ефекти, зокрема екологічні, соціальні, економічні тощо.

Екологічні інвестиції мають певні особливості порівняно з інвестиціями в інші сфери господарської діяльності.

По-перше, безпосередньою метою екологічних інвестицій, як уже було зазначено, не являється отримання прибутку. Хоча, можна стверджувати, що в довгостроковій перспективі екологічно орієнтовані інвестиційні проекти все ж таки виявляються прибутковими або створюють умови для досягнення високого рівня прибутковості інших інвестиційних проектів.

По-друге, об'єкт екологічних інвестицій має загальний для багатьох суб'єктів характер і це зумовлює те, що для реалізації екологічних інвестицій необхідно докласти зусиль багатьом учасникам (окремим суб'єктам господарювання, органам влади місцевого та загальнодержавного рівня).

По-третє, слід враховувати той факт, що екологічні інвестиції безпосередньо пов'язані з природними процесами і тому необхідно пам'ятати, що працею людини неможливо повністю відтворити те, що створене природою. Це означає, що екологічні інвестиції повинні спрямовуватися не лише на відновлення природного середовища, а й на запобігання негативного антропогенного впливу на природу. Такий вид екологічних інвестицій називають підтримуючими [3].

Екологічні інвестиції формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел.

Внутрішні джерела представлені власними коштами підприємств та організацій, а зовнішні – позиченими і залученими коштами (кредити, кошти іноземних інвесторів, кошти місцевих та Державного бюджету, міжнародних організацій, Державного фонду охорони навколишнього природного середовища тощо).

За даними Державної служби статистики України в 2012 р. на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами було витрачено 20,514 млрд. грн. (без ПДВ), що на 11% більше порівняно з 2011 р.

Із загальної кількості витрат на охорону навколишнього природного середовища 13,925 млрд. грн., або 68%, становлять поточні витрати, 6,589 млрд. грн., або 32%, – капітальні інвестиції, в тому числі 5,954 млрд. грн. – інвестиції в основний капітал, 635 млн. грн. – витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів було освоєно 7,0% капітальних інвестицій і здійснено 3,3% поточних

витрат, а основним джерелом фінансування витрат на охорону довкілля, як і в попередні роки, були власні кошти підприємств та організацій – відповідно 59,1% і 96,6%.

Понад 80% капітальних інвестицій від сумарного обсягу по країні було освоєно підприємствами, які зареєстровані у Київській (1,949 млрд. грн.), Дніпропетровській (986,6 млн. грн.), Донецькій (910,8 млн. грн.), Харківській (608,0 млн. грн.), Луганській (519,4 млн. грн.) та Запорізькій (453,3 млн. грн.) областях [6].

В умовах обмеженості джерел формування інвестиційних ресурсів як на рівні підприємств, так і на рівні держави з метою активізації екологічного інвестування, слід створити сприятливе середовище для екологізації інвестиційної діяльності. Це в свою чергу передбачає удосконалення природоохоронного та інвестиційного законодавства, зокрема у сферах податкової, кредитної і цінової політики.

Література: 1. Андреева Н.Н. Экологоориентированные инвестиции в системе обеспечения ресурсно-экологической безопасности / Н.Н. Андреева, С.К. Харичков. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 196 с. 2. Андреева Н.М. Теоретичні основи екологізації інвестиційної діяльності в Україні / Н.М. Андреева // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип. 15.6. – С. 314-320. 3. Арестов С.В. Основи формування ефективності екосистемного трансферу при екологічному інвестуванні / С.В. Арестов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_2/2.pdf. 4. Кондратюк О.В. Вдосконалення механізму фінансування природоохоронної діяльності на підприємстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.univerua.rv.ua/VNS1/Kondratuk_O.V.pdf. 5. Крамаренко К.М. Сучасний стан та проблеми екологічного інвестування в Україні / К.М. Крамаренко // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 5. – С. 28-31. 6. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=205701&cat_id=201598.

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ АСПЕКТІ

Рибальченко Л.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Пріоритетність державної політики сталого збалансованого економічного зростання на основі модернізації реального сектору обумовлює завдання використання фінансової системи як засобу розвитку економіки країни, розширює цілі і задачі фінансової політики держави за межі фінансового сектора. Основним напрямом

політики фінансової стабільності в державі має стати зростання темпів виробництва та збільшення їх продуктивності, що є джерелом її економічного зростання.

В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українського страхового ринку та реформування страхової галузі. Для економічного зростання та стабілізації економіки необхідні суттєві зміни в механізмах державного регулювання страховою діяльністю в Україні із застосуванням методів економіко-математичного моделювання.

Метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг з урахуванням міжнародного досвіду, застосування сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів.

Страховий ринок України у 2010-2012 рр. зберіг тенденції щодо збільшення надходжень страхових платежів майже за всіма видами страхування. За 2012 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,65%, що на 0,5 в.п. менше в порівнянні з 2011 р.; водночас, частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2012 р. становила 1,55%, що на 0,19 в.п. більше в порівнянні з відповідним показником 2011 року.

У 2012 році мала місце тенденція щодо збільшення рівня валових виплат і зменшення рівня чистих страхових виплат: з 21,4% до 23,9% та з 26,2% до 24,5% відповідно. Ця тенденція збереглася за рахунок значного зниження у 2011 році та невеликих темпів приросту у 2012 році страхових виплат при майже незмінному обсязі надходжень страхових платежів [1, 2].

Обсяги валових страхових премій (21508,12 млн. грн.) за 2012 р. зменшилися порівняно з 2011 р. (22693,5 млн. грн.) на 5,2%, при цьому чисті страхові премії (20277,5 млн. грн.) збільшилися на 12,8% у порівнянні з 2011 р. (17970 млн. грн.). Зростання обсягу чистих страхових премій протягом 2012 року пов'язане зі збільшенням надходжень чистих страхових платежів. Така тенденція зумовлена здебільшого введенням нових податкових правил, згідно з якими суттєво обмежено можливості суб'єктів господарювання і страховиків використовувати операції зі страхування з метою оптимізації оподаткування. Таким чином, у цілому, страхові компанії протягом 2012 р. не зменшили рівня своєї фінансової стійкості.

За добровільним особистим видом страхування рівень валових страхових виплат у 2012 р. становив 39,9% (у 2011 р. 39,8%) за недержавним обов'язковим страхуванням 29,8% (у 2011 р. 32,8%), а за страхуванням фінансових ризиків 25% (у 2011 р. 29%).

За договорами перестраховування ризиків за 2012 р. українські страховики сплатили 2552,8 млн. грн. страхових премій, що вдвічі менше, ніж у 2011 р. (5906,2 млн. грн.). Найбільша частка страхових платежів, яка передана у перестраховування у 2012 р. належить майновому страхуванню і становить 23% (529,8 млн. грн.).

У більшості регіонів України добровільні та обов'язкові види страхування ще нерозвинені у повному обсязі і мають низький рівень розвитку страхової діяльності. Дослідження проблем розвитку українського страхового ринку із застосуванням методів економіко-математичного моделювання свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній в регіонах так і страхового ринку країни.

Лідерами регіонального страхового ринку країни протягом 2010-2012 рр. є Донецька, Дніпропетровська, Одеська, Харківська, Київська та Запорізька області. В Миколаївській, Сумській, Чернігівській та Черкаській областях рівень розвитку страхування залишається найнижчим.

Таким чином, розвиток страхового ринку стримують такі фактори, як неналежне державне регулювання страховим ринком країни, недосконала законодавча база, що регулює страхову діяльність, нестабільність економічного середовища в країні та недовіра населення страховим компаніям.

Література: 1. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua>.

Секція 4

Удосконалення фінансово-економічних механізмів підвищення ефективності функціонування економічних систем

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ДЕФІНІЦІЇ РИЗИКУ В ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА ПІДПРИЄМСТВ

Величкін В.О., к.т.н., с.н.с.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Щоб грамотно підійти до визначення поняття економічного ризику і до його кількісного вимірювання, потрібно визначитися з поняттям економічного події. Зокрема, за П. Самуельсоном [3], *економічна подія* – це результат діяльності, як явища, пов'язаного з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням товарів, робіт і послуг. Як економічна категорія ризик можна визначити як абстракцію, властиву економічним подіям.

Розглянемо ряд визначень ризику, що даються вітчизняними та зарубіжними авторами. Так, на думку І.О. Зиченко, *ризик* – потенційна, чисельно вимірна можливість втрати; імовірність виникнення втрат, збитків, недонадходжень планованих доходів, прибутку; невизначеність фінансових результатів у майбутньому [4]. В роботі Л. Мендельсона проаналізовані інші визначення ризику як ступеня невизначеності отримання майбутніх чистих доходів; вартісне вираження імовірності події, що веде до втрат; шанс несприятливого результату, небезпека, загроза втрат і пошкоджень; ймовірність втрати цінностей (фінансових, матеріальних, товарних ресурсів) в результаті діяльності, якщо обстановка і умови проведення діяльності будуть змінюватися у напрямку, відмінному від передбаченого планами і розрахунками [5].

Таким чином, категорія ризику застосовується, як правило, до несприятливих економічних подій (прямих збитків, втрати доходів, зменшення вартості або навіть втрати активів, зростання ціни зобов'язань, втрати капіталу, зменшення вартості фірми, банку тощо). Але передчасно це пов'язувати категорію ризику з ймовірністю події. Ймовірність несприятливої події – це одна з кількісних характеристик ризику як економічної категорії.

Ймовірність події – числова характеристика можливості появи деякої певної події в ланцюзі подій, що можуть повторюватися необмежену кількість разів. Для розуміння категорії ризику такою подією є несприятлива подія. У деяких випадках чисельне значення

ймовірності виходить як відношення числа можливих випадків, котрий сприяє даної події, до числа всіх рівноможливих випадків взагалі. Не можна змішувати ймовірність з частотою (точність якої залежить від числа спостережень), які мало відрізняються один від одного. Точніше, ймовірність події не можна розрахувати, її тільки можна дізнатися з практики.

Першим категорію ймовірності в економічну науку ввів Дж.М. Кейнс [1, 2]. Але незважаючи на те, що теорія ймовірностей на початку ХХ століття була вже на достатньо високому рівні, концепція «суб'єктивної ймовірності», яка запропонована їм в «Трактаті про ймовірність» [5], опинилась нежиттєвою.

Для розуміння причини появи ризику як економічної категорії потрібно звернутися до методологічних основ природознавства, зокрема лапласовському детермінізмі. Він оперує можливістю повного взаємозв'язку всіх подій природи та суспільства, у тому числі й економіці. Основне припущення: знаючи кінцеву (нехай навіть досить велику) кількість причин можна розрахувати кількісну характеристику будь-якої події. Однак вартість обсягу інформації для отримання кількісної характеристики економічної події може бути не порівняною з економічною вигодою результату. Відсутність необхідного об'єму інформації науковці замінили поняттям ризик [5]. Тобто економічна подія може з'явитися, а може бути і ні.

Виходячи з принципу лапласовського детермінізму *ризик* – якісна невизначеність в появі несприятливої економічної події, яка повинна мати кількісний опис.

В даний час теорія ймовірностей в економічних дослідженнях використовується з науковою метою для отримання нових якісних і кількісних результатів. У фінансовому менеджменті ризиками - ризик-менеджменті (як визначенні, оцінці, моніторингу, контролю) використовується метод VAR (Value at Range – величина на кордоні), який полягає у встановленні граничної величини ризику, який визнаний звичайним (безпечним) для роботи підприємства та банку.

Управління ризиками – це процес, за допомогою якого підприємство (банк) виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також в враховує взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків. Детальніше розглянемо 4 види ризиків (ліквідності, кредитний, процентний, валютний).

Ризик ліквідності

Несприятлива подія – нестача активів для виконання зобов'язань.

Вимірювач ризику: частка А / О, різниця (ГЕП) А – О.

Величина ризику – величина показника ліквідності активів (1):

$$RISK Liqv(\%) = A / O * 100 \quad (1)$$

Метод VAR дає граничні (нормативні) величини активів для прийняттого (звичайного) ризику втрати ліквідності: миттєва ліквідність – 20% (тобто 80%-ий ризик вважається нормальним), поточна – 40%, короткострокова – 20%. Ясно, якщо показник ліквідності = 100%, ризик втрати ліквідності – 0. Ризики прийнятні: [0 - 80%], [0 - 60%], [0 - 40%].

Кредитний ризик

Несприятлива подія – неповернення кредиту (втрата активів)

Вимірювач індивідуального кредитного ризику – відношення величини активу до величини регулятивного капіталу:

Величина ризику (2)

$$RISK\ Cred\ (\%) = \text{Актив} / \text{регулятивний капітал} * 100 \quad (2)$$

Метод VAR дає граничні (нормативні) величини ризику для прийняттого (звичайного) кредитного ризику: 25% - для пересічного контрагенту, кредитотримувача, - 5% - для інсайдера банку.

Валютний ризик

Несприятлива подія – поява збитків від валютних операцій, які загрожують величині капіталу.

Вимірювач валютного ризику – відношення величини валютної позиції до величини регулятивного капіталу:

Величина ризику (3):

$$RISK\ Val\ (\%) = \text{Валютна позиція} / \text{регулятивний капітал} * 100 \quad (3)$$

Метод VAR дає граничні (нормативні) величини ризику для прийняттого (звичайного) валютного ризику: 30% - для довгої ВП, 5% - для короткої ВП.

Процентний ризик

Несприятлива подія: поява від'ємної операційної % маржі MARG = Ссерзв(А) – Ссерзв(Р); поява від'ємного доходу ЧПД (= Д% - 3%) або від'ємного спреду ЧПС.

Література: 1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Эксмо, 2007. – 550 с. 2. Keynes J.M. A Treatise of Probability // The Collected Writings of J.M. Keynes. – N.Y. 1921. 3. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон. – К. : Вид. «Ахтіар», 1995 – 384 с. 4. Зыченко И.А. Кризис детерминизма в теории экономических циклов // Науч. Журнал / И.А. Зыченко. – С.-Пб. : госуд. ун-та, 2013. – С. 1-9. 5. Мендельсон Л. Теория и история экономических кризисов и циклов / Л. Мендельсон. – М. : Наука, 1959. – 276 с.

ЩОДО УСВІДОМЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Власюк В.Є., д.е.н., професор
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

З давніх-давен проблеми економічного зростання знаходилися у центрі уваги як фахівців, науковців, так й усього суспільства, оскільки цілепокладання життєдіяльності людства залежить від правильно обраної та вірно здійснюваної господарської діяльності.

Наукове обґрунтування основ економічного зростання дало змогу виділити п'ять основних груп (значення яких змінювалося з часом), що виявляють особливі впливи на процеси людського буття, а саме:

1. Фактори економічного зростання.
2. Співвідношення нинішніх та майбутніх потреб людства та їх впливи на темпи зростання.
3. Взаємовпливи економічного зростання та розподілу доходу.
4. Історичні тенденції економічного зростання.
5. Умови рівноважного (стійкого), збалансованого зростання.

Відмітимо, що дослідження проблем забезпечення тривалого економічного зростання, яке відіграє ключову роль у піднесенні або спаді у життєдіяльності будь-якої держави, проводили ще у давній історії, а головне місце воно почало займати вже в теорії меркантилістів.

Наприклад, свого часу англійська класична школа не мала окремої спеціалізованої теорії економічного зростання, але науковці, які відносилися до неї займалися дослідженням факторів зростання національного багатства та його співвідношенням з розподілом доходу. А.Сміт, як представник цієї наукової школи, розглядав питання щодо визначення приросту національного багатства, про що свідчить назва його головної економічної праці «Дослідження щодо природи і причин багатства народів», де головний висновок класиків зводився до того, що приріст багатства визначається величиною факторів виробництва та їх продуктивністю.

Найбільш докладно ці питання досліджені у роботі ще одного представника цієї школи – Дж.Ст. Мілля, а саме у першій книзі «Основ політичної економії», в якій спочатку розглянуті усі фактори виробництва, причини їх зростання, а потім динаміка їх продуктивності.

Зважаючи на те, як передбачалося, що величина природних факторів виробництва, якими визначені праця і земля, у значній мірі не залежать від людських зусиль, то у якості основи економічного зростання розглядалося накопичення, тобто інвестування частини суспільного продукту, яке призводить до зростання капіталу, на чому

наголошувала класична школа, покладаючись на «ощадливість», як запоруку економічного зростання.

Також відмітимо те, що на той час основні накопичення утворювалися з прибутку капіталістів (наймані працівники через недостатні доходи, а земельні власники в силу «споживацької» мотивації зберігали та інвестували значно менше), то особливе значення для економічного зростання набувала норма прибутку, а також розподілення доходу, що сприяло тим самим капіталістам.

Як вважали класики норма прибутку повинна була неодмінно падати у довгостроковому аспекті, оскільки причиною, за їх прогнозами, був так званий «закон убиваючої родючості ґрунту». Вони покладалися на те, що із зростанням населення та необхідності розширення орних площ, регресна родючість повинна призвести до відносного збільшення ренти і скорочення прибутку, що у кінцевому підсумку може призвести до падіння накопичень й припинення економічного зростання.

У найбільшій ступені проблемами економічного зростання серед представників маржиналізму займався А.Маршал, який мав у своїх доробках напрацювання теорій зростання, які він розробляв окремо для валового й чистого доходу країни. До числа факторів зростання валового доходу він відносив: число і продуктивність працівників; накопичене багатство (капітал); природні ресурси з урахуванням зручності їх місцепокладання, рівень техніки; суспільна безпека, яка відображує впевненість економічних агентів у тому, що вони одержать зароблені доходи.

Видатний австрійський економіст Й. Шумпетер, починаючи зі своєї відомої роботи «Теорії економічного розвитку», й продовжуючи дослідження факторів економічного зростання у наступних працях, пов'язував динаміку економіки з підприємницькою діяльністю щодо здійснення нових комбінацій. Але основну увагу він приділив не «кількісному» економічному зростанню, а «якісному економічному розвитку».

У першій половині ХХ ст., в період між двома світовими війнами, які обумовили великі потрясіння та принесли розруху в економіку багатьох країн, у тому числі й розвинутих західних, знов запанувала «кейнсіанська революція», оперуючи агрегатними показниками і досліджуючи умови макроекономічної рівноваги, особливо умови рівності заощаджень та інвестицій, що викликало великий інтерес до виміру динаміки національного доходу та його складових, що докладно досліджувалося в роботах С. Кузнеця. Автор-засновник «кейнсіанської концепції» Дж.М. Кейнс свою увагу зосереджував на короткостроковому аналізі.

Спрямування ж іншої впливової економічної теорії – монетарної теорії, головним параметром стабілізаційної політики визначають

обсяги грошової пропозиції, тобто висуваючи фактор капіталу (гроші) як основний аргумент розвитку економіки.

Філософія підприємництва, яка формувалась після другої світової війни, покладаючись на неоліберальні ідеї господарювання, визначала, що успіх підприємництва, результативність, ефективність функціонування як особисто кожного підприємця, так і підприємств у значній мірі залежить від обраної форми організації виробництва та вміння (мистецтва) управління цими процесами.

Необхідно відзначити, що наукові напрацювання 1960-1980 рр., у тому числі й концепція «неокласичного синтезу», ідею якої висунув П. Самуельсон щодо синтезу ідей кейнсіанців та неокласиків у єдине вчення, співпадають у часі з періодом формування третього етапу розвитку економічної системи - постіндустріального суспільства.

Науково-технічний прогрес та науково-технічні революції останньої чверті минулого століття обумовили й виникнення так званої постіндустріальної економіки.

Перехід до нової форми економічних відносин обумовив також і перенесення основоположних принципів ведення господарювання з матеріальної (виробничої) до невиробничої сфери.

Теоретичні усвідомлення, підходи і практика формування економічних відносин у сучасному світі спрямовується на створення соціально орієнтованої ринкової економіки сталого розвитку, але досягнення цих завдань неможливе без активної ролі в цих процесах виробничої та відтворювальної складової й державного керівництва функціонуванням економічної системи.

До того ж, як для розвинутих країн, так і для країн, що розвиваються, виникають складнощі розвитку продуктивних сил та економіки в цілому через те, що реальна політика країн в деякій мірі, а буває й в значній, не відповідає принципам ефективного соціально-економічного розвитку, які сформульовані в межах еволюційної парадигми, й також вони не виходять із природи їх об'єктивності, а через це до необхідності їх практичного застосування.

Проблеми економічного відставання країн, що розвиваються, проявляються також і у практичному розриві сучасних теоретичних розробок й наукових фундаментальних досліджень із новітніми якостями наукового пізнання та реаліями сьогодення, які були б в змозі служити орієнтиром щодо механізмів становлення сталої економіки, розвитку фінансово-кредитної системи і виходу із кризи заборгованостей та занепаду багатьох країн світу.

Ці проблеми стосуються як застосування теоретичних підходів до впровадження трансформаційних процесів, так і вибору адекватної умовам певної країни, моделі, й забезпечення практичних заходів щодо її реалізації.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Григораш Т.Ф., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У сучасних умовах розвитку економіки більшість промислових підприємств України перебувають у скрутному фінансовому становищі, причиною якого є як зовнішні так і внутрішні чинники.

Нестабільність економічного та політичного середовища в Україні, мінливість законодавства, інфляційні процеси, високі процентні ставки за кредитами та дефіцит ресурсів не дають змоги формувати конкурентоспроможний потенціал підприємства, матеріальною основою якого є фінансові ресурси. Тому особливо актуальним є питання оптимізації формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства.

Управління фінансовими ресурсами належить до основних завдань фінансового менеджера на будь-якому підприємстві, оскільки їх структура і вартість значною мірою впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства та на ефективність діяльності господарюючого суб'єкта в цілому. До основних складових управління фінансовими ресурсами підприємства відносять управління власним капіталом, залученими коштами, а також управління структурою капіталу та визначення оптимальної його структури, яка б максимізувала ринкову вартість підприємства.

Проблемам управління фінансовими ресурсами, стадіям та системам їх використання присвячено роботи І.О. Бланка, Ван Хорна, Н.Н. Треньова, Т.В. Безбородової, М.В. Гриньової, В.О. Коюди та ін.

Основним джерелом формування фінансових ресурсів є статутний капітал. Проте існують також внутрішні та зовнішні джерела. Основну роль у складі зовнішніх джерел займає емісія цінних паперів, яка дає змогу збільшити акціонерний капітал фірми. Також додатковим джерелом для фірми, певною мірою, можуть бути бюджетні асигнування на безповоротній основі. Досить важливу роль у формуванні фінансових ресурсів відіграють пайові та інші вклади трудового колективу [2].

Одним з основних напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства є оптимізація складу та структури фінансових ресурсів. Аналіз сучасної ефективності використання фінансових ресурсів на вітчизняних підприємствах вказує на те, що вони використовуються недостатньо ефективно. Це є наслідком неоптимального розподілу активів підприємства і джерел фінансування. Управління фінансовими ресурсами може бути спрямоване на досягнення таких цілей [3]:

- виживання фірми в умовах конкурентної боротьби;
- уникнення банкрутства і великих фінансових невдач;
- лідерство в боротьбі з конкурентами;
- збільшення ринкової вартості фірми;

- зростання обсягів виробництва та реалізації;
- збільшення прибутку;
- зменшення витрат;
- забезпечення рентабельної діяльності тощо.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства є складовою фінансового механізму підприємства. Як зазначає І.О. Бланк, «механізм фінансового менеджменту представляє собою систему основних елементів, регулюючих процес виробки і реалізації управлінських рішень в області фінансової діяльності підприємства». Він розглядає його як сукупність фінансового забезпечення, фінансового регулювання, управління фінансовими ресурсами та управління фінансовими потоками, системи конкретних методів та прийомів здійснення управління фінансовою діяльністю підприємства [1].

Найважливішим завданням управління фінансовими ресурсами є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства.

Вибираючи ту чи іншу форму залучення фінансових ресурсів, потрібно враховувати вартість позикових коштів та особливості діяльності суб'єкта господарювання: рівень налагодженості логістичних зв'язків, організацію постачання та збуту, тривалість виробничого циклу, структуру кредиторської та дебіторської заборгованості, середній обсяг виручки від реалізації та собівартості продукції, розмір власного капіталу тощо. Іноді новим підприємствам доцільніше здійснювати виробничо-господарську діяльність за рахунок залучення позикового капіталу, ніж нарощувати власний, використовуючи ефект фінансового важеля.

Література: 1. Бланк И. А. Управление формированием капитала [Текст] / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2006. – 520 с. 2. Борисенко О.Є. Оптимізація фінансових ресурсів, як напрям забезпечення високої якості фінансового плану підприємства / О.Є. Борисенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – С. 98-101. 3. Макух Т.О. Моделі і методи з управління фінансовими ресурсами підприємства при прийнятті інвестиційних рішень / Т.О. Макух // Фінанси, облік, банки. – Випуск № 13. – 2007. – С. 130-139.

НЕОБХІДНІСТЬ ІНВЕСТИВАННЯ У ВІДТВОРЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

*Дудчик О.Ю., ст. викладач
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Найважливіше місце в економіці країни займає аграрна галузь, яка впливає не тільки на добробут селян, але і є визначальною для багатьох галузей, насамперед, як джерело сировини. У процесі ринкових реформ відбулися нераціональні інституціональні зміни у механізмах відтворення необоротних активів аграрної галузі, що

призвело до занепаду матеріально-технічної бази аграрного виробництва. Великий потенціал аграрного виробництва в таких умовах виявився неефективним через те, що внутрішній стан виробничих ресурсів і, у першу чергу, основних засобів, не відповідав новій інституціональній моделі. Не отримали очікуваного розвитку механізми інвестиційно-інноваційного розвитку аграрних виробництв, агролізингу, кредитування аграрних виробників, не запрацював повною мірою ефект кооперації виробництва, не були чітко визначені параметри інтеграційних процесів. Це негативно вплинуло на стан аграрної економіки й відтворювальні можливості всієї господарської системи галузі.

Темпи відтворення необоротних активів аграрних товаровиробників істотно стримуються їх фінансово-економічним станом: відсутністю коштів, гарантованого виходу на місцеві оптові продовольчі ринки, низькими закупівельними цінами, зношеністю матеріально-технічної бази, виснаженістю ґрунтової родючості, низьким рівнем урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, неплатоспроможністю покупців тощо.

Згідно з даними Державної служби статистики України на 01.01.2012 р. в аграрну галузь вітчизняними інвесторами вкладено 18182,6 млн. грн., що становить 7,7% від загальної суми інвестицій в основний капітал в країні, при цьому, в порівнянні з попереднім роком, відбулось зростання на 32%. Інвестиції в основний капітал підприємств сільського господарства – четверта за значимістю галузь після промисловості (36,2%), операцій з нерухомістю (17,7%), діяльності транспорту і зв'язку (16,5%). Що стосується вкладів іноземних інвесторів, то на цю ж дату вони становили близько 4770 млн. грн., що становить 1,2% від загальної суми іноземних інвестицій. Отже, вітчизняні інвестори вважають аграрну галузь більш привабливою і перспективною, ніж іноземні інвестори.

Щодо мотивації іноземних інвесторів, то законодавством (Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР) для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, тобто вони мають такі ж права і обов'язки, як вітчизняні інвестори. Цим же законом передбачені певні державні гарантії, але наразі вони не виконують мотивуючої функції. Вітчизняні інвестори, навіть не зважаючи на відсутність пільг щодо інвестування, більш охоче спрямовують власний капітал в аграрну сферу.

Пожвавлення інвестиційної активності є неодмінною умовою виходу підприємств аграрної галузі на стійку траєкторію економічного росту. Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що без активізації ролі держави, місцевих органів влади в інвестиційному процесі, шляхом його прямого й непрямого регулювання, відновлення й ріст економічного потенціалу аграрної галузі, неможливий. Цей

напрямок державної структурної політики може бути реалізований з відносно меншим навантаженням на бюджет, тому що, крім прямих інвестицій, полягає в розробці організаційно-правових заходів, що дозволяють відкрити цей сектор для кредитних ресурсів і приватних інвестицій, у тому числі іноземних. Ці інвестиції необхідно підтримувати податковими й іншими пільгами, причому таким чином, щоб інвестиційний попит, що формується, орієнтувався в першу чергу на вітчизняних виробників технологічного устаткування. Необхідна також розумна державна політика протекціонізму відносно галузі.

Для створення дієвого інвестиційного механізму в аграрній галузі економіки необхідно вирішити наступні проблеми: різко збільшити обсяги інвестицій в основний капітал із всіх джерел; послідовно здійснювати децентралізацію інвестиційного процесу, збільшити частку власних коштів сільгосп підприємств у загальному розмірі капітальних вкладень, підвищити роль амортизації; розміщувати державні інвестиції на виробничі цілі на конкурсній основі; розширити практику спільного державно-комерційного фінансування проектів; підсилити державний контроль за цільовою витратою бюджетних коштів, спрямованих на інвестиції; розширити практику страхування й гарантування, підтримуваних державою інвестиційних проектів; стимулювати іноземні інвестиції.

Пожвавлення інвестиційної діяльності в аграрній галузі дозволить: модернізувати й технічно переозброїти підприємства галузі, створити всі необхідні умови для виробництва конкурентоспроможної продукції на світовому ринку; дати можливість інтеграції вітчизняного аграрного виробництва у світовий простір і знаходження своєї «ніші» у світовому поділі праці; поліпшити товарообмін аграрних організацій із промисловими підприємствами, оздоровивши тим самим економіку країни і регіонів; забезпечити за рахунок росту виробничих потужностей збільшення рівня зайнятості населення, що буде сприяти зниженню соціальної напруженості на селі.

СИСТЕМА ВЗАЄМВІДНОСИН СТРАХОВОГО ТА БАНКІВСЬКОГО СЕГМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Заволока Л.О., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

В умовах впливу інтернаціоналізації та глобалізації на розвиток інтеграції України в світову економіку та посилення процесів концентрації та конкуренції у сфері вітчизняного банківського та страхового бізнесу особливо актуальною як для банків, так і для страхових організацій стає проблема вибору ефективних напрямів їх

об'єднання, раціональної взаємодії з метою збереження фінансової стійкості, досягнення конкурентних переваг та отримання перспектив зростання. Досвід зарубіжних банків свідчить про те, що сьогодні до 1/3 свого прибутку вони отримують від реалізації страхових продуктів. В Європі в середньому кожен третій поліс страхування життя та кожен двадцятий договір ризикового страхування реалізується банківськими установами.

В даний час між страховими компаніями і банками складаються всі більш тісні взаємини, засновані як на партнерстві, так і на конкуренції. Основу взаємодії страхових компаній та банківських установ визначають економічні відносини, пов'язані із залученням і використанням грошових доходів вільних коштів населення і підприємств, а також функції, що виконуються дослідними інститутами. Сучасний споживач віддає перевагу не просто новим фінансовим послугам, а так званим мультиатрибутивним послугам, тобто таким, що мають широкий спектр властивостей. Ініціаторами створення мультиатрибутивних послуг можуть виступати як банки, так і страхові компанії. Тому виникли дві основні форми співпраці між банками та страховими компаніями: ассюрфінанс і банкассюранс.

Ассюрфінанс – форма співпраці між страховою компанією і банком, що припускає надання страховиком фінансових послуг, які зазвичай надаються банками [3].

Банкассюранс змістовно перекладається як «банківське страхування» (банко-страхування) і означає послугу з продажу страхових продуктів через банківську мережу. Сутність банківського страхування полягає в інтеграції банків і страхових компаній з метою поєднання страхових і банківських продуктів, а також спільного використання каналів їх розповсюдження і виходу на одну й ту ж саму клієнтську базу [2].

В країнах Європи та розвинених країнах світу використовуються дві основні моделі організації банкассюранс: I модель – орієнтована на масового споживача розглядуваних послуг; II модель – орієнтована на індивідуальні програми. Позитивним ефектом від банкассюранс в розрізі банківської діяльності є збільшення прибутковості діяльності банку за рахунок надання страхових послуг. В межах співпраці зі страховиком банк, окрім комісійної винагороди, отримуватиме доступ до страхових резервів останнього, шляхом відкриття страховою компанією депозитного рахунку в банку-партнері. В умовах жорсткої конкуренції, надання якісних інтегрованих продуктів сприятиме збереженню та збільшенню клієнтської бази, адже розширення спектру послуг зменшує ймовірність втрати клієнта банком.

Співпраця зі страховою компанією також дозволяє банку ближче підійти до мінімізації власних ризиків, зокрема кредитних, шляхом страхування предмету застави, життя позичальника, ризику непогашення або невчасного погашення кредиту, відповідальності

позичальника за непогашення або невчасне погашення кредиту, формажорних ризиків тощо. Розширення асортименту послуг, за умови належної мотивації, також надасть можливість підвищити продуктивність праці та професійні знання співробітників банку.

Страхова компанії від співпраці з банком також отримує низки привілеїв. Це може бути - доступ до клієнтської бази банку-партнеру, розширення асортименту послуг за умови скорочення витрат на організацію їх надання кінцевим споживачам. Співпраця банків та страхових компаній є вигідною і для споживачів послуг останніх. Зазвичай, вигоди клієнтів проявляються в зручності при отриманні послуг, а також економії коштів та часу на їх оформлення [1].

Таким чином, співпраця між банківськими та страховими установами ґрунтується на спільності їх фінансових інтересів, обумовлюється взаємовигідними умовами діяльності та відповідає нинішній кон'юктурі ринку. Проте потрібно є подальша лібералізація норм регулювання діяльності фінансових інститутів зокрема, а також створення сприятливих умов розвитку ринку фінансових послуг в цілому.

Література: 1. Аванесова Н.Е. Визначення переваг та недоліків співпраці банку та страхової компанії в формі Bancassurance з точки зору зацікавлених сторін / Н.Е. Аванесова // Інноваційний розвиток економіки України. – 2013. – С. 7-10.
2. Землячова О.А. Етапи розвитку інтеграції банків і страхових компаній України / О.А.Землячова // Экономика и управление. – 2013. – № 1. – С. 107-113.
3. Ткаченко Н.В. Актуалізація механізму взаємодія банків і страхових компаній в сучасній економіці / Н.В. Ткаченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 1. – С.61-67.

РОЗРАХУНОК ЕФЕКТУ ВІД ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО РЕЗЕРВНОГО ФОНДУ ПІДПРИЄМСТВА

Лисенко О.В., здобувач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

З метою зростання ефективності операційної діяльності підприємств пропонується створення операційного резервного фонду. Цей фонд наповнюється з чистого операційного прибутку підприємства одноразово чи накопичувальним способом і нарощується у кожному операційному періоді у розрахованих межах. Розрахунок обсягу операційного резервного фонду залежить від витрат минулого періоду та від обсягу чистого прибутку підприємства. проведених раніше досліджень можна зробити висновок, що питання нестачі грошових коштів всередині виробничого періоду завжди вирішувалось розміщенням на розрахунковому рахунку певної суми (цільового

сальдо грошових коштів). Для забезпечення витрат i -го періоду цих коштів може бути недостатньо. Отже, проблему можна вирішити завдяки створенню операційного резервного фонду, розмір якого є гнучким, розрахованим на період i на підставі даних $i-1$ періоду [1, с. 40].

Ефект від використання операційного резервного фонду можна оцінити за результатами діяльності підприємства за певні періоди. Чи є чистий прибуток та відносні показники рентабельності показниками ефективності використання операційного резервного фонду? В даній роботі запропоновано математичний розрахунок ефекту використання операційного резервного фонду підприємства.

Необхідною умовою створення операційного резервного фонду підприємства ORF є додатне сальдо грошового потоку на кожному кроці розрахунку чи на більшості кроків розрахунку $DP_i > 0$, ($\sum DP_i > 0$) $i \in [1, n]$ [1, с. 42]. Розмір операційного резервного фонду слід розраховувати за [1, с. 44] таким чином: $ORF_i = 2 \times \delta_i \times Z_{i-1}$, де Z_{i-1} – витрати $i-1$ періоду. $1+z_i = e^\delta$, δ_i – коефіцієнт, визначений як «сила зростання», що розраховується за таблицями значень експоненціальної функції. Тоді математична модель операційного резервного фонду виглядає таким чином (1):

$$\begin{cases} ORF_i = 2 * \delta_i Z_{i-1} \\ \sum_{i=1}^n DP_i > 0 \end{cases} \quad (1)$$

Створення операційного резервного фонду розглянемо на конкретному прикладі [2, с. 463]. Внутрішню ефективність роботи підприємства також можна оцінити системою відносних показників. Найбільш повну характеристику ефективності фінансової діяльності надає система коефіцієнтів рентабельності (прибутковості), тобто співвідношення показників ефекту та витрат [3, с. 381].

Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції ROS характеризує прибутковість операційної діяльності підприємства (2):

$$ROS_i = \frac{PN_i}{D_i} \quad (2)$$

де PN_i – сума чистого прибутку, отриманого від операційної діяльності підприємства за період i ;

D_i – обсяг реалізації продукції за період i .

Коефіцієнт рентабельності поточних витрат $ROCC$ характеризує рівень прибутку на одиницю витрат при здійсненні операційної діяльності підприємства (3):

$$ROCC_i = \frac{PN_i}{Z_i}, \quad (3)$$

де PN_i – сума чистого прибутку, отриманого від операційної діяльності підприємства за період i ;

Z_i – сума операційних витрат підприємства за період i .

Ефект від використання операційного резервного фонду слід оцінювати як різницю обсягу сумарного чистого грошового потоку та обсягу сумарного відновлення операційного резервного фонду у розрахованому розмірі. Для успішно працюючого, фінансово стійкого підприємства ця різниця повинна бути додатною за формулою (4):

$$\sum_{i=1}^n DP_i - \sum_{i=1}^n \Delta ORF_i > 0; \quad \sum_{i=1}^n DP_i - \sum_{i=1}^n \Delta ORF_i = 24.600 - 13.19 = 11.41 \quad (4)$$

Можна вважати, що створення операційного резервного фонду є ефективним і буде сприяти підвищенню ліквідності, фінансової стійкості і платоспроможності підприємств.

Література: 1. Лысенко Е.В. Методологический подход к определению величины и динамики внутреннего резервного фонда предприятия [Текст] / Е.В. Лысенко // Интегрированные основы инновационного и устойчивого развития экономики : сборник научных статей / под ред. В.М. Володина. – Пенза : Приволжский Дом знаний, 2013. – С. 40-49. 2. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент. Теория и практика [2-е изд., перераб. и доп.] / В.В. Ковалев. – М. : ТК Велби, изд. Проспект, 2007. – 1024 с. 3. Бланк И.А. Словарь – справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 480 с.

ОСНОВНІ ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ

Масяк В.В., асистент

Дніпропетровська державна фінансова академія
(vmaspro@gmail.com)

З метою проведення реальної оцінки економічної діяльності підприємств сільського господарства в умовах реформування аграрного сектора економіки, необхідно здійснити дослідження та адаптацію системи показників, що відображають вплив різних чинників на процес виробництва сільськогосподарської продукції. Тільки адекватна система показників дозволяє провести комплексний аналіз і зробити достовірні висновки про основні напрямки підвищення економічної ефективності агропідприємств у період реформування.

При оцінці ефективності сільськогосподарського виробництва слід враховувати його особливості, які впливають на кінцеві результати. З теоретичних та практичних визначень економічна ефективність молочного виробництва характеризується системою

натуральних і вартісних показників. Вихідними є натуральні показники: врожайність кормів і продуктивність сільськогосподарських тварин.

У системі оцінки натуральні показники є базою для розрахунку вартісних показників: валової і товарної продукції, валового і чистого доходу, прибутку і рентабельності виробництва.

Валова продукція – це вся створена за певний період (рік) сільськогосподарська продукція по всіх категоріях господарства в грошовому вираженні. Валовий прибуток – різниця між вартістю валової продукції і матеріальними витратами. Чистий дохід – різниця між вартістю валової продукції і її повною собівартістю, враховуючи витрати на оплату праці. Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) визначають відніманням з грошової виручки, отриманої від продажу продукції (робіт, послуг), повних витрат на її виробництво.

Для характеристики порівняльної економічної ефективності виробництва окремих видів продукції недостатньо абсолютної величини прибутку. Для цих цілей використовують відносний показник – рівень рентабельності. Рівень рентабельності характеризує величину прибутку, що припадає на одиницю спожитих ресурсів. Рівень рентабельності показує ефективність виробництва з точки зору отримання прибутку на одиницю матеріальних і трудових витрат з виробництва та реалізації продукції. Якщо виробництво збиткове, то замість рентабельності використовують інший показник – окупність витрат, який визначається як відношення грошової виручки до повної собівартості – характеризує розмір грошової виручки в розрахунку на одиницю витрат.

Економічна ефективність виробництва молока характеризується системою показників, основними з яких є: щільність поголів'я корів молочного стада в розрахунку на 100 гектар площі сільськогосподарських угідь; середня продуктивність корів (кг/гол.); виробництво молока в розрахунку на 100 гектар сільськогосподарських угідь; витрати кормів для отримання 1 центнеру молока; обсяг кормів витрачений на корів молочного стада; віддача від використання кормів; продуктивність тварин.

Серед чинників, що формують результативні показники скотарства, провідну роль відіграє система годування худоби, найважливіший елемент якої – витрата корму на голову тварини. В цілому по галузі таким інтегральним показником є витрата кормових одиниць у розрахунку на середньорічну голову. Він характеризує рівень забезпеченості галузі кормовими ресурсами, як головного чинника, що формує виробничі показники: молочну продуктивність корів; вихід телят від 100 репродуктивних тварин; середньодобовий приріст молодняку в період вирощування і відгодівлі.

Наступним важливим факторним показником є непрямий показник продуктивності праці – кількість обслуговуваних тварин

одним працівником ферми, диференціювання по коровам і молодняку. У даному випадку цей показник по відношенню до основного, що характеризує продуктивність праці, виступає в ролі одного з факторів. Значення цього показника залежить від рівня механізації та автоматизації процесів праці на фермах.

До числа факторних показників по відношенню до комплексу результативних слід віднести середню живу масу корів. Вона характеризує потенційні можливості молочної продуктивності.

Наступним істотним фактором визначальним трудомісткість продукції, а отже її собівартість є рівень механізації і автоматизації процесів праці. У числі факторних показників галузі може мати місце і собівартість кормів, яка багато в чому визначає рентабельність тваринництва взагалі та скотарства зокрема.

У висновку визначимо необхідність подальшої адаптації системи економічних показників підприємств молочного скотарства у сучасних господарських умовах проведення реформування галузі.

Література: 1. Саблук П.Т. Реалізація механізму реформ в аграрній сфері [Текст] / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 3-7. 2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.

МЕХАНІЗМ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ, ЯКИЙ НАРАЗІ ДІЄ В УКРАЇНІ

Моїсеєнко І.В., аспірантка

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У рівні розвитку страхування в Україні не останню роль відіграє проведення державної політики в області оподаткування страхових операцій.

Перед державою стоїть два протилежні завдання: з одного боку максимізація доходів до державного бюджету і в державні позабюджетні фонди, а з іншого – стимулювання фізичних і юридичних осіб до укладення договорів страхування.

Стимулювання розвитку страхового ринку можна забезпечити шляхом удосконалення системи оподаткування страхової діяльності, цим визначається актуальність теми дослідження.

Метою даної роботи є дослідження механізму оподаткування страхових організацій та формування пропозицій щодо його удосконалення.

Політика щодо оподаткування включає в себе як оподаткування страхових організацій, так й облік при обчисленні оподаткованої бази страхових внесків та страхових виплат.

Оподаткування страховиків має бути організоване так, щоб воно було не жорсткіше, ніж для юридичних осіб, що займаються іншими видами діяльності (з точки зору, як застосовуваних ставок оподаткування, так і розрахунку оподаткованої бази).

Страхові компанії в Україні як суб'єкти господарювання підлягають обов'язковій сплаті податків і зборів.

Усі податки, що сплачує страхова компанія, можна розподілити згідно Податкового кодексу України на загальнодержавні та місцеві.

Страхові організації сплачують наступні загальнодержавні податки і збори:

- податок на прибуток;
- податок на додану вартість (ПДВ);
- збір за першу реєстрацію транспортного засобу;
- мито;
- плата (податок) за землю;
- єдиний соціальний внесок;
- державне мито;
- судовий збір.

Також страховики сплачують наступні місцеві податки і збори:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- збір за місця для паркування транспортних засобів.

У законодавстві України можна виділити три найбільш проблемних фактора, які відкривають широкі можливості для, так званої, «оптимізації оподаткування», це:

- здатність страхових компаній списувати обсяги перестрахових платежів, тобто виводити кошти за межі податкової системи України;
- рівень ставки податку і база, до якої вона застосовується;
- можливості зменшення суб'єктами господарювання обсягу оподаткованого прибутку за рахунок сплачених платежів страховим компаніям.

Дослідивши механізм оподаткування діяльності страхових компаній можна визначити наступні варіанти вирішення зазначених вище проблем:

1. Пряме оподаткування прибутку страхових організацій. В основі методу прямого оподаткування страхового бізнесу лежить стягнення податку безпосередньо з прибутку страхової компанії. Така система зрівняє умови функціонування страхових компаній з іншими підприємницькими структурами. Пряме оподаткування страхових організацій ставить за мету максимально точно зіставити валові доходи і витрати для правильного визначення чистого прибутку.

Поява різноманітних схем мінімізації юридичними особами – страхувальниками податкових зобов'язань через страхові компанії пов'язана з оподаткуванням страховиків 3% з обороту. Вирішення цієї проблеми також можливе при переході страховиків до загальної системи оподаткування прибутку.

2. Удосконалення діючих ставок оподаткування. Удосконаленню може підлягати обґрунтоване встановлення рівня податкової ставки шляхом спеціальних розрахунків, покликаних гармонізувати його із ставкою податку на прибуток.

3. Впровадження 3% ставки оподаткування на операції з перестраховання, що унеможливить зменшення страхової бази за рахунок перестраховання.

Удосконалення механізму оподаткування страхових компаній повинно здійснюватися на державному рівні, тобто шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів. Треба не тільки покращувати кількісно-технічні аспекти податків та зборів (знижувати ставки, розширювати податкову базу), а й модифікувати обліково-інформаційні аспекти, тобто вдосконалювати податкову звітність, максимально наближувати податковий та бухгалтерський облік, впроваджувати системи комп'ютеризованих програм сплати податків та зборів.

Література: 1. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 01.01.2014. Верховна Рада України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Павлова О.М., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

В умовах ринкової економіки для суб'єктів, які займаються підприємницькою діяльністю, основним джерелом вільних грошових коштів для фінансування капіталовкладень є фінансовий ринок. Він забезпечує ефективний перерозподіл капіталу в рамках економічної системи, формує матеріальний базис економічного зростання та відіграє визначну роль у розширеному відтворенні суспільного виробництва. У структурі ринкової економіки фінансовий ринок посідає важливе місце, оскільки саме він організовує зустрічі суб'єктів господарювання, які бажають отримати додаткові інвестиції у зв'язку з дефіцитом коштів, та власники, які можуть бути використані для фінансування капіталовкладень.

Наявність фінансового ринку – об'єктивне явище, зумовлене особливостями функціонування фінансів в економічній системі держави. Він виник як гостра потреба в додатковій формі активізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держави. За допомогою фінансового ринку, як правило, мобілізуються і використовуються тимчасово вільні фінансові ресурси або ресурси.

Ситуація на фінансових ринках України є відбиттям і загальної

ситуації в економіці країни. На стані вітчизняного фінансового ринку позначилися чинники, що зумовлюють його розвиток протягом багатьох років загалом і останнім часом зокрема: надмірна політизація управлінських рішень в економічній і фінансово-кредитній сферах; дуже низька капіталізація суб'єктів господарювання; відсутність реальних структурних перетворень у національній економіці і сталості макроекономічної, зовнішньоекономічної, грошово-кредитної та валютної політики; низький рівень добробуту населення й падіння його платоспроможності; існування розривів між зростанням кредитів і ВВП, активами і зобов'язаннями за обсягом, строками і валютами; валютизація і видавання незабезпечених кредитів, зниження вимог до позичальників, зростання ризиків і послаблення ризик-менеджменту; недосконалість внутрішньобанківського контролю в комерційних банках; нерівномірний розподіл активів і капіталу між банками різних груп; відчутна залежність банків від зовнішніх запозичень; недорозвиненість страхового і фондового ринків, недостатня інформація щодо діяльності гравців фінансових ринків [1].

Наслідками зазначених факторів, а відповідно – проблемами розвитку фінансового ринку в Україні, є:

- низький рівень капіталізації як банківських, так і небанківських фінансових інститутів, що в умовах нестачі ліквідності спричиняє неспроможність фінансових установ виконувати свої зобов'язання в повному обсязі;

- домінування і подальше зростання впливу іноземного фінансового капіталу, зокрема у банківській сфері, через слабкість ресурсної бази вітчизняних фінансових посередників;

- значна динамічність коливань обсягу доступних джерел формування фінансових ресурсів;

- зростання частки операцій фінансових посередників, пов'язаних із кредитуванням державного сектору економіки та скорочення обсягів кредитування домогосподарств і підприємств;

- проблеми у системі валютного регулювання, пов'язані з валютними ризиками, які поступово накопичуються і періодично перекладаються на фінансових посередників та інших суб'єктів;

- недосконалість регулювання і контролю державними органами;

- недостатня кількість і якість професійних кадрів у всіх видах фінансового посередництва;

- низька конкурентоспроможність фінансового посередництва;

- відсутність надійного захисту інтересів споживачів послуг небанківських фінансово-кредитних інститутів [2].

Також важливим є той факт, що інтеграція України у світовий фінансовий простір має на меті оновлення національної фінансової системи та побудови її ринкової, соціально-орієнтованої моделі, що призвело до інвестування в національну економіку іноземного капіталу у формі інвестицій та кредитів. Таке залучення іноземних

кредитів на фінансовий ринок держави має певною мірою двосторонній характер: з одного боку – залучення коштів для розвитку економіки, а з іншого – формування зовнішнього боргу країни. Тобто, з метою запобігання ускладнення ситуації, надзвичайно актуальним стає завдання підвищення цільового та раціонального використання іноземних кредитних ресурсів.

Від ефективності діяльності фінансового ринку в Україні, як і у будь-якій країні з ринковою економікою, суттєвою мірою залежить розвиток економіки. Тому важливо направляти зусилля на мінімізацію негативних чинників, що впливають на фінансовий ринок, та перетворення проблемних аспектів у даній сфері на позитивні перспективи та можливості.

Література: 1. Балашов, О.В. Стан фінансових ринків України та чинники, що його зумовили / О.В. Балашов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2011_1/tom1/076.pdf. 2. Рубанов, П.М. Сучасний стан та тенденції розвитку фінансового посередництва в Україні в умовах світової фінансової кризи / П.М. Рубанов // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 167-171.

РОЗВИТОК ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Панасейко С.М. к.е.н., доцент

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Фермерські господарства в Україні виникли в результаті соціально-економічних перетворень в аграрному секторі економіки. Вони стали одним із кроків щодо створення сприятливих умов для ведення аграрного бізнесу, урізноманітнення організаційно-правових форм суб'єктів господарювання.

Одним із перших законів, який визнав право на існування нових форм господарювання, став Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві в Україні» (1990 р.). Цей законодавчий акт сприяв появі інших законодавчих та нормативних актів, наприклад, Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» (1991 р.). Пізніше, в 2003 р., було прийнято Закони України «Про фермерське господарство» та «Про особисте селянське господарство».

Закон України «Про фермерське господарство» визначив соціальні, економічні та правові засади створення та функціонування сільськогосподарського підприємства ринкового типу – фермерського господарства. Закон надав можливість окремим підприємливим громадянам, родичам та членам їх сімей започатковувати власний бізнес в аграрному секторі економіки.

В законі фермерське господарство визначене формою

підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [1].

Таким чином, в Україні було створене підґрунтя для формування фермерського укладу. Необхідність такої форми господарювання для аграрного сектору ні в кого не викликала сумніву. Адже прагнення селян до збільшення земельних ділянок та поголів'я тварин з метою товарного виробництва формувалося ще за радянських часів, коли у сільському господарстві виробниками товарної продукції були в основному крупні сільськогосподарські підприємства, що відповідало концепції держави щодо розвитку форм господарювання в соціалістичній країні.

Тому не випадково, з узаконенням нової форми господарювання, яка відображала суть селянина-господаря і була характерна для ринкової економіки, кількість фермерських господарств стрімко зростала. Якщо на початку 1992 р. вона становила понад 2 тис. фермерських господарств, то на кінець 1993 р. – вже 27 тис. [2].

Але створення лише законодавчого підґрунтя було недостатнім для ефективного ведення фермерства. В перші роки фермерські господарства розвивалися в несприятливих соціальних та економічних умовах. Їм переважно надавалися гірші за якістю та розташуванням земельні ділянки, розміри яких часто досягали лише 2-3 гектари. За статистичними даними у 1992 р. одне фермерське господарство в середньому обробляло 14,6 га ріллі [2]. Це не сприяло розвитку та ефективного веденню сільськогосподарського виробництва.

Матеріально-технічна база фермерських господарств не відповідала їх потребам. Відчувалося постійне протистояння з крупними підприємствами, які, володіючи значними матеріальними та технічними ресурсами, часто відмовляли в сировинній та технічній допомозі фермерським господарствам. Такі відмови як правило, носили не економічний, а психологічний характер.

За даними статистики, на початку 90-х років лише 4 тис. фермерів орендували технічні засоби у крупних підприємств, близько 3,5 тис. фермерів купували у них корми для тварин та насіння, а 2 тис. – паливно-мастильні матеріали.

Слід зазначити, що перші фермери не мали достатніх обсягів власного капіталу для розвитку бізнесу. Існували також і об'єктивні обмеження в отриманні позикового капіталу та державної підтримки.

Але, не дивлячись на скрутні умови господарювання, з кожним роком фермерське господарство, як нова організаційно-правова форма, розвивалося. У 2002 р. в Україні вже налічувалося 43042 фермерських господарств, що складало 70,4% від загальної кількості господарських суб'єктів у сільському господарстві. Ними вже

оброблялося 2637 тис. га ріллі. Тобто на одне господарство припадало близько 61,3 га ріллі [2].

Станом на 1 січня 2013 року кількість фермерських господарств в Україні становила 40676 одиниць, тобто на 2366 одиниць менше ніж у 2002 році. В їх користуванні знаходилося 4389,4 тис. га сільгоспугідь, в тому числі 4260,7 тис. га ріллі. В середньому на одне господарство припадало 104,7 га ріллі; 47,2% фермерських господарств мали виручку від реалізації до 50 тис. грн., 36,3% – від 50,1 до 500,0 тис. грн., 15,9% – від 500,1 до 10000,0 тис. грн. [2].

На сучасному етапі в Україні основними виробниками сільськогосподарської продукції є господарства населення та недержавні сільськогосподарські підприємства, в тому числі фермерські господарства. Однак у виробництві валової продукції сільського господарства частка фермерів незначна: якщо питома вага господарств населення у 2012 році складала 49,3%, то фермерських господарств – лише 6,3%. Недержавні сільськогосподарські підприємства, за виключенням фермерських господарств, виробляли 43,4% валової продукції сільського господарства [2].

Як показують статистичні дані, діяльність фермерських господарств є прибутковою, а тому – вигідною. Оскільки фермер є і власником (орендарем), і господарем, рентабельність таких форм господарювання вища, ніж інших сільськогосподарських підприємств. Так, за даними 2012 року рентабельність виробництва продукції сільського господарства у державних підприємств складала лише 0,4%, господарських товариств – 19,7%, приватних підприємств – 25,6%, виробничих кооперативів – 7,2%. В той же час, прибутковість виробництва сільськогосподарської продукції у фермерських господарств у цей рік становила 27,8%. У 2010 та 2011 роках вона була ще вищою – 32,4% та 33,4 % відповідно [2].

Важливе значення у становленні фермерських господарств відіграє державна підтримка. Так, наприклад, у 2012 році ними було отримано коштів державної підтримки на суму 934,5 млн. грн. У тому числі за рахунок дотацій 66,1 млн. грн. Найбільшу допомогу фермери отримують за рахунок податку на додану вартість. У 2012 р. сума такої підтримки склала 868,4 млн. грн. Це на 309,4 млн. грн. більше, ніж у 2011 р. на 645,6 млн. грн. більше, - ніж у кризовому 2008 р.

Переважає більшість коштів, наданих державою, йшла на підтримку виробництва продукції рослинництва. Так, за рахунок бюджетних дотацій для підтримки виробництва продукції рослинництва у 2012 р. було направлено 66,1 млн. грн., а на розвиток тваринництва – лише 13,1 млн. грн. Державна підтримка за рахунок податку на додану вартість для підтримки виробництва продукції рослинництва склала у 2012 році 822,9 млн. грн., а тваринництва – 45,5 млн. грн. [2].

Таким чином, на сьогоднішній день пріоритетним завданням для фермерських господарств є збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, подальша адаптація до ринкових умов господарювання та конкуренції з крупними сільськогосподарськими підприємствами. Тому, головним організаційним питанням має бути об'єднання фермерських господарств у різні кооперативи з метою оптимізації обсягу та складу матеріальних та фінансових ресурсів, пошуку нових каналів реалізації продукції, в тому числі на зовнішніх ринках, здійснення ефективного фінансового управління.

Література: 1. Про фермерське господарство : Закон України // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws.2>. Сільське господарство України. Статистичний збірник. – 2012. – К., 2013. – 402 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Пономарьова О.Б., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Світова практика свідчить, що страхові компанії посідають почесне місце серед інституційних інвесторів. В умовах жорсткої конкуренції у країнах з розвинутим страховим ринком страховики не розраховують на андеррайтерський дохід і отримують значний прибуток за рахунок інвестицій. Загальна сума інвестицій, якими управляють страхові організації Європи, США та Японії, складають декілька трильйонів доларів. Обсяг інвестицій страховиків в економіку ЄС на рубежі тисячоліть оцінюється в розмірі 350 мільярдів євро. Проте в Україні роль страховика-інвестора недооцінена як на загальнодержавному рівні, так і на рівні менеджменту самої страхової компанії.

Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності визначаються інвестиційним потенціалом суб'єктів інвестування. Складовими інвестиційного потенціалу страхової компанії є його фінансові ресурси, тобто капітал, який поділяється на власний, залучений та позичений. З погляду інвестиційного потенціалу найбільше значення для страховика має залучений капітал, зокрема такий елемент залученого капіталу, як страхові резерви. Саме залучений капітал страховика у вигляді страхових резервів є основою його інвестиційної діяльності. Окрім цього, залучений у вигляді страхових премій і зосереджений у страхових резервах капітал вважають одним із найдешевших видів залученого капіталу [1].

Головна мета страховика, що виступає в ролі інвестора, є забезпечення фінансової стійкості для виконання зобов'язань перед страхувальниками. Інтерес страхового інвестора визначається досягненням цієї мети. Основними цілями страховика при формуванні інвестиційного портфеля в умовах вітчизняного страхового ринку є не лише максимізація дохідності та мінімізація ризику, а й забезпечення повернення вкладень. Проблемою на шляху перетворення українських страховиків на потужних інвесторів є низька капіталізація страхового ринку, а також страховики вважають за доцільніше в умовах нестабільного функціонування інвестиційних ринків не займатись пошуками варіантів прибуткового і надійного розміщення активів.

Таким чином, оптимізація процесу управління інвестиційним потенціалом є доволі актуальним завданням серед страховиків. Вибір моделі управління залежить від розміру і фінансових можливостей компанії, обраної інвестиційної політики, наявності прямих і непрямих державних обмежень чи стимулів до вибору інвестиційних партнерів, умов їх діяльності тощо.

Можна виділити наступні системи управління інвестиційним потенціалом, які передбачають [2]:

- наявність у структурі страхової компанії власного інвестиційного департаменту із залученням висококваліфікованих менеджерів і актуаріїв. Можливе також створення дочірніх інвестиційних компаній чи компаній, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів і управляють активами;

- передання активів на аутсорсинг. Довірче управління є доцільним для середніх та малих страхових компаній, які можуть підвищити дохідність і диверсифікованість інвестиційного портфеля.

Раціональне управління інвестиційними грошовими потоками сприяє підвищенню рівня фінансової гнучкості страхового бізнесу, що виявляється у вивільненні фінансових ресурсів для інвестування їх у більш дохідні фінансові інструменти при невеликих витратах на їх обслуговування, а оптимізація надлишкового грошового потоку в страховому бізнесі пов'язана зі збільшенням інвестиційної активності за рахунок такої системи заходів [3]:

- збільшення обсягу операційних позаоборотних активів;
- збільшення періоду розробки й реалізації інвестиційних програм в структурі інвестиційної політики страховика;

- здійснення диверсифікації операційної діяльності страхової компанії в межах регіону;

- формування оптимального варіанта інвестиційного портфелю страхової компанії;

- дострокове погашення довгострокових кредитів.

Отже, нові форми управління грошовими потоками дозволяють страховій організації отримувати додатковий прибуток, що генерується безпосередньо грошовими активами. Ефективне використання

тимчасово вільних грошових засобів, що трансформуються в інвестиційні ресурси, сприяє отриманню конкурентних переваг.

Література: 1. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій : навч. посібник / О.О. Гаманкова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2007. – 328 с. 2. Поворозник В.О. Щодо активізації інвестиційної діяльності страхових компаній : аналітична записка/ В.О. Поворозник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/36.htm>. 3. Махортов Ю.О. Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки / Ю.О. Махортов, В.М. Зюбін // Економічний вісник Донбасу. – № 2 – 2010. – С. 139-144.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУКУПНОГО ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Портна О.В., к.е.н., доцент

*Харківський інститут економіки ринкових відносин та менеджменту,
Україна*

Перебудова системи соціально-економічних відносин на сучасному етапі відновлення економіки України закономірно викликає інтерес до питань стратегії економічного розвитку, акумулювання та залучення фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення сталого соціально-економічного зростання, прогнозування можливих ефектів від здійснюваних заходів. Сьогоднішній кризовий політичний та економічний стан України обумовлює розробку конкретних заходів фінансово-економічного оздоровлення з врахуванням багатьох складових, в тому числі вдосконалення механізмів формування та ефективного функціонування сукупного фінансового потенціалу країни. Незважаючи на те, що розгляду сутності сукупного фінансового потенціалу країни у наукових публікаціях відводиться вкрай мало уваги, науковці широко користуються терміном «фінансовий потенціал» при характеристиці ступеня розвитку окремих суб'єктів господарювання, інституцій, регіонів, галузей, територій, держав, континентів тощо. Цілком справедливо ми звертаємо увагу на ту обставину, що країна не має підготовленої науково-теоретичної бази формування та функціонування сукупного фінансового потенціалу країни, відсутня цілісна система сукупного фінансового потенціалу країни, в той час як його структура є надзвичайно складною, а значення для економіки країни – важливим.

Сучасний стан економіки України характеризується значним руйнуванням основних елементів сукупного фінансового потенціалу країни. Нераціональне використання фінансових ресурсів, відсутність

належної державної політики, несформованість умов для соціально-економічного розвитку країни, невикористання механізмів, методів та організаційних форм залучення сукупного фінансового потенціалу країни до системи фінансово-економічних відносин призвели до не забезпечення належного відтворення його елементів та складових.

Відсутність механізмів формування та використання сукупного фінансового потенціалу України не тільки не сприяє позитивному розвитку фінансово-економічних процесів, а й виступає як самостійний чинник поглиблення кризи.

Таким чином, нині існує необхідність дослідження проблем, пов'язаних із впливом сукупного фінансового потенціалу країни та процесів його формування та використання на розвиток національної економічної системи, її окремих підсистем та елементів. Саме фінанси, фінансові ресурси, фінансові потоки займають центральне місце в цій проблемі. Розвинення фінансово-економічних відносин надає фінансовим ресурсам та сукупному фінансовому потенціалу країни принципово новий статус – вони перейшли у сферу автономного функціонування. У зв'язку з цим постає фактично нова проблема – формування, функціонування та зміцнення сукупного фінансового потенціалу країни як джерела економічного зростання.

У дослідженнях фінансового потенціалу найчастіше увага акцентується на ефективному використанні фінансових ресурсів, капіталу і забезпеченні внутрішнього фінансового потенціалу з метою виживання домогосподарств, суб'єктів господарювання, держави. Водночас не можна розглядати тільки один напрям руху фінансових ресурсів і капіталу – їх витрачання (вихідний потік), доцільно спочатку аналізувати вхідний потік – їх генерування, мобілізацію, активізацію. Розглядаючи сукупний фінансовий потенціал країни, треба виділити ще одну характерну особливість – з одного боку, сукупний фінансовий потенціал країни можна розглядати як основу функціонування економіки України, її розвитку, з іншого – фінансовий потенціал фактично є також результатом минулої діяльності.

В Україні існують об'єктивні передумови активізації розвитку фінансової економіки та сукупного фінансового потенціалу країни через реалізацію їх переваг і можливостей, які повинні бути стимульовані цілеспрямованою державною політикою. З огляду на обмежені можливості національної економіки необхідно реалізувати комплексну стратегію розвитку України на основі міцного сукупного фінансового потенціалу, що забезпечуватимуться консолідацією зусиль і партнерства усіх його складових та суб'єктів фінансово-економічних відносин. Такий напрям сприятиме використанню обмежених фінансових ресурсів сукупного фінансового потенціалу у якості локомотива соціально-економічного розвитку країни.

Важливою умовою розвитку сукупного фінансового потенціалу національної економіки є дотримання принципів системності, безперервності його формування та функціонування та впровадження їх у реальну економіку й соціальну сферу на основі передових досягнень, що стане перспективою для подальших досліджень.

Щодо перспектив активнішого використання цієї економічної категорії на практиці, на нашу думку, вони безпосередньо пов'язані з оцінкою обсягів сукупного фінансового потенціалу країни, обґрунтуванням його структури, а також дослідженням факторів, що на нього впливають. Ефективність використання сукупного фінансового потенціалу країни залежить від господарського механізму. Недосконалість останнього може призвести до нераціонального, малоефективного, а то й витратного використання як сукупного фінансового потенціалу країни загалом, так і фінансового потенціалу всіх його складових.

Таким чином, формування та ефективне функціонування сукупного фінансового потенціалу країни стає одним з ключових моментів у всіх процесах реформування української економіки. Це особливо важливо з огляду на стратегічні цілі забезпечення умов економічного зростання в країні. І в цьому аспекті сукупний фінансовий потенціал країни є не лише необхідною основою створення сприятливих фінансових умов для досягнення цілей сталого економічного зростання, а й активним механізмом регулювання соціальних, фінансових, економічних, політичних та багатьох інших процесів. Орієнтація на побудову соціально-орієнтованої моделі розвитку України в умовах динамічного використання потенціалу національної економіки потребує послідовних заходів у руслі науково обґрунтованої соціально-економічної стратегії формування та функціонування сукупного фінансового потенціалу країни. В умовах системної реформації економіки важливим завданням є визначення напрямів розвитку сукупного фінансового потенціалу країни для подальшого підвищення ефективності його функціонування через удосконалення нормативно-правового регулювання комплексу його складових та поглиблення координації їх діяльності, насамперед через істотне вдосконалення фінансово-економічних важелів впливу та посилення результативності його використання.

Наведене дозволить забезпечити формування сприятливого економічного середовища, відновлення та підтримання високих темпів економічного зростання на основі міцного сукупного фінансового потенціалу країни. Зазначені фактори стануть важливими перевагами оздоровлення національної економіки, що сприятиме її модернізації, а також мобілізації, активізації та розширенню можливостей використання фінансових ресурсів сукупного фінансового потенціалу країни.

Формування та функціонування сукупного фінансового потенціалу країни безумовно є, актуальним, оскільки усвідомлення його значення, структури і основних детермінант допоможе реалізувати його складовим, суб'єктам господарювання їх наявний і прихований фінансовий потенціал, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності їхньої діяльності та створить додаткові можливості для економіки України. Подальше дослідження факторів, що впливають на формування та функціонування сукупного фінансового потенціалу країни, а також методичних підходів до його оцінки може сприяти на практиці формуванню міцного сукупного фінансового потенціалу країни та фінансового потенціалу його складових, реалізація яких здатна забезпечити країні внутрішні резерви економічного відновлення.

МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЖИЛИЩНО- КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА (ЖКХ)

Селезнева Ж.В., к.э.н., доцент
*Самарский государственный архитектурно-
строительный университет,
Российская Федерация*

Экономическая система состоит из домохозяйств, отдельных предприятий, групп взаимосвязанных предприятий, отраслей и подразделений и др. Она может рассматриваться и анализироваться на разных уровнях и для каждого уровня могут быть определены свои характерные черты, обусловленные спецификой функционирования субъекта хозяйствования, производственной системой или подсистемой [1].

ЖКХ города – это самостоятельная сфера в системе народного хозяйства, основной целью функционирования которой является удовлетворение потребностей населения и предприятий в услугах, обеспечивающих нормальные условия жизни и работы. Эта важнейшая сфера, накопленная множеством проблем, представляет собой благодарное поле для инноваций и применения специального экономического инструментария [2].

Для понимания механизма функционирования системы ЖКХ необходимо определить место и функции ее элементов, а также взаимодействие элементов в процессе управления. В связи с этим рассмотрим функции методов аналитического обеспечения в процессе принятия управленческих решений. Системное использование широкого спектра методов экономического анализа может рассматриваться как одна из задач при повышении эффективности работы хозяйствующего субъекта на рынке. В этой связи можно выделить следующие функции

системы аналитического обеспечения как составного элемента системы управления:

- выбор и разработка экономических показателей и методик анализа, которые в наибольшей мере подходят для решения конкретной управленческой задачи;
- анализ информации о состоянии ЖКХ и внешней среды на основе принятых методик;
- обработка информации на всех этапах процесса принятия управленческого решения;
- анализ сбора информации.

Рассматривая этапы процесса принятия решений, можно выделить различные виды аналитической деятельности, выполняемые системой аналитического обеспечения [3]:

- предварительный анализ производственно-хозяйственной деятельности выполняет функцию комплексной оценки ЖКХ и постановки проблемы, требующей управленческого воздействия. Он включает анализ основных финансовых и производственных показателей (объема и структуры производства работ, себестоимости и пр.). Отличительными чертами этого вида являются комплексность анализа хозяйственной деятельности; небольшой объем и малая глубина используемой информации; периодичность проведения, связанная с периодами представления отчетности.

- сравнительный анализ выполняет более узкую функцию в процессе принятия решений. В его задачу входит сопоставить различные варианты развития событий при использовании той или иной управленческой альтернативы. Так как выбор неверной альтернативы может повлечь за собой далеко идущие последствия, требуется максимальная точность и достоверность анализа.

- ретроспективный анализ. Задача ретроспективного анализа – оценить последствия принятия управленческого решения во всех сферах системы ЖКХ. Он может проводиться как периодически, так и оперативно для анализа последствий масштабных управленческих решений. Ретроспективный анализ включает анализ основных финансовых и производственных показателей. В методах анализа преобладает динамический анализ, так как наиболее важны изменения показателей по отношению к предыдущим периодам и плановым (прогноznым) величинам.

Структура методов подсистемы аналитического обеспечения приведена в таблице 1.

Система аналитического обеспечения играет важную роль в системе управления ЖКХ. Ее использование позволяет оперативно получать всю необходимую информацию в процессе управления.

Совокупность информационных потоков, запросов и управляющих воздействий формирует механизм управления. Функциональная взаимосвязь структурных элементов системы управления ЖКХ представлена в виде блок-схемы на рис. 1 [3].

Структура методов аналитического обеспечения по видам аналитической деятельности и уровням анализа

Виды анализа	Верхний уровень (комплексный анализ)	Нижний уровень (детальный анализ)
Предварительный анализ	Комплексный анализ, экономико-математические методы	Финансовый анализ, производственный анализ, экономико-математические методы
Сравнительный анализ	Тематические методики анализа	Финансовый анализ, производственный анализ, экономико-математические методы
Ретроспективный анализ	Комплексный анализ, экономико-математические методы	Финансовый анализ, производственный анализ, экономико-математические методы

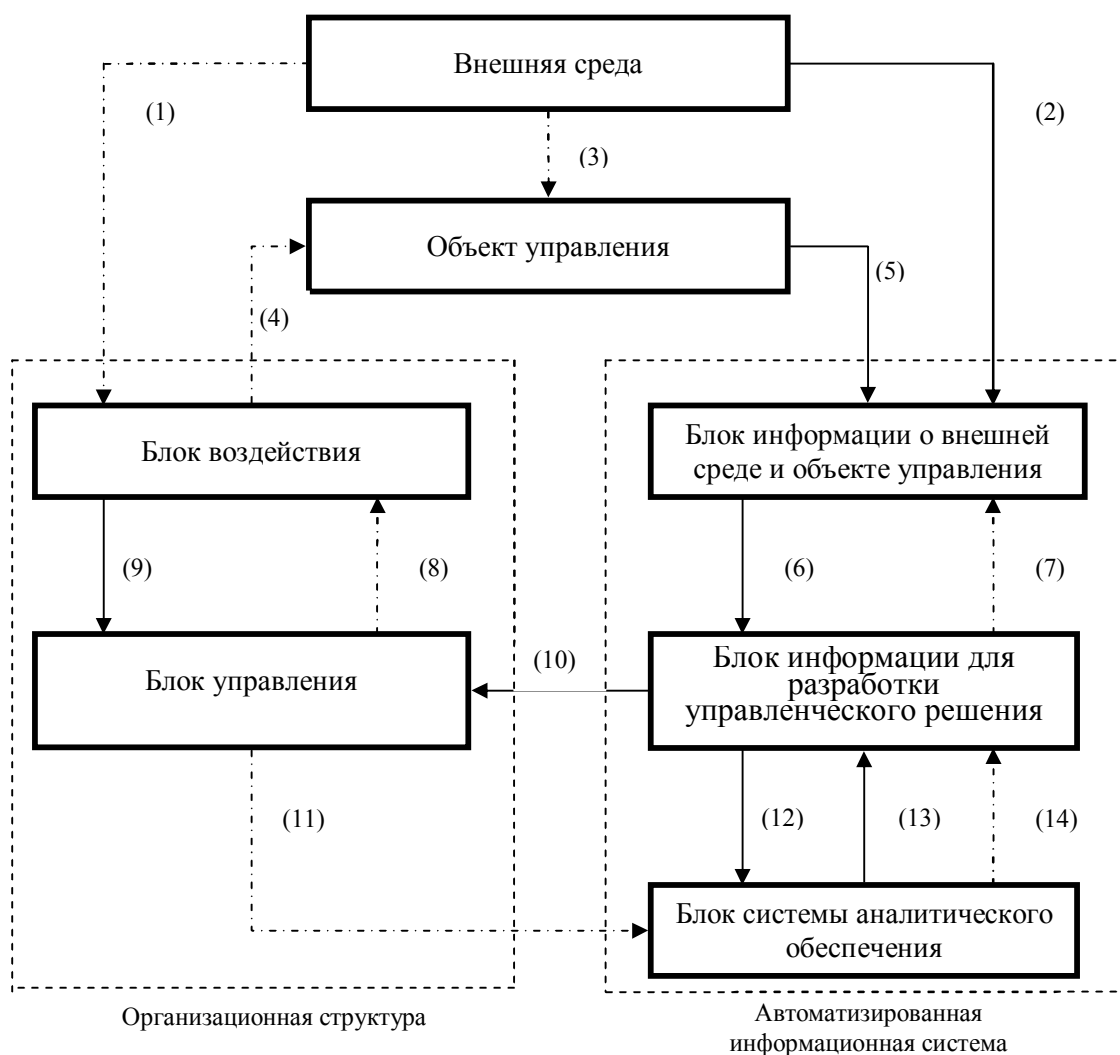

Рис. 1. Блок-схема системы управления ЖКХ:
 —> Информационный поток; - - -> управляющее

Комплексное использование системы аналитического обеспечения, ориентация на рыночную среду хозяйствования позволят повысить эффективность функционирования системы ЖКХ.

Литература: 1. Чернышева Н.Ю. ЖКХ: практическое пособие / Н.Ю. Чернышева. – М. : «Юрайт», 2010. – 79 с. 2. Беляев М.К. Развитие предпринимательства в ЖКХ на основе инновационных решений / М.К. Беляев, Е.М. Мазница. – Волгоград : ВолгГАСУ, 2010. 3. Селезнева Ж.В. Методы и модели сбалансированного управления жилищно-коммунальным хозяйством / Жанна Владимировна Селезнева. – Дисс. канд. экон. наук. – Самара, 2009. – 135 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РИЗИК У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Сербина О.Г., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Для умов, за яких відбувається розвиток фінансового ринку України, характерне посилення значення інноваційних технологій, як важливої передумови росту обсягу і урізноманітнення спектру послуг. Роль банків поступово трансформувалась і вийшла за межі фінансового посередництва. Реалії сьогодення підштовхують їх у напрямку інноваційного розвитку.

Інноваційну банківську діяльність можна визначити, як активність, з метою розроблення нових або удосконалення існуючих банківських продуктів. На рівні країни, така діяльність призводить до цілеспрямованого внесення нових стабільних фінансових елементів до банківської системи, які трансформують її у якісно новий стан. Для України банківськими інноваціями виступають:

- 1) новий для України зарубіжний банківський продукт;
- 2) новий український банківський продукт, який раніше не мав аналогів на вітчизняному ринку банківських послуг;
- 3) нові технології обслуговування клієнтів;
- 4) нестандартні канали просування банківських продуктів.

При розробці і впровадженні інновацій банки неминуче стикаються з невизначеністю. Природа банківської діяльності є ризикованою, адже, в ній до загальних підприємницьких ризиків додаються специфічні банківські. Передбачити з абсолютною точністю результат інноваційної діяльності практично неможливо, тому ризики мають бути виправдані, контрольовані, вимірювані, а також відповідати здатності банку швидко реагувати на негативні обставини.

Незважаючи на ризикованість впровадження інновацій в банківській сфері відмова від них є ще більш ризикованою. Адже необхідність оновлення може виникати навіть тоді, коли фінансові результати діяльності є позитивними і складається хибне враження, що динамічний розвиток буде і надалі тривати в традиційному режимі.

Основні труднощі, які виникають при вивченні ризику в інноваційній діяльності, полягають у необхідності формування уявлень про ризик конкретних нововведень, виявленні меж допустимого ризику, розробці методів його оцінки, аналізу та управління. У науковій літературі ризик в інноваційній діяльності визначається як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні організацією коштів у розробку нової техніки і технологій, виробництво нових товарів та послуг, що, можливо не знайдуть очікуваного попиту на ринку, а також при вкладенні коштів у розробку управлінських, організаційних, маркетингових інновацій, які не принесуть очікуваного ефекту [1].

Національний банк України виділяє дев'ять категорій ризиків, які повинні контролюватись банками [2]. Ці ризики є внутрішніми для банку і постійно виникають в його діяльності, переплітаючись. Наведена в законі класифікація не містить власне визначення інноваційного ризику, однак можна виділити його взаємозв'язок з запропонованими видами. Опираючись на методологію НБУ, можна припустити, що інноваційний ризик є функціональним і виступає своєрідною платою за право займатись певною підприємницькою діяльністю[3]. Такі ризики банк намагається знизити до визначеного граничного рівня, зазнаючи при цьому найменших витрат. Інноваційний ризик банку є комплексним ризиком, в якому переплітаються, взаємодіють, вимагаючи особливої уваги менеджерів, як специфічні ризики, притаманні саме інноваційному процесу, так і типові банківські – операційний, юридичний, втрати репутації, стратегічний, формуючи своєрідний ризик-профіль кожного інноваційного проекту.

Підсумовуючи слід зазначити, що ризик інноваційного проекту фактично є сукупністю ризиків, елементами якої є специфічні ризики даного інноваційного проекту, що реалізується у середовищі конкретного економічного суб'єкта, та ризиків, для традиційних бізнес-процесів. Ризик інноваційної діяльності збільшується пропорційно збільшенню локалізації інноваційного проекту. У випадку коли проектів є декілька і вони диверсифіковані, то ризик мінімізується і ймовірність успіху підвищується. При цьому прибуток, отриманий від успішних проектів повинен компенсувати та перевищувати втрати за всіма невдалими. Перспектива подальших досліджень в цьому напрямку зумовлена об'єктивною потребою урахування інноваційного ризику при побудові ефективної системи ризик-менеджменту в банківській установі.

Література: 1. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: монографія / за ред. С.Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. – 348 с. 2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» : Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 № 104. 3. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 № 361.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ОРЕНДНОГО ЖИТЛА

Соковець-Макуха Т.В., викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Перші кроки встановлення української державності, що супроводжувалися переходом до ринкової економіки, в державну політику забезпечення домогосподарств житлом не було включено ринок оренди житла, як одного з можливих шляхів підвищення рівня забезпеченості населення житлом. За умови масової приватизації житлового фонду не відбулося формування приватних інституційних орендодавців та орендних будинків, що стало однією з причин функціонування «тіньового» ринку оренди житла. Переорієнтація ролі житла від соціального товару до інвестиційного зумовило поступове зростання ціни і підвищення рівня придбання об'єктів нерухомості для отримання активного доходу через оренду без законодавчого оформлення угоди.

Необхідною умовою високого рівня задоволення житлових потреб домогосподарств виступає сформований ринок доступного житла, враховуючи його базис – регіональний рівень.

Багаторічна практика функціонування ринку житла з орендною спрямованістю західноєвропейських країн дає можливість виокремити наступні характеристики житлового ринку, що характерні для міської місцевості і саме для великих міст, які є осередком культури, виробництва, ділових центрів і фінансових організацій тощо:

- висока частка орендного сектора;
- наявність орендних будинків (доходні дома);
- висока ступінь захисту прав та інтересів орендарів;
- різноманітність орендодавців з точки зору правового статусу.

Варто відзначити, що не останню роль у формуванні орендного ринку житла відіграє темп економічного розвитку регіону, і відповідно чим вони вищі, тим більше відсоток житла, що надається в оренду.

Країнам з високорозвиненою ринковою економікою і високим рівнем задоволення населення житлом властиво приблизне співвідношення орендного та індивідуального секторів житлового фонду.

При цьому у великих містах масове будівництво багатоквартирних будинків з наступним їх продажем, як складова інвестиції із середнім рівнем ліквідності цим країнам не властиво, що зумовлено специфікою попиту і національними особливостями забудови переважно орендного житла [2].

Виходячи з зарубіжних тенденцій орендного ринку житла в нашій країні, основою формування та розвитку даного ринку виступатимуть великі індустріальні мегаполіси, з високими темпами регіонального розвитку. Оскільки у великих містах підвищений попит на доступне житло, у зв'язку з специфічним контингентом осіб, потребуючих задоволення житлових потреб: студенти, співробітники організацій, внутрішні і зовнішні мігранти, молоді сім'ї з середнім рівнем доходу, що не дозволяє придбати житло у власність навіть з використанням іпотечного житлового кредиту або скористатися державною програмою забезпечення населення доступним житлом.

У світовій практиці за критерієм найбільшої ефективності провідну роль займають приватні прибуткові будинки, які є інструментом розвитку житлових послуг і сприяють зростанню на ринку орендного житла стійкої пропозиції. Тобто створюються фонди прибуткових будинків як своєрідний резерв вільної житлової площі для сімей, які бажають покращити свої житлові умови при збільшенні кількості членів родини, доступних для різної категорії споживачів за рівнем достатку. При цьому приділяється значна увага рівню спеціалізованого сервісу, що формує умови забезпеченню вибору між придбанням житла у власність, нелегальною орендою та орендою житла на законному ринку [1].

Таким чином, основними напрямками розвитку послуг на регіональному ринку орендного житла доцільно виокремити наступні:

- формування легального регіонального ринку якісного орендного житла та лізингу житла;
- формування якісного комфортного орендного житла для молодих громадян та сімей з різним соціальним статусом та рівнем доходів;
- державна підтримка учасників регіонального ринку орендного житла в правовому полі індустріальних та економічно-розвинених великих міст, в яких спостерігається постійно зростаючий попит на житло;
- залучення різних джерел фінансових ресурсів регіональними органами влади на первинне фінансування проектів у сфері ринку орендного житла;
- впровадження дієвих податкових мотиваторів для постійного розширення об'єктів орендного житла.

Література: 1. Баби́чев К.Н. Перспективы развития частного арендного жилья в России / К.Н. Баби́чев // Казанская наука. – 2011. – № 5. – С. 15-19.
2. Шамаева М.Г. Формирование рынка арендного жилья как способ повышения конкурентоспособности территории / М.Г. Шамаева // Сибирская финансовая школа. – 2008. – № 3. – С. 54-57.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стелюк Б.Б., к.т.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Функціонування фінансової системи України в умовах світових кризових процесів вимагає пошуку нових підходів до організації управління всіма сферами економіки, у тому числі банківським сектором. Традиційні способи визначення ефективності банківського бізнесу поступаються місцем новим, котрі адекватні сучасним тенденціям розвитку світової економіки та здатні забезпечити банківській установі зокрема й економіці країни загалом конкурентні переваги у майбутньому.

В умовах динамічного розвитку банківського бізнесу в Україні та швидкої інтеграції економіки у світову фінансову систему необхідно адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Це пояснює необхідність здійснення постійного моніторингу та корегування пріоритетів розвитку банківської діяльності, у тому числі ресурсних стратегій вітчизняних банків [1].

Усе більшого поширення та застосування набувають стратегічні системи управлінського обліку, однією з яких є концепція Збалансованої системи показників Balanced Scorecard (BSC). Основне призначення таких систем полягає в забезпеченні функцій збирання, систематизації й аналізу інформації, необхідної для прийняття стратегічних управлінських рішень. Їх не можна назвати просто обліковими системами, оскільки вони є складовою частиною системи керування організації і можуть бути її основним ядром [2].

Тому в процесі формування ресурсного потенціалу банків доцільно використовувати збалансовану систему показників, оскільки вона:

1. Дозволяє оцінювати усі елементи ресурсного потенціалу (як кількісного, так і якісного характеру).
2. Забезпечує трансформацію уваги з фінансового потенціалу на інші елементи управлінського рівня ресурсного потенціалу банків.
3. Демонструє наявність тісного зв'язку управлінського персоналу з ринковим середовищем, що корегує стратегію поведінки банків на ринку ресурсів.

Розроблення та застосування на практиці збалансованої системи показників пов'язане з прагненням керівництва західних компаній зміцнити управлінську функцію та узгодити інтереси широкого кола

осіб – акціонерів, кредиторів, клієнтів, держави.

Саме для досягнення цієї мети необхідно сформулювати стратегічні орієнтири розвитку та розробити відповідну систему показників, які б дозволяли реалізувати стратегічні цілі з максимальним задоволенням потреб усіх учасників [3].

Процес оптимізації банківської діяльності на основі використання BSC спричинить мультиплікативний вплив на банківську систему та економіку країни загалом, оскільки оздоровить банківський сектор від проблем, пов'язаних з ліквідністю, неплатежами за кредитами, невиконаннями за депозитними угодами, неповерненням зовнішніх зобов'язань українських банків тощо. Побудова збалансованої системи показників дає змогу банківській установі досягнути таких стратегічних результатів: отримання прогнозованого рівня прибутку у довгостроковому періоді; задоволення потреб суб'єктів економіки у кредитних ресурсах; збільшення внутрішнього ресурсного потенціалу для задоволення попиту в активних операціях; виявлення зовнішніх джерел поповнення ресурсного потенціалу; ефективне управління системою банківських ризиків; можливість розробки та надання новітніх банківських послуг; володіння конкурентною позицією на ринку банківських послуг [4].

При виборі необхідної стратегії управління ресурсним потенціалом в умовах реформування світової фінансової системи необхідно застосовувати новий підхід до оцінки ефективності ведення банківського бізнесу. Тому актуальним є використання досвіду компаній, котрі досягли успіху, оптимізувавши свою діяльність за допомогою BSC.

Для вітчизняних банків адаптація відповідного підходу до функціонування є доречною, оскільки дозволить вирішити проблему дефіциту фінансових ресурсів, покращити структуру та якість активних і пасивних операцій, що дозволить успішно продовжувати діяльність і не опинитися на межі банкрутства.

Література: 1. Барилюк І.В. Ресурсний потенціал банку / І.В. Барилюк [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua>. 2. Каплан Р.С. Сбалансованная система показателей. От стратегии к действию / Р.С. Каплан, Д.П. Нортон. – М. : Изд-во ЗАО «Олимп-бизнес». – 2003. – 214 с. 3. Крістіогло Г.М. Збалансована система показників як основа інформатизації діяльності банку [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://dSPACE.nbuiv.gov.ua>. 4. Вишнеvsька О.М. Ресурсний потенціал підприємництва / О.М. Вишнеvsька // Економіка АПК. – 2012. – № 12. – С. 32-37.

ОСОБЛИВОСТІ АЛГОРИТМУ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ СТРАХОВИКА

Терещенко Т.Є., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Інвестиційна діяльність суб'єктів страхового підприємництва є важливим елементом їх фінансово-господарської діяльності, яка впливає на фінансовий результат господарювання, формування власних ресурсів розвитку, фінансову надійність та привабливість страховика, крім того необхідність інвестування тимчасово вільних коштів страхової організації обумовлюється самою природою страхування.

Вивчення специфіки інвестиційної діяльності страхової організації є особливо актуальним, оскільки їх інвестиційна діяльність відіграє важливішу роль у розвитку ринкової економіки. Значний внесок у дослідження проблеми інвестиційної діяльності страховиків України належить вітчизняним вченим В. Базилевичу, О. Гаманковій, Г. Піратовському, А. Самойловському, А. Супруну, Н. Ткаченко, В. Фурману та ін. Водночас залишається невисвітленим коло питань, пов'язаних із інвестиційним менеджментом, у тому числі формуванням інвестиційної стратегії українських страховиків та управлінням портфелем інвестицій, метою якого є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії.

«Теорія портфеля» передбачає оптимальну побудову інвестиційної програми, яка дозволяє страховику при наявному капіталі отримати очікуваний дохід при мінімальному ризику. Портфельна стратегія припускає включення в інвестиційний портфель максимальної кількості різних видів цінних паперів. Інвестиційний портфель формують на основі диверсифікації фінансових інструментів, що включаються в нього. Портфель може складатися з цінних паперів одного або декількох видів, змінювати свій склад і структуру шляхом заміщення одного виду фінансових активів іншими. З урахуванням видів цінних паперів (акцій, облігацій, векселів, депозитних сертифікатів на термін та ін.) інвестор формує свій інвестиційний портфель, враховуючи певний баланс між рівнем прибутковості і ризику, що склався на фондовому ринку. Щоб добитися реалізації даної умови, необхідно дотримуватися ряду важливих принципів [1]:

1. Забезпечення реалізації інвестиційної стратегії.
2. Забезпечення відповідності портфеля інвестиційним ресурсам.
3. Оптимізація співвідношення прибутковості і ризику.
4. Оптимізація прибутковості і ліквідності.
5. Забезпечення керованості фондовим портфелем.

Перед страховиками, що мають тимчасово вільні фінансові ресурси, виникають проблеми їх ефективного використання і реальної оцінки з урахуванням виявлених чинників нестабільності. В процесі побудови інвестиційного портфеля страховикові необхідно керуватися структурою інвестиційного потенціалу, інвестиційними можливостями фінансових ресурсів, що входять в нього, враховуючи, що їх розміщення повинне відповідати характеру зобов'язань. Так, для розміщення довгострокових фінансових ресурсів доцільно використовувати такі критерії, як регулярний поточний дохід, високий ступінь надійності, ліквідність (середня, низька), довгостроковість тощо. Для розміщення короткострокових фінансових ресурсів можна використовувати інші критерії: високу прибутковість, рівень ризику (середній, низький), ліквідність (середня, висока), короткостроковість тощо [2].

Фінансовий менеджмент страховика зацікавлений у створенні оптимального інвестиційного портфеля, що враховує особливості фінансових ресурсів, умови їх інвестування у фінансові інструменти. Тому питання оптимізації інвестиційного портфеля останніми роками піднімаються серед вчених все частіше, проте в їх дослідженнях є певні розбіжності.

По-перше, деякі автори при побудові оптимального інвестиційного портфеля звужують проблему, розглядаючи розміщення тільки страхових резервів, хоча джерелами інвестиційного потенціалу є і власні вільні кошти, стабілізаційні резерви, резерв попереджувальних заходів, частина позикових коштів.

По-друге, розглядається лише одна сторона обмежень – регламентація держави в розміщенні страхових резервів і власних коштів страховика згідно вимогам. Проте є ще обмеження, пов'язані з самою природою страхування: страхові резерви - це тимчасово вільні засоби, які можуть бути затребувані в будь-який випадково узятий момент часу через імовірнісний характер страхових зобов'язань.

Запропонований алгоритм оптимізації інвестиційного портфеля дає можливість інтегрувати процес інвестування в загальну схему управління фінансовими ресурсами страхової організації. Мета алгоритму – отримання максимального інвестиційного доходу при дотриманні загальних для всіх учасників фінансового ринку і специфічних для страховиків видів обмежень: обмеження у використанні фінансових інструментів; державне регулювання і контроль розміщення активів; необхідність обґрунтованого розміщення коштів залежно від фінансового стану страховика (особливо в частині мінімального статутного капіталу); особливості структури зобов'язань страхового портфеля; необхідність мати певний обсяг активів, які легко реалізуються, для виконання зобов'язань, ризику яких погано піддаються кількісній оцінці; переваги засновників, досвід роботи актуаріїв, андеррайтерів та менеджерів інвестиційно-аналітичного відділу з метою забезпечити портфель.

Алгоритм включає такі кроки:

Перший крок передбачає визначення обсягу власних коштів страхування, тимчасово вільного залученого та позикового капіталу.

Другий крок включає визначення тимчасового періоду для формування оптимального інвестиційного портфеля з урахуванням структури страхового портфеля (ризикове страхування, страхування життя).

Третій крок передбачає проведення маркетингових досліджень у регіоні, аналізування страхового портфеля та руху капіталу у динаміці з метою складання максимально точного прогнозу величини інвестиційного потенціалу.

Четвертий крок – це визначення обмежень щодо фінансових інструментів, зобов'язань у страховому портфелі, а також специфічних умов страхування; визначення очікуваного доходу по сформованому інвестиційному портфелю.

П'ятий крок передбачає порівняння оптимально можливого доходу з доходом, очікуваним по сформованому портфелю, і витратами на перетворення. При позитивній різниці передбачається перехід до наступного кроку, при невиконанні умови – повернення до третього. Тимчасова вартість грошових потоків враховується при реалізації шостого кроку.

Можливий інвестиційний дохід оптимального інвестиційного портфеля, дискontований на початок періоду, порівнюється з приведеним на той же момент очікуваним інвестиційним доходом фактичного портфеля і витратами на перетворення. Якщо перевищення виявляється більш ніж на визначену величину, то перетворення портфеля доцільне. Якщо ця умова не виконується, то перетворення недоцільне: необхідне коригування обмежень, повернення до четвертого кроку.

Таким чином, алгоритм побудований на основі двох оцінок руху грошових потоків: з погляду майбутнього (по схемі нарощування) і сьогодення (по схемі дискontування). Використання його в практичній діяльності страховика сприятиме формуванню оптимального інвестиційного портфеля та успішному розвитку страхового бізнесу.

Література: 1. Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком: монографія / Г.Л. Піратовський. – К. : КНТЕУ, 2006. – 254 с. 2. Василенко А. Інвестиційна діяльність страхових організацій: стратегія та пріоритети / А. Василенко, В. Тринчук // Страхова справа [Електронний ресурс] 2006. – № 3 (26).– Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/08/06/26/3515>.

СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Тимошенко О.В., к.е.н.

Дніпропетровська державна фінансова академія,

Україна

Фондовий ринок є багатофункціональною економічною системою, розвиток якої сприяє накопиченню та залученню інвестицій у різні сфери економіки, отже розвиток фондового ринку слід розглядати як невід'ємний складовий елемент стратегії залучення інвестицій.

Фондовий ринок на фоні макроекономічних показників в Україні характеризується динамічним розвитком та посиленням його впливу на економічне зростання країни. Проте, фондовий ринок, як механізм функціонування інвестиційного процесу має ряд проблем та недоліків. Тому виникає потреба у визначенні шляхів їх вирішення, оскільки Україна має потенціал для створення конкурентоспроможної економіки з привабливим інвестиційним кліматом.

Огляд показників діяльності фондового ринку за 2012 р. свідчить, що загалом, фондовий ринок систематично демонстрував певну стабільність майже всіх індикаторів [2]. Так, протягом 2012 р., порівняно з даними за 2011 р., обсяг біржових контрактів з цінними паперами збільшився на 11,99% у порівнянні з 2011 р. Станом на 1 січня 2013 р. цей показник склав 263,67 млрд. грн., тоді як минулого року він становив 235,44 млрд. грн. Найбільший обсяг торгів серед усіх фінансових інструментів було зафіксовано з державними облігаціями – 179,12 млрд. грн. або 67,78% від загального обсягу виконаних біржових договорів, що свідчить про довіру інвесторів до консервативних інструментів, друге місце посідають операції з облігаціями підприємств – 26,36 млрд. грн. або 9,98%. Якщо ж говорити про операції з акціями, то їх об'єм склав 23,44 млрд. грн. або 8,87% від загального обсягу.

Проте функціонування фондового ринку України знаходиться в умовах нестабільності та волатильності, недостатньої розвиненості і визначається рядом наступних проблем: невисока ліквідність, досить низький рівень капіталізації, спекулятивний характер зростання, непрозорість інформації, порушення прав інвесторів, недосконалість нормативно-правової бази, залежність від зовнішніх факторів.

Загальновідомо, що головним завданням, яке повинен виконувати фондовий ринок є, насамперед, забезпечення умов для залучення інвестицій. Такий показник, як обсяг залучених інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку за результатами 2012 р. склав 67,23 млрд. грн. [2, с. 13], що менше майже у 3 рази ніж у попередньому році (173,38 млрд. грн. у 2011 р.). Це свідчить про зменшення ролі фондового ринку в інвестиційному процесі (рис. 1).

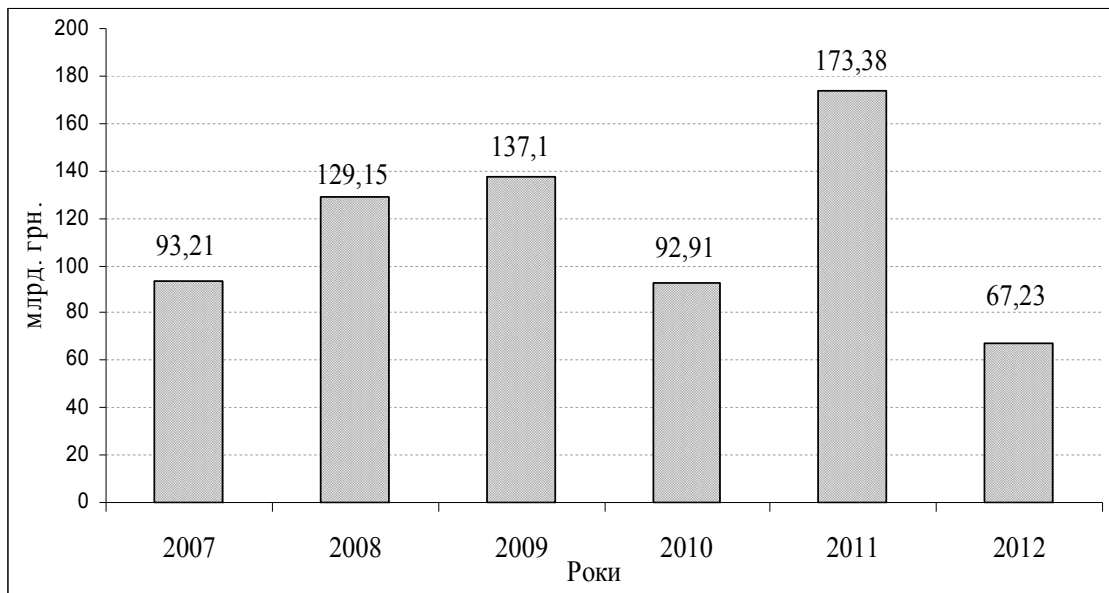

Рис. 1. Залучення інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку у 2007-2012 рр. [2]

Тенденція, що склалася у 2011 р. давала надію на позитивні очікування інвесторів щодо певного зростання і в 2012 р. як з точки зору ліквідності, так і активності торгів. Проте підсумки 2012 р. свідчать про негативний стан функціонування фондового ринку і, як наслідок, зменшення обсягу інвестицій через його інструменти.

Проблемою розвитку фондового ринку України є непрозорість у процесі надання інформації до НКЦПФР, а отже, відсутність доступу до достовірної інформації для інвесторів.

У 2011 р. державне регулювання було зосереджено на проблемі розкриття інформації на фондовому ринку з метою забезпечення більшої відкритості та прозорості ринку, розширенні інструментарію, запобіганню легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, що сприятиме збільшенню довіри інвесторів та, що дуже важливо, вдосконаленню системи захисту їх прав та інтересів тощо [2, с. 4]. З 2012 р. регулювання з боку НКЦПФР базується на регулярному проведенні оцінки загального фінансового стану учасників фондового ринку, результатів діяльності системи та якості управління нею, дотриманні обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами.

Таким чином, спостерігається, на жаль, негативна залежність між ступенем державного регулювання фондового ринку та обсягом інвестицій через інструменти фондового ринку: проблема непрозорості інформації залишилася невирішеною, непостійність, зміна та розширення законодавства – усе це насторожує інвесторів та призводить до скорочення обсягу залучення інвестицій в економіку України через інструменти фондового ринку.

Роль держави у залученні інвестицій до економіки країни загалом і у регулюванні діяльності фондового ринку зокрема має бути більш помірною, знаходитися в раціональних рамках, тому необхідно зрівноважити інтереси держави та суб'єктів фондового ринку. Отже, звідси виникає ряд таких проблем, як нестабільність правового поля, недовіра політики влади, що у сукупності є бар'єром для залучення серйозних інституційних інвесторів. Аналіз фондового ринку України свідчить, що за 20 років розвитку він не став джерелом залучення інвестицій, а є лише засобом, за допомогою якого власники ефективно виходять з колишнього бізнесу, продаючи його зовнішнім інвесторам, рефінансують борги і створюють інструменти для укладення угод злиття та поглинання компаній. Таким чином, зростання вітчизняного фондового ринку має передусім спекулятивний характер.

Таким чином, позитивних зрушень на шляху до розвитку фондового ринку та економіки в цілому поки що не відбувається. Становище інвестиційного клімату є несприятливим. За даними «Європейської бізнес асоціації» (ЕВА), з 2012 р. і до сьогодні оцінка інвестиційного клімату в Україні складає 2,14 балів (з п'яти можливих), що є найнижчим показником з 2008 р [7].

Література: 1. Городніченко Ю.В. Особливості функціонування та тенденції розвитку фондового ринку України / Ю.В. Городніченко // Економічний вісник університету. – 2012. – № 18(1). – С. 85-89. 2. Звіти Національної комісії цінних паперів і фондового ринку за 2011-2012 рр. [Електронний ресурс] / НКЦПФР. – Режим доступу: www.ssmc.gov.ua. 3. Офіційний веб-сайт фондової біржі ПФТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfts.com/uk/>. 4. Офіційний веб-сайт фондової біржі Українська біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ux.ua/>. 5. Фондовий ринок-2013: Куди інвестори понесуть гроші. Прогноз на 10 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу / Компанія «Ернст енд Янг». – Режим доступу: <http://www.ey.com/RU/>. – Дата звернення: 20.11.2013. 6. Халатур С.М. Фондовий ринок, як складова ринку інвестицій / С.М. Халатур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mev-hnu.com>. – Дата звернення: 20.11.2013. 7. Хохлов В. Що впливає на інвестиційну привабливість України? –/ В. Хохлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.groupua.org/?p=2060/>. – Дата звернення: 20.11.2013.

ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Туболець І.І., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Інвестиції, які здійснюються економічними суб'єктами у капітал для майбутнього виробництва, націлені, насамперед, на досягнення економічної вигоди. Саме тому одним із вагомих чинників інвестицій

є технічний прогрес. Через інвестиції реалізується науково-технічний прогрес, а самі інвестиції створюють інновації, використання яких приносить підприємцю додатковий прибуток, і, тим самим, відкриває можливість для створення нових інвестицій.

Однак, реалії свідчать, що далеко не всі інвестиції направлені на інноваційну сферу. У той час, коли зростання добробуту нації і стабільні темпи економічного зростання здійснюються лише за умови інноваційної спрямованості інвестицій. Поряд із взаємозумовленістю інвестицій та інновацій існує їх взаємозамінність. Ця обставина зумовлює існування альтернативності у поведінці підприємців у сфері вкладання коштів.

Зазвичай стимули підприємництва до інновацій реалізуються у прагненні підприємців до максимізації прибутку, який можна отримати за рахунок продажу більш якісної, конкурентоспроможної або принципово нової продукції. На нього, в свою чергу, впливають розмір очікуваного від інновації доходу, стартові витрати, рівень надприбутковості від інновації за певний проміжок часу, витрати на здійснення інновації, величина дисконтування майбутніх доходів і витрат.

Однак, для багатьох підприємців інноваційна діяльність не зводиться тільки до отримання прибутку. «Бізнес для певного кола людей – це потреба у реалізації своїх особливих якостей: таланту організації виробництва, честолюбства, прагнення до отримання знань, незадоволеність досягнутим.

Підприємці, як правило, розглядають бізнес як процес, а не кінцеву ціль», – стверджує відомий український дослідник підприємництва як соціального інституту В.І. Ляшенко [1, с. 290].

Таким чином, для побудови нового варіанту класифікації інновацій деякі вчені пропонують розділити стимули підприємництва до здійснення останніх на дві групи.

Перша група об'єднує інновації, що пов'язані із особливістю розвитку підприємницької структури як окремої мікроекономічної системи і які породжуються дією ендогенних (внутрішніх) чинників як то управління, організація виробничого процесу тощо. З іншого боку, фірма підлягає впливу і екзогенних (зовнішніх) факторів, які діють на господарюючого суб'єкта із зовнішнього середовища (ринкового оточення, діяльності держави тощо). Інновації, які виникли під впливом вищезазначених факторів, можуть бути названими об'єктивно стимульованими.

Спонукальні мотиви, пов'язані з психологічними особливостями індивіда, що реалізуються у його прагненні до самоствердження, волі до перемоги також можна вважати внутрішніми, проте вони викликані дією суб'єктивних факторів. Зважаючи на це, даний особливий тип інновацій може бути означений як суб'єктивно стимульований.

Своєчасне нововведення у техніці та технології виробництва дозволяє зменшити капітальні вкладення. Швидко впроваджена інновація на деякий час дозволяє пересічному підприємцю використовувати монополні переваги, навіть якщо він діє на ринку досконалої конкуренції. Але більшість нововведень виникає випадково, або ж у разі вичерпання економічного потенціалу якоїсь технології, що змушує підприємця впроваджувати інноваційні проекти здатні не тільки удосконалити, а й змінити основні параметри виробництва. Найбільш часто суспільство переходило на інноваційний розвиток у періоди криз та депресій. Тому ті інновації, які виникають під впливом тиску зовнішніх обставин (зміна технологічної парадигми і технологічного укладу, різке падіння рентабельності виробництва, загострення конкурентної боротьби, тощо) можна поєднати в окрему групу і назвати зовнішньо стимульованими інноваціями [2].

До основних факторів, які впливають на прийняття інвестиційних рішень, відносимо наступні: відсоток, очікувана прибутковість інвестицій, граничний продукт капіталу, гранична ефективність капіталу, дохід, нововведення, ризик, інвестиційне середовище, суб'єктивно-психологічні фактори.

Аналіз цих факторів демонструє, що більшість з них може бути зведена до впливу відсоткової ставки і через це інноваційна активність забезпечується механізмом ринкового регулювання.

Література: 1. Ляшенко В.І. Регулювання розвитку економічних систем: теорія, режими, інститути / В.І. Ляшенко. – Донецьк : Дон НГУ, 2006. – 668 с.
2. Пістунов І.М. Багатофакторна модель управління інноваційною діяльністю / І.М. Пістунов, В.В. Чорнобаєв // Економічні науки Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2008. – № 1. – С. 157-163.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Фещенко О.М., к.т.н., доцент
Михальчук Л.В., ст. викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У ринкових умовах господарювання метою діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності є отримання певного розміру прибутку. Значна увага до цього економічного показника зумовлена тим, що він є не лише показником, який характеризує ефективне функціонування підприємства, але й має важливе практичне значення, оскільки саме прибуток – джерело фінансових ресурсів підприємств.

Разом з тим, прибуток, як і будь-який абсолютний показник, не надає можливості оцінити в повній мірі ефективність господарської діяльності. Досліджуючи його як можливість подальшого розвитку і ефективного функціонування підприємства, необхідно велику увагу звернути й на відносний показник прибутку – рентабельність, а також визначити напрямки її підвищення [2].

Питання, пов'язані із сутністю та напрямками зростання прибутку розглядаються в роботах зарубіжних та українських вчених, таких як І.С. Бланк, О.С. Філімоненко, Р. Коха, А.Д. Шеремет, В.Ф. Гапоненко, І.І. Нагорної, М.Д. Білик, В.О. Меца, П.Я. Поповича, О.В. Павловської, І.Ю. Єпіфанової та ін.

О.Я. Базілінська визначає рентабельність як співвідношення отриманого ефекту (доходу, прибутку) з наявними, чи вже використаними ресурсами [1]. На думку Г.В. Савицької, [4] рентабельність – це сукупність доходності, вигідності, прибутковості бізнесу. Отже, науковці визначають рентабельність як показник економічної ефективності виробництва підприємства, який відображає кінцеві результати його господарської діяльності. Але, в сучасних умовах, доцільним є розгляд напрямів підвищення рентабельності вітчизняних підприємств малого бізнесу. Важливим питанням для підприємств є пошук можливостей підвищення конкурентоспроможності власної продукції за рахунок зменшення витрат за збільшення рівня доходів, що буде сприяти зростанню рентабельності підприємства.

Забезпечення зростання прибутковості зумовлює необхідність пошуку невикористаних можливостей її збільшення, тобто резервів зростання прибутку та зниження рівня витрат.

Перспективним напрямом підвищення прибутковості, а також збільшення рівня конкурентоспроможності підприємств є впровадження інновацій в різних формах: розробка нових видів продукції, використання енергозберігаючих інноваційних технологій, впровадження нових ідей виробництва [3]. Саме тому, зважаючи на обмеження фінансових ресурсів для впровадження технологічних інновацій, одним з перспективних напрямів підвищення рівня рентабельності вітчизняних підприємств може стати маркетингова інновація [5].

Серед резервів зростання рівня рентабельності на сьогодні поряд із традиційними вітчизняними підприємствами варто звернути увагу і на ті, що набувають активного розвитку в європейських країнах: впровадження технологічних та / або маркетингових інновацій.

В сучасних умовах важливим питанням для підприємств є й пошук можливостей підвищення конкурентоспроможності власної продукції за рахунок зменшення витрат та збільшення рівня доходів, що буде сприяти зростанню рентабельності підприємства.

Таким чином, можна запропонувати такі напрями підвищення рентабельності вітчизняних підприємств малого бізнесу: збільшення продуктивності праці, а отже, збільшення обсягу виробництва з

меншою кількістю робітників; зміну трудомісткості продукції; більш повне використання фонду робочого часу; зниження умовно-постійних витрат також може бути резервом збільшення прибутку, а й, відповідно, рентабельності; регулювання цін при закупці сировини, скорочення числа посередників при закупці сировини, закупка сировини за зниженими цінами на сезонних ярмарках; розширення асортиментної структури товарів: укладення договорів з прямими постачальниками; організація цілодобової торгівлі; організація виїзної торгівлі у вихідні та святкові дні (передсвяткові розпродажі); посилення уваги держави за допомогою активного її втручання.

Література: 1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] / О.Я. Базилінська. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 328 с. 2. Єпіфанова І.Ю. Напрями підвищення рентабельності вітчизняних підприємств малого бізнесу / І.Ю. Єпіфанова // Матеріали II міжнародної практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». 1 березня 2013. – Вінниця. – С. 249-251. 3. Зянько В.В. Фінансовий аналіз та звітність: практикум / В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанова // ВНТУ. – Вінниця. – 2008. – 83с. 4. Савицкая Г.В. Экономический анализ: учеб. / Г.В. Савицкая. – 11-е изд. испр. и доп. – М. : Новое знание, 2005. – 651 с. 5. Marketing innovation and R&Capabilitits – More Than One Way to innovation Success? [Електронний ресурс] / М. Bhardava. R. Chatterjee. С. Strimpie. W. Sofka. – Режим доступу: http://iri/jrc/europa/eu/concord_2011/papers/Bhardava_Mukesh.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП В УКРАЇНИ

Фоміних В.І., ст. викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сучасному етапі розвитку економіки актуальним постає питання об'єднання підприємств з метою ефективного досягнення їх цілей. Особливим видом об'єднання підприємств є промислово-фінансова група (далі – ПФГ). Злиття фінансового капіталу з промисловим і торговим капіталом та створення на цій основі ПФГ відбиває об'єктивні тенденції сучасного індустріального розвитку економіки.

Проблема створення та діяльності ПФГ, їх розвитку в Україні сьогодні є однією з найбільш актуальних у вітчизняній економічній науці. При цьому головним питанням є місце ПФГ в системі економічного розвитку країни, а також ті важелі впливу, які вони використовують для впливу на процеси (політичні, економічні тощо) та формування принципово нових механізмів прийняття рішень на загальнодержавному рівні в політичній та соціально-економічній сферах.

В зарубіжних країнах ПФГ утворилися і функціонують як базис економіки та їхнього інтеграційного співробітництва. Підприємства змушені групуватися у відповідь на гостру недостачу оборотних коштів внаслідок інфляції і неплатежів, на згортання бюджетного фінансування, на тиск із боку могутніх конкурентів на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також у пошуках більш ефективного управління капіталом.

Передумовами зазначеного процесу виступають такі фактори:

- зростання кількості комерційних банків та торгівельних фірм, що є потенційними інвесторами у промислових підприємств;
- потреба у створенні відповідних інституціональних структур з управління промисловими підприємствами, активами яких володіють банківські структури;
- відсутність інвестиційних ресурсів, гостра потреба в оборотних коштах на промислових підприємствах, об'єднання промислових підприємств і фінансово-кредитних установ;
- необхідність у зміцненні існуючих на підприємствах коопераційних і договірних зв'язків, які відтворюють реалії процесу відновлення в даній сфері діяльності.

Використання ПФГ як форми співробітництва фінансових і промислових установ дозволяє:

- відновити розірвані раніше технологічні зв'язки в промисловості;
- створити фінансовий механізм для розвитку виробництва;
- збільшити розміри банків альянсу за рахунок залучення до них додаткової клієнтури;
- збільшити стійкість промислових підприємств і банківської коаліції;
- підвищити конкурентоспроможність виготовлюваної продукції;
- проводити інноваційну діяльність, новітні наукові розробки, упровадження яких підвищать якість продукту;
- акумулювати фінансові кошти в банках ПФГ винятково в інтересах цільових програм;
- одержувати іноземні інвестиції під гарантії уряду, що передбачено законом про ПФГ;
- усім членам ПФГ, включаючи банки, отримувати додатковий прибуток від реалізації продукції;
- застосовувати механізм внутрішніх цін, уникаючи багаторазового оподаткування;
- мати консолідований баланс, що полегшить як одержання іноземних інвестицій, так і макрокредитів;
- зменшити поточні, технологічні й інформаційні витрати;
- банкам коаліції брати участь у проектному фінансуванні, що дозволить підвищити рентабельність нових проектів;
- виступати на ринку як самостійна компанія і як ПФГ, що дасть додаткові можливості щодо замовлень і реалізації продукції;

- використовувати імідж процвітаючих компаній для одержання додаткової переваги не тільки на вітчизняному, але й на світовому ринку;

- скласти конкуренцію могутнім іноземним компаніям, що мають найбільший вплив на український ринок і перевагу перед роздробленими вітчизняними фірмами, практично позбавленими інвестицій і зовнішнього фінансування, що в значній мірі обмежує їхній розвиток;

- одержувати (банку) надійну кредитну клієнтуру, що має ліквідне забезпечення, значний власний капітал, могутній консолідований баланс і тим самим вирішити задачу розміщення великих активів. Крім того, з успіхами тієї чи іншої ПФГ буде рости й імідж великого банку.

Отже, враховуючи світовий досвід створення і функціонування ПФГ, а також проаналізувавши дослідження спеціалістів у цій галузі, необхідно сформулювати головні аспекти створення та функціонування ПФГ на території України:

а) необхідною умовою забезпечення процесу інтеграції і розвитку процесу створення та функціонування таких об'єднань є формування чіткої системи економічних та правових відносин між підприємствами – членами групи;

б) найбільш обґрунтованою формою організації вітчизняних ПФГ є холдинг, що має єдину фінансову та інвестиційну політику, також має певні умови для вільного переливання капіталів між підприємствами-учасниками;

в) ПФГ має фігурувати не лише як виробничо-технологічне, а насамперед, як фінансово – інвестиційне об'єднання. Вона повинна створювати умови для розвитку фінансової інфраструктури групи, використання відповідних технологій та механізмів, а також інструментів управління діяльністю корпоративною структурою;

г) процес створення ПФГ має базуватися на основі показників, що враховують виробничий, технологічний, господарський та економічний аспекти об'єднання підприємств – членів групи з метою визначення ролі в ній кожного учасника і забезпечення високого рівня керованості в межах групи.

Основними джерелами фінансування діяльності ПФГ є: фінансування з бюджету по галузевим програмам; інвестиційні кредити банків-учасників; кредити і прямі інвестиції банків, що не є учасниками даної ПФГ; власні засоби підприємств.

Характерною рисою сучасного етапу розвитку ПФГ в Україні є їх багатогалузева спрямованість, що дозволяє оперативно реагувати на зміни і ринкової кон'юнктури.

Масштаби і темпи розвитку вітчизняних ПФГ структур забезпечуються високим рівнем регіональної і фінансової експансії,

оскільки великий інтегрований бізнес України охоплює металургійний та машинобудівний комплекси, зв'язок, транспорт, виробництво і реалізацію продуктів харчування.

На нашу думку, створення ПФГ в Україні сприятиме виявленню економічних пріоритетів, зміцненню господарських зв'язків, підвищенню рівня міцності галузей промисловості та стабільності розвитку сфери.

Література: 1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: підручник / М.М. Бердар. – К. : ЦУЛ, 2010. – 296 с. 2. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: навч. посібник / О.О. Непочатенко. – К. : ЦУЛ, 2011. – 328 с. 3. Любенко Н.М. Фінанси підприємств : навч. посібник / Н.М. Любенко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 272 с. 4. Власова Н.О. Фінанси підприємств: навч. посібник / Н.О. Власова. – К. : ЦУЛ, 2007. – 272 с.

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Черевко Д.Г., к.е.н.

*Львівський національний аграрний університет,
Україна*

Пов'язане із вступом України до СОТ загострення конкурентної боротьби між вітчизняними і зарубіжними виробниками на внутрішньому та зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції та продукції харчування надзвичайно підвищує ступінь актуальності дослідження проблеми забезпечення економічної стійкості українських сільськогосподарських підприємств. Молоко – цінний продукт харчування, який практично не піддається синтезу. За складом з ним не може конкурувати жоден з харчових продуктів, 40% енергії і білка за своє життя людина одержує з молоком і молочними продуктами [1, с. 90].

Відповідно, особливо гострою в соціальному і економічному плані може виявитись проблема конкурентоспроможності для переробних підприємств АПК, особливо – молокопереробних, оскільки виникнення труднощів у забезпеченні населення їх продукцією відчувається моментально внаслідок її високої цінності і потенційної її доступності. Така ситуація складається на формування високого рівня актуальності дослідження різних аспектів конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в Україні.

Проблемі конкурентоспроможності приділяють значну увагу такі вчені-економісти як: Г. Азоєв, В. Андрійчук, Р. Глібов, Ю. Губені, О. Драган, С. Кваша, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, Б. Супіханов, Р. Фатхутдинов, С. Шевельова,

О. Школьний, Д. Юданов. Проте, динамічна зміна умов господарювання за членства України в СОТ вимагає поглиблення і розширення досліджень оптимізації економічної поведінки підприємств молокопродуктового підкомплексу з метою підвищення рівня їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також потребують оновлення і розвитку практичні рекомендації щодо підвищення рівня конкурентоспроможності та шляхи їх реалізації.

В процесі здійснення дослідження на предмет обґрунтування оцінки конкурентоспроможності продукції конкретного підприємства слід враховувати відносний характер цього поняття, який визначає об'єктивну необхідність порівняння цієї продукції з продукцією конкурентів, що функціонують на даному ринку, а також із уподобаннями потенційних покупців цієї продукції та їх очікуваннями від цієї продукції певного рівня задоволення щодо її якості, надійності, безпечності, привабливості та, відповідно, ціни [2, с. 21].

А оскільки конкурентоспроможність продукції є визначальним чинником конкурентоспроможності всього підприємства, методика здійснення оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства повинна враховувати і оцінку рівня конкурентоспроможності його продукції.

Із загальної кількості існуючих методів оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства можна виділити кілька найбільш суттєвих:

- оцінка конкурентоспроможності підприємства на основі якості його продукції;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства на основі оцінки рівня ефективності його функціонування;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства на основі оцінки його конкурентних переваг;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства на основі комплексної оцінки його загального фінансово-економічного стану.

Стратегія розвитку молокопродуктового ринку повинна базуватись на забезпеченні молокопродукцією населення країни на основі досягнення високого рівня економічної ефективності виробництва сировини та продукції її переробки, а також стабільності функціонування продовольчого ринку з метою підвищення рівня продовольчої безпеки країни та підвищення рівня добробуту її населення. При цьому основою конкурентоспроможності підприємств молокопродуктового підкомплексу АПК є конкурентоспроможність їх продукції, а головною умовою конкурентоспроможності продукції є максимізація середнього споживчого ефекту, який можна визначити як співвідношення якості до ціни даної продукції і який є головним показником рівня її конкурентоспроможності.

Збереження лідерських позицій на ринку молочної продукції в Умовах вступу України до СОТ вимагає від молокопродукуючих та

молокопереробних підприємств швидких темпів модернізації устаткування та технологій, підвищення кваліфікації свого менеджменту, формування стабільних сировинних зон із якісною сировиною та низькими транспортними витратами на її доставку на переробку, створення стабільної мережі збуту, створення нових торгових марок продукції високої якості, залучення зовнішніх інвестицій, використання сучасного маркетингу та реклами.

Література: 1. Добрянський , В. Білковомолочність – проблема загальнодержавного значення / В. Добрянський, Г. Талько, В. Іванов // Пропозиція. – 2004. – № 10. – С. 90-91. 2. Шевельова , С.О. Конкурентоспроможність молочного підкомплексу / С.О. Шевельова. – Тернопіль : Збруч, 2001. – 408 с.

ВІДОБРАЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДАХ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Шевченко Н.І., к. н. держ. упр., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний для оцінки доходності суб'єкта господарювання, величина прибутку якого багато в чому залежить від його платоспроможності а також пошуку на цій основі способів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Поняття платоспроможності й ліквідності підприємства дуже близькі, але останнє є більш містким: від ступеня ліквідності залежить платоспроможність. Ознакою ліквідності є перевищення оборотних над короткостроковими зобов'язаннями, тобто наявність чистого робочого капіталу (власного оборотного капіталу).

Ліквідність суб'єкта господарювання визначається відношенням вартості ліквідного майна, тобто активів, які можуть бути використані для оплати заборгованостей, до короткострокової заборгованості. По суті, ліквідність суб'єкта господарювання є ліквідністю його балансу. Ліквідність же балансу підприємства характеризує зв'язок можливості продажу його активів з одночасною оплатою пасивів.

В існуючій науковій літературі поняття ліквідності, в більшості випадків, ототожнюється із платоспроможністю підприємства та використовуються фінансові коефіцієнти, що характеризують дані категорії одночасно.

На сьогодні до діючих в Україні нормативних актів які пропонують методику розрахунку вище зазначених груп показників (табл. 1) належать:

- Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства // Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361;

- Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки // Наказ Міністерства фінансів України 14.02.2006 №170;

- Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків // Постанова Правління Національного банку України 06.07.2000, №279.

Порівнюючи дані методики можна з певністю сказати що лише один показник у даних методиках розраховується однаково але має різні назви - коефіцієнт співвідношення позикових коштів до власних.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика розрахунку показників ліквідності та платоспроможності за існуючими методиками

Наказ Мінекономіки	Наказ Мінфіну	Постанова Нацбанку
коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності $K_{з.л.} = \frac{p.260\phi.1}{p.480 + 620\phi.1}$	коефіцієнт загальної ліквідності $K_{з.л.} = \frac{p.260\phi.1}{p.620\phi.1}$	коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності $K_{з.л.} = \frac{p.260\phi.1}{p.480 + 620\phi.1}$
коефіцієнт покриття $K_{покp.} = \frac{p.260\phi.1}{p.620\phi.1}$	коефіцієнт поточної ліквідності $K_{покp.} = \frac{p.150+160+170+..+240\phi.1}{p.620\phi.1}$	коефіцієнт покриття $K_{покp.} = \frac{p.260\phi.1}{p.620\phi.1}$
коефіцієнт швидкої ліквідності $K_{ш.л.} = \frac{p.260 - (100 + .. + 140) - 270\phi.1}{p.620\phi.1}$	коефіцієнт миттєвої ліквідності $K_{м.л.} = \frac{p.220 + 230 + 240 \phi.1}{p.620 \phi.1}$	коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) $K_{м.л.} = \frac{p.230 + 240 \phi.1}{p.620 \phi.1}$
коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) $K_{м.л.} = \frac{p.230 + 240\phi.1}{p.620\phi.1}$	коефіцієнт незалежності (фінансового ризику) $K_{м.л.} = \frac{p.480 + 620\phi.1}{p.380\phi.1}$	коефіцієнт заборгованості (фінансового ризику) $K_{м.л.} = \frac{p.480 + 620\phi.1}{p.380\phi.1}$
коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів $K_{п.в.} = \frac{p.480 + 620 \phi.1}{p.380 \phi.1}$	-	-

Така кількість назв є не доцільною і може призвести до

непорозумінь між певними структурними органами і заплутує підприємство, яке подає інформацію до статистичного управління. Дослідження назв та визначення показників ліквідності показало що у двох рекомендовано єдині назви та розрахунків таких показників як: коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності). Крім вище зазначених коефіцієнтів у Методиці Мінекономіки пропонується визначати коефіцієнт швидкої ліквідності. Що ж стосується методики НБУ, то відповідно до неї коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт загальної ліквідності це зовсім різні два показники. Коефіцієнт поточної ліквідності за розрахунком близький до коефіцієнту швидкої ліквідності за методикою Мінекономіки, тому що чисельник містить оборотні активи за мінусом запасів але водночас не враховує інших оборотних активів та витрат майбутніх періодів. Також методика НБУ рекомендує визначення коефіцієнт миттєвої ліквідності. Від коефіцієнта абсолютної ліквідності він відрізняється тим що до грошових коштів та їх еквівалентів у чисельнику додаються ще поточні фінансові інвестиції. Оскільки з точки зору економічної сутності, абсолютно ліквідними можуть бути лише грошові кошти, то дані показники можуть існувати як самостійні.

З метою адаптації до Міжнародних Стандартів фінансової звітності набрало чинності Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (наказ Мінфіну від 07.02.2013 №73). Тепер Баланс називається також «Звіт про фінансовий стан», а Звіт про фінансові результати – «Звіт про сукупний дохід» і мають 4-значну кодифікацію.

Звернути увагу при розрахунках ліквідності необхідно на те, що відтепер гроші та їх еквіваленти (ряд. 1165) не розмежовують на кошти в національній та іноземній валюті; виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари об'єднані в ряд. 1100 «Запаси»; дебіторська заборгованість за розрахунками відображена за рядками 1130 – за виданими авансами, 1135 – з бюджетом (коли інформація суттєва або оцінка статті може бути достовірно визначена, підприємство може додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності).

Затверджені на державному рівні методичні рекомендації проведення фінансового аналізу підприємства є неспівставні між собою. Ряд показників, маючи однакову назву за різними методиками, передбачають неоднаковий порядок їх розрахунку або ж навпаки, однакові за змістом показники мають різну інтерпретацію своєї назви. Усе це потребує подальших досліджень та удосконалення нормативно-правової бази щодо проведення комплексного аналізу та оцінки фінансового стану підприємств із врахуванням впроваджених

із першого кварталу 2013 року нових форм фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності.

Література: 1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства // Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361. 2. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки // Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170. 3. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків // Постанова Правління Національного банку України від 06.07.2000 № 279.

INVESTMENT ENVIRONMENT OF GLOBAL SPACE IN GEORGIA

Khatuna Berishvili, PhD, Associate Professor
Tbilisi State University,
Georgia

The purpose of Georgia at the present stage of development is integration into the world economic space, which is reached through the harmonization of the business environment with the world main demands in this field. Mobilization of the direct foreign investments is of special importance for the economic development of Georgia. The liberal investment environment and equal terms for the local and foreign investments, existing in Georgia, make Georgia attractive to the foreign investors. Stable economic development, liberal and free market economic policy, only minimal amount (only six) and reduced taxation rates, small amount of licenses and permits, simplicity of the administrative procedures, preferential trade regime with many countries of the world, favorable geographic location, well-developed and integrated transport system, educated and qualified and competitive labor force, etc make a firm basis for starting and doing successful business in Georgia.

From 2006 through 2012 the direct foreign investments conducted in Georgia made up total USD 8270.9 million. The highest indicator of the direct foreign investments – USD 2015.0 million, i.e. by 69,3% exceeded the data of previous year, was fixed in 2007. A high rate of the direct foreign investments was preserved till August 2008. In 2013 the direct foreign investments, put into Georgia, made up USD 911.6 million, i.e. 18, 4% less than the data of 2011. The volume of direct foreign investments into Georgia in the first six months of 2013 made up USD 459 million, and exceeded the first quarter indicator by 3% and the II quarter indicator of

2012 – by 7%. By the preliminary data, the direct foreign investments into Georgia in the third quarter of 2013 made up USD 239 million, i.e. it exceeded the indicator of the second quarter of the same year by 3% and of the third quarter of 2012 – by 20%. In the third quarter of 2013 the inflow of the direct foreign investments into Georgia made up USD 551 million. According to the percentage structure of the largest direct foreign investor countries in the third quarter of 2013 the first place is occupied by the international organizations, with 29%, on the second place – the USA with 15%, the third and fourth places – by the Netherlands and Turkey.

The share of the largest sectors (according to the direct foreign investments) in the third quarter 2013 made up 81%. The most amounts of direct foreign investments was put into the finance sector and made up USD 48 million, i.e. 20% of the total direct foreign investments. Transport and communication are on the second place with USD 47 million, and energy – on the third place with USD 33 million. The experience shows that the issue of the world integration, its pluses and minuses cause the most acute discussion. The direct investments in the large developing countries are positively reflected on the entire economy, and promote increase in the level of living through growth of production and entrepreneurship. A foreign company forms production or operation capacities in the country – a car factory or a supermarket, which brings capital, technologies and skills of management, which, as a rule, the developing countries lack. Combination of these three factors determines the positive influence of the foreign investments on the branch, into which they are put. Presence of a foreign company, in the most cases, experiences a positive influence on both individual branches and the entire economy; only in separate cases this influence is neutral. Through the direct foreign investments the level of living of the population grows, because the “inflow” of the foreign investments reduces the prices, widens the assortment of commodity and increases the quality of goods. A positive effect for the consumers is noticed in conducting the investment of any type and in all the spheres. The researches do not prove an important influence of corruption on the effect of the direct foreign investments. But this does not mean that the corruption is not properly considered in the investment decision-making.

The governments of the developing countries try to increase the flow of DFI and to get maximum relevant effect for the economy. They use for this various mechanisms. On the other part, it is considered that the fact of foreign investments inflow itself does not give the guarantee of the positive effect for the entire economy and the governments of the developing countries introduce different limitations on the activities of foreign investors (e.g. – localization of the production or formation of joint venture). In reality, such measures do not yield expected results, because competition is

restricted and the less efficient small entrepreneurs become secured by reducing the labor productivity. The investment policy, implemented in Georgia, is oriented at the realization of that positive experience, which is accumulated by the leading western countries from this viewpoint and is also oriented at the maximum liberalization of economy.

References: 1. Shengelia T. Global Business, publ. «Universal», Tbilisi, 2013. 2. Dadiani T. Georgia – the Most Open Country for Direct Foreign Investments. E-publ. URL: http://gfsis.org/media/download/EJSEF/Tamar_Dadiani.pdf. 3. Kokiauri L. Investment Projects, Theory, Analysis, Management, publ. «Universal», Tbilisi, 2008. 4. Georgian National Statistical Service, Tbilisi, 2013, official WEB-site: www.geostat.ge. 5. Ministry of economy and sustainable development of Georgia, official WEB-site: <http://www.economy.ge>.

THE IMPORTANCE OF ECONOMIC DIPLOMACY TO IMPROVE THE ECONOMIC SITUATION IN SLOVENIA

Dejan Romih, BSc in Economics
*University of Maribor, Faculty of Economics and Business
Department of International Economics and Business,
Slovenia*

Klavdij Logožar, PhD in Economics
*University of Maribor, Faculty of Economics and Business
Department of International Economics and Business,
Slovenia*

Introduction: Economic relationships between two or more countries affect other relationships between them, and vice versa. Additionally, they also affect the economic and other relationships between them and other countries as a result of their economic and other interdependence. This is, inter alia, the result of an international division of labour, which affects the economic and other situations in these countries. Changes in the international division of labour, therefore, pose a threat to national security, which is one of the reasons that countries affect the international division of labour, for example, through economic diplomacy [1, p. 179].

Economic diplomacy: Economic diplomacy (i.e. the management of economic relationships between two or more countries) is a subtype of diplomacy. It plays an increasingly important role both in Slovenia and elsewhere in the world due to several reasons. One of them is the growing need for economic cooperation between countries, which is partly the result of the effects of the current economic crisis on their economy and the need for joint action against the crisis [2].

The current economic crisis is therefore an important factor of Slovenia's economic diplomacy. Another reasons for this is the need for

more effective and efficient economic diplomacy as a result of changing economic and other conditions both at home and abroad. Increasing the effectiveness and efficiency of Slovenia's economic diplomacy is therefore essential to accelerate Slovenia's economic growth and development, which are crucial for improving Slovenia's economic situation. However, economic diplomacy is not a panacea for all economic problems [3].

Foreign trade promotion: Foreign trade is the activity of trading goods and services with other countries. It is very important for Slovenia, contributing to its economic growth and development, which are the main goals of Slovenia's economic policies [4, p. 95]. Foreign trade promotion (which is a subtype of economic promotion) is therefore essential to achieve these goals, especially in times of economic crisis like the current one. This is one of the reasons that foreign trade promotion has become one of the main tasks of Slovenia's diplomatic and consular representatives, especially of those representing Slovenia in non-European countries such as Chile.

Foreign trade diversification (in terms of increasing the number of goods and services and the countries with which Slovenia trades) is essential to accelerate Slovenia's foreign trade. Additionally, it is also essential to accelerate Slovenia's economic growth and development, which are needed to restore economic stability (which is in addition to the political stability essential for peace and prosperity) in Slovenia. Removing foreign trade barriers is therefore essential to achieve some of the main goals of Slovenia's economic policies.

These are more or less inconsistent with each other, making them less effective and efficient, which is one of the reasons that Slovenia is less competitive in comparison to some other countries. Chile, for example, ranks 34th out of 148 countries, according to the Global Competitiveness Index 2013–2014, which is 28 rankings higher than Slovenia [5, p. 15]. This requires immediate action at all levels of governance.

In order to become more competitive, Slovenia needs to implement some economic reforms which should be consistent with each other, making them more effective and efficient [6, p. 101].

This is essential to increase public confidence in these reforms (especially during the current economic crisis) and to create an environment conducive to economic reforms which are necessary to adapt to changing economic conditions both at home and abroad.

Additionally, this is essential to accelerate Slovenia's foreign trade, which is crucial to improve labour market conditions in Slovenia and stop the 'brain drain' to more competitive countries.

This is another reason for Slovenia to accelerate its foreign trade promotion. In doing so, it should follow the example of Chile (particularly ProChile [see <http://www.prochile.gob.cl/>]).

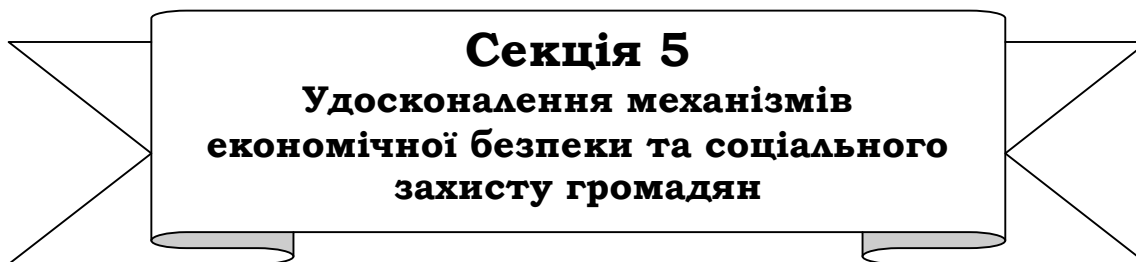
Foreign trade as an important factor in Slovenia's economic relationships with other countries: Foreign trade is crucial for a large number of Slovenian enterprises (regardless of their size) [7, pp. 113-114]. Removing foreign trade barriers is therefore essential for their continued survival, especially in the times to come. Economic diplomacy, which can help in entering foreign markets, is becoming increasingly important for Slovenia's economy, which is too dependent on trade with European countries.

Foreign trade is therefore an important factor in Slovenia's economic relationships with other countries (mainly in Europe).

Additionally, it is also an important factor of Slovenia's economic security, the provision of which is essential to accelerate Slovenia's economic growth and development. For a small country like Slovenia, economic diplomacy is particularly important because its economy is heavily dependent on other economies, which are larger and stronger, and this makes it more difficult for Slovenia to enforce its economic interests abroad. Making alliances is therefore very important for it, although it can be a double-edged sword, especially when used as a device to 'beggar thy neighbour'.

Conclusion: Economic diplomacy is very important for Slovenia. One of the reasons for this is the importance of foreign trade for its growth and development. Economic diplomacy, which can help promote foreign trade, is therefore essential to improve the economic situation in Slovenia (in both the short and long-term).

References: 1. Rueschemeyer D. (1986). *Power and the division of labour*. Stanford: Stanford University Press. 2. Romih D. (2013). Gospodarska diplomacija in varnost v času krize. *LeXonomica*, 5(1), 100-102. 3. Woolcock S., & Bayne, N. (2013). Economic diplomacy. In E.F. Cooper, J. Heine & R. Thakur (Eds.), *The Oxford handbook of modern diplomacy* (pp. 385-401). Oxford: Oxford University Press. 4. Romih D. (2013). The role that economic diplomacy and security play in a time of crisis – the case of Slovenia. *International Journal of Scientific Research*, 2(8), 95-96. 5. Schwab K. (Ed.). (2013). *The global competitiveness report 2013-2014*. Geneva: World Economic Forum. 6. Romih D. (2013). Gospodarska diplomacija in varnost v času krize. *LeXonomica*, 5(1), 100–102. 7. Romih D. & Logožar, K. (2011). Pomen gospodarske diplomacije za izhod iz krize in nadaljnji razvoj slovenskega gospodarstva. *LeXonomica*, 3(1), 113-115.

Секція 5
Удосконалення механізмів
економічної безпеки та соціального
захисту громадян

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ
ПЕРЕТВОРЕНЬ

Баранник Л.Б., к.е.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Формування ефективної системи соціального захисту населення є одним із вагомих інструментів впливу на економічний розвиток країни. Вона має стримувати процеси збіднення населення, нівелювати майнову нерівність між різними прошарками населення й підтримувати соціальну стабільність в державі. Для реалізації таких завдань ця система потребує достатнього фінансового забезпечення, що можливо за умов встановлення оптимальних співвідношень між потребами суспільства у соціальному захисті та можливостями економіки їх задовольнити. Вирішення даної проблеми повинно ґрунтуватися не тільки на ефективному використанні наявних державних регуляторів, але й на пошуку нових фінансових механізмів задоволення соціальних потреб. Особливого значення набуває пошук фінансової моделі системи соціального захисту населення, адекватної ринковим відносинам, тому що перехід до нових форм господарювання викликав зменшення можливостей держави щодо соціального забезпечення. Вагомим є підвищення ефективності заходів з попередження соціальних ризиків; завершення переходу на принцип адресності соціального захисту, підтримка гідних умов існування громадян, які потрапили у важку життєву ситуацію; забезпечення соціальної справедливості; формування єдиної інформаційної бази системи соціального захисту населення.

Методологічними засадами системи фінансового забезпечення соціального захисту населення є принципи, функції, структурні елементи, кількісні параметри, застосування яких дозволяє говорити про ступінь її розвиненості та ефективність. Функціонування фінансової складової соціальної політики держави має спиратися на принципи доцільності, наукової обґрунтованості, системності, комплексності, соціальної справедливості та прозорості. Останнім часом особливої значимості набув принцип субсидіарності, який означає перехід певної частки фінансової відповідальності за формування та підтримання

добробуту населення з держави на інші суспільні інститути й населення. Важливими характеристиками системи соціального захисту населення є її функції: реабілітаційна, запобіжна, стимулююча, інвестиційна, перерозподільна. Їх реалізація в сукупності передбачає захист від втрат, пов'язаних із непрацевдатністю, безробіттям, сирітством й заходи, спрямовані на їх упередження; вирівнювання соціальної забезпеченості населення; рівний доступ усіх громадян до соціальних послуг; стимулювання до участі в суспільно корисній праці тощо.

Соціальний захист населення функціонує у таких формах, як соціальне, особисте, корпоративне страхування, соціальне забезпечення та самозахист домогосподарств. Залежно від джерел формування фінансових ресурсів розрізняють державний, місцевий, муніципальний та недержавні механізми соціального захисту населення. Залежно від особливостей окремих функціональних форм системи соціального захисту населення розрізняють бюджетно-податковий, страховий, кредитний та механізм самофінансування.

Особливістю сучасного етапу фінансового забезпечення системи соціального захисту населення є необхідність швидкого подолання наслідків світової фінансової кризи й створення заможного суспільства й конкурентоспроможної економіки. Важливим є реалізація системного підходу у формуванні державних соціальних гарантій, удосконалення механізму регулювання соціальних відносин між різними верствами населення, подальшого розвитку методологічних підходів щодо встановлення соціальних стандартів, у тому числі прожиткового мінімуму, поступове підвищення значень фінансових нормативів у сфері надання соціальної допомоги, посилення рівня економічної обґрунтованості надання соціальних пільг.

Задля вирішення глобальних проблем, які виникли у кінці ХХ ст., за ініціативи ООН було започатковано перехід розвинутих країн світу до поступального розвитку на принципах сталості. Наразі в Україні здійснюються економічні перетворення, які дозволять у подальшому перейти на траєкторію сталого розвитку суспільства. Однією з передумов такого розвитку є формування ефективної системи соціального захисту населення. Для цього має бути вирішена проблема її стабільного фінансового забезпечення. Забезпечення умов для підвищення рівня добробуту населення потребує формування та реалізації послідовної фінансово-бюджетної політики держави. Динаміка видатків зведеного бюджету у ВВП в період становлення та розвитку бюджетної системи країни, свідчить, що одним із пріоритетних напрямів державної політики є фінансування видатків соціального спрямування: на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, що спрямовано на підвищення якісного рівня людського капіталу. З метою підвищення рівня результативності бюджетного фінансування соціального захисту населення необхідним є дотримання адресного характеру соціальних виплат, яке має базуватися на достовірній інформації про ступінь потреби особи.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ПРОБЛЕМА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Бондаревська К.В., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Продовольча безпека в Україні постає актуальним питанням в сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу та економіки країни в цілому. Серед особливостей розвитку аграрного сектору держави – зростання частки імпорту на основні види тваринницької продукції; зниження якості продукції; неефективність механізмів цінової політики в галузі АПК. Близько 30 % аграрних підприємств України є збитковими, рентабельність основних видів продукції, на жаль, не забезпечує розширене відтворення виробництва, що в свою чергу не стимулює оновлення застарілої матеріально-технічної бази та впровадження інновацій. Зношеність основних виробничих фондів більшості підприємств складає більше, ніж 85%.

Загальновідомим є той факт, що серед країн колишнього СРСР Україна мала статус основного виробника продукції продовольства, могла скласти гідну конкуренцію для країн Європи, раціонально використовуючи наявні земельні ресурси. Наразі ситуація змінилася у діаметрально протилежний бік. Останнім часом спостерігається посилення продовольчої залежності держави, яка посилилася зі вступом України до СОТ.

Серед основних причин цього явища можна визначити:

- низький рівень платоспроможного попиту, який спричиняє дисбаланс на ринку продовольства країни;
- зниження конкурентоспроможності вітчизняного АПК у порівнянні із зарубіжними державами (зокрема, країнами ЄС);
- висока залежність від імпортних поставок продовольства;
- цільова орієнтація на експорт основних видів аграрної продукції;
- низька конкурентоспроможність продукції при співставленні ціни та якості;
- невисокі показники ефективності аграрного виробництва, особливо тваринницької продукції (так, рівень рентабельності виробництва ВРХ у 2012 р. становив від'ємний показник; рентабельність виробництва інших видів продукції тваринництва знаходиться у межах 2%).

В свою чергу система формування та забезпечення продовольчої безпеки держави є одним із головних факторів економічної безпеки. Безперечно, вирішення проблеми продовольства сприяє не лише

сталому соціально-економічному розвитку, а й ефективному відтворенню населення, тобто є шляхом подолання демографічного питання. Ключовим суб'єктом вирішення визначених проблем є держава. Гарантування продовольчої безпеки кожної окремої країни є однією із ключових функцій держави, адже стабільне виробництво продуктів харчування, доступність їх отримання та споживання за рахунок власного виробництва та імпорту можливе лише під контролем державних органів, і тільки держава може правильно подбати про запаси продовольства, використовуючи механізми підтримки виробників основних продуктів харчування, регулювання експорту і митно-тарифної політики [2]. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» визначає продовольчу безпеку, як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [1].

Виходячи із цього визначення можна зробити висновок про необхідність державної підтримки сільськогосподарських виробників з метою забезпечення населення необхідними продуктами споживання. Одним із важливих показників в розрізі продовольчої безпеки є споживання основних продуктів харчування в розрахунку на одну особу (рис. 1).

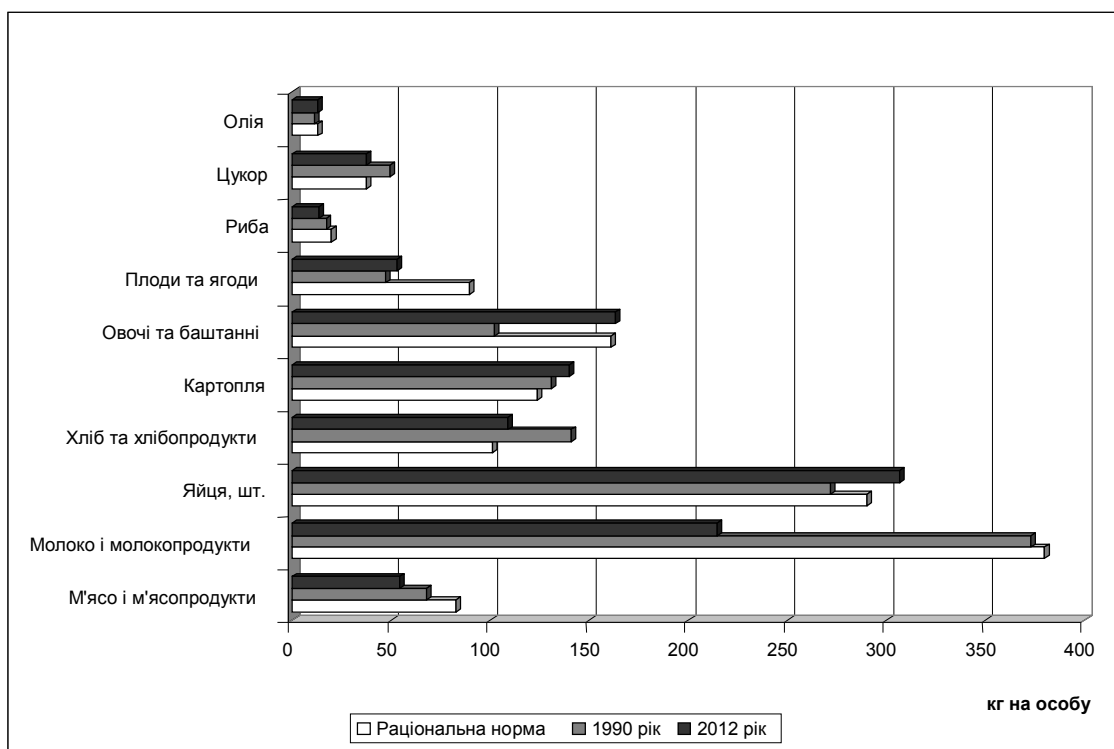

Рис. 1. Споживання основних продуктів харчування на одну особу за рік, кг (розраховано автором за даними [3])

Згідно наведених даних занепокоєння викликає обсяг споживання продукції тваринництва (зокрема, молока та молочних продуктів, а також м'яса і м'ясопродуктів), який не відповідає встановленим раціональним нормам споживання та суттєво відрізняється від рівня 1990 р. Найвищим відхиленням від норми характеризується споживання м'ясопродуктів, яке у 2012 р. становило лише 65,5% від встановленої норми та 79,8% від обсягів 1990 р. Ця тенденція пов'язана із низькою ефективністю та конкурентоспроможністю виробництва тваринницької продукції.

В цілому на рівень продовольчої безпеки кожної країни впливає низка факторів, які можна об'єднати до 3 основних груп: політико-адміністративні (приведення рівня споживання у відповідність до міжнародних стандартів і норм, формування ефективного нормативно-правового механізму); економічні (забезпечення високої конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств, орієнтація на власне виробництво); соціальні (сприяння розвитку сільських територій, формування відповідного рівня зайнятості на селі, соціальний захист населення).

Таким чином, основними шляхами забезпечення продовольчої безпеки України в сучасних умовах розвитку її економіки мають стати наступні:

- державна підтримка розвитку аграрних підприємств шляхом використання фінансових та податкових інструментів;
- встановлення цінового паритету між базовими галузями економіки;
- державний контроль та регулювання експортно-імпортних операцій;
- вдосконалення нормативно-правової бази в галузі АПК;
- покращення інвестиційного клімату в аграрній сфері через застосування податкових пільг;
- впровадження інновацій та ресурсозберігаючих технологій;
- раціоналізація обсягів споживання на душу населення (приведення у відповідність до норм споживання);
- підвищення рівня життя населення через посилення соціального захисту та зростання оплати праці;
- впровадження системи моніторингу якості продовольства.

Література: 1. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>. 2. Сидоренко О. Продовольча безпека України неможлива без державного регулювання АПК. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/216-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-nemozhлива-bez-derzhavnogo-regulyuvannya-apk.html>. 3. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 551 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА БЕЗРОБІТНИХ

Гальцева Т.О., к. психол. н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

У зв'язку з економічною кризою кількість безробітних в Україні з кожним роком зростає, тому проблема психологічної підтримки безробітних є дуже актуальною. Після втрати роботи більшість безробітних знаходяться у стані розгубленості, втрати впевненості в собі, у пригніченому емоційному стані. Безробітні громадяни, що звертаються до служби зайнятості, потребують, в першу чергу, психологічної допомоги щодо зняття стресового стану та емоційної напруги. Тому для здійснення психологічної підтримки у службах зайнятості з безробітними бажано проводити семінари – тренінги з проблем міжособової комунікації, психологічної адаптації до нових умов життя, бесіди щодо психологічних аспектів працевлаштування, підвищення мотивації до пошуку роботи, індивідуальні психологічні консультації.

Дослідження показують, що не всі громадяни, що звертаються до служби зайнятості, дійсно бажають знайти роботу. Так, за даними Ю.О. Плюснина та Г.С. Пошевньова 25-30% складають люди, що дійсно шукають роботу; 30% складають жінки з маленькими дітьми, чоловіки середнього віку або люди передпенсійного віку, яких роботодавці не хочуть брати на роботу; 30-35% – люди, що займаються своїм бізнесом або домогосподарки, що хочуть отримувати офіційно статус безробітних для отримання пільг, матеріальної допомоги та стажу роботи; 3-5% – це «нахлібники» і «утриманці», що не бажають працювати, а хочуть отримувати державну матеріальну допомогу на протязі всього життя. Також є категорія безробітних, які працевлаштовуються на роботу тимчасово на визначений період (наприклад, сільхозроботи, роботи у котельнях), а потім стають у центрах зайнятості на облік. За нашим дослідженням, можна виділити ще і такі категорії безробітних як громадяни, які втратили інтерес до своєї професії і бажають отримати іншу професію за допомогою безкоштовних курсів, які проводяться у центрах зайнятості; є громадяни, які втратили роботу в наслідок тимчасового закриття підприємства, і вони не шукають нову роботу, а чекають, коли підприємства знову почнуть працювати. Таким чином, до половини безробітних насправді не шукають роботу, а потребують лише офіційного статусу безробітного. Серед безробітних громадян, що бажають отримати роботу, найбільш психологічно уразливими є ті, що тривалий час проробили на одному підприємстві або установі, мали стабільну заробітну плату і внаслідок скорочення або закриття

підприємств її втратили. Дуже часто знайти інше підприємство або установу немає можливості у тій місцевості, де вони проживають, і людина стає перед вибором або перекваліфікуватися і починати свою трудову кар'єру спочатку або їхати в іншу місцевість. Проблема посилюється віком безробітного: чим старше людина, тим складніше їй починати своє життя спочатку. Втрата свого соціального статусу впливає на зниження самооцінки, на розвиток депресивного стану безробітного. Такі люди часто потребують не лише психологічної допомоги, а й психотерапевтичного лікування.

Для здійснення професійної психологічної підтримки безробітних інспектори служб зайнятості повинні володіти психологічними знаннями, психологічними інструментами аналізу особистості безробітного та впливу на його поведінку. Основними напрямками роботи з психологічної підтримки є психологічна діагностика, психологічна консультація, психологічна просвіта.

Найбільш активною формою психологічної підтримки безробітних є тренінгові заняття. Метою таких занять є відновлення почуття власної гідності, підвищення ступеня самоконтролю і здатності до самостійного вирішення проблем, формування навичок саморегуляції, навчання умінням і навичкам ефективної поведінки на ринку праці. Робота у тренінгових групах дає можливість безробітним здійснювати обмін досвідом щодо пошуку роботи, сприяє взаємопідтримці.

У районних центрах зайнятості м. Дніпропетровська на протязі 2012-2013 рр. нами були проведені семінари-тренінги «Психологічна допомога безробітним», що склалися з чотирьох блоків:

1. Мотивація та постановка мети щодо працевлаштування.
2. Позитивне мислення – запорука успішного працевлаштування.
3. Саморегуляція емоційної сфери безробітного.
4. Психологічні особливості самопрезентації професійних та особистісних якостей.

В процесі тренінгових занять безробітні отримували психологічні знання щодо розуміння себе та інших людей, вчилися управляти своїм емоційним станом. Заняття сприяли підвищенню впевненість безробітних в собі, впливали на зміну ірраціональних переконань; формували установки на власні активні дії на ринку праці; сприяли підвищенню мотивації до працевлаштування; розвивали необхідні навички самопрезентації. Мотивація до працевлаштування – причини, що спонукають людину шукати роботу. Основним критерієм, за яким можна визначити наявність бажання працювати, є активний пошук роботи та готовність до навчання. В процесі тренінгових занять ми проводили опитування безробітних. Питання давали можливість виявити відношення людей до працевлаштування, кількість звернень до роботодавців на протязі тижня, місяця, на кого покладає відповідальність безробітний за своє працевлаштування на себе або

державу. З безробітними проводилися вправи, що активізують самомотивацію до пошуку роботи. У процесі дискусій виявляли основні мотиви працевлаштування. Безробітні вчилися діагностувати наявність у собі цих якостей та за допомогою психологічних вправ їх посилювати. Учасники тренінгу здійснили «екскурс» до витоків своєї успішності в минулому і виявляли досвід, який може бути корисним у даний період життя при здійсненні пошуку роботи.

Останній блок семінару-тренінгу був орієнтований на засвоєння безробітними засобів самопрезентації для ефективного проходження співбесіди з роботодавцями. Після проведених тренінгових занять інспекторами центрів зайнятості було проведено анкетування учасників семінару – тренінгу, щодо виявлення корисності отриманої інформації та наявності позитивних змін в емоційній та мотиваційній сферах безробітного. 98% опитаних відмітили важливість і необхідність таких занять, їх позитивний вплив на психічний стан безробітних. Кількість безробітних, що знайшли роботу після проведення семінарів – тренінгів, значно зросла.

З метою підвищення психологічної культури для інспекторів та керівників відділів служб зайнятості був проведений семінар – тренінг «Інструменти ефективної комунікації». Метою та задачами семінару-тренінгу були розвиток комунікативних навичок, які забезпечують ефективну психологічну взаємодію співробітників в організації; відпрацювання навичок розуміння себе та інших людей; вміння визначати тип співрозмовника по провідним каналам сприйняття; розвиток вміння керувати розмовою за своїм розсудом; оволодіння навичками ефективного слухання; вміння захищатися від маніпуляцій співрозмовника; розвиток вміння правильно сприймати, враховувати та реагувати на критику. Семінар-тренінг складався з 4 блоків:

1. Особистість як складна система.
2. Особливості ділового спілкування.
3. Прийоми ефективного спілкування.
4. Методи зняття емоційної напруги і швидкого самовідновлення.

Учасники семінару-тренінгу отримали психологічні знання з діагностики та корекції психологічних захистів людини, ознайомилися з особливостями спілкування зі складними людьми, оволоділи прийомами ефективного спілкування, мистецтвом грамотної відмови, технікою підтримки співрозмовника та технікою переведення агресії співрозмовника в конструктивне русло.

Література: 1. Плюсни Ю.М. Социальная психология безработного / Ю.М. Плюсни, Г.С. Пошевнев. – Новосибирск : ЦСА, 1997 – 84 с. 2. Панченко, А. Анализ поведенческой активности безработных [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Article/panch_analiz.php.

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

Гессен А.Є., ст. викладач
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

У даний час спостерігається істотне зростання ролі корпоративного сектора у підвищенні рівня відповідальності за соціальну і екологічну дію проектів, що фінансуються, а також відвертості і прозорості ділового співтовариства.

Для оцінки результативності компаній в області КСО та сталого розвитку були розроблені фондові індекси, такі як Dow Jones Sustainability Index (світовий індекс стійкості Доу-Джонса) і FTSE4GOOD (екологічний індекс).

У розвинених країнах стандарти екологічної і соціальної відповідальності міцно увійшли до ділової практики організацій, оскільки від їх інвестиційної політики залежить розвиток реального сектора економіки, його вплив на соціальний бік життя суспільства і навколишнє середовище, включаючи відповідальне фінансування, інвестиції в «зелені технології», підтримку малого та середнього підприємництва, впровадження міжнародних ініціатив в діяльність компаній (принципи відповідального інвестування ООН тощо).

Сьогоднішня світова практика КСО відображає усвідомлення бізнесом ідеї, яка розвивається, про те, що підвищення ефективності і конкурентоспроможності компаній нерозривно пов'язане з соціальним благополуччям і екологічною стабільністю територій ведення бізнесу.

Організації, охочі будувати бізнес стійким і конкурентоздатним в довгостроковій перспективі, розуміють, що дія їх діяльності на суспільство, в якому вони функціонують, і на навколишнє середовище, є головним показником їх загальної результативності і здатності працювати ефективно.

Оскільки і самі компанії стають перед викликами навколишнього середовища, які змінюється в контексті глобалізації і, особливо, при виході на зовнішні ринки. Вони все більше і більше усвідомлюють пряму економічну цінність, яку може їм надати корпоративна соціальна відповідальність.

Таким чином, КСО, подібно до управління якістю, слід розглядати як інвестиції, а не витрати. Вони можуть мати цільову фінансову, комерційну і соціальну вигоду в довгостроковій стратегії, знижуючи до мінімуму ризику, пов'язані з невизначеністю.

Сприйняття і реальність результативності організації в області соціальної відповідальності можуть впливати, крім іншого, на:

- конкурентні переваги;
- репутацію;
- здатність привертати і утримувати трудящих або членів, клієнтів, замовників або користувачів;

- підтримку морального стану, залученості і продуктивності працівників;
- погляди інвесторів, власників, донорів, спонсорів і фінансового співтовариства;
- взаємини з компаніями, урядами, засобами масової інформації, постачальниками, організаціями-аналогами, клієнтами і співтовариством, в якому функціонує організація.

Економічний ефект від впровадження корпоративної соціальної відповідальності може бути прямим і непрямим. Позитивні прямі результати можуть бути отримані від поліпшення виробничих умов, що приводить до більш злагодженої і продуктивної робочої сили, або від ефективного використання природних ресурсів. Непрямі ефекти виходять з уваги споживачів і інвесторів, які збільшують можливості на ринках, що росте. При цьому можливо і негативна дія на репутацію компанії в результаті критики практики ділових відносин, що може торкнутися основних активів компанії, її бренду та іміджу.

Бути соціально відповідальним означає не тільки виконувати законодавчі вимоги, але також і виходити за їх межі і більше вкладати капітал в людей, навколишнє середовище і відносини із зацікавленими сторонами.

Досвід показує, що інвестування в екологічно відповідальні технології і ділову практику, що виходить за межі законодавчих вимог, може внести істотний внесок до конкурентоспроможності компанії. Прикладом такого «виходу за межі» базових законодавчих зобов'язань в соціальній сфері є навчання, створення умов на робочих місцях. Відносини між працівниками і персоналом, що управляє, можуть також мати пряму дію на продуктивність праці через управління змінами і підвищення конкурентоспроможності через соціальний розвиток.

Література: 1. Сазонець І.Л. Корпоративне управління : навч. посіб. / І.Л. Сазонець, П.І. Сокурєнко. – Донецьк, Юго-Восток, 2008. – 372 с.
2. Сазонець І.Л. Корпоративне управління світовий досвід та механізми залучення інвестицій : навч. посіб. / І.Л. Сазонець. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 304 с.

ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Гулик Т.В., к.э.н., доцент
*Национальная металлургическая академия Украины,
Украина*

В настоящее время вопросы обеспечения экономического роста предприятий выходят на первый план. На него оказывает влияние общеэкономическая ситуация в мире и в государстве. Экономическая ситуация в государстве, кроме ряда прочих факторов, зависит от

способности соответствующих государственных органов обеспечить как экономическую безопасность государства, так и хозяйствующих субъектов. Процесс успешного функционирования и экономического развития украинских предприятий зависит от совершенствования их деятельности в области обеспечения экономической безопасности.

Экономическая безопасность – это универсальная категория, отражающая защищенность субъектов социально-экономических отношений на всех уровнях, начиная с государства и заканчивая каждым ее гражданином. Экономическая безопасность предприятия – это такое состояние корпоративных ресурсов (ресурсов капитала, персонала, информации и технологий, техники и оборудования, прав) и предпринимательских возможностей, при котором гарантируется эффективное их использование для стабильного функционирования и динамичного научно-технического и социального развития, предотвращения внутренних и внешних негативных воздействий (угроз). Содержание данного понятия включает систему средств, обеспечивающих конкурентостойкость и экономическую стабильность предприятия, а также способствуют повышению уровня благосостояния рабочих. Необходимость постоянного соблюдения экономической безопасности predetermined объективно существующей для каждого субъекта хозяйствования задачей обеспечения стабильности функционирования и достижения главных целей своей деятельности. Уровень экономической безопасности предприятия зависит от того, насколько эффективно ее руководство и специалисты (менеджеры) будут способны избежать возможных угроз и ликвидировать вредные последствия отдельных негативных составляющих внешней и внутренней среды.

Источниками негативных воздействий на экономическую безопасность могут быть:

- сознательные или бессознательные действия отдельных должностных лиц и субъектов (органов государственной власти, международных организаций, предприятий-конкурентов);

- совпадение объективных обстоятельств (состояние финансовой конъюнктуры на рынках данного предприятия, научные открытия и технологические разработки, форс-мажорные обстоятельства и т.п.). В зависимости от субъектного обусловленности негативные влияния на экономическую безопасность могут иметь объективный и субъективный характер:

- объективными считаются такие негативные влияния, которые возникают не по воле конкретного предприятия или его отдельных работников;

- субъективные влияния возникают вследствие неэффективной работы предприятия в целом или отдельных его работников (прежде всего руководителей и функциональных менеджеров).

Главная цель экономической безопасности предприятия – гарантия его стабильного и эффективного функционирования в данный момент времени и высокий потенциал развития в будущем. К функциональным целям экономической безопасности относятся:

- обеспечение высокой финансовой эффективности работы, финансовой устойчивости и независимости предприятия;
- обеспечение технологической независимости и достижения высокой конкурентоспособности технического потенциала того или иного субъекта хозяйствования;
- достижение высокой эффективности менеджмента, оптимальной и эффективной организационной структуры управления предприятием;
- достижение высокого уровня квалификации персонала и его интеллектуального потенциала, надлежащей эффективности корпоративных;
- минимизация разрушительного влияния результатов производственно-хозяйственной деятельности на состояние окружающей среды;
- качественная правовая защищенность всех аспектов деятельности предприятия;
- обеспечение защиты информационного поля, коммерческой тайны и достижения необходимого уровня информационного обеспечения работы всех подразделений предприятия и отделов организации;
- эффективная организация безопасности персонала предприятия, его капитала и имущества, а также коммерческих интересов.

Эффективность деятельности предприятий в рыночной экономике обуславливается во многом состоянием его финансов, что и приводит к необходимости рассмотрения проблем обеспечения финансовой безопасности предприятия. Даже при достаточно высокой доходности бизнеса недостаточное внимание к проблемам финансовой безопасности предприятия может привести к тому, что компания станет объектом враждебного поглощения.

Финансовая безопасность – это система финансовых потоков бюджетной и внебюджетной сферы, банковской сферы, фондового и валютного рынков, других денежных фондов, при которой все сегменты финансовой сферы достаточны в своих размерах, в определенных пропорциях сбалансированы и соразмерны между собой, максимально возможно защищены от внутренних и внешних неблагоприятных воздействий и способствуют устойчивому социально-экономическому развитию. Главное условие финансовой безопасности предприятия – способность противостоять существующим опасностям и угрозам, способным нанести финансовый ущерб предприятию, нежелательно изменить структуру капитала, принудительно ликвидировать предприятие.

В процессе оценки финансовой опасности предприятия сначала оцениваются угрозы экономической безопасности, имеющие политико-правовой характер. Они включают: внутренние негативные действия, внешние негативные воздействия, форс-мажорные обстоятельства.

Во время оценки текущего уровня обеспечения финансовой составляющей экономической безопасности анализируют:

- финансовую отчетность;
- результаты работы предприятия (платежеспособность, финансовую независимость, структуру и использование капитала и прибыли);
- конкурентное состояние предприятия на рынке (долю рынка, которой обладает предприятие, уровень применяемых технологий и менеджмента);
- рынок ценных бумаг (предприятия-операторы и инвесторы ценных бумаг, курс акций и листинг).

При оценке финансовой безопасности предприятия обращают внимание на снижение ликвидности, повышение кредиторской и дебиторской задолженности, снижение финансовой устойчивости. Индикаторами финансовой безопасности предприятия являются предельные значения коэффициента покрытия, коэффициента автономии, уровня финансового левериджа, коэффициента обеспеченности процентов к уплате, рентабельности активов, рентабельности собственного капитала, средневзвешенной стоимости капитала, показателя развития компании, показателей диверсификации, темпов роста прибыли, объема продаж, активов, соотношение оборачиваемости дебиторской и кредиторской задолженности.

Таким образом, обеспечение экономической безопасности является одной из приоритетных задач руководства предприятия. Однако, несовершенство рынка, законодательной базы и специфика функционирования украинской экономики еще более обостряют проблемы обеспечения финансовой безопасности и выделяют ее как важную составляющую в системе экономической безопасности предприятия.

КРИЗА СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВИ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Дарнопих Г.Ю., к.е.н., доцент

*Харківський національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
Україна*

Рівень суспільної довіри до держави як гаранта захисту прав громадян залежить від взаємодії позитивних і негативних чинників національного, історичного, культурного, соціально-економічного та правового характеру. Утвердження інституту довіри можливе лише в умовах дотримання відповідних правил і законів, що визначаються на державному рівні і слугують правовим підґрунтям безпеки людського розвитку. Сучасна криза довіри до державних і суспільних інститутів

пояснюється насамперед тим, що в країні відсутня послідовна політика, спрямована на всебічне забезпечення прав і свобод людини.

Аналіз сучасних соціологічних досліджень свідчить про те, що ситуація в Україні стосовно довіри до державних структур не змінюється у кращій бік і дедалі стає все більш загрозливою. Цьому сприяє сучасна поляризація політичних сил, посилення радикалізму з ключових питань, збереження корупції, яка охопила усі сфери суспільства, посилення злиття політики та бізнесу, концентрація влади і власності тощо. Провідні вчені навіть вважають, що поєднання зазначених тенденцій разом із зростанням невдоволення усім цим широким верств населення формують на майбутнє «вибухонебезпечну суміш» [1, с. 7]. Нажаль, це вже сьогодні частково підтверджують дані соціологічних опитувань. В державі, де за Конституцією діє принцип верховенства права, в якій функціонує потужний правовий механізм, кожний п'ятий громадянин переконаний в тому, що самосуд є єдиним способом здійснити правосуддя, а кожний третій – допускає самосуд як форму правосуддя [2 с. 6].

Разом – це понад половини населення країни.

На наш погляд, витoki і причини такого стану речей потрібно шукати у минулих та існуючих способах та формах просування України до інституціонального простору зразка правової, соціальної держави. Три головних системо утворюючих інституту суспільства – економіка, політика і право – в ході ринкових реформ зазнали перетворень неоднакового ступеня і не водночас. На сьогодні в самому пригніченому положенні залишається саме право.

Очікування демократичної частини суспільства стосовно ринкових перетворень були пов'язані насамперед із приданням інституціональній структурі українського соціуму таких соціальних якостей, як правовий характер, демократичність і ефективність державної влади; розвиненість, легітимність і захищеність приватної власності; різноманітність і зрілість структур громадянського суспільства; широта прав і свобод, надійність гарантій, що їх забезпечують.

І дійсно, процес соціальних перетворень почався з проголошення владою нових економічних і політичних прав громадян. Більшість цих прав сьогодні стали невід'ємними елементами інституціональної системи українського суспільства, наближаючи її (принаймні за формою) до західної. Це супроводжувалося також змінами у політичних інститутах (вибори на альтернативній основі, територіальна децентралізація управління, плюралізація ЗМІ, створення вільних асоціацій громадян тощо).

Разом з тим впровадження нових прав відбувалося переважно у неправовому соціальному просторі. І за роки реформ він настільки розширився, що для більшості людей став більш реальним, ніж правовий. Результати досліджень соціологів свідчать, що тільки 1,5% респондентів працездатного віку за останні 3-4 роки не стикалися з

порушенням своїх прав. Опитувані із трудовим стажем понад 25 років вказали, що в сучасних умовах їх законні права порушуються «частіше ніж до реформ» – 42%, «приблизно так само» – 26%, «рідше» – лише 5%. Респонденти вважають, що основними суб'єктами, що порушують права громадян, є влада різних рівнів (89%). Протидія їй з боку рядових українців в 3/4 випадках визнається марною і небезпечною, а ефективною буває не часто (3-14% випадків). В таких умовах чимало громадян використовують доступні неправові способи адаптації до нових умов. Причому 42% опитуваних вважають такі засоби більш ефективними, ніж правові, і лише 29% думають навпаки [3].

Цілком очевидно, що населення адаптується не тільки до появи нових прав і свобод, що передбачають зростання самостійності і незалежності. Водночас воно пристосовується і до неправового простору, який суттєво поширився за роки реформ і активно проникає в усі сфери суспільства, набуваючи все більш неприкритого характеру. Неправові дії – це важливий канал становлення нових соціальних нерівностей і протиріч, потужний бар'єр, що стає на шляху пристосування до нових умов одних індивідів і способів (зазвичай безпокаранний) нелегітимного просування інших. Суттєве збільшення масовості і усталеності неправових соціальних дій, по суті, означає їх перетворення у неправові практики, що надає ліберальним за формою правам принципово іншого соціального змісту. Спеціалісти зазначають, що широке розповсюдження і вкорінення таких практик стає однією з головних перешкод в реалізації як ліберального, так і соціал-демократичного сценаріїв розвитку суспільства взагалі [4, с. 7].

Становлення інституційної системи триває в умовах боротьби між різними політичними угрупованнями та економічними кланами й усередині владних структур (законодавчої та виконавчої влади, різних відомств між собою, а також угруповань та осіб). Найсумніше те, що боротьба точиться не за реалізацію загальнодержавних інтересів, а за поліпшення власного становища або в інтересах клану. Таким чином гальмується трансформація інституційної системи, а разом з нею – так необхідний процес гуманізації економіки та виробничого процесу, забезпечення економічної свободи громадян та гарантій рівних умов саморозвитку створенням «соціального ринку» (розширенням та активною, рівноправною участю в ринкових процесах всього працездатного населення). Натомість за необмеженої чиновницької монополії (давати дозвіл або забороняти відкривати власну справу) та неадекватних підприємництву економічних умов триває тотальне відчуження громадян від засобів виробництва, управління, організації та результатів праці, спричинюючи дестабілізацію суспільства, десоціалізацію особистості [5, с. 40].

Паралельно відбуваються інституціональні зміни у формальних і неформальних правилах, завдяки яким зацікавлені організації

намагаються досягти своєї мети шляхом реструктуризації системи трансакцій. Це спричиняє серйозні збитки структурам суспільства через послаблення бажання їх членів підтримувати традиційні соціально-економічні відносини та інституції. Суттєво підриває довіру до закону також усвідомлення безсилля держави перед злочинністю.

Результатом деформацій як в економічних відносинах, так і у свідомості людей є криміналізація господарської діяльності. У свою чергу корупція в економіці і криміналізація суспільних відносин зумовлюють тінізацію суспільної свідомості.

Література: 1. Геєць В.М. Вихід з кризи / В.М. Геєць, А.А. Гриценко // Економіка України. – 2013. – № 6. – С. 4-19. 2. Мельник Н. Фактор опасности / Н. Мельник // Зеркало недели. – 2012. – № 21. – 9 июня. 3. Права українців в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/news/92866-prava-ukraintsiv-v-ukraini.html>. 4. Заславская Т.И. Социальные механизмы трансформации неправовых практик / Т.И. Заславская, М.А. Шабанова // Общественные науки и современность. – 2001. – № 5. – С. 3-25. 5. Соціальна економіка : навч. посібник / кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Диба, В.І. Кириленко та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 196 с.

ВПЛИВ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Даценко В.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Фінансова безпека – складова економічної безпеки, яка характеризує стан захищеності життєво важливих (ключових) інтересів держави, регіонів, підприємницьких структур та громадян у фінансовій сфері від впливу широкого кола негативних чинників (загроз) [1].

Основними критеріями фінансової безпеки є достатність фінансових ресурсів, їх збалансованість та ліквідність, які уможливають нормальне існування та розвиток зазначених суб'єктів економічного життя.

Сутність фінансової безпеки з точки зору системного підходу полягає в збереженні та укріпленні міжсистемних зв'язків, забезпеченні існування та розвитку кожної підсистеми виходячи з інтересів фінансової системи в цілому.

Під фінансовою системою розуміється: сукупність сфер та форм фінансових відносин; сукупність фінансових агентів, які діють у межах країни.

Основними принципами мінімізації загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки є наступні:

- 1) формалізація загроз та інтересів;
- 2) наявність системи статистичних показників, які характеризують рівень загроз або рівень досягнення інтересів;

3) моніторинг кількісних характеристик загроз та інтересів фінансовій безпеці;

4) авторизація заходів щодо мінімізації загроз та забезпечення інтересів.

Одними з елементів фінансової системи, які можуть спричинити загрозу фінансовій безпеці держави являються суб'єкти небанківського фінансового сектору: довірчі товариства, кредитні спілки, ломбарди, лізингові та факторингові компанії, недержавні пенсійні фонди, які мають поки що дуже незначний вплив на економічний розвиток України. Їх сукупні активи складають близько 0,5% ВВП. Нагальна потреба в удосконаленні умов функціонування суб'єктів недержавної системи пенсійного забезпечення в Україні пов'язана з необхідністю поступово реформувати існуючу пенсійну систему і запровадити елементи накопичувальної. Однак, зараз в Україні за даними Національної комісії з регулювання ринку фінансових послуг фактично діє лише 47 недержавних пенсійних фондів. З них реально функціонують близько 22 [5].

Декілька фондів є відкритими організаціями. П'ятнадцять недержавних пенсійних фондів об'єднані в Асоціацію недержавних пенсійних фондів, створену в грудні 1996 року. Основна частина існуючих фондів зареєстрована у формі закритих акціонерних товариств, товариств з обмеженою та товариств з додатковою відповідальністю. Більшість фондів засновуються і управляються банками, професійними спілками та підприємствами.

Учасниками діючих фондів є майже 23 тисячі осіб, внески на користь яких до цих фондів складають від 1 до 10 відсотків прибутку підприємств-роботодавців. Розмір додаткової пенсії, яку спроможні виплачувати ці фонди, складає від 7 до 300 гривень на місяць.

Недержавні пенсійні фонди застосовують різноманітні схеми пенсійних виплат: одноразові виплати (біля 30% всіх угод); щорічні виплати (30% угод); ануїтети (40% угод) [6].

За даними Асоціації недержавних пенсійних фондів станом на кінець 2013 р. загальні активи таких фондів становили 22,8 млн. грн., а загальна сума одержаних протягом цього року пенсійних внесків склала біля 3 млн. грн. Крім пенсійних внесків джерелом росту активів фондів були доходи, отримані від інвестування раніше отриманих внесків. Активи недержавних пенсійних фондів складають лише 0,01% валового внутрішнього продукту України [6].

Внаслідок недостатнього розвитку вітчизняної фінансової системи можливості інвестування недержавними пенсійними фондами вільних коштів досить обмежені:

– облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Вони складають не більше 6% інвестиційного портфелю фондів;

– банківські депозити – 90% інвестиційного портфелю;

- інвестиції у нерухомість, переважно у житлові приміщення, та банківські метали – 4% інвестиційного портфелю;
- інші активи, включаючи акції підприємств, страхові поліси провідних українських та іноземних страхових компаній тощо.

Але ці можливості є суто теоретичними.

Відсутність диверсифікації вкладень недержавних пенсійних фондів спричиняє абсолютну залежність рівня їх доходів від рівня ставок банків по депозитах юридичних осіб.

Залишається невирішеною ще одна проблема: захист прав учасників недержавних пенсійних фондів. Щомісячний обсяг пенсійних виплат учасникам діючих фондів складає від 8 до 750 грн., у середньому ж – близько 40-50 грн. Деякі фонди взагалі ще не здійснювали пенсійних виплат своїм учасникам через встановлену ними умову накопичення пенсійних коштів до першої виплати не менше трьох років [6].

За умов активізації роботи пенсійних фондів і зростання рівня доходів громадян пенсійні виплати зростатимуть. Разом з тим, навряд чи вдасться обійтися без зникнення з ринку неконкурентоспроможних фондів. При цьому реальних механізмів ліквідації недержавних пенсійних фондів, захисту прав їх учасників та повернення їм коштів сьогодні не існує [2].

Ще одна проблема, ознаки якої очевидні вже тепер, це неадекватна організаційна форма значної частки недержавних пенсійних фондів. Переважну більшість нині діючих НПФ можна віднести до корпоративних. Для деяких з них існує можливість реорганізації відповідно до вимог Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Решта буде змушена реорганізуватись і розпочати діяльність в якості фінансового посередника відповідно до законодавства про фінансові послуги. Самий вірогідний шлях такої реорганізації – перетворення у довірчі товариства [3].

В будь якому випадку, більша частка недержавних пенсійних фондів найближчим часом змушена буде розпочати реорганізацію.

Для стабільності функціонування, спроможності виконання своїх зобов'язань перед своїми вкладниками, забезпечення належної керованості та гарантованості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів, недостатньо лише законодавства, що забезпечує діяльність недержавних пенсійних фондів.

Необхідно вдосконалювати фінансове і банківське законодавство. Терміново необхідним є створення сукупності законодавчих актів, які б охоплювали всі сектори ринкової економіки, сприяли упорядковуванню взаємовідносин між суб'єктами ринку на усіх фазах процесу відтворення [4].

Все це об'єктивно зумовлює здійснення активних дій щодо формування ефективного та дієвого механізму державного управління

ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечить ефективне функціонування національної економіки в цілому та фінансової сфери зокрема.

Література: 1. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – С.123-124. 2. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. №569-р // Урядовий кур'єр, 12 вересня 2012 року, №164. – С.15-16. 3. <http://intkonf.org>. 4. <http://economy.univ.kiev.ua>. 5. <http://zakon4.rada.gov.ua>. 6. <http://nfp.gov.ua>.

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Качула С.В., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Людський потенціал є основою розвитку суспільства. Нагальною в Україні є потреба формування ефективного фінансового механізму його розвитку. Дослідження свідчить, що у соціально-економічному середовищі України досі залишаються нерозв'язаними проблеми, що безпосередньо впливають на розробку й досягнення цілісного фінансового механізму, його інструментів та важелів розвитку людського потенціалу.

В умовах домінування соціальних цілей розвитку світової спільноти, підпорядкування економічної функції держави соціальній, в Україні відбуваються процеси забезпечення відтворення та зміцнення людського потенціалу у руслі загальноцивілізаційного поступу. Фінансування розвитку людського потенціалу здійснюється за допомогою бюджетного, податкового, благодійного, кредитного, страхових та інших фінансових механізмів.

Розвиток людського потенціалу має спиратися на потужну фінансову основу. У різних країнах світу податки забезпечують від 80 % до 95 % доходів бюджетів. Саме це дозволяє державі виконувати різні функції, провідна роль серед яких належить соціальній.

Інструментами податкового механізму виступають прямі податки на доходи і виплати, спрямовані на соціальну підтримку і захист населення, непрямі податки і рівень споживчих цін. В Україні спостерігаються такі протиріччя фінансового забезпечення розвитку людського потенціалу:

1) з'явилися нові форми власності, що знайшло відображення в збільшенні частки джерел самофінансування розвитку людського

потенціалу (наприклад, активізація підприємницької діяльності, рентні доходи);

2) заниження оцінки праці і поглиблення нерівності, значний рівень бідності знижують можливості домашніх господарств у самофінансуванні розвитку людського потенціалу;

3) скоротилися обсяги державної участі в процесі соціального захисту та соціального забезпечення населення.

Податки активно використовуються державою як ефективний інструмент соціальної політики. Через платежі до бюджету, що надалі виступають у вигляді бюджетних видатків на соціальну сферу, здійснюється вплив на рівень і динаміку заробітної плати працівників бюджетних установ і грошове забезпечення різних категорій населення. Податки, як фіскальні інструменти, значною мірою впливають на рівень розвитку людського потенціалу, адже сприяють виробленню достатньої кількості суспільних благ і забезпеченню засад життєдіяльності суспільства, впливають на явища і процеси, що значною мірою визначають умови та рівень людського розвитку. У цьому аспекті вагомими фінансовими інструментами-регуляторами виступають як прямі, так і непрямі податки.

Зміни співвідношення між прямими і непрямими податками відбувається у більшості західних країн, починаючи з ХХ століття, на користь прямих. Ці зміни зумовлені підпорядкуванням податкових систем принципу соціальної справедливості. Якщо непрямі податки носять регресивний характер (їх частка у доходах тим вища, чим нижчий рівень доходів), то прямі податки ставлять рівень оподаткування у безпосередню залежність від рівня доходів, отже є вбудованими стабілізаторами та важливим інструментом державного регулювання доходів платників, сукупного споживання, інвестицій та інших чинників та інструментів розвитку людського потенціалу.

В Україні у різні періоди співвідношення між прямим і непрямими податками коливалося на користь тих чи інших. Впродовж 1991-2005 рр. переважали прямі податки у надходженнях до зведеного бюджету та становили у середньому за період 47,2%, непрямі – 39,9%. У 2005-2009 р. вже переважали непрямі податки. Тільки надходження з ПДВ у 2010р склали близько 36,8% суми загальних податкових надходжень до бюджету. Водночас, відмічається тенденція до збільшення з 2010 р. частки прямих податків, що пов'язано з процесами реформування податкової системи та прийняття Податкового кодексу України.

Одним із основних податкових інструментів (методів) формування доходів бюджету України є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Цей податок є одним з основних у системі прямого оподаткування. Частка ПДФО у ВВП зростає з 2,90% ВВП у 1995 р. до 4,66% в 2011 р. (за цей самий період частка податку на прибуток з підприємств у ВВП зменшилася з 8,9 до 3,7%, а ПДВ – з 8,3 до 7,9%).

Про це свідчать і результати аналізу динаміки коефіцієнта еластичності податку, який із 2000 р. був меншим за одиницю лише в 2004 р. і в 2009-2010 рр.

Економічна ефективність податків та податкової системи полягає в тому, що вони не повинні гальмувати зростання ефективності виробництва. В контексті впливу на соціально-економічний розвиток вченими розглядаються ефекти впливу податків на ділову активність, пов'язану із зростанням продуктивності праці та активність, пов'язану із зростанням заощаджень. Відповідно, ділова активність в залежності від податкової системи знаходиться під впливом так званих «ефекту заміщення» та «ефекту доходу».

«Ефект заміщення» – це реакція фізичних осіб на скорочення доходу в результаті оподаткування, яка полягає у намаганні більше витратити часу на відпочинок (для тих, хто отримує дохід від праці) та менше заощаджувати (для тих, хто отримує дохід від інших джерел). «Ефект доходу» - реакція фізичних осіб на скорочення доходу в результаті оподаткування, що проявляється у намаганні витратити більше часу на працю. Одночасно вважається, що групи населення із невисокими доходами витрачають всі свої кошти на споживання, а групи із високими доходами мають можливість заощаджувати та інвестувати, у тому числі й у розвиток людського потенціалу. Тому необхідним є стимулювання економічної активності груп населення з високим рівнем доходів.

За низької середньої заробітної плати основне податкове навантаження лягає на незаможні верстви населення, оподаткування відбувається за рахунок доходів, спрямованих на споживання. Теоретично це повинно сприяти прояву «ефекту доходу», але враховуючи, що мінімальна заробітна плата знаходиться на рівні прожиткового мінімуму, то навряд чи працівник здатний відпрацювати ще половину робочого дня для того, що б отримати дохід після оподаткування на рівні прожиткового мінімуму, а тому це може сприяти або «ефекту заміщення» або формування тіньового ринку праці.

З огляду на те, що найвагомішу частку надходжень до державного та місцевих бюджетів складають податки, вагомих дестимулюючим чинником розвитку людського потенціалу в Україні є «тіньовий» сектор економіки. У цьому аспекті саме непрямі податки, як фіскальні інструменти вилучення доходів при реалізації продукції високорентабельних галузей, мають сприяти його мінімізації. Частка непрямих податків у зведеному бюджеті України у 2005 р. становила 49,9 %, у 2006 р. – 52,8 %, у 2007 р. – 49,6 %, у 2008 р. – 40,8 %, у 2009р. – 42,3%, у 2010 р. – 42,7%, у 2011 р. – 46 %.

Непрямі податки, які є надбавкою до ціни певних товарів, опосередковано впливають на рівень добробуту населення країни. Водночас, завдяки вагомій частці непрямих податків у зведеному бюджеті України стає можливим здійснювати безперебійне

фінансування соціальної сфери, зокрема галузей науки, освіти, охорони здоров'я, культури (як базових галузей розвитку людського потенціалу), здійснення соціальних виплат та забезпечення інших гарантій. Таким чином, вилучаючи у громадян частину створеного ВВП, держава повертає блага та послуги незалежно від вилученої частки у формі освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення та інших.

Це насамперед встановлення в Україні системи ставок оподаткування та рівня неоподаткованого мінімуму, які забезпечували б виконання податком його регулюючої функції, сприяли розвитку людського потенціалу, що на сьогодні носить суперечливий характер.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ – СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Семенова Л.Ю., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У процесі праці люди вступають у певні соціальні відносини. Соціальна взаємодія у сфері праці – це форма соціальних зв'язків, яка реалізується під час обміну діяльністю та взаємодії людей. Включення терміну «соціально-трудова відносина» в систему понять та категорій економіки праці зумовлено: по-перше, розвитком наукових і прикладних уявлень про роль людей у розвитку економіки; по-друге, фактором щодо вирішення важливих завдань соціально-економічної реформи в Україні (зокрема, стабілізація соціально-економічного і політичного стану в країні, становлення і розвиток виробництва технологічного рівня, значне зниження інфляції й підвищення життєвого рівня населення), яке можливе на основі співробітництва всіх сил суспільства у проведенні узгодженої політики у сфері соціально-трудова відносин та формуванні ефективної системи захисту інтересів усіх учасників соціально-трудова відносин; по-третє, становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки в країні, забезпечення її нормального функціонування можливі за умов інтеграції з світовим господарством [1, с. 20-21].

Праця як визначальне економічне явище, як основа життя та розвитку суспільства привертала і привертає увагу багатьох науковців. До кінця XIX ст. проблеми економіки праці та соціально-трудова відносин досліджувалися не тільки економістами а й філософами, письменниками, громадськими діячами в межах економічної науки, серед яких: Г. Сковорода, І. Вернадський, В. Вернадський, І. Франко, С. Подолинський, М. Туган-Барановський та інші. Українські вчені

зробили суттєвий внесок у розвиток науки соціально-трудового напрямку. Однак рівень наукових досліджень того часу не передбачав можливості конкретної соціально-трудової спеціалізації вчених. Така можливість виникла лише в ХХ ст. і знаменувала народження економіки праці як самостійної науки [2, с. 41].

Відповідно до Конституції України, Кодексу законів про працю України, Законів України «Про зайнятість населення», «Про колективні договори та угоди» та інших нормативно-правових актів, держава здійснює комплекс заходів, які охоплюють різні сфери розвитку суспільства, зокрема, сферу праці та соціально-трудових відносин, проблеми зайнятості та регулювання ринку праці, соціальну сферу та інші. У щорічному Посланні Президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 р.» наголошено, що ризики економічної нестабільності, вплив світової економічної депресії та депресивність розвитку економіки України обумовлюють специфічні виклики для соціальної сфери. Завдяки стабілізаційним тенденціям у 2012 р. загальна ситуація на ринку праці дещо поліпшилось. Рівень зайнятості населення зріс із 59,2% до 59,7%. Чисельність безробітних скоротилася за 2012 р. порівняно з 2011 р. на 75,5 тис. осіб і становила 1657,2 тис. осіб. Водночас ринок праці зберігає низку суттєвих системних вад, які перешкоджають ефективному поширенню позитивних соціальних ефектів економічного розвитку серед яких [3]:

- 1) неефективна структура зайнятості. У структурі зайнятості населення України значною є частка представників найпростіших професій (24,4% у 2012 р.) натомість частка фахівців і професіоналів у структурі зайнятих залишається низькою (відповідно 14,8% та 11,2%);
- 2) збереження значної частки неефективних робочих місць;
- 3) збереження неформальної зайнятості, переважно у сільському господарстві (64,8%);
- 4) поширення нестандартних форм зайнятості;
- 5) неузгодженість розвитку ринку праці з ринком освітніх послуг;
- 6) слабка мотивація до підвищення кваліфікації кадрів.

Закон України «Про зайнятість населення» визначає основні напрями державної політики у сфері зайнятості населення: створення умов для розвитку економіки та сприяння створенню нових робочих місць; задоволення попиту пріоритетних галузей економіки у високо кваліфікованих працівниках; посилення мотивації до легальної і продуктивної праці; активізація підприємницької ініціативи і само зайнятості населення; удосконалення системи професійного навчання з урахуванням інтересів особистості, потреб економіки і ринку праці; збалансування попиту і пропозиції щодо обсягу та рівня кваліфікації робочої сили на ринку праці шляхом прогнозування потреб економіки; заохочення роботодавців, які зберігають діючі та створюють нові робочі місця для неконкурентоспроможних професій [4].

Література: 1. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. посіб. / Є.П. Качан, О.П. Дяків, В.М. Островерхов та ін.; за ред. Є.П. Качана. – К.: Знання, 2008. – 407 с. 2. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник [А.М. Колот, О.А.Грیشнова, О.О.Герасименко та ін.] ; за наук. ред. д.е.н., проф. А.М.Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с. 3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 р. : Щорічне Послання Президента України до Верховної ради України. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1192>. 4. Про зайнятість населення : Закон України – [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17/conv>.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Серьогін С.С., к. держ. упр.
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Корупція в сучасному світі розглядається як негативне явище у сфері політики й державного управління, як деструктивний чинник громадського життя, який багато в чому визначає стан національної безпеки будь-якої держави, як перешкода розвитку реальної демократії й зростанню добробуту населення. Корупція має низку причин для свого виникнення й поширення в політичній, економічній, культурно-духовній, соціально-структурній організації суспільства. Але переважна більшість її наслідків відчувається в реальному соціальному житті, позначаються на його рівні, ступені захищеності громадян, забезпеченості їх прав і свобод.

У найбільш загальному значенні корупція – це соціальне явище, що несе в собі загрозу суспільству й державі, пов'язане з незаконним використанням владних повноважень або посадових можливостей (прав, компетенцій і т.п.) у корисливих цілях. Воно виявляється в декількох основних типах:

– як соціальні відхилення від загальноприйнятих етичних і правових норм посадової поведінки публічної особи з метою одержання нею незаконних соціальних і економічних благ або переваг (це можна вважати соціально-інституціональною особливістю й основою корупції);

– пряме, усвідомлене, цілеспрямоване порушення закону публічною особою з використанням свого посадового статусу для незаконного придбання особистих матеріальних і нематеріальних вигід, а також дії або бездіяльності особи, яка виконує владні повноваження на користь інших зацікавлених осіб, готових надати їй за це певні вигоди й переваги;

– квазіінституційний порядок відносин влади, заснований на

підкупі й продажності публічних осіб, що починає замінювати інституціональні норми, установлені законом.

Термін «корупція» в політичному лексиконі означає «підкуп» і «продажність» службових осіб, охоплюючи тим самим два взаємопов'язаних аспекти однієї із форм відчуження «слуг народу» від самого народу.

У 1995-2010 рр. протидія проявам зловживання владним становищем посадових осіб здійснювалася на основі Закону України «Про боротьбу з корупцією» [1]. Чинний Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» [2] разом із ще одним Законом – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [3] – остаточно прийнято Верховною Радою України 7 квітня 2011 року. Набрали чинності ці два закони з 1 липня 2011 року, окрім статей 11 і 12 першого з названих законів, які вступили в дію з 1 січня 2012 р.

Усього з питань протидії корупції в нашій країні прийнято понад 70 нормативних документів, зокрема 12 законів, з яких 2 не набрали чинності, та 12 постанов Уряду (з них одна втратила чинність). Однак аналіз виконання цих документів свідчить, що всі вони не дозволили досягти кінцевої мети – подолання корупції.

Крім того, Україна підписала ряд міжнародних договорів та співробітничала з цього питання з різними недержавними структурами. Аналіз міжнародно-правових документів також свідчить про існування різних підходів розуміння корупції. Так, у Резолюції «Практичні заходи боротьби з корупцією», розповсюдженій на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинності (Гавана, 1990 р.), корупція визначається як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності». Інший документ ООН (Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією) формулює поняття корупції як «зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях».

Корупційне правопорушення завжди є умисним діянням, тобто не може бути вчинене з необережності, вчиняється особою, яка наділена владними повноваженнями. За корупційні дії законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

У правовому відношенні корупція становить сукупність різних за характером і ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь, інших правопорушень (кримінальних, цивільно-правових, адміністративних, дисциплінарних), а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов'язаних із вчиненням цих діянь.

Якщо підсумувати все раніше зазначене, можна стверджувати, що корупційні діяння мають такі види: зловживання владою або посадовими повноваженнями; перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб; розкрадання державного, колективного, приватного майна з використанням посадового становища; незаконне одержання матеріальних або інших благ, пільг та інших переваг; одержання кредитів, позик, допомоги, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням пільг чи переваг, непередбачених законодавством або на які особа не має права; хабарництво; здійснення безпосередньо та через посередників або підставних осіб підприємницької діяльності з використанням влади чи посадових повноважень, а також пов'язаних з ними можливостей; сприяння з використанням посадового становища фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних чи інших благ, пільг та переваг; неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення; використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова в наданні відповідної інформації, несвоєчасне її надання або надання недостовірної чи неповної службової інформації; надання необґрунтованих переваг фізичним або юридичним особам шляхом підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи управлінських рішень; протегування з корисливих або інших особистих інтересів у призначенні на посаду особи, яка за діловими і професійними якостями не має переваг перед іншими кандидатами.

Корупційний простір у цей час представлений практично всіма сферами державно-громадянських відносин з найбільшою концентрацією корупції у вищих органах державної влади й досить активною участю в ній владних структур регіонального і місцевого рівня, а також органів місцевого самоврядування. Надзвичайна поширеність корупції вказує на «епідемічний» характер цього виду соціальної патології на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Література: 1. Про боротьбу з корупцією :Закон України [втратив чинність] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1995. – № 34. – Ст. 266. 2. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 40. – Ст. 404. 3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 41. – Ст. 41.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тичина О.Л., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Сьогодні світова економіка продовжує повільно відновлюватись після найсерйознішої економічної кризи від часів повоєнного періоду (Другої світової війни). Криза суттєво змінила глобальну економіку і підкреслила важливість ролі, яку відіграють у глобальній економіці нові ринки та країни, що розвиваються. Якщо передові економіки шукають способи пришвидшити своє економічне зростання, то країни, що розвиваються, стають важливою рушійною силою у відновленні глобальної економіки. У результаті відносини між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, вийшли на новий рівень, а країни, що розвиваються, укріпили зв'язки між собою. На цьому фоні минулого 2013 р. ми стали свідками певного зростання рівня довіри на глобальних ринках, тому відновлення економіки сьогодні здається більш вірогідним, ніж це було рік тому [6].

У всьому світі безробіття (або загроза безробіття) залишається основною проблемою довгострокового та сталого розвитку. Останні роки вказують на те, що значення соціального сталого розвитку як важливої складової довгострокового розвитку применшувалося.

Проблема економічної безпеки України впродовж багатьох років є надзвичайно важливою з точки зору забезпечення стійкого та збалансованого розвитку країни в довгостроковій перспективі. Динамічна зміна умов функціонування сучасної економіки, здатність до забезпечення безпеки від дії внутрішніх і зовнішніх загроз визначає рівень конкурентоспроможності країни та динаміку соціально-економічного розвитку. В свою чергу, забезпечення інтересів країни базується на стійкому розвитку регіонів, коли реалізація цілей і завдань у сфері регіональної політики відображає формування можливостей системи цілеспрямованих дій на загрози регіонального рівня. Крім того, для України більш нагальними залишаються внутрішні виклики національній безпеці, зокрема неефективність державної влади та стримування її кадрового оновлення, викривлення демократичних процедур, неспроможність держави виконувати свої функції, особливо в сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, що сприяє зростанню недовіри до держави з боку суспільства. Оцінка рівня та впливу загроз життєво важливим інтересам України зумовило необхідність оновлення стратегії національної безпеки, визначення стратегічних пріоритетів і вдосконалення механізмів їх реалізації [1].

В цьому контексті потребують нових підходів положення чинної Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р., що також не повною мірою відповідають новітнім викликам, не враховують зростаючу відмінність у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, наслідки викликів, потенціал сучасних механізмів та інструментів подолання регіональних диспропорцій, не визначають довгострокові тенденції розвитку регіонів до 2020 р. [2].

Економічна безпека регіону – здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання [3].

Вже понад 30 років Всесвітній економічний форум (ВЕФ) вивчає і порівнює конкурентоспроможності країн світу. З 2005 р. ВЕФ використовує Індекс глобальної конкурентоспроможності. З 2008 р. за методологією ВЕФ розраховується Індекс конкурентоспроможності регіонів України. Він враховує складність економічних процесів і складається з більше ніж 110 показників, згрупованих у 12 складових, кожна з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності. Приклад такого моніторингу наведений у табл. 1.

Таблиця 1

Оцінка Дніпропетровського регіону України за індексом конкурентоспроможності в цілому і за його окремими складовими у 2013 р. [6]

Зміст індексу та його складових	Рейтинг з 27	Бал	Середнє по регіонах	Найкращий регіон
Індекс конкурентоспроможності регіонів	5	4,15	4,01	4,40
Базові вимоги	16	4,41	4,42	4,63
Інституції	23	3,70	3,83	4,00
Інфраструктура	7	4,11	3,90	5,13
Макроекономічне середовище	1	4,20	4,20	4,20
Охорона здоров'я та початкова освіта	26	5,60	5,75	5,97
Підсилювачі ефективності	3	4,01	3,79	4,36
Вища освіта та професійна підготовка	5	4,88	4,55	5,28
Ефективність ринку товарів	17	4,09	4,12	4,28
Ефективність ринку праці	16	4,06	4,63	4,80
Рівень розвитку фінансового ринку	6	4,19	4,12	4,63
Технологічна готовність	5	3,18	3,11	4,38
Розмір ринку	2	3,13	2,21	3,73
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	3	3,76	3,50	3,91
Рівень розвитку бізнесу	3	4,13	3,96	4,25
Інновації	3	3,40	3,04	3,60

На сьогодні національній економічній безпеці загрожує не вирішеність наступних проблем [1]: - залежність внутрішнього ринку від зовнішньоекономічної кон'юнктури;

- недостатня ефективність використання матеріальних ресурсів;

- наявні валютні ризики, неефективне використання коштів Державного і місцевих бюджетів;

- недосконалість законодавства для прискорення розвитку національної економіки на інноваційних засадах;

- надмірний вплив іноземного капіталу на розвиток окремих стратегічно важливих галузей національної економіки.

Функцію управління економічною безпекою з боку держави визначає регулювання, що розглядається як цілеспрямований вплив органів влади на основні економічні параметри для досягнення балансу – стійкого розвитку економіки й інтересів суб'єктів господарювання та суспільства. Найбільш значимим є підвищення ефективності господарської діяльності всіх суб'єктів господарювання. Підвищення ефективності господарської діяльності є підціллю різних складових стратегії економічної безпеки (промислової, агропромислової, інвестиційної політики) та наслідком реалізації інших (розвитку ринкової, промислової інфраструктури тощо), але в той же час воно впливає на успішне втілення більшості складових стратегії економічної безпеки.

Література: 1. Указ Президента України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 р. «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>. 2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>. 3. Концепція економічної безпеки України / Ін-т економічного прогнозування, кер. проекту Геєць В. М. – К.: Логос, 1999. – 56 с. 4. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян – К., 1999. – 462 с. 5. Гук Н.А. Теоретичні підходи до управління економічною безпекою регіонів / Н.А. Гук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_4/278_Guk_19_4.pdf. 6. Оцінювання конкурентоспроможності регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.competitiveukraine.org/upload/reports/rozdil5_ukr.pdf.

ПРОФЕСІЙНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Шпекторенко І.В., д. н. держ. упр., професор
*ДРІДУ НАДУ при Президентові України,
Україна*

Професійну працездатність персоналу можна розглядати у вузькому значенні як сукупність ціннісно-орієнтаційних якостей персоналу (як внутрішню готовність індивіда до здійснення певної

професійної діяльності), а у широкому – як сукупність ціннісно-орієнтаційних якостей у поєднанні з компетентнісними якостями. Це – якість, відповідність особи обґрунтованим вимогам до особистісних та професійно-кваліфікаційних якостей, адекватності фізіологічних та психологічних навантажень і працездатного потенціалу кадрів (суб'єктивних факторів), розробки та розвитку розвиваючих засобів та механізмів впливу на професійний розвиток кадрів (об'єктивні фактори). Якості індивіда формуються під впливом його природних (тобто суб'єктивних) властивостей (фізіологічний стан організму, особливості вищої нервової діяльності, пам'ять, емоції, відчуття, звички, сприйняття), а також соціальних, професійних, культурних, академічних та інших факторів (здобута освіта, життєвий досвід та професійна діяльність, оточення, коло спілкування), які стосовно суб'єкта виступають об'єктивними факторами. Будь-яка особистість характеризується загальними якостями (інтелект, розум, працездатність, спостережливість, організованість, комунікативність); специфічними властивостями (спроможність до того чи іншого виду професійної діяльності); підготовленістю до певного виду діяльності (сукупність знань, умінь, навичок); певним складом характеру; біологічними особливостями (темпераментом); спрямованістю (сукупністю інтересів, прагнень, переконань) [4, с. 306]. Мета визначення професійної працездатності персоналу в усіх сферах професійної діяльності людини – раціональний відбір, добір, розстановка кадрів, використання та розробка адекватних заходів для професійного розвитку кадрів з обов'язковим урахуванням його загальних та специфічних якостей, які в цілому відображають сформованість ціннісно-орієнтаційних та компетентнісних характеристик кадрів.

Такий підхід до визначення професійної придатності персоналу вказує на необхідність удосконалення засобів психодіагностики кандидатів під час добору на державну службу, оскільки набуті суб'єктивні та соціальні фактори допрофесійного етапу формування майбутнього управлінця накладають значний відбиток на якість подальшого процесу його професіоналізації. Крім психологічного професійного добору, науковці вказують на важливість медичного, фізіологічного та педагогічного добору [3, с. 5], доцільність, зміст та спрямованість якого визначаються вимогами професії. До основних умов ефективною працездатності відносять: гігієну праці, «гігієну спілкування» (очевидно, професійну культуру, поведінку), психологію самоменеджменту, особистісну гігієну та ін. [6], що також вказує на необхідність виділення об'єктивних та суб'єктивних факторів формування не лише професійної працездатності, а й професіоналізму персоналу в цілому. До цього переліку слід додати й інші компоненти ціннісно-орієнтаційних та компетентнісних якостей. До перших, ціннісно-орієнтаційних якостей, перелік яких надає нам вузьке розуміння професійної працездатності, варто додати професійну

придатність, професійну спрямованість особи, професійні наміри, професійний поклик, професійні інтереси особи, професійні очікування та індивідуальні умови формування професійної задоволеності. З урахуванням компетентнісних якостей, а саме: здатностей та здібностей, професійно важливих якостей, професійної навчаємості (або здібності до професійного навчання, самоосвіти), професійної компетентності та професійного досвіду, ми отримуємо широке розуміння поняття «професійна працездатність».

Як зазначає Б. Сербиновський, «система цілей для управління персоналом повинна враховувати, по-перше, потреби робітників, а по-друге, цілі адміністрації з використання персоналу і умови трудової діяльності. Необхідно подолати суперечливість інтересів суб'єкта та об'єкта управління, управляти в умовах компромісу інтересів» [5, с. 12]. Місія організації має безпосередній вплив на умови формування розвитку професійної працездатності її співробітників як безперервного процесу, задаючи основні параметри професійного середовища організації, в якому відбувається професійний розвиток кадрів. У цьому контексті місія організації – це не тільки коротко сформульоване ставлення і вимоги до персоналу як результат роботи кадрових служб, які забезпечують організацію найманими робітниками. Це перелік засобів і механізмів, мета яких – сприяння процесу їхньої індивідуальної професіоналізації. Наприклад, місія організації може бути сформульована так: ефективність праці, кваліфікованість, активність, винахідливість, підприємливість, старанність і працездатність, мобільність, лояльність стосовно організації, її цілей і завдань, але конструктивна критика стосовно керівництва і способу виробництва як основа вдосконалення організації, її виживання й розвитку [5, с. 87]. Отже, у наведеній цитаті доводиться, що формування професійної працездатності персоналу перебуває на перетині взаємодії професійного середовища організації та комплексів ціннісно-орієнтаційних та компетентнісних якостей. Формування останніх, зауважимо, також перебуває у діалектичному розвитку. Недостатній рівень сформованості професійної працездатності персоналу створює загрози його професійній деформації, що може виникнути через фізичну та психічну втому, нудьгу і монотонність, рутинність праці (об'єктивні фактори), а отже, негативно відбитися на сформованості внутрішньої ціннісно-орієнтаційної та компетентнісної невідповідності людини до професії, відсутність мотивуючої, адаптуючої, оцінної, навчальної, виховної, активізуючої функцій професійного середовища. До змісту службової характеристики, яка є елементом атестаційного провадження в державній службі, С. Ківалов та Л. Біла пропонують вносити й особисті якості: працездатність, комунікабельність, уміння керувати підлеглими, уміння встановлювати взаємовідносини з колегами, творчий підхід до справи, принциповість, послідовність у роботі,

самокритичність [1, с. 211]. Традиційними є дослідження динаміки працездатності та втоми персоналу. Найчастіше зустрічається визначення втоми як тимчасового зниження працездатності (суб'єктивного фактора) під впливом навантаження (об'єктивний фактор). При цьому принципово різними є фізична та розумова втома, втома гостра й хронічна [2, с. 266]. Отже, професійна деформація працівника означає неспівпадіння об'єктивних факторів, які вказують на потреби та можливості професійного середовища організації у процесі формування професійної працездатності та професіоналізації кадрів в цілому, з суб'єктивними потребами та можливостями працівника у процесі формування не лише його професійної працездатності, а й професіоналізму, професійної мобільності.

Таким чином, професійна працездатність персоналу зумовлена впливом на неї професійного середовища організації, сформованості комплексів ціннісно-орієнтаційних та компетентнісних якостей кадрів.

Література: 1. Ківалов С.В. Державна служба в Україні : підручник / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла / МОН України; Одес. нац. юр. акад. – О. : Юрид. літ., 2003. – 368 с. 2. Моргунов Е.Б. Управление персоналом: Исследование, оценка, обучение / Е.Б. Моргунов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Упр. персоналом, 2005. – 550 с. 3. Пластун В.В. Професіограми посад державних службовців / В.В. Пластун. – Донецьк : ЦППК, 2002. – 28 с. 4. Самыгин С.И. Основы управления персоналом / С.И. Самыгин, М.С. Зайналабидов, З.Г. Макиев. – Ростов н/Д. : Феникс, 2001. – 480 с. 5. Сербиновский Б.Ю. Управление персоналом : учебник / Б.Ю. Сербиновский. – М. : Дашков и К, 2007. – 464 с. 6. Шишова І.О. Шляхи оптимізації культури здоров'я державних службовців : метод. рекомендації на допомогу керівникам і працівникам органів держ. виконав. влади та органів місц. самоврядування / І.О. Шишова. – Кіровоград : ЦППК працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. підприємств, установ та організацій Кіровоградська обл. держ. адмін., 2007. – 80 с.

ОБОВ'ЯЗКОВА НАКОПИЧУВАЛЬНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ЯК ДОДАТКОВА ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Шумейко О.М., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Проблема реформування пенсійної системи та вдосконалення діяльності Пенсійного фонду України є однією з найгостріших на сьогоднішній день в державі. В Україні, на сучасному етапі її розвитку, склалася досить непроста ситуація з функціонуванням вітчизняної пенсійної системи. Уряд країни і всі державні фінансові інститути у сфері пенсійного забезпечення, вже на протязі тривалого періоду, піддаються ризикам невиконання своїх зобов'язань перед

громадянами пенсійного віку. Пролонгована фінансова криза тільки поглибила існуючі проблеми пенсійного забезпечення громадян і показала, що діюча солідарна пенсійна система самостійно не в змозі їх вирішити. Зростаюче фінансове навантаження на солідарний рівень національної пенсійної системи змусило уряд проводити невідкладну та резонансну пенсійну реформу.

Одним із ключових завдань її реалізації виступає запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування, яка формує другий рівень української пенсійної системи. Оцінка фінансового стану першого рівня вітчизняної пенсійної моделі, прояви демографічних, соціальних, економічних факторів в країні ще раз підтверджують висновки більшості вітчизняних вчених та фінансистів про необхідність запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в найближчій перспективі.

Накопичувальна система повинна сприяти диверсифікації джерел отримання доходів громадянами пенсійного віку, підвищення їх рівня життя до загальноєвропейських стандартів. Запровадження другого рівня пенсійної системи в Україні дасть можливість зменшити довгострокові видатки бюджету на пенсійну систему, потребуватиме від ринків капіталу коригування та розробки нових продуктів, в які можуть інвестувати свої активи пенсійні фонди. Очікується, що ці продукти повинні стимулювати економічний розвиток в країні. Економічний розвиток повинен дати можливість населенню отримувати вищі зарплати. Більш високі зарплати мають дати два позитивних імпульси першому рівню, а згодом – більші пенсії, оскільки пенсійні виплати на першому рівні розраховуються на основі середньої зарплати працівників за період їх трудової діяльності, а збільшені внески до першого рівня дали б уряду можливість подальшого збільшення мінімальної пенсії, що на даний час виплачується значній частині пенсіонерів. Практичне використання другого рівня пенсійної системи в нашій державі, як вважають більшість науковців, передбачає виконання низки організаційних і фінансово-економічних умов. До організаційних відносять:

- прийняття повного пакету необхідних законодавчих документів;
- повне впровадження системи персоніфікованого обліку та створення системи автоматизованого звітування;
- створення програмно-технічного комплексу для системи збирання страхових внесків;
- проведення тендерів та укладання договорів з компаніями з управління активами, зберігачем та аудитором накопичувального пенсійного фонду;
- призначення членів Ради накопичувального фонду тощо.

До фінансово-економічних умов відносять:

- зростання ВВП протягом двох останніх років не менш ніж на 2%;
- підвищення заробітної плати для учасників накопичувальних пенсійних програм;
- збалансованість бюджету Пенсійного фонду;

- забезпечення виплати пенсій у солідарній системі в розмірі не нижче прожиткового мінімуму;
- набуття досвіду роботи системи недержавного пенсійного забезпечення;
- забезпечення фінансування з державного бюджету втраченої частини страхових внесків.

Важливою особливістю функціонування накопичувальної пенсійної системи має стати визначення співвідношення між роботодавцями і їх працівниками щодо сплати страхових пенсійних внесків. Тенденції повинні складатися в напрямі збільшення частки страхових внесків для працівників і, відповідно, – зменшення фінансового навантаження на підприємства, організації і установи. При цьому збільшення розмірів страхових внесків для учасників накопичувальних пенсійних програм повинно здійснюватися за рахунок підвищення рівня заробітної плати для них з боку роботодавців. Учасниками накопичувальної пенсійної системи, відповідно до діючого законодавства, повинні бути працездатні громадяни, яким на момент запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи виповнилося 35 років і молодші. Розміри страхових пенсійних внесків передбачається встановити на рівні 2% бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в перший рік запровадження другого рівня, із щорічним збільшенням на 1%, до досягнення загальної суми внесків 7% і подальшої сплати у зазначеному розмірі. Враховуючи такі особливості зі сплати страхових пенсійних внесків до накопичувального фонду, перехідний період буде тривати близько шести-семи років.

При функціонуванні другого рівня національної пенсійної системи важливе значення має його адміністрування і управління пенсійними активами. На початковому етапі функції адміністрування будуть покладені на Пенсійний фонд України, який буде збирати пенсійні кошти, вести систему єдиних пенсійних рахунків.

Для покращення адміністрування пенсійної системи з 1 січня 2011 року в Україні було запроваджено єдиний соціальний внесок. Його запровадження підвищує роль Пенсійного фонду України в системі державного соціального страхування.

Дана фінансова установа в сучасних умовах реєструє платників, приймає звітність та контролює своєчасність сплати внесків, проводить перевірки. Це означає, що всі учасники державного соціального страхування, відтепер взаємодіятимуть з нарахування і сплати внесків тільки з одним державним органом у країні – Пенсійним фондом.

На сучасному етапі розвитку країни дуже багато залежить від роз'яснювальної роботи серед населення. Кожен громадянин, незважаючи на свій вік, фах, освіту, посаду, має нарешті зрозуміти, що пенсійні виплати залежать тільки від нього самого. Скільки коштів заощадить людина за свій вік – саме стільки і буде мати на старість. Від її власних внесків буде залежати і її забезпечення у поважному віці. Кожен має подбати про себе сам.

Пенсійний фонд – це не благодійна організація. І чим більше людей якнайшвидше зрозуміють це – тим успішніше буде впроваджуватися пенсійна реформа.

Більшість фахівців в царині пенсійного забезпечення вважають, що запровадження накопичувального рівня пенсійної системи дасть змогу:

- забезпечити гідний рівень життя пенсіонерам, стимулюватиме сплату пенсійних внесків працюючими, створить потужне джерело для внутрішніх інвестицій;
- диверсифікувати джерела отримання особою доходів при досягненні нею пенсійного віку і залучити додаткові інвестиції в економіку держави;
- створити потужний стимул для розвитку національного фондового ринку.

Література: 1. Піщуліна О.М. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації «пенсійного портфеля»: аналітична доп. / О.М. Піщуліна, О.П. Коваль, А.М. Авчухова. – К.: НІСД, 2010. – 104 с.

THE MINIMUM CONTRIBUTION BASIS AS A FACTOR IMPACTING EMPLOYMENT IN THE R&D AND INNOVATIONS SECTOR IN BULGARIA

Georgieva Daniela, PhD-student
*International Business School, Botevgrad,
Bulgaria*

Modern economic theory asserts the role of technical progress and innovations as factors for economic growth. In response to global changes and challenges the goal of each society is to increase productivity and the gross domestic product (GDP). The evolution of economic thought from David Ricardo and Karl Marx to modern days asserts that the increase in productivity is a consequence of a change of production methods and the implementation of innovations. Profit generated in this way offers better prospects for sustainable growth in the long run. In this case forming new innovation-based market niches is a factor for growth.

On the national level the research and development (R&D) and innovation sector in Bulgaria can be defined as underdeveloped. In the 2010-2013 period the country's index reflecting the quality and status of the innovations and R&D infrastructure fell by 18,7%.

There is a tendency to underestimate the role of science, innovations and human capital as factors contributing to the stable macroeconomic environment.

With respect to employment levels the innovation sector in Bulgaria is unattractive, with low levels of employment. In 2010 – 679.981 people

obtained an educational degree such as a professional bachelor's degree, bachelor's or master's degree or a doctoral degree; of them only 248,727 proceeded with a career in research and development (R&D). Figure 1 shows that a similar tendency is characteristic of the entire twelve-year period starting in 2000.

According to data published by the National Statistical Institute (NSI), in 2012 the processing industry and retailers accounted for the greatest number of persons employed. During the same period employment was the lowest in activities related to culture, sports and entertainment; extraction industry; production and distribution of electricity and heat and of gaseous fuels; and transactions in real estate. Low wages are the main reason for the weak interest of working age population in the above sectors and in research and development activities. This conclusion is supported by the data shown in Table 1. The basis chosen is the “minimum contribution basis”. It is determined annually in an addendum to the Law on the Budget for State Public Insurance. The amounts given are in Bulgarian leva and refer to employed analytical specialists in the respective economic activity.

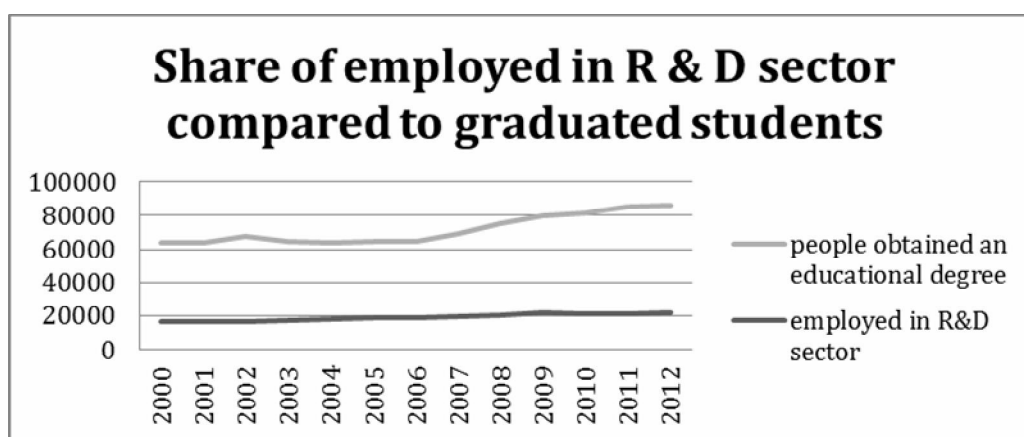

Figure 1. Share of persons employed in R&D compared to number of persons who graduated with an educational and qualification degree (professional bachelor's degree, bachelor's or master's degree, doctoral degree) in the period between 2000 and 2012. (Source: National Statistical Institute and author's own calculations, 2014).

According to the requirements of the National Classification of Occupations and Positions in Bulgaria (NCOP), the involvement of analytical specialists increases the existing knowledge in a given field. They apply scientific or artistic methods, concepts and theories and study systemically the leading achievements in their respective field. It is mandatory for analytical specialists to hold a degree of at least the sixth educational and qualification level. The methodological notes to NCOP, section 5.6, state that the persons who meet those requirements must hold a bachelor's degree.

Table 1

Minimum contribution basis of employees by type of economic activity

Indexes	2010	2011	2012	2013	2014
TYPE OF ECONOMIC ACTIVITY:	MINIMUM CONTRIBUTION BASIS IN BGN (MCB)				
Coal mining	595	628	660	676	676
Oil and gas extraction	540	570	600	630	630
Extraction of metallic ores	593	626	658	678	698
Production, transfer and distribution of electricity	660	680	710	730	730
Production and distribution of gaseous fuels in gas distribution networks	786	830	867	867	867
Real estate transactions	511	540	564	564	564
Culture, sports and entertainment	354	374	391	391	391
Research and development	377	398	416	416	416

Source: National Statistical Institute and author's own calculations, 2014.

Based on the above, the following conclusions can be made:

Of all employees in sectors with the lowest employment levels, only those working in culture, sports or entertainment and analytical specialists in R&D have the lowest minimum contribution basis. In the period between 2012 and 2014 the minimum contribution basis for persons employed in R&D remains unchanged and as a result there is a discrepancy between the supply and demand for qualified staff. According to the latest data issued by the National Statistical Institute for 2009, the average monthly income per capita amounted to BGN 311.46. If we assume that statistical data remains unchanged since 2010, specialists employed in R&D are left with only BGN 65.54 per month for personal and other expenses. This is insufficient and as such – a prerequisite for outflow of qualified personnel from this sector.

All of the above leads to the conclusion that the governmental policy ought to aim at motivating educated persons to participate actively in nation-wide innovation activities and processes. Such a policy may include legislative reform to increase the minimum contribution basis, as well as activities to encourage young professionals to choose a career in the areas of research, development and innovations.

References: 1. Georgieva D. Development of Innovative Theories From the End of 18th Century to the Beginning of the 21st Century, International business school research papers volume 5, IBS PRESS Botevgrad, 2013, pp. 23-59. 2. Innovations BG, Bulgaria's innovations potential: opportunities and challenges, Applied Research and Communications Foundation, Sofia, 2013, p. 32. 3. [Национален статистически институт](http://www.nsi.bg): URL: www.nsi.bg. 4. Appendix No. 1 to Art. 8, Para 1, item 1. 5. International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) issued by the International Labor Organization, Geneva, 1990.

QUALITY ENHANCEMENT OF EMPLOYEE CAREER DEVELOPMENT OF BANK SYSTEM AS A FACTOR OF THEIR SOCIAL SECURITY

Shermukhamedov Oybek, PhD Candidate

Mamaeva Mekhriniso, Senior Teacher

*Tashkent Branch of Russian economical university
after G.V. Plekhanov,
Republic Uzbekistan*

Human resources management is one of the most important issues on quality enhancement of career development.

As is it known, quality of career development of employee is characterized not only by an intensive work and degree of fair remuneration of work, but constant oversight from the point of authorities when there appears necessity.

Quality of career development can be improved changing any organizational parameters influencing employee. It includes participation in a management issue, personnel training and education for bank system, the program of management of promotion, employee training to methods of more effective communication and conducting in collective. All these measures are directed on giving to employees additional possibilities for satisfaction of their personal needs at simultaneous increasing organization activity efficiency.

Labor management perfection in «Davrbank» is one of the important factors of developing labor productivity. Productivity growth from specialization in this bank has considerably raised in implementation of a number of the most progressive forms of labor organization. Use of some software environment processing, control and safety of bank information, currency exchange regulation, issues of crediting and a number of other operations are the tasks of any bank employee. For bank employee work can give rise for more internal satisfaction and gives more possibilities for satisfaction of workers' higher needs: their interest, self-affirmation and personality development. Management of this bank perceives increased satisfaction of employee in result of such changes that led to the growth of productivity and lowered losses from work absence, high fluctuation movement of personnel. Some banks for improvement of active job quality expand volume of works, but with enrichment of its maintenance, being based on two most widely implemented methods of labor reorganization (expansion of volume of work and enrichment of its maintenance). The volume of work of the bank worker is usually wider in comparison with work of the person who is busy with other kind of work but richness of work as relative degree of influence of bank worker on work itself and working environment of bank system is more notable as well.

There is considered such factors as independence in planning and operating of their work, definition of work routine and participation in department decision-making as well. Bank worker job will not be considered substantial if it adds up to only installing a disk in the computer,

performance control of exchange office, loading of the computer or cleaning of the workplace. If the bank worker can analyze results of calculation, use essential software utilities and assist the analysis of the received data, request information from the branches of the bank and to prepare reports on results of work then substantiveness of their work will be high. Work in «Davrbank» is reorganized in such a manner that its volume and pithiness has changed. Bank workers activity which leads to perfection of organization of work at the expense of increase in its volume within the competence of the worker has been integrated. It seemed quite logical that change of character of work with a view of increase of corresponding internal interest should strengthen motivation and raise productivity. As analysis has shown unfortunately this situation is not observed among the workers of bank system. Researches in the field of motivations in «Davrbank» have shown that this theory cannot be right for workers of bank system. Three psychological condition defining workers' satisfaction from work, motivation, the perceived upgrade a job, i.e. degree from which the person perceives the work, as something important, valuable and worth and he or she should also feel responsibility. The degree in which the employee feels responsible and accountable for results of his work and results of his knowledge, i.e. degree of understanding by the employee efficiency or productivity of the activity and those kinds of works which organized so that all these three conditions in enough high degree which allow workers to test their possibilities. These aspects should give workers high motivation in their work that leads to reducing the quantity of employee's absence from work and decrease fluctuation movement of personnel. The perception of work importance in «Davrbank» is realized by granting to employee possibility of expansion of labor skills, clearness and specificity of production targets, explanation to the worker of performed work importance. Employee's liability for the results of activity in «Davrbank» has been strengthened granting them more independence in work performance and receiving feedback give them an opportunity on quality improvement of performed work. However it is necessary to note that not all workers reacted to similar organizational changes positively. For the purposes of motivation problem bank workers differed on requirements, attitude to their work, the hopes connected with work. Researches in «Davrbank» have shown that workers with strong aspiration to growth, to achievements, self-esteem usually react positively to enrichment of the maintenance of work but when the workers are not so strongly motivated bank requirements so enrichment of the work maintenance has not given appreciable results. The volume of conducted analysis on improvement of quality of life of the bank average personnel is not enough for definitive conclusions about productivity of programs on reorganization of working conditions, but there is already available data which shows the programs promote development of job satisfaction, decreasing quantity of absence from work both fluctuation movement of personnel and improvement of conducted work quality. At the same time there established that labor productivity increase of the main and key specialists of the bank was not noticed because it has been caused by

extreme degree of his specialty. It is impossible to give a priority to feelings of employee satisfaction for reasons of economic efficiency.

To reorganize technology of implementation of banking and maintenance with more powerful computers and office equipment for improvement of working conditions, it is necessary to do it only when changes promise higher profit. Bank workers don't feel sense of alienation from their work and they do not want heavy responsibility. Attempts to enrich the work maintenance are often limited by duty regulations, requirements to terms of stay in position, legal texts for specialties selection for bank.

Thus, the bank management should refrain from reorganization of working conditions until they are convinced that bank workers are predisposed to it. During the performance of some programs bank workers were given more independence, than they wished that and as a result there observed botching and annoyance of workers. So, at due study of the perfection program of organization and working conditions promote development of feeling of workers satisfaction, improvement of labor quality, quantity of absence from work and fluctuation movement of personnel.

References: 1. Nosova S.S. Theory of economy: Textbook, second edition. – M. : KNORUS, 2010. – 798 p. 2. Odegov Ju.G. Economy of personnel. Practice: Textbook. Part II. – M: Alpha Press, 2009. – 1312 p.

CAPABILITY APPROACH – A WAY FOR RESPONSIBLE LIVING

Topleva Sylvia, PhD in Economics
*University of Food Technologies, Plovdiv,
Bulgaria*

Introduction: Socio-economic development in the modern world is characterized by dramatic differences between countries and regions which have the form of unequal distribution of economic growth, differentiation in the level of income and levels of human development. Nobel laureate A. Sen classify these trends in the two opposite models that indicated with appropriate acronyms, namely “blood, sweat and tears” (BLAST) and «getting by with a little assistance» (GALA). (Sen, 1997, p. 4-5).

Rhetoric of BLAST is one of those for “needed sacrifice” for a better future (Sen, *ibid.*, p. 7), which can take an image of low welfare, high inequality, persistent authoritarianism, pursuit of huge capital accumulation at the expense of a lower standard of living and more. GALA perspective offers a high level of well-being by cooperation, representation and expansion of human freedoms. «A little assistance» trust in the foundations of market interdependence and public services.

The dramatic conflict between the two models raises the question of responsible living, which expresses in a reasonable consumption, respect for human rights and freedoms, protection and maintenance of ecological

balance, justice. Sustainable development of GALA model and its distribution is based on the capability approach, which can be seen as a way to achieve responsible living.

Capability approach and responsible living: Human capabilities represent the aggregated skills for effective transformation of the available resources in preferred result. They take the image of «functioning» (Sen, 1992, p.39). Functioning commensurate with the freedoms and choices that are a function of education, health status, employment, social activity of the individual.

Capability approach investigates the relationship rights – freedom – welfare.

«The approach highlights the difference between means and ends, and between substantive freedoms (capabilities) and outcomes (achieved functioning)» (Robeyns, 2005, p. 93). It focuses on «...value-action gap...» (Thoresen, 2013, p. 14). The idea of responsible living, enshrined in the principles and mechanisms for managing social processes of resource allocation is expressed in expanding real opportunities for people, not in satisfying their needs for social goods. GDP, technical improvement and social modernization have irrefutable significance for economic progress. In the term of capability approach, they are not final goals of human welfare, but the means to expand the fundamental socio-economic freedoms. (Drèze and Sen, 2002, p. 3).

The democratic process, free market development and environmental standards presuppose conceptual framework relevant to responsible living capabilities. (Sen, 2004). Thus, the capabilities can be classified into three groups – personal (e.g. physical condition, intelligence), social (e.g. norms, public policies, discrimination) and environmental (e.g. climate, ecology, infrastructure) (Sen, 2010, p. 311-314). They embody the responsibility of the individuals.

Incarnation of the capability approach in specific socio-economic policies for the achievement of responsible living involves making rational social choice community. Achievement of responsible living by capability approach is based on reason and synergy of coordinated collective action.

Conclusion: In conclusion, the achievement of responsible living by capability approach implies expanding the access of individuals from different regions of the world to education, health services, social support, improving economic and political conditions. Capability approach and responsible living are two sides of sustainable development.

References: 1. Drèze J. Sen, Am. 2002. India: Development and Participation. Oxford University Press, Oxford. 2. Robeyns I. 2005. The Capability Approach: a theoretical survey., in: Journal of Human Development, vol. 6, № 1, March, pp. 93-114. 3. Sen Am. 1992. Inequality Reexamined. Oxford: Clarendon Press. 4. Sen Am. 1997. Development Thinking at the Beginning of the 21st Century., presented at a conference on 'Development Thinking Practice', of the Inter-American Bank, Washington D.C., September, 3-5, 1996. 5. Sen Am. 2004 Capabilities, lists, and public reason: continuing the conversation., in: Feminist Economics, 10(3), pp. 77-80. 6. Sen Am. 2010. L'idée de justice. Flammarion, Paris. 7. Thoresen V. 2013 "1+1=5", in: Schrader, U. et al. 2013. Enabling Responsible Living. Springer.

Секція 6
Розвиток суспільно-гуманітарних
відносин комунікаційно-інтегральних
процесів постіндустріального
суспільства

ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Бикова А.Л., к.е.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Україна сьогодні знаходиться у стані невизначеності подальших шляхів розвитку суспільства. Саме цим зумовлене вивчення тенденцій ринку освітніх послуг. В Україні та Росії за наслідками форсайту, що досліджував інтереси замовників – людини (його сім'ї), роботодавців та держави: «Человеческий капитал Украины - 2025» та «Образование - 2030», визначені напрями, що відображають майбутні перспективи розвитку суспільства і, зокрема, тренди освіти. Методика форсайту дозволила побачити напрями майбутнього, яке складається з вирішення не тільки дослідницьких завдань, але й управлінських, і відповідає не тільки на питання, яким буде майбутнє, але й визначає шляхи того, що треба робити задля досягнення цього майбутнього.

За висновками фахівців, в Україні в найближчий час стануться масштабні зміни в системі освіти. Тому дослідження ринку освітніх послуг є актуальною проблемою, оскільки освіта – основний фактор формування та впливу на усі соціальні процеси. Стратегічною метою вищої освіти в Україні повинен бути вхід провідних ВНЗ до ТОПу-100 світових рейтингів (вебметричний рейтинг університетів світу, рейтинг репутації світових ВНЗ, 100 кращих університетів світу до 50 р. від часу заснування). Одна з основних проблем ВНЗ пов'язана з розвитком інформаційних технологій. Споживач хоче мати точну інформацію, тому важливість полягає у розповсюдженні механізмів прозорості й доступності інформації. Дистанційні технології змінили ринок освітніх послуг, знання стають найбільш затребуваними. Сучасні компанії, які працюють на ринку інформаційних технологій, спрямовують свої зусилля на задоволення потреб споживачів у глобальному доступі до всіх інформаційних ресурсів – усе більше проводиться платних та безкоштовних конференцій, круглих столів, вебінарів тощо.

Ринок ІТ-технологій має досить велику ємність, тому ментальність більшості українців уже дозволяє їм витратити кошти та час на особисте навчання чи навчання персоналу.

Ще одним напрямом сучасного ринку освітніх послуг став ринок тренінгів. Взаємодія між власниками тренінгових компаній у перспективі має посилюватися і у найближчому майбутньому буде виникати укрупнення компаній. Йдеться про створення тренінгових центрів з великою кількістю тренерів і навчальних програм. Ці центри матимуть більше можливостей для обслуговування замовників. Але цей процес викличе й протиріччя через те, що більшість тренінгів відбувається без післятренінгового супроводу. Люди, які пройшли тренінги без післятренінгової підтримки засвідчують, що навчання не приносить великої користі, а тільки відбирає час. Наразі з'явилась тенденція пошуку нових рішень для корегування методології навчання. Великі компанії створили свої корпоративні університети, засновані на тренінговому підході до навчання (за допомогою своїх тренерів), тобто корпоративні університети стають конкурентами ВНЗ. Крім того, сучасні організації мають попит на комплексні бюджетні проекти на навчання середнього менеджменту. Завдання сучасних ВНЗ – «захопити» цей сектор ринку, для чого слід перебудувати поточну діяльність, діючи превентивно. Саме ґрунтовна теоретична і практична підготовка у сфері комплексного навчання керівників, яку надають спеціалізовані навчальні заклади і можуть запропонувати цілісну концепцію навчання, створює перевагу перед тренінговою діяльністю.

Актуальною залишається проблема розбудови системи професійно-технічного навчання. Тому вже зараз гостро стоїть проблема створення на великих підприємствах або своїх навчальних центрів для робочих, або об'єднання підприємств однієї галузі для утворення нової системи професійно-технічного навчання. Саме ті суб'єкти освітнього ринку, які запропонують такі рішення, будуть мати високий попит. Бізнес-освіта вимагає професійного підходу. У ВНЗ України інвестиційному менеджменту, проектному менеджменту, маркетингу навчають викладачі, не обізнані з реаліями бізнесу. Відтак, потрібні викладачі, які знають бізнес зсередини, які зможуть дати навички та вміння ведення бізнесу, які не будуть читати довгу лекцію про встановлення GPS, а дадуть саму GPS, тобто, готові рішення та свій особистий досвід роботи у бізнесі. Це вимагає більш тісної співпраці педагогів та підприємства.

Таким чином, перед сучасними ВНЗ України постає завдання масштабних змін у наданні освітніх послуг. Тільки трансформація освіти забезпечить можливість ВНЗ залишитися у статусі основного суб'єкта освіти, якими вони були протягом останніх століть.

Література: 1. Форсайт «Человеческий капитал Украины – 2025». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://f137.blogspot.com/2012/10/foresight-human-capital-ukraine-2025-pekar.html>. 2. Форсайт «Образование – 2030». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : narfu.ru/life/projects/skolkovo/presentation/m1/peskov.ppt.

ЛАТЕНТНІ ТЕОЛОГІЧНО-МЕДІЄВІСТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОКТРИНАХ СУЧАСНОГО ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМУ

Виноградов Г.М., к.і.н., доцент
*Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара,
Україна*

Загальновідомо, що починаючи з 70-х рр. ХХ ст. суспільно-політичні концепції посіли значне місце насамперед в теоретико-методологічному арсеналі постструктуралізму. Цьому сприяло кілька об'єктивних обставин: по-перше, за попередні кілька десятиліть розвитку структуралізму як базового генетичного попередника постструктуралізму був накопичений великий науковий досвід аналізу як традиційних суспільств (в першу чергу в класичних працях Клода Леві-Стросса), так і сучасного соціуму (з середини 50-х рр. ХХ ст., починаючи з досліджень Ролана Барта 1956 р. «Міфології» та «Міф сьогодні», 1967 р. «Система моди»); по-друге, суттєвим вже власне суспільно-політичним стимулом стали події 50 – 60-х рр. як в Європі (трагічні події 1957 р. в Варшаві та Будапешті, молодіжні рухи 1968 р., драматичні праязкі події того ж року тощо), так і у світовому масштабі (остаточний розвал колоніальної системи, зіткнення геополітичних та ідеологічних інтересів супердержав – США та Радянського Союзу – в різних регіонах світу в межах «холодної» війни тощо); по-третє, початок залучення в якості об'єктів наукового аналізу (біографічного, текстуального, літературознавчого, психоаналітичного) життя та творчості таких «дивних» авторів минулого (науковців, письменників), як маркіз де Сад, Ніцше, Кафка, ідеї яких акумулювали у формі наукових категорій чи художніх образів найтипівіші фізіологічні, психологічні та інші «позачасові» риси, притаманні людині як такій, що дозволило структуралістам та постструктуралістам піддавати ці риси «деконструкції» чи «семаналізу» (терміни, відповідно, Жака Дерріда та Юлії Крістєвої), виявляючи та піддаючи «атаці» з боку нових методичних і теоретико-методологічних позицій додаткові приховані пласти інформації для більш поглибленого розуміння сучасності.

Структуралісти, а особливо постструктуралісти, крім іншого, активно посприяли насиченню сучасної наукової мови численними термінами, частина з яких, переважно грецького та латинського походження, європейській науці була відома давно, проте або мало використовувалася, або мала вузькофахове застосування (наприклад «епістема» з арсеналу Мішеля Фуко, «хора» Юлії Крістєвої, «симулякр» Жана Бодрійяра), частині прищеплявся новий зміст, нерідко принципово відмінний від традиційного («текст», «архів»,

«знак», «сингулярність», «театр», інші), частина штучно конструювалася з двох коренів чи префіксів і коренів, чого не відбулося в процесі природного розвитку мови (згадані «деконструкція» та «семаналіз», «граматологія», «гено-текст», «фено-текст», «реїфікація», «необарокко»), частина термінології була запозичена з природознавчих наук чи навіть з загального лексичного складу, проте вже з новим, більш універсальним, смисловим змістом («різома», «трансгресія», «слід», «зморшка», «влада», «тілесність»), а частина термінів взагалі є оригінальними неологізмами, утвореними з урахуванням відмінностей між фонетикою та графікою в окремих мовах, зокрема, як добре відомо, у французькій (*différance*, утворене Жаком Дерріда від граматично правильного *différence* – різниця; нове слово можна перекласти на українську як «розрізнення»; для порівняння: в російській, на відміну від граматично правильного «различие», утвердився варіант перекладу «различение»).

Серед низки цікавих та оригінальних постструктуралістських доктрин з яскраво вираженою суспільно-політичною спрямованістю, запропонованими останніми десятиліттями та які і до сьогодні активно використовуються соціологами, політологами та представниками інших суспільних наук, ми зупинимось на характеристиці тільки декількох під сформульованим кутом зору. Зауважимо, що останнім часом в гуманітарних (і не тільки) науках відбувається процес кардинального перегляду ставлення до теології в цілому та до її християнсько-середньовічної складової зокрема з метою якнайшвидшого позбавлення світських наук принципово скептично-негативного ставлення до інтелектуальних здобутків богослов'я, яке сформувалося протягом нового та новітнього часу, оскільки протягом кількох десятиліть, що минули, медієвістика переконливо довела не тільки існування колосального творчого потенціалу середньовічних інтелектуалів, але і безліч цікавих наукових ідей цієї доби в різноманітних сферах, оформлених за допомогою переважно теологічних категорій, що вимагає їх адекватну трансформацію у більш сучасні світські категорії. На наше переконання, чи не найпотужнішим є латентний богословсько-медієвістичний пласт в категорії Жана Бодрійяра «симулякр», який відігравав провідну роль в кількох його працях: «До критики політичної економії знаку» (1972), «Символічний обмін і смерть» (1976), а найголовніше – у «Симулякрах і симуляціях» (1981); крім того, цією категорією просякнута і тематика і «Системи речей» (1991). За Бодрійяром сучасність – ера тотальної симуляції, коли усе просякнуте імітуванням та симуляцією: влада лише симулює себе, як і симулюється спротив чи опозиція владі; інформація за допомогою насамперед засобів масової комунікації не виробляє жодних оригінальних смислів, підмінює комунікацію симулюванням спілкування. В результаті сучасна людина має справу не з реальністю, а з так званою гіперреальністю, яка сприймається

реальніше, ніж сама реальність. Результатом зазначеного тотального симулювання є створення та функціонування так званих симулякрів, завдяки яким відбувається заміна реального знаками реального, коли симулякр вже не співвідноситься з реальністю, а виключно тільки з іншими симулякрами. У цьому сенсі в бодрійгрівській інтерпретації симулякр доволі близький до штучно створеного американським дослідником Френсісом Джеймсоном (в праці 1981 р. «Політичне несвідоме») поняття «реїфікація» (від латинського *res* – річ, справа, діло тощо), яким було названо процес перетворення абстрактних понять в немов би реально існуючі феномени з приписуванням їм субстанційності з різною ступеню переконливості.

Парадоксальність ситуації полягає у тому, що Бодрійяр навіть не обмовився стосовно теологічно-медієвістичних алузій реанімованого ним у світському вимірі терміну симулякр; у нас немає навіть впевненості, що і Бодрійяр у даній ситуації, чи Ж. Дерріда, Ж. Дельоз, Ж.-Ф. Лютар, Ю. Крістева та інші визнані інтелектуали-постструктуралісти, доволі часто використовуючи у власний спосіб терміни, якими активно користувалися ще в добу Античності чи Середньовіччя, усвідомлювали існування глибокого богословського пласту останніх. Ця проблема, очевидно, цілком заслуговує на спеціальне серйозне дослідження; ми ж зосередимося на тому, що протягом Середньовіччя християнська католицька традиція використовувала термін *simulacrum* – образ, зображення виключно в теологічному сенсі (паралельно латинськими *signum*, *figura*, *speculum*, грецькими *εἰκών*, *μῦσις*, *μορφή* та іншими), але насичено діалектичним змістом щодо взаємовідносин образу як такого зі своїм джерелом – Сином Божим, який, згідно християнського вчення в цілому, а насамперед ідеї Боговтілення, одночасно і є Бог. Неважко помітити, що теологічне тлумачення симулякру, закріплене протягом Середньовіччя, не тільки не поступається глибиною інтерпретаціям Бодрійяра, але і суттєво перевищує діалектичною складовою.

Через призму властивої середньовічній теологічній думці іманентної діалектичності, що ґрунтувалась на християнській догматиці, дозволяє помітити додаткові латентні риси у постструктуралістських концепцій, сфокусованих на тлумаченні сучасного європейського (і не тільки) соціуму як «суспільства спектаклю» (Гі Дебор), «театрокрації» (Жорж Баландьє), «імперії ефемерного» або «ери вакууму» (Жиль Липовецький), і як своєрідний термінологічний та концептуальний апофеоз – «ери небарокко» (Омар Калабреза, Кармен Відаль). Середньовічна християнська доктрина базувалася на положенні про те, що земні соціальні відносини обов'язково мають бути точною проекцією структури Царства Небесного, розробленої ще ранньо-християнськими мислителями; отже, кожен християнин протягом життя подібно актору, грає індивідуальну і, одночасно, корпоративну роль.

РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ СКЛАДОВОЇ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Громакова Н.Ю., к.і.н., доцент
*Національний університет
Київська державна податкова служба України,
Україна*

Глобальні трансформації початку ХХІ ст. спричинили системні кризові явища в усіх сферах людського буття, що впливають на фундаментальні основи розвитку світової цивілізації. Наразі все більше даються взнаки протиріччя між глобальним розвитком та інтересами окремих держав-націй, спричинені передусім різним рівнем соціально-економічного розвитку країн та історико-географічних регіонів. Це, в свою чергу, породжує посилення дезінтеграційних процесів, а іноді призводить і до відкритих військових конфліктів.

На думку провідних вітчизняних науковців, на початку третього тисячоліття система глобалізму остаточно набуде ознаки нової соціально-економічної формації і нового суспільно-політичного ладу: «Глобальна корпоратизація і державно-корпоративний глобалізм стали змістом постіндустріальної стадії розвитку. Небачена експансія міжнародної торгівлі і капіталів, інтеграція країн з низьким рівнем вартості робочої сили, глобальна міграція робочої сили на ринки розвинутих індустріальних країн спровокували форсовані структурні зміни світової економіки, вийшли з-під контролю національних держав, викликали глибоку соціальну кризу і привели до втрати політичної і економічної визначеності та соціальної орієнтації держав» [1].

З одного боку, процеси глобалізації ХХ-ХХІ ст. позитивно вплинули на економічний розвиток (розповсюдження інновацій у технологічній сфері, активний рух інвестицій, надзвичайна зацікавленість у розвитку інтелектуального ресурсу тощо), а з іншого, – призвели до посилення розриву між багатими і бідними країнами та маргіналізації значної частини світу, яка витіснена із сфери розвитку [1].

Одним із напрямів подолання цих дезінтеграційних процесів, на наш погляд, є розвиток людського потенціалу, що передбачає створення гідних умов для реалізації інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації. Саме гуманітарний розвиток сприятиме зростанню конкурентних можливостей країн із низьким соціально-економічним рівнем. Наразі конкурентні переваги країн усе менше визначаються багатством природних ресурсів чи дешевою робочою силою і все більше – технічними інноваціями та конкурентним застосуванням знань, які домінують серед факторів суспільного розвитку, сприяють досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення

стійкого економічного зростання, підвищення суспільного добробуту, стимулювання соціальної злагоди, розвитку людини [2].

В умовах розбудови постіндустріального суспільства соціально-гуманітарна сфера набуває важливого значення як індикатор комунікаційно-інтеграційних процесів, що виступають запорукою успішного включення країни до світової економічної системи. Критерієм оцінки ефективності держави та зрілості суспільних інститутів є визнання та послідовна реалізація невід'ємного права кожної людини на вільний розвиток особистості та реалізацію всіх її здібностей. Формування суспільства знань як якісно нової суспільно-економічної формації ХХІ ст. перетворює інтелектуальний потенціал на структуроутворюючий елемент суспільства знань та головний ресурс динамічного зростання економіки і науково-технічного прогресу країни. Розвиток інтелектуального потенціалу, в свою чергу, передбачає створення умов для отримання конкурентоспроможної освіти та модернізацію культурної політики.

Разом з тим, в умовах соціально-економічних, політичних та культурних змін останніх десятиліть, за браком фінансових, виробничих та матеріальних ресурсів наша держава виявилася неспроможною гарантувати своїм громадянам виконання взятих на себе зобов'язань, зокрема в гуманітарній сфері. Поглиблення гуманітарних проблем, викликане недостатньою увагою з боку держави до цієї сфери суспільного життя, може стати причиною подальшого посилення зневіри громадян у здатності й спроможності держави забезпечити умови для всебічного розвитку людського потенціалу. Сьогодні вже можна констатувати наявність в українському суспільстві серйозних загроз, зумовлених тривалим нехтуванням проблемами гуманітарного розвитку, відсутністю умов для всебічного розвитку людини, її творчих та інтелектуальних здібностей. На нашу думку, лише послідовна, комплексна та виважена державна гуманітарна політика забезпечить сталий розвиток нашої країни в умовах глобальних викликів і формування суспільства знань початку ХХІ ст.

Література: 1. Білорус О. Еволюція ролі транзитних держав в світосистемі глобалізму // Глобальна системна криза і стратегічні концепції безпеки розвитку транзитивних країн: Матер. міжвід. наук.-теор. конф. / Відп. ред. О.Г. Білорус / К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2012. – 169 с. 2. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (проект) // Стратегічні пріоритети. – № 3 (12). – 2009. – С. 11-30. 3. Стратегія розвитку України в умовах глобальної інтеграції / Матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції 17-21 грудня 2013 р. – Сімферополь : КІБ, 2013. – 164 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Калініна В.О., к. філос. н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Перспективи розвитку ринку освітніх послуг є однією з найважливіших проблем сучасності, оскільки зміни освіти визначають зміни суспільства, а значить подальшого розвитку держави. Світова спільнота з метою дослідження перспектив потреб розвитку держав запровадила проведення щорічного Всесвітнього інноваційного освітнього саміту (The World Innovation Summit for Education (WISE)), який нещодавно проходив у Катарі. В Україні з метою дослідження особливостей розвитку країни проведено форсайт – «Человеческий капитал Украины – 2025» та щорічно проводяться дослідження ринку освітніх послуг «Рейтинг ВНЗ України «Компас», «Фокус», «Деньги», які демонструють зміни ринку освітніх послуг, позиції роботодавців, прояви та вплив світових тенденцій.

Роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті полягає в тому, що вони не лише виконують функції інструментарію для вирішення певних педагогічних завдань, а й сприяють створенню нових форм і методів навчання. Впровадження ІКТ в професійну діяльність викладачів є пріоритетним направленням модернізації сучасної освіти. В останній час для освітніх процесів наявні такі зміни: зросли можливості інтерактивного представлення навчальних матеріалів, організації індивідуальних форм навчання; студенти мають можливість навчання в декількох ВНЗ; сучасні студенти навчаються і працюють; географічна віддаленість від навчального процесу успішно долається завдяки ІКТ; значне зростання обсягу навчальної інформації. На сьогодні в Україні вже почалося створення національної освітньої інформаційної мережі на основі концепції «хмарних» обчислень в рамках національного проекту «Відкритий світ», який планується створити до кінця 2014 р.

Одним з найбільш ефективних засобів організації самостійної діяльності студентів є застосування з освітньою метою хмарних сервісів. За допомогою цих інструментів викладачі отримують можливість включити в навчальний процес одну з найбільш розвинутих інноваційних технологій під час проведення лекційних, лабораторних та практичних занять. В методичній та науково-дослідній роботі хмарні технології можуть бути реалізовані за рахунок використання мережевих баз даних, де можуть бути розміщені власні методичні комплекси та наукові розробки, а також можна буде проглянути матеріали інших викладачів і науковців за визначеною

тематикою. Хмарні технології можуть бути використані і під час створення системи зв'язку з випускниками для збереження інформації про випускників в мережевих базах даних. Вони можуть бути доцільними для організації навчального процесу, а саме, направленні студентів на практику, працевлаштуванні випускників тощо.

Таким чином, впровадження хмарних технологій для освітнього закладу дозволить: створювати групи, орієнтовані на інформаційну взаємодію відповідно до навчальної діяльності (групи, курси); забезпечення студентів електронною поштою із засобами планування для обміну інформацією з деканатами та іншими службами, розширювати мережеві технології навчання за межі локального середовища навчального закладу.

Сучасні викладачі успішно створюють і ведуть освітні блоги – це забезпечило розвиток соціальних мереж для навчання. Викладач-блоггер може ефективно використовувати свій блог для того, щоб донести до відвідувачів блогу необхідну інформацію й поділитися своєю точкою зору. А у відповідь отримати коментарі та електронні листи. В освітній процес запроваджені нові засоби взаємодії й обміну інформацією між користувачами, а саме: соціальні мережі; підкасти, відеокласти; скрінкасти; мультимедійні інтерактивні презентації; вебінари; освітні комп'ютерні ігри; 3D принтери; блоги.

Підвищення якості вищої освіти сьогодні передбачає перетворення майбутнього фахівця з пасивного споживача знань в активного їх шукача, що може сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. Посилення ролі самостійної роботи студентів означає принциповий перегляд організації навчально-виховного процесу ВНЗ, який повинен будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування знань, навчати способам адаптації до професійної діяльності в сучасному інформатизованому світі. Самостійна діяльність є одним з найбільш доступних і надійних шляхів підвищення ефективності навчання та активізації навчального процесу. Запровадження нетрадиційних підходів до організації аудиторної роботи, спрямовує на індивідуальну або групову самостійну роботу студентів, яку вони виконують, надає можливість планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати, використовувати багато джерел інформації, самостійно збирати і накопичувати матеріал, аналізувати і співставляти факти, аргументувати свою думку, приймати рішення.

Література: 1. Національний проект «Відкритий світ». – Офіційний ВЕБ-сайт: <http://www.educom.ua/en/>. 2. www.focus.ua.

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Капітон В.П., д. філ. наук, професор
Капітон О.В., канд. філос. наук, доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сучасному етапі розвитку цивілізації відбувається кардинальна перебудова світу. Виникла й розширюється структура глобального співтовариства. Помітно змінюються форми та ритми життя. Останнім часом відбувається перегляд і корекція багатьох сторін людської життєдіяльності. Стійкі та актуальні норми й цінності минулого швидкими темпами девальвуються і заперечуються. Глобалізація, висвітивши сьогоднішню цивілізаційну кризу, тим не менше не дає достатніх відповідей на ті виклики, з якими зіштовхнулося світове співтовариство на початку третього тисячоліття. В нинішній переломний момент розвитку людству аби знайти вихід із глобальних криз, породжених техногенною цивілізацією, доведеться пройти складний етап духовних перетворень. Першочерговим завданням стає створення нової системи цінностей, формування нового розуміння людини. Тому виникає необхідність переосмислити чимало фундаментальних цінностей сучасної економцентричної цивілізації, здійснити світоглядну перебудову в рамках усього світового соціуму, що принесе зміни нинішньої парадигми цивілізаційного розвитку.

Водночас, цілісність світу, єдність людства, новий тип відносин між людьми – все це не лише перспектива й віддалений ідеал, але й чітко виражена тенденція розвитку. Сучасне життя складне, конфлікти різної спрямованості і сили хвилюють світ щодня, та й людські відносини в більшості далекі від гармонії. Проте без ідеалу й бачення перспективи того чи іншого загальнопланетарного явища, сформованого на реальних процесах, неможливим є визначення мети та кінцевого напрямку даного феномену. Світ надзвичайно стрімко змінюється. Процеси глобалізації впливають на всі сторони життя матеріальної і духовної культури країн, народів, націй, етносів. Український етнос не стоїть на узбіччі цивілізаційних процесів. У його культурі, як в краплині дощу, яскраво відображаються усі глобальні зміни сучасної цивілізації.

Слід зауважити, що етносоціальна проблематика належить до числа злободенних, складних і актуальних. Мало хто з відомих мислителів минулого зміг оминати увагою проблеми етнічного, що не є дивним, оскільки на історичній авансцені завжди були присутні та взаємодіяли два протилежні феномени: особистість і спільнота. Проте категорія «етнічне» в філософському контексті проаналізована не достатньо. Оскільки роль етносоціальних процесів буде зростати і в майбутньому, то становить інтерес розуміння «етнічного» в поглядах

різних вчених, щоб обґрунтувати на основі відповідних паралелей осьові лінії національного буття в минулому, теперішньому і майбутньому.

Однак, аналізуючи поняття «етнічне», більшість учених не торкалися проблеми культурного розвитку етносу. Не достатньо досліджувалися особливості розвитку культури певних етносів, зокрема українського.

Вітчизняні вчені приділяли значну увагу дослідженню «етнічного», яке, перш за все, визначається сукупністю рис, серед яких важливе значення має етнічна свідомість та самосвідомість індивідів, котрі знають, хто вони такі, звідки вони і чим відрізняються від інших подібних до себе. При цьому суть етнічної свідомості вони вбачають у спільному розумінні індивідами свого походження та історії.

Навіть поверхневий аналіз наукової літератури наводить на думку про те, що проблема формування того чи іншого етносу відноситься до числа найбільш складних і актуальних.

Однією з найбільш актуальних проблем у бутті сучасних етносоціальних спільнот, зокрема у бутті сучасної України (яка обрала європейський шлях розвитку), є збереження власної самобутньої культури і духовності. І це одна із важливих особливостей культурного розвитку українського етносу. Проникаючи в «картину світу» інших народів та культурних епох, ми повинні перш за все вивчати й усвідомлювати своєрідність та неповторність «духу народності» українського етносу, що дозволить зберегти власну культурну своєрідність і цілісність у контексті «діалогу» з культурами інших етносоціальних спільнот. І це одна із головних особливостей розвитку культури українського етносу в сучасних умовах.

Перш за все, необхідно усвідомити цілісність людства та визначити, враховуючи імперативи сучасності, нові загальнопланетарні цінності та ідеали. Спираючись на них, людство зможе зупинити негативний вплив таких глобальних проблем, як протистояння індустріальної людини з природою, демографічну, енергетичну й інші кризи, а також зможе зберегти культурну багатоманітність країн глобалізованого світу. Обираючи свій цивілізаційний шлях розвитку український етнос повинен опиратися на вивірені часом загальнопланетарні цінності та ідеали. Це загальна вимога часу і особливість розвитку етносу, зокрема українського, який прагне зайняти гідне місце в цивілізаційних процесах.

У загальнофілософському контексті принципово важливо розуміти, що глобальним є не стільки світ, скільки сама людина. Світ є людським світом, й тому він глобалізується тією мірою, якою глобалізується людина – основний суб'єкт й об'єкт процесу глобалізації. Тому світ глобальний тією мірою, якою людина незалежно від того, у якій країні вона проживає, носієм якої культури вона є, усвідомлює свій зв'язок з цим світом та свою відповідальність за глобальні зміни, переживає існуючі у різних частинах планети події як свої власні. Подібна ціннісно-світоглядна установка відноситься на сьогодні до всіх членів суспільства незалежно від їх соціального

статусу, національності, приналежності до тієї чи іншої релігійної конфесії. Інтернет, міграційні й загальнопланетарні процеси впливають на формування сучасної свідомості особистості. У зв'язку з цим сутність глобалізації полягає в усвідомленні людиною існуючих глобальних трансформацій як певної тотальності, що пронизує культуру й формує нову картину світу, ядром якої виступає взаємодія культур і цивілізацій, з одного боку, людини і природи – з іншого. Формування в людини сучасного світобачення, свідомого ставлення до глобальних проблем – одне із завдань, яке стоїть перед кожною державою, нацією, етносом, зокрема українським, у часи стрімкої глобалізації всіх цивілізаційних процесів. У цілому концептуальне осмислення глобалізаційних процесів обумовлює формування нового образу світу, сприяє формуванню нової мови, з урахуванням складноеволюційного характеру глобального світу, його нестабільності та нестійкості.

РЕЗУЛЬТАТИ ЗАПРОПОНОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Козинець І.І., ст. викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

У дисертаційному дослідженні окреслено педагогічні умови: змістове забезпечення процесу методичної підготовки викладачів економічних дисциплін у вищих навчальних закладах; запровадження системи якості вищої освіти як засобу управління методичною підготовкою викладачів; розвиток педагогічної майстерності як показника рівня методичної підготовки викладача економічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Отримані дані експериментальної роботи та перевірки ефективності педагогічних умов методичної підготовки викладачів економічних дисциплін у вищих навчальних закладах допомогли визначити понятійно-категоріальний апарат, зокрема поняття «методична підготовка викладача економічних дисциплін», під яким ми розуміємо найвищий рівень професійно-педагогічної підготовки, що базується на інтегрованій системі відповідних компетентностей, сформаних на науково-методичному і технологічному рівнях викладання економічних дисциплін, що забезпечує творчу самореалізацію, неповторність і високий рівень ефективної діяльності; яка характеризується розвинутою педагогічною культурою і гуманістичною спрямованістю.

На заключному етапі формуючого експерименту здійснювалася діагностика, мета якої – виявлення результативності запропонованих педагогічних умов. Результати формувального експерименту показали

динаміку змін рівня методичної підготовки за когнітивним критерієм, що відображено в таблиці (табл. 1). Отримані дані за когнітивним критерієм засвідчили, що після проведення експерименту в експериментальних групах зросла кількість викладачів з творчим рівнем методичної підготовки на 14,3%, достатнім – на 15%, а з елементарним – знизився – на 15,4%. У контрольних групах кількість викладачів з творчим рівнем методичної підготовки збільшилася на 8,3%, значно покращився, майже на половину, показник з достатнім та з базовим рівнем, а з елементарним – знизився на 7,3%.

Таблиця 1

Підвищення рівнів методичної підготовки за когнітивним критерієм на початку та в кінці експерименту

Критерій Рівні	Когнітивний							
	На початку експерименту				На кінець експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
Елементарний	15,40	19	15,4	19	8,1	10	-	-
Базовий	54,0	66	31,0	38	27,6	34	17,2	21
Достатній	29,10	36	45,1	56	54,5	67	60,1	74
Творчий	1,50	2	8,4	10	9,8	12	22,7	28
Разом	100	123	100	123	100	123	100	123

По завершенню формувального експерименту також відбулися позитивні зміни за діяльнісним критерієм (див. табл. 2).

Таблиця 2

Підвищення рівнів методичної підготовки за діяльнісним критерієм на початку та в кінці експерименту

Критерій Рівні	Діяльнісний							
	На початку експерименту				На кінець експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.
Елементарний	18,3	23	11,3	14	8,1	10	-	-
Базовий	52,5	64	30,2	37	42,3	52	13,0	16
Достатній	15,4	19	44,1	54	29,3	36	61,8	76
Творчий	13,8	17	14,4	18	20,3	25	25,2	31
Разом	100	123	100	123	100	123	100	123

Аналіз показників в таблиці 2 свідчать про те, що динаміка рівнів методичної підготовки за діяльнісним критерієм очевидна в обох групах. Кількість викладачів економічних дисциплін з елементарним рівнем

методичної підготовки знизилась у контрольній групі на 10,2%, а в експериментальній групі – на 11,3%, тобто викладачів з елементарним рівнем не визначено). Достатнього рівня методичної підготовки в контрольній групі досягли 29,3%, а в експериментальній групі – 61,8%). Кількість викладачів з творчим рівнем методичної підготовки в контрольній групі збільшився на 6,5%, а в експериментальній на 11,4%.

Одержані на етапі формувального експерименту показники рівнів методичної підготовки за аксіологічним критерієм ілюструють теж позитивну динаміку: кількість викладачів із завищеною самооцінкою зменшився на 45%-48%. Ніхто з викладачів після завершення формувального експерименту не продемонстрував неадекватно завищеної самооцінки, водночас залишилися викладачі економічних дисциплін із заниженою самооцінкою, хоча їх відсоток знизився наполовину до 2,5%, так як у констатувальному було 5%. У щоденній роботі викладачі економічних дисциплін стали ретельніше контролювати власні емоції, будувати взаємини зі студентами на суб'єкт-суб'єктивній основі, активніше залучати їх до співпраці в організації науково-дослідної роботи. Педагогічні новини, педагогічні цінності, педагогічні здібності, їх розвиток все частіше стали предметом обговорення викладачів експериментальних груп.

Самооцінка рівня методичної підготовки за афективним критерієм у кінці формувального експерименту показала збільшення кількості викладачів в експериментальній групі, що вміють виявляти і враховувати свої помилки, - до 72,4%); оцінювати правильність пошуків нових шляхів розв'язання педагогічних завдань до 55%). Значно зменшилася частка тих викладачів, які завищують або занижують свої можливості у професійній діяльності. Їх залишилося 18%.

РОЛЬ СЛОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ

Косенко О.С., викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

*Не бійтесь заглядати у словник:
Це тишиний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля,
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйте доглядать свій сад
Максим Рильський*

Словники відіграють велику роль у сучасній культурі, у них відбиваються знання, накопичені суспільством протягом століть. Вони

служать цілям опису і нормалізації мови, сприяють підвищенню правильності й виразності мови його носіїв.

Словник – це книга, в якій в алфавітному чи математичному порядку подано слова якоїсь мови (з тлумаченням, перекладом на іншу мову тощо).

У сучасній українській літературній мові є розділ мовознавства, що розробляє теорію укладання словників. Отже, предметом лексикографії є збирання слів тієї чи іншої мови, систематизація їх, опис словникового матеріалу.

Залежно від призначення словники поділяються на два типи: енциклопедичні й лінгвістичні.

Енциклопедичні словники подають стисло характеристику предметів, явищ, історичних подій, видатних політичних діячів, провідних вчених, діячів культури, різних понять, що позначаються тими чи іншими словами. З-поміж енциклопедичних словників виділяють загальні, що розраховані на подання найширшої інформації, і спеціальні (галузеві) енциклопедії.

У лінгвістичних словниках по-різному пояснюються слова: з погляду властивого їм лексичного значення, походження, правопису, наголошування тощо.

Лінгвістичні словники можуть бути одномовними, двомовними і багатомовними.

Двомовні чи багатомовні – це перекладні словники. У них подано переклад слів з однієї мови на іншу.

Основним типом лінгвістичних словників є одномовні, в яких у певному аспекті розкриваються особливості слів. Вони поділяються на окремі різновиди словників: тлумачні, орфоепічні, орфографічні, етимологічні, історичні, словники іншомовних слів, термінологічні, фразеологічні, частотні, інверсійні, словники мови окремих письменників, словники конкретних лексичних груп (антонімів, синонімів, паронімів, омонімів, перифраз), словотвірні, морфемні тощо.

Вершиною словникарства є тлумачні словники, які достатньо повно подають лексико-фразеологічний склад мови з поясненням прямого й переносного значення, граматичних та стилістичних особливостей, наводять зразки вживання слова. Першим і найповнішим тлумачними словником української мови періоду СРСР є одинадцятитомний «Словник української мови» (1970-1980 рр.), реєстр якого містить понад 135 тисяч слів. Його укладено науковими співробітниками Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН України. У незалежній Україні видано Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. — 1736 с. — 7-е видання, містить 250 тисяч слів (Електронна картотека видавництва «Перун» містить понад 1 млн. слів).

Етимологічні словники тлумачать походження слів, їхні найдавніші корені, зміни в їх будові, а також розвиток значень слів.

Саме таким в українській мові має бути семитомний «Етимологічний словник української мови», шість томів якого уже вийшли (Т. 1-1983; Т. 2-1985; Т. 3-1989; Т. 4-2003, Т. 5-2006, Т. 6 - 2012).

Орфографічні словники подають нормативне написання слів і їх граматичних форм відповідно до чинного правопису.

Орфоепічні словники фіксують основні норми літературної вимови. Вимову, відмінну від написання, у словниках подано фонетичною транскрипцією.

Словники іншомовних слів подають пояснення слів, запозичених з інших мов. У цих словниках переважно зазначається джерело запозичення, тобто мова, з якої або через яку слово прийшло, та розкривається його значення.

Історичні словники — це словники, в яких пояснюються слова, зафіксовані писемними пам'ятками.

Фразеологічні словники містять стійкі сполучення слів. Вони можуть бути перекладні (двомовні) й тлумачні (одномовні). Найбільший інтерес становлять тлумачні фразеологічні словники, в яких кожна фразеологічна одиниця супроводжується тлумаченням.

Термінологічні словники – різновид лінгвістичних словників, що подають значення термінів певної галузі знань. Українська мова має термінологічні словники з багатьох галузей: фінансів, біології, медицини, математики, літературознавства, мовознавства, геології, спорту тощо. Ці словники є одномовними, двомовними чи багатомовними.

Крім названих, в українській лексикографії є й інші типи словників:

1. Діалектні словники подають значення і межі поширення лексики територіальних діалектів.

2. Словники мови письменників фіксують лексичний склад творів певного письменника.

3. Словники власних імен, наприклад: І.І. Трійняк Словник українських імен (2005); Ю.К. Редько Довідник українських прізвищ (1986).

4. Морфемні словники, в яких розглядається будова слова. До них належать двотомний словник-довідник І.Т. Яценка «Морфемний аналіз» (1980,1981) і «Морфемний словник» Л.М. Полюги (1983).

5. Частотні словники, в яких вказано на частотність вживання кожного слова реєстру, наприклад: «Частотний словник сучасної української художньої прози» у двох томах (1981).

6. Словники-довідники з культури мови найчастіше містять лексичні, морфологічні та інші норми української літературної мови, подають труднощі слововживання.

Користуючись словником, можна підвищити свою фахову культуру мовлення, зокрема оволодіти правилами правопису, вимови, наголошення, семантично точно і стилістично доречно обрати слово з граматично й стилістично правильною його сполучуваністю. Адже до

порушення норм може призвести змішування близьких за сферою вжитку, але не цілком семантично тотожних слів, які, зазвичай, розрізняються своїми синтаксичними зв'язками (синонімів), близьких за формою і сферою вживання, проте різних за творенням і змістом слів (паронімів), уживання в певній мовній ситуації слів чи словосполучень іншого функціонального стилю, нерозуміння лексичного значення слів тощо. Саме ці проблеми можна вирішити за допомоги словників.

Словники відіграють велику роль у сучасній культурі, у них відбиваються знання, накопичені суспільством протягом століть. Вони служать цілям опису і нормалізації мови, сприяють підвищенню правильності й виразності мови його носіїв.

Використовуючи різноманітні словники, людина може не тільки орієнтуватися в наукових та технічних спеціалізованих термінах, але за допомогою словників слів-синонімів збагачувати свою мову, робити її більш досконалою та цікавою для сприймання.

Для промовців, телевізійних чи радіодикторів багатство мови - вимога номер один, без словників не обходяться навіть маститі майстри пера. Особливо велике значення відіграють «осучаснені» форми словників - електронні словники, які також є різноманітними за своєю професійною спрямованістю. Такі словники дозволяють знаходити потрібні знання за лічені секунди, що підвищує продуктивність праці.

Шкода, що в наш час, коли значення словників є настільки очевидним, так мало приділяється уваги для навчання школярів та студентів правильно користуватися різними видами словників. Це б так стало їм у великій нагоді, слугувало б зростанню їх мовної та пізнавальної культури.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Кравець А.Ю., к. політ. н., доцент
*Дніпропетровський національний університет
ім. Олесь Гончара,
Україна*

Сьогодні Україна здійснює активні спроби інтегруватись у європейський соціально-економічний простір, що, в свою чергу, вимагає кардинального перетворення усіх структур суспільства та високі темпи розвитку сучасних технологій. Частина українського суспільства прагне кардинального перетворення структур влади і політичних відносин у суспільстві, що передбачає активну громадську

позицію та наявність певних знань, поглядів та переконань. В разі якщо якісні економічні, політичні, соціальні, культурні зміни відбудуться, через декілька років Україну можна буде віднести до постіндустріальних, а не до пострадянських суспільств. В даному контексті постає питання хто або що впливає на процес формування громадської позиції, поглядів та переконань і, відповідно, на процеси перетворення сучасного українського суспільства? Ми вважаємо, що визначальну роль в цьому процесі відіграє вища освіта, а саме її соціально-гуманітарна складова, перед якою постає завдання пошуку та впровадження новітніх підходів, які мають якнайповніше відповідати потребам і вимогам сучасного українського суспільства.

Давайте спочатку визначимо, що ж являють собою соціально-гуманітарні дисципліни, окреслимо головні засади та принципи на яких будуються ці дисципліни. Отже, соціальні дисципліни – це група академічних дисциплін, які вивчають соціальні аспекти буття людини. Гуманітарні дисципліни – це дисципліни, що вивчають людину в сфері її духовної, розумової, моральної, культурної та громадської діяльності. Соціально-гуманітарні дисципліни досліджують закономірності соціального життя, цінності, переконання та мотиви діючих суб'єктів. Наукове знання соціально-гуманітарного спрямування несе відповідальність перед суспільством за стан соціального життя, бо їх мета полягає не тільки в об'єктивному пізнанні, але й у знаходженні оптимальних шляхів необхідних суспільних перетворень. Соціально-гуманітарне знання – це завжди ціннісно-смісловне освоєння й відтворення людського буття.

Низький рівень соціально-гуманітарної компетентності часто не дозволяє значній кількості випускників ВНЗ повноцінно реалізувати себе в трудовій діяльності, а також актуалізувати повною мірою свій громадянський потенціал. Ідейною основою сучасних соціально-гуманітарних наук є загальнолюдські пріоритетні цінності, а головною метою пізнання студентами цих наук – обґрунтування оптимальних шляхів та засобів досягнення соціальної справедливості, забезпечення громадської злагоди, прогресивного розвитку суспільства та формування інтелектуально розвиненої й творчої особистості.

Задля з'ясування ролі соціально-гуманітарних дисциплін в життєдіяльності сучасного українського суспільства й актуальності їх вивчення ми провели соціологічне опитування в якому взяли участь 100 осіб (50 юнаків та 50 дівчат) віком від 16 до 25 рр. Це студенти 1-5 курсу таких ВНЗ як: Національна металургійна академія України, Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, Дніпропетровський державний аграрний університет, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Національний гірничий університет та Дніпропетровська державна фінансова академія. Учасниками опитування були студенти як технічних так і гуманітарних спеціальностей. Результати

опитування впевнено свідчать про те, що студенти досить високо оцінюють необхідність вивчення соціально-гуманітарних дисциплін та роль, яку вони відіграватимуть у їхньому подальшому житті (82%). Цікавим є те, що необхідність вивчення соціально-гуманітарних дисциплін визнали й студенти технічних спеціальностей (76%). Серед пріоритетних для вивчення дисциплін безперечними лідерами є психологія (39 респондентів) і політологія (25 респондентів).

Безсумнівним є й той факт, що, напрямки, які відзначили опитувані, є певними індикаторами визначених нами ключових компетентностей. Так, розширення соціальних зв'язків, в тому числі міжнародних, спілкування за пізнавальними, діловими, особистісними мотивами, розуміння цінності співробітницьких взаємовідношень, товаришування, довірливих відносин між людьми є критеріями міжкультурної комунікативної компетентності; наявність певної життєвої позиції й внутрішньої готовності до її реалізації, формування світогляду та громадянської думки – соціально-правової компетентності; актуалізація різних джерел знань в необхідних ситуаціях інтелектуально-пізнавальної діяльності – інформаційної компетентності; прийняття вірних соціально-економічних рішень, вміння побачити й сформулювати проблему, запропонувати (знайти або сконструювати) способи її вирішення.

Більшість респондентів погоджуються з думкою про те, що отримані у вузі знання з соціально-гуманітарних дисциплін допомагають у житті та професійній діяльності. Популярною є думка, що зазначені дисципліни сприяють формуванню світогляду та активної громадянської позиції, а також можуть допомогти конкурувати на ринку праці й сприяти розширенню соціальних зв'язків. Саме соціально-гуманітарні дисципліни допомагають людині з'ясувати, ким вона є насправді, знайти своє покликання, визначити своє місце в суспільстві та державі тощо.

АКТУАЛЬНЫЕ ПАРАДИГМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ БИЗНЕСА ТИХООКЕАНСКОЙ РОССИИ В РАМКАХ НАЦИОНАЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ

Лазарев В.А., к.т.н., доцент

Недашковская Л.В., магистр

*Школа экономики и менеджмента
Дальневосточный федеральный университет,
Российская Федерация*

Результативность российской политики в восточном направлении главным образом зависит от того, насколько решительными и в то же время рациональными будут действия по экономическому, научному, социальному и культурному развитию Сибири и Дальнего Востока.

На этапе проведения саммита АТЭС в российских экономических ведомствах отсутствовала четко разработанная позиция в отношении как Транстихоокеанского партнерства (ТТП), так и АСЕАНовской концепции зоны свободной торговли [1]. А суть проблемной ситуации в конфликте интересов бизнеса Тихоокеанской России и правительства: масштабный разрыв между стратегическим мышлением Российского правительства и Дальневосточного бизнес-сообщества; наблюдается неготовность Дальневосточного бизнес-сообщества участвовать в реализации правительственных стратегий; низкая эффективность управления коммуникациями при разработке и реализации правительственных проектов на Дальнем Востоке. Существуют различия в понимании глобальных угроз и вызовов, генерируемых экономиками АТР: Национализм (права наций важнее территориальной целостности государств); Инновации (способность превращать знания в экономическую прибыль); Богатство (производительность); Урбанизация (качество социальной жизни); Интеграция (равный доступ к ресурсам развития); Универсальность виртуальные компании); Ценности (смыслы, этика, ментальность); Радикализм (новые парадигмы развития); Растущая скорость изменений.

Существуют следующие различия в понимании долгосрочных тенденций развития экономик АТР в виде системных изменений:

1. Переход к «шестой» модели технологического развития.
2. Переход от массового потребления к индивидуализированному.
3. Переход от национального права к транснациональному.
4. Переход от национальной культуры к мировой.
5. Переход от национально-административных границ к геоэкономическим зонам совместной юрисдикции.

Рассмотрим различия в понимании стратегий развития экономик АТР, а именно «Новые» стратегии на пространстве АТР:

А) Стратегии генерирования рисков. Выигрывает тот, кто создает риски. Жизнь в условиях растущего масштаба рисков для всех.

Б) Переход от концепций равновесных рынков к моделям неравновесных состояний. Жизнь в условиях постоянно возникающих финансовых пузырей и социальных катаклизмов. В) Усиление государственной политики создания и защиты монопольных эффектов. Самое заметное явление – переход к homo-экономике. Как следствие, переход от конкуренции товаров и услуг к конкуренции ценностей, смыслов, стандартов жизни. В результате выигрывает тот, кто создает эффективную модель гендерной экономики. Конфликт интересов правительства и бизнеса в отношении стратегии интеграционного встраивания России в рынки АТР заключается в следующем:

а) правительство России не готово и не планирует, в том числе и на форумах АТЭС, обсуждать вопрос присоединения России к проектам «Свободных торговых зон АТР». Одновременно дальневосточный бизнес по собственной инициативе участвует в

реализации инвестиционных проектов, построенных на принципах «свободных торговых зон АТР»;

б) правительство России не готово поддерживать бизнес, прежде всего малый и средний, который стремится создавать предприятия на территориях стран АТР. Одновременно бизнес накапливает капиталы и создает высокоэффективные предприятия в особых экономических зонах стран АТР;

в) у правительства России нет понимания, как и с помощью каких инструментов на Дальнем Востоке можно построить модель экономического роста сбалансированную, всеобщую, устойчивую, основанной на знаниях. Одновременно бизнес создает виртуальные предприятия, которые построены на знаниях и ориентированы на рынки АТР, и которые административно государством не контролируются.

Суть конфликта интересов бизнеса и правительства заключается в следующем: правительство считает, что оно лучше понимает где, когда и как прокладывать пути, прежде всего, на внешних рынках, по которым должен ходить бизнес. А бизнес – это люди и они рядом с «правительственными дорожками» прокладывает свои, поскольку по ним быстрее и удобнее ходить. Избирательное право для бизнеса, участвующего в реализации правительственных стратегий. А корпоративное бизнес-право, позволяет решать проблемы без участия государства. Тотальный государственный контроль над содержанием инженерного, исследовательского и управленческого образования, которое не обеспечивает выпускникам необходимых профессиональных компетенций для работы на рынках АТР. А растущий масштаб корпоративной системы подготовки кадров, ориентирован на подготовку специалистов, способных и готовых работать на рынках АТР [2].

Экономическая модель интеграционного встраивания России в рынки АТР будет зависеть от субъективных предпочтений президентского окружения, а не от объективных потребностей бизнеса. Не устраивает Россию в моделях зон свободной торговли, реализуемых на пространстве АТЭС прежде всего, базовые принципы, на которых строится практика зон свободной торговли: Первый принцип. Полная отмена (кроме специально оговоренных исключений) импортных пошлин. Второй принцип. Отмена контингентирования импорта во взаимной торговле. Третий принцип. Установление единых правил определения страны происхождения товаров. Четвертый принцип. Отказ от единого внешнеторгового тарифа в отношении третьих стран. Пятый принцип. Недопущение диспропорций по торговым группам. Шестой принцип. Устранение таможенных пошлин и сборов чисто фискального характера, а также элементов таможенной защиты тех или иных товаров, содержащихся во внутренних налогах и сборах, и экспортных пошлин во взаимной торговле, снижение ограничений

конкуренции. С экономической точки зрения отношения России с объединенным европейским рынком, постепенно приобретают форму открытой конфронтации. Прошедший форум АТЭС 2012 – это первый проект в Сибири и на Дальнем Востоке за 20 лет, до конца реализованный за бюджетные деньги [2]. Форум стал стимулом для развития государственно-частного партнерства и дал возможность представителям бизнеса оценить перспективы Дальнего Востока. Единственный шанс вырваться из периферийности – использование возможности интегрирования в зоны свободной торговли. Для формирования Тихоокеанского интеграционного пространства. Для этого необходимы три базовых условия: во-первых, понимание тенденций, вызовов и угроз, с которыми российский бизнес столкнется на рынках АТР; во-вторых, четкая позиция России как активного стратегического игрока на экономическом пространстве АТР, готового и способного участвовать в разработке и реализации новой модели азиатской интеграции; в-третьих, эффективная система институциональной и инфраструктурной поддержки бизнеса, прежде всего регионального, готового и способного размещать прямые инвестиции на отраслевых рынках стран АТР [3].

Литература: 1. Панов А.Н. Интеграция России в Азиатско-Тихоокеанский регион. Перспективы 2020. 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://russiancouncil.ru/autor_profile/?author_id_4=246. – Дата обращения: 22.11.2013. 2. Терский М.В. Дальний Восток – глубокая экономическая периферия для России. 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.zrpress.ru/politics/vladivostok_30.09.2012. – Дата обращения: 20.11.2013. 3. Терский М.В. Научно-технический и экономический потенциал Тихоокеанской России: проблемы и перспективы интеграции в рынки АТР. 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.business-dialogy.ru/terskij-mixail>. – Дата обращения: 21.11.2013.

СПІВПРАЦЯ ВНЗ І РОБОТОДАВЦІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ СПОЖИВАЧІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Лобза А.В., д.ф.г.е.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Одним з головних критеріїв якості надання освітніх послуг у ВНЗ за сучасних умов є оцінка підготовки випускників роботодавцями, а найважливішою задачею ВНЗ в цілому – покращення взаємодії із роботодавцями, зацікавленими в освітніх послугах навчального закладу. У зв'язку з цим задачі ВНЗ щодо взаємодії з роботодавцями розширюються. Важливим стає не тільки фахове навчання студентів, а

й аналіз потреби спеціалістів на ринку праці, працевлаштування випускників й моніторинг оцінки якості підготовки фахівців зі сторони роботодавців, аналіз кар'єрного зростання випускників з метою корекції навчального процесу, змістовного наповнення дисциплін, що викладаються.

У межах проектів, які щорічно проводяться журналами «Фокус», «Деньги», проекту «Рейтинг ВНЗ України «Компас» було проведено дослідження «Випускники ВНЗ очами роботодавців». Дослідження проводилося за допомогою серії глибоких інтерв'ю із представниками HR-служб провідних українських і міжнародних компаній стосовно проблеми якості підготовки нинішніх випускників українських ВНЗ, навичок, яких їм бракує для успішної діяльності, та принципів прийому на роботу молодих фахівців цими компаніями. На думку роботодавців, найбільш важливими якостями працівників є практично-професійні навички, уміння вирішувати проблемні ситуації та навички роботи з клієнтами. І саме цих навичок, за оцінками роботодавців, найчастіше бракує молодим спеціалістам.

Недостатнім вважають сучасні роботодавці рівень знань випускників з іноземних мов, навичок письмового і усного спілкування, менеджерських і аналітичних навичок, а також теоретичних знань за фахом.

При цьому великі підприємства більш гостро відчувають недостатню компетентність молодих спеціалістів – адже, зазвичай, чим більше підприємство, тим вищий і жорсткіший рівень вимог, а, отже, тим відчутніша нестача тих або інших знань та навичок у співробітників. Тобто йдеться про те, що одним з недоліків підготовки фахівців є неврахування масштабності підприємства. Як правило, наймаючи фахівця, роботодавець ще кілька років «донавчає» його, витрачаючи і час і кошти.

Низький ступінь готовності брати на себе відповідальність за особисті результати, слабке бачення і розуміння власних перспектив, невизначеність життєвих цілей і бажань, невміння в цілому правильно управляти своїм часом, вірно розставляти пріоритети для себе і компанії визначені серед основних недоліків випускників.

Та все ж головною проблемою абсолютно для всіх випускників незалежно від рівня їх теоретичної підготовки, роботодавці вважають відірваність знань від практики, непідготовленість до роботи в реальному бізнесі і нерозуміння того, як цей бізнес працює. Оскільки саме ця проблема зустрічається найчастіше, всі опитані компанії намагаються вирішувати її власними силами – шляхом додаткового навчання «новачків» безпосередньо в компанії, а також через співробітництво з ВНЗ.

Одним із шляхів вирішення проблеми задоволення вимог ринку праці є створення на підприємствах, в організаціях та установах філій випускових кафедр. Це дозволить актуалізувати до вимог сьогодення

освітньо-професійні програми, освітньо-кваліфікаційні характеристики, навчальні плани підготовки фахівців, програми навчальних дисциплін, наскрізних програм практик, тематики дипломних, магістерських дипломних робіт. У рамках співпраці студенти можуть готувати дипломну роботу на замовлення реального підприємства і здійснювати відкритий захист роботи безпосередньо на підприємстві. Розробка спільних проектів стажування студентів старших курсів з метою їх адаптації до майбутньої професійної діяльності, надбання досвіду практичної роботи вже під час навчання також поліпшить підготовку майбутнього випускника ВНЗ. Конкурсні програми підприємств, організацій теж можуть стати інструментом відбору і підготовки конкретних студентів для майбутньої роботи в компанії.

Ще однією з форм співпраці може стати залучення провідних фахівців підприємств до проведення лекцій з актуальних проблемних питань, практичних, семінарських занять, керівництва дипломними, магістерськими дипломними роботами, які базуються на реальному матеріалі. Такий досвід вже продемонстрував позитивні результати співпраці роботодавців та ряду ВНЗ. Зокрема Дніпропетровська державна фінансова академія накопичила досвід роботи з підприємствами (понад сто угод про співпрацю), що й віддзеркалюють результати рейтингу журналу «Фокус» 2010 та 2013 рр.

Література: 1. Освітній портал: Офіційний ВЕБ-сайт Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/37.html>. 2. Компас : Рейтинг вищих навчальних закладів за рівнем задоволеності освітою. – Результати дослідження Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://bestuniversities.com.ua/sites/default/files/compas2013.pdf>.

ДОЛЯ МОВИ ФОРМУЄ ДОЛЮ НАРОДУ

Малигіна Л.І., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

«Я хочу, щоб культура всіх країн проникала до мого дому. Але я не бажаю, щоб мене збили з ніг» (М. Ганді)

Актуальність питання не викликає сумніву, адже як тільки запрацювала Верховна Рада після трагічних лютневих подій на Майдані Незалежності, одним із перших до скасування було запропоновано прийнятий із грубими порушеннями регламенту Закон «Про засади мовної політики в Україні», який свого часу викликав велике невдоволення серед значної частини громадян України [1]. Ще більшу бурю невдоволення на півдні та сході країни, яка активно

підігрівається ззовні, викликало рішення Верховної Ради про його скасування, що змусило О. Турчинова - Голову Верховної Ради, тимчасово виконуючого обов'язки Президента, - відмовитися від підписання цього рішення до остаточної розробки й прийняття нового законопроекту.

То що ж таке мова? Яка її роль у житті суспільства?

Із часів Радянського Союзу прийшли дві сентенції:

- 1) рідна мова – це та мова, яку дитина чує від свого народження [2] ;
- 2) яка різниця, якою мовою людина розмовляє – була б людина хороша.

Кожна людина має насамперед знати рідну мову, потім мову тієї держави, в якій живе, а потім російську, англійську і т.п., бо, як відомо, скільки мов знає людина, стільки раз вона і людина.

Сучасна лінгвістика доводить, що **рідна мова** (виділення наше – М.Л.) – поняття вроджене. Це мова, яку виробили **рідні по крові** покоління, саме цю мову людина в **нормальних соціальних умовах** вивчає найперше. Незнання рідної мови не виключає її існування і не означає автоматичного привласнення цього означення засвоєній чужій мові [3]. Тобто рідною мовою визнається мова народу чи етнічної групи, до якої належить людина, мова, що зв'язує її з попередніми поколіннями, з їх духовними надбаннями, що є фундаментом етнічної та національної самоідентифікації [4, 5].

Проте звертаємо увагу: засвоїла в **нормальних соціальних умовах**. Відомо, що українська мова протягом усього періоду перебування у складі Російської імперії, а потім і Радянського Союзу зазнавала страшних утисків. І якщо у царській Росії українську мову просто забороняли (один перелік заборон займе декілька сторінок), то в радянські часи фізично знищували її носіїв і особливо письменників – еліту нації. Цього здалося замало. Новітні технології знищення української мови передбачали її моральне знищення: під виглядом інтернаціоналізації втовкмачити в голови її носіям, що українська мова безперспективна, що нею розмовляє хіба що темне село або «український буржуазний націоналіст» (за сучасних умов, звичайно ж, бандерівці). Вживання української мови обмежувались суто етнографічними “екзотично-шароварними” рамками.

Так ми перейшли до другої сентенції: яка різниця, якою мовою людина розмовляє.

На думку М. Гайдегера, «мова не є знаряддям, яким людина послуговується, а чимось, що окреслює найвищі можливості самої людської природи..., і доки мова служитиме нам лише як засіб вислову, це нам нічим не допоможе» [6]. Споживацьке використання завжди перебуває поза духовною сферою. Якщо не важливо, якою мовою спілкуватися – аби лиш було зрозуміло – це буде на рівні фізіології звукослова. Так вихолощується сутність і залишається лише

зовнішня оболонка, що є тінню народу – мови. Так за матеріалізацією настає деградація.

Такої ж думки дотримується і О. Потебня: денаціоналізація несе з собою погане виховання, моральну хворобу. Вона прирікає народ на неповне користування готовими засобами виховання, засвоєння та впливу, на ослаблення енергії думки, на гидоту пустки, яка постає замість витіснених, але нічим не заміщених форм свідомості; на ослаблення зв'язку підростаючих поколінь з дорослими, який заступається слабим зв'язком із чужими; на дезорганізацію суспільства, аморальність, звиродніння. Навіть коли гнобителі дуже близькі до гноблених, не позбавляють їх майна і не обертають у рабство в брутальних формах, все ж денаціоналізація призводить до економічної й розумової залежності і стає джерелом страждань [7, с. 231].

Без збереження своєї самобутньої культури (а культура без мови існувати не може) нація втрачає своє обличчя (свою ідентичність) і приречена зникнути. Соціологи спостерегли, що найвищий відсоток злочинів саме в містах зденаціоналізованих, де фактично українська мова відсутня, а російська помітно спотворена. Мова реагує на всі соціальні, національні деформації. Мова мстива: будь-яка наруга над нею призводить до душевної ущербності [8]. А почуття меншовартості, яке систематично і цілеспрямовано втовмачується українцям, призводить до виродження нації. Варто подивитися на статистику: найвища смертність і найнижча народжуваність саме в російськомовних регіонах України.

Отож головною і обов'язковою ознакою єдності народу є його мова. Державною мовою в Україні має бути лише одна – українська мова. Дві і більше державних мов – міна уповільненої дії, як свідчить досвід західних країн [9]. Держава повинна дбати про те, щоб не виникла невідповідність між декларуванням державності мови і реалізацією цього статусу. У багатонаціональній державі повинні звучати й інші мови – мови тих народів, які її населяють. Держава має сприяти вивченню кожною людиною своєї рідної мови.

Література: 1. Проект закону № 1190 «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про засади державної мовної політики» [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://zik.ua/ua/news/2014/02/23/parlament_skasuvav_movnyy_zakon_463929. 2. Розенталь Д., Теленкова М. Словарь-справочник лингвистических терминов. – М., 1985. – С. 271. 3. Alan Davies The Native Speaker: Myth and Reality. – 2. – Multilingual Matters, 2003. – 237 p. – (Bilingual Education and Bilingualism). 4. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. – С. 121. 5. Мікуліч Т.М. Мова і етнічна самасвідомість. – Мн. 1996. 6. Гайдеггер Мартін / Возняк Тарас. Тексти та переклади. – Харків, 1998. – С. 350, 315. 7. Потебня А. Язык и народность // Эстетика и поэтика. – М., 1976. 8. Фаріон І. Мова як духовно-національний феномен (Державність української мови у світлі мовної політики) // Мовні конфлікти і гармонізація суспільства : Матеріали наукової конференції (28-29 травня 2001 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу :

http://www.ukrlife.org/main/tribuna/confa_7farion.htm. 9. Докладніше див. Домінанти соціально-економічного розвитку регіонів України: науковий погляд молоді : Тези XVI Всеукраїнської наук.-практ. Конф. Студентів, аспірантів та молодих вчених (19.04.2013). – У 2-х т. – Т. 2. – Дніпропетровськ, ДДФА, 2013. – С. 64-68, 85-86, 93, 106-107.

ПОСТИНДУСТРИАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО И ЯЗЫКОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ШКОЛЕ (ПОСТКОММУНИКАТИВНОСТЬ)

Мандева Мариана, PhD, Associate Professor
Великотърновский университет
им. Святых Кирилла и Мефодия,
Болгария

Переход к постиндустриальному обществу означает полное и глубокое переустройство во всех общественных сферах. Означает переход к другому типу общества и другому типу культуры, а не только к новой фазе технологического развития. Здесь я хочу остановиться на некоторых проблемах языкового образования в школе – проблемах посткоммуникативности.

Международный подход к образованию ставит отпечаток на языковое обучение в школе. Оно встраивается в лингво-методический континуум *разноязычия* и *многоязычия*. Это дает вклад в то, чтобы языковое обучение превратилось в нечто большее, чем изучение языков, а охватило также передачу культурных и других ценностей в обществе.

Так как дихотомия *родной язык – иностранный язык* оказывается недостаточной для того, чтобы охватить все ситуации обучения в школе, следует осмыслить инвариантное и вариантное в *изучении языка в качестве первого языка и в качестве второго языка*. *Родной язык* – это язык первичной группы, в которой происходит социализация ребенка – семьи. В ситуациях, когда официальный язык (русский, болгарский и т.д.) является родным языком детей, говорим об *обучении первому языку*. В ситуациях, когда официальный язык не является родным языком детей, говорим об *обучении второму языку*.

Посткоммуникативность предусматривает взгляд на обучение как общение, которое, однако, можно осуществить только при наличии как процедурных, так и декларативных знаний – т.е. и языковедческих, и языковых. При изучении языка в качестве второго языка, особенно в первом – четвертом классах, в языковых ситуациях, когда в конкретном населенном пункте официальный язык является вторым языком, у коммуникативности нет методической альтернативы. Это, однако не аксиома, когда речь идет об обучении первому языку.

В период младшего школьного возраста первый язык представляет собой прежде всего инструмент общения, а лишь потом – объект анализа. *В обучении детей первому языку доминирует лингвопрагматический подход. Но это никоим образом не отменяет задачу дополнять и обогащать прагматический подход возможностями лингвокогнитивного и культурологического подходов.* В дошкольном возрасте первым языком дети овладевают в «замкнутой» языковой среде (семье, кругу друзей и т.п.), необязательно осмысляя его лингвистическую суть. В условиях школьного обучения социальная практика ребенка усложняется. Возникает необходимость в совершенствовании коммуникативно-языковой компетентности, в том числе путем овладения знаниями по теории первого языка. Не следует пренебрегать и возможностями культурологического подхода – посредством языка переносится культурное знание, выстраивается «картина мира», формируются индивидуальные и социальные ценности.

Обобщим: речь идет не о каком-то новом методе обучения, а об учете прагматических, когнитивных и культурных потребностей школьников.

*Образовательным приоритетом обучения первому языку в школе, в том числе – на начальном его этапе, является формирование компетентностей, готовящих школьника «словами делать дела» в разнообразных жизненных ситуациях. Для достижения этих целей «в свете прожекторов» находится совершенствование коммуникативной языковой компетентности, сформированной непреднамеренно в дошкольном возрасте. А именно: овладение письменным кодом; усвоение языковых средств, используемых в новых для школьников сферах общения; формирование умений «переключать» социолингвистические коды в условиях каждодневного общения; преодоление нелитературного влияния первичной группы, в которой происходит социализация ребенка. Коммуникативная языковая компетентность улучшается в взаимодействии с другими компетентностями – лингвистическими, культурологическими, самостоятельной учебы, социальными. Лингвистическая компетентность определяется через декларативные знания индивида об языке как средстве общения и как семиотической системе знаков. Это знание *какой*. Лингвистическая компетентность взаимодействует с языковой компетентностью. Языковая компетентность – это процедурное знание, знание *как*. С ее помощью решают коммуникативные задачи, создают и воспринимают устные и письменные тексты (дискурсы). Культурологическая компетентность требует знания и понимания чужих культур, но также, и в первую*

очередь, правильної оцінки рідного культурного насліддя. Она створює фундамент для формування мультикультурної компетентності. При допомозі видів учебної діяльності, виконуваних дітьми на уроках першого мови, формуються також інші ключові компетентності, наприклад, компетентності самостійної учеби і збору інформації, соціальні компетентності.

Обобщим: формуються компетентності інтегрального типу, які є необхідними в постіндустріальному світі.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ : АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Маринкевич С.М., канд. філол. наук, доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Сьогодні, у часи не лише політичної, економічної нестабільності в нашій державі, а насамперед у час переоцінки морально-етичних, духовних орієнтирів, профанації традиційних цінностей сучасного суспільства особливо актуальною постає проблема здоров'я нації в усіх її аспектах: культурному, соціологічному, в аспекті фізичного здоров'я, зрештою духовному. Питання про духовний розвиток суспільства, що має складатись із здорових, всебічно розвинених особистостей, трактувалось раніше й розглядається нині сучасними дослідниками з точки зору соціології, педагогіки, психології, медицини, культурології, історії, філософії тощо. Безперечно, цікавим і гостро актуальним на сьогодні є культурологічний і, зокрема, соціолінгвістичний аспект цієї проблеми, який розкриває питання культури особистості взагалі й одну з найважливіших її складових – культуру усного мовлення й писемної мови.

Про це йдеться в численних працях відомих мовознавців - фахівців із культури мовлення Б. Антоненка-Давидовича, Н. Бабич, С. Караванського, А. Коваль, Л. Масенко, О. Пономаріва, Я. Радевича-Винницького, В. Русанівського, Ю. Шевельова та багатьох інших. Особлива увага звертається на питання виховання мовленнєвої культури сучасної молоді – майбутнього українського суспільства, яка, без сумніву, на сьогодні потребує найнагальніших заходів щодо її удосконалення.

Тож, метою цієї роботи є окреслення найголовніших аспектів проблеми культури мовлення молоді з точки зору сучасної лінгвістики й культурології.

На території сучасної України, зокрема південних та східних областей, внаслідок ряду політичних та економічних причин існує явище російсько-української двомовності (білінгвізму), яке призвело до широкого розповсюдження так званої «змішаної мови», або суржику. Семантика цього слова, яке вже стало мовознавчим терміном, крім прямого значення (суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса та ін.), містить і переносне – елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови, нечиста мова. Ще в позаминулому столітті І. Бодуен де Куртене, російський і польський лінгвіст, запропонував вивчати мовні явища з точки зору двопланового членування мови – горизонтального (територіальні діалекти) й вертикального (соціальна диференціація мови). Тож, суржик як мовний продукт слід досліджувати в горизонтальній площині членування мови.

У сучасному мовознавстві точаться дискусії з приводу того, чи вважати суржик територіальним діалектом, соціолектом, чи лише мовною хворобою сучасного суспільства. Як відомо, це явище, що виникло внаслідок накладання лексем на українську чи російську основу, поширене на фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному рівнях, воно представлене в мові цілісними лексемами – суржикізмами (Л. Ставицька) («просю» (прошу), «скіки» (скільки), «діла» (справи), «первий»(перший), «вторий» (другий), «не» (ні), «шо»(що) тощо). На нашу думку, суржик становить загрозу не лише для оволодіння мовцем – молоді людиною нормами сучасної української літературної мови, а й сучасної російської мови, адже в ситуації двомовності без самовиховання, самоосвіти, підняття свого культурного рівня за допомогою кращих взірців світового мистецтва й літератури – як української, так і російської – рівень мовленнєвої культури особистості буде піддаватися небажаним впливам.

Слід зауважити, що не менш актуальною на сьогодні є проблема загромождження українського словника не лише росіянізмами, а й англіцизмами та словами з інших романо-германських мов, джерелом яких інколи є назви нових явищ чи предметів, що з'явилися внаслідок розвитку науково-технічного прогресу (ноутбук, сервер, монітор, лізинг, андроїд і т. ін.), а інколи невиправдані запозичення з іноземних мов, відповідники яких давно вже існують у рідній, та все ж використовуються мовцями через існування своєї мовної моди на ці слова (наприклад, «наратор, нарація» - «оповідач, оповідь», «латентний» - «прихований», «ескалація» - «наростання» тощо). Зважаючи на історичний досвід минулого століття в галузі мовної політики радянського уряду й штучного викорінення зі словників і свідомості мовців питоми української лексики, підкреслимо, що повернення до джерел українського слова є одним з найосновніших завдань, що стоїть перед сучасним мовознавством і зокрема лексикографією.

На думку Л. Масенко, сучасне українське суспільство (принаймні більшу його частину) можна сьогодні розділити не лише на україномовне й російськомовне, а й на суржикомовне й матючномовне. Явище вульгаризації мовлення – яскравий показник серйозних вад загального культурного й духовного розвитку суспільства взагалі й молоді зокрема. Іноді вульгаризми, груба лайка не є вже виразником негативних емоцій, а бере на себе функцію вставних часток між словами в мовленні.

Слід відрізнити вульгаризми від сленгу та арго – нормальних явищ у будь-якій живій мові, не замкненої у просторі елітарного побутування. Цікавим для дослідників є й молодіжний, зокрема студентський сленг, що виникає внаслідок потреби в ігровому трактуванні дійсності та є мовним знаряддям її інтерпретації. Крім того, сленг виконує функцію об'єднання особи з соціальною групою. Широкого використання сьогодні набув комп'ютерний сленг, який найчастіше базується на матеріалі з іноземних мов. Тож, небажаним є не саме явище сленгу, арго чи інших соціолектів, а той мовний матеріал, на якому воно постає. Так, на думку Ю. Шевельова, яка була висловлена ще в 60-х роках минулого століття, існує загроза відмирання власне українських арго, вони автоматично запозичуються з російської мови (а сучасні й з іноземних), та вже не є тим ґрунтом, звідки приходять «живущі соки» до власне літературної мови.

Отже, мовленнєва культура молоді як складова духовного здоров'я нації є предметом серйозних досліджень учених різних галузей наукових знань і постає як одна з найактуальніших і найгостріших проблем соціального й культурного розвитку сучасного українського суспільства.

ДВАДЦАТЬ ЛЕТ СПУСТЯ : САПАТИСТЫ, СУБКОМАНДАНТЕ МАРКОС И ПЕРСПЕКТИВЫ «ПОСТМОДЕРНИСТСКОЙ» ГЕРИЛЬИ

Прошин Д.В., к.и.н., доцент
*Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля,
Украина*

1 января 1994 г. около 2,5 тыс. легковооруженных повстанцев из ранее неизвестной Сапатистской армии национального освобождения (САНО) захватили несколько городов в беднейшем мексиканском штате Чьяпас на юге страны и объявили, что начинают войну с правительством за права коренного индейского населения. Так началось то, что вскоре получило название первой «постмодернистской» герильи [1, р. 23]. После нескольких дней боев сапатисты перенесли

противостояние с правительством в информационную плоскость. Не имея шансов в открытом единоборстве с правительственными войсками, САНО сумела использовать достигнутые ею первоначальные успехи для привлечения к своим требованиям внимания мексиканской и международной общественности. Уже в течение первой недели конфликта более ста неправительственных организаций (включая такие, как Amnesty International и Human Rights Watch) направили представителей в мятежный штат. Как сказал субкоманданте Маркос, олицетворяющий САНО в глазах всего мира, «1 января мы заставили себя услышать» [2, p. 128].

Несколько последующих лет стали временем непрерывных колебаний в отношениях между правительством Мексики и сапатистами. Амплитуда этих колебаний была предельно широка: от ведения переговоров и подписания соглашений до возобновления боевых действий, расправ на сторонниками сапатистов и выдачи ордеров на арест их лидеров. В течение всего этого времени САНО продолжала активно использовать те методы, которые принесли ей известность и обеспечили прорыв в центр мексиканской и мировой политики. Сапатистская герилья оставалась «войной посредством типографской краски и Интернета» [1, p. 4]. Так, открытие сайта САНО позволило тысячам ее сторонников в 2001 г. следить онлайн за мирным маршем сапатистов на Мехико.

К середине 2000-х гг. между сторонами установилось неопределенное равновесие. Правительства, сменявшие друг друга на протяжении первых десяти лет конфликта, ограничились лишь рядом полумер, оставив главные требования САНО без внимания, хотя и согласившись мириться с существованием контролируемых сапатистами районов. В свою очередь сапатисты, разочарованные непоследовательностью властей, прекратили свое участие в политическом диалоге и – не возобновляя вооруженной борьбы, но и не складывая оружия – «замкнулись в себе», превратив подконтрольные им территории в автономную зону своеобразного социально-экономического эксперимента. Не утратив глубинной остроты, конфликт, однако, утратил былой внешний драматизм. Интерес к Чьяпасу со стороны СМИ и международных общественных организаций снизился до минимума. (Показательно, что последняя петиция, посвященная ситуации в Мексике, была опубликована на сайте Amnesty International в 2009 г. [3].) За это же время сапатистская герилья, ее очаг, ее руководители и рядовые участники успели стать очередным объектом коммодификации, превратились в новый «революционный бренд» [4].

Сейчас, двадцать лет спустя после выхода САНО из Лакандонской сельвы, перспективы ее борьбы неясны. Мировая

медійна кампанія, розвернута сапатистами і їх сторонниками в середині 1990-х гг., спасла САНО від розгрому і дозволила їй бути «услышанной». Але при очевидному нерівності реальних сил медіа-кампанія не зробила – і не могла зробити – САНО спроможною *заставити* протилежну сторону *прислухатися*. Крім того, історія «постмодерністської» герильї лишній раз нагадує про змінчивість інформаційної кон'юнктури. Сапатисти, некогда знаходившіся в новостних «топах», сьогодні відтиснені на інформаційну периферію. Ризиковано прогнозувати, повернеться ли САНО, і якщо да, то скоро ли, в ряд першочергових новин. С більшою впевненістю можна сказати, що повернутися «всерйоз і надовго» сапатисти зможуть, тільки якщо реальний політичний баланс ощутимо зміниться в їх користь. Однак в такому випадку підтримка з боку ЗМІ і міжнародних спостерігачів буде для «нової САНО» хоч і важливою, але вже відносно не *життєво важливою* ресурсом.

Література: 1. The Zapatista Social Netwar in Mexico / [Ronfeldt D., Arquilla J., Fuller G., Fuller M.] – RAND Arroyo Center: Santa Monica, CA, 1998. – 168 p. 2. Bob C. The Marketing of Rebellion: Insurgents, Media and International Activism / C. Bob. – Cambridge University Press: Cambridge, 2005. – 237 p. 3. Mexico: Protection Needed for Villagers in Mexico // <http://www.amnesty.org/en/library/info/AMR41/059/2009/en>. – Дата звернення: 01.02.2014. 4. McCowan C. Imaging the Zapatistas: Rebellion, Representation and Popular Culture / C. McCowan // <http://www.unomaha.edu/itwsjr/thirdXIV/McCowan.Zapatistas.pdf>. – Дата звернення: 01.02.2014.

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У СУЧАСНОМУ БУТТІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Федюк В.Ю., канд. філос. наук, доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

На сучасному етапі розвитку процеси глобалізації стали визначальним чинником світової системи, однією з найвпливовіших сил, що впливає на всі прояви суспільного життя: економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку тощо. Нова світова система формується в умовах якісно відмінної за останні десять років ситуації, в умовах поширення глобалістських інформаційно-технологічних процесів, ідеологічної конвергенції, активізації інтеграційних чинників, намагань переходу колишніх соціалістичних країн до демократії і ринкових відносин у

господарюванні, усвідомлення як необхідності, як неминучості – становлення, зведення надсуспільства, «відкритого суспільства». За цих умов Людина, її вміння та здібності, весь її інтелектуальний, психофізичний і соціальний потенціал, навіть духовний стан перетворюються на головний виробничий ресурс. Тому суспільство повинно значно більше бути економічно зацікавленим у розвитку людської особистості. На перший план мають вийти соціальні галузі та інтереси екології, своєрідна комплексна система екосоціоекономіки, що забезпечуватиме ефективне відтворення та розвиток людського потенціалу, – сфера послуг та відпочинку, освіта та охорона здоров'я.

Саме тому, усвідомлюючи на сучасному етапі значущість людського фактора (з огляду на історичний, цивілізаційний, глобалістський характер Людини, людської особистості) дозволимо собі висловити думку щодо можливості успішного вдосконалення механізму державотворення й розвитку суспільних інститутів в сучасній Україні, завдяки виробленню і втіленню моделі політики якісно нового змісту: не за регіональним принципом (окремо держава, область, райони), а лише на засадах «одночасності» процесів державотворення, формування в українській державі суспільства «вищого рівня», трансформації його інститутів, моралі, духовності, культури тощо, своєрідного синергетизму в душах, серцях, свідомості, запитах кожного громадянина нашої держави.

Зауважимо, що саме культура має бути вирішальною і зовнішньою мірою існування і діяльності людської особистості й людства в усіх сферах. По всіх напрямках життєдіяльності мораль мусить бути автентичною щодо політики, практики, а політика – щодо практики та моралі. З огляду на це, неминуче постає така проблема, як забезпечення належного рівня якості людського життя, усталеного на принципово нових засадах, засадах намагання поєднати духовний і прагматичний фактори. Значно складнішою, на наш погляд, видається проблема духовної гуманізації суспільства в контексті глобалістських тенденцій, адже кожна національна держава, в тому числі й Україна, має свої усталені соціокультурні традиції, систему мовного спілкування, естетично-етичних запитів і потреб, образно-пластичного і мелодійного прояву духовно-емоційного світу нації. У наш перехідний час духовність українського суспільства, з його негараздами, невизначеністю світоглядного вибору, боротьбою нового з рудиментами, інерцією минувшини, особливо вразлива. Віками сформований «дух народності» української етносоціальної спільноти проходить

випробування інформаційною навалою чужих стереотипів, комерційних штампів чужої суб- і маскультури з її звульгаризованою системою моральних запитів і естетичних потреб.

Так сталося, що Україна, яка знаходилася на перехресті світів і комунікацій «варягів та греків», Європи та Азії, православ'я, католицизму та мусульманства, Заходу та Росії, як нація не має історичного досвіду державотворення. Саме тому сьогодні в «горні» її історії гартуються, розвиваються динамічні процеси взаємодії – боротьби протиріч конвергенції, трансформації та інших рудиментарно-інертних похідних минулого з нерозвинутим національно-ідентичним самоусвідомленням суспільного загалу, еkleктичності, «різновекторності» устремлінь представників політико-економічної та регіональної еліт, невідповідності національної соціальної складової вимогам часу, запитам суспільства якісно нової формації, що народжується. Саме звідси – історично виправдана необхідність багатовекторності її політики, економіки, культури.

Переосмислюючи історичне минуле українського етносу та події останніх років, можна зауважити, що починаючи з 1991 р. й до сьогоднішнього дня українське суспільство конче потребує нової світоглядної парадигми (формування державної ідеології), що поєднувала б історичну традицію, аналіз сьогодення та чітко визначену перспективу. Необхідним є усвідомлення «цього відповідального діла» кожним громадянином. Й до сьогодні ще актуальні слова М. Грушевського, які долинають з далекого 1918 р.: «Україна і український народ переживають хвилі, які випадають народів раз на всю його історію, або й зовсім не випадають... тільки злетіли з них кайдани і з'явилась можливість відновити свою державну самостійність, але обставини дали змогу розгорнути також на всю ширину і соціальну програму, про котру мріяли цілими століттями українські трудові маси. Наше громадянство мусить відложити все і піддати, підпорядкувати себе йому і тільки йому. Всі привичні погляди, утерті формули, традицією передані ідеї, всі плани зложені в інших обставинах, всі зобов'язання, дані в інших умовах, все се мусить бути відложене. Або краще сказати – до ґрунту переоцінене, розібране, наскільки воно відповідає сьому черговому завданню, поставленому перед нами історією...» [2, с. 8]. На жаль, ще й досі не запусчено дієздатного, ефективного механізму економічного, політичного та соціокультурного розвитку, який органічно поєднав би історичні традиції національної культури (матеріальної, економічної, управлінської, духовної), із світовим досвідом, сучасними тенденціями, що домінують у нинішніх

трансформаційно-цивілізаційних процесах. Саме сьогодні назріла нагальна потреба у створенні та забезпеченні умов для консолідації і мобілізації представників української етносоціальної спільноти та її еліти в єдину українську націю, на засадах розбудови української державності, чітко визначеної реальної програми ефективних дій владної (на всіх рівнях) вертикалі і суспільних інститутів. Йдеться про реформування, а водночас і трансформацію, модернізацію соціально-політичного та економічного розвитку українського суспільства, яка передбачає глибоке усвідомлення українцями цінності власних самобутніх історичних традицій, необхідності розв'язання актуальних соціальних проблем сьогодення, що забезпечить гідне, повноцінне, паритетне входження України у світовий цивілізаційний обшир.

Проблема державотворення є однією з найбільш актуальних в історичному бутті української етносоціальної спільноти. Розв'язання цієї проблеми мало б відповісти на питання, як включити в національний поступ етнонаціональний фактор, перетворити багатонаціональний поліетнічний склад населення України з фактора слабкості на фактор сили та могутності держави. В умовах сьогодення, за наявності у бутті української етносоціальної спільноти не лише багатоетнічної та етноконфесійної структури населення, але й духовної та світоглядної роз'єднаності між її суб'єктами, актуальним є звернення до проблеми єдності тілесного, соціокультурного, суспільно-політичного та духовного вимірів українського буття, а саме – осмислення тих факторів, вплив яких обумовлює або збереження даної єдності, або ж її відсутність.

Наприклад, в одній із промов екс-президента України В.А. Ющенка, присвяченій Дню Соборності України, як раз і йде мова про такі фактори: «Наша сила – це єдність навколо рідної держави. Це є пріоритет номер один...бо держава будується саме сьогодні... ця єдність завжди існувала серед українських звичайних людей... Я закликаю все українське суспільство об'єднатися навколо національних цінностей, навколо української державності... тіло нашої нації єдине, дух наш спільний, наша доля неподільна» [1, с. 358-360.]. Він зауважив, що однією із причин роз'єднаності українського народу є внутрішньо-політичний фактор, зокрема, протиріччя та незгода серед тих політичних діячів, які власне й знаходяться біля важелів управління державою. Водночас, **перший президент незалежної України Л.М. Кравчук**, у праці «Одна Україна, єдиний народ» підкреслює, що сам: «Віктор Андрійович Ющенко все започатковане...довів до абсурду. Він повністю зруйнував систему управління країною...Поставивши благородне завдання відродити

історію України, український дух, честь і гордість, він робить це так невміло, поспішно, без аналізу громадської думки, що весь час породжує конфлікти і непорозуміння...» [3, с. 113]. У праці «Леонід Кучма: справжня біографія другого президента України» також висвітлюються причини тривалої бездержавності українського народу: «інтелігенція – це наше (російське, українське, радянське) явище... на Заході існує інше явище – інтелектуали...інтелектуали в силу своїх знань та досвіду беруть участь в управлінні державою та суспільством. Інтелігенція ж завжди виступала в ролі совісті народу, однак в управлінні державою участі не приймала, оскільки її до цього не допускали...основна в цьому провина – влади. Орієнтації суспільства на духовні цінності часто сприяють його підкоренню владі... До приходу правління Януковича мене не покидало почуття, що Україна підійшла до певної кризової межі, за якою – поступова втрата й тої напівнезалежності, яку ми отримали після розпаду СРСР... Але найбільш глибинною кризою виявилася ідейна. У країні взагалі відсутня державна ідеологія. Українці виявилися розколотими на декілька великих таборів...» [4, с. 159-160]. На нашу думку досить актуальним нині є усвідомлення ролі тих факторів, вплив яких забезпечуватиме цілісність, закономірність та високий рівень буття української етносоціальної спільноти та сприятиме ефективності реалізації українських державотворчих процесів.

Література: 1. Вибрані промови Президента України Віктора Ющенка, виголошені впродовж 2005-2010 рр. / Під ред. Ю. Рубана, упоряд. Д. Лубківський. – К. : ВАТ ХКФ «Глобус», 2010. – С. 358-360. 2. Грушевський М. На порозі Нової України. – К., 1991. – С.8. 3. Кравчук Л. Одна Україна, єдиний народ : політичні роздуми над записами в щоденнику / Леонід Кравчук. – Харків : Фолио, 2010. – С. 113. 4. Корж Г. Леонід Кучма : настоящая биография второго Президента Украины. – Харьков : Фолио, 2005. – С. 159-160.

ПРОБЛЕМА ТЕХНІКИ І МОРАЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ

Чернета В.М., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Людиною, у працях якого вже в ХІХ ст. протиріччя між суцим (тобто тим, чим є техніка в моральному відношенні) і належним (тобто тим, чим вона повинна бути в даному відношенні) виразилося, мабуть, з найбільшим пафосом і масштабністю, був Микола Федорович Федоров (1828-1903) – бібліотекар, що працював у музеї, людина енциклопедичних знань. Н.Ф. Федоров створив оригінальне

соціально-філософське навчання, ядро якого склав грандіозний проект, де ключова роль у перетворенні суспільства відповідно до моральних ідеалів приділялася техніці.

У сфері уваги М.Ф. Федорова виявляються моральні відносини як існуючі між індивідами, їхніми групами («станами»), народами, між людиною й природою, а так і між живучими нині й уже померлими. У всіх цих відносинах техніці (заснованої на науці) належить видатна роль. Уважаючи, що «повна чеснота складається в з'єднанні моральності зі знанням і мистецтвом» (а техніка і є мистецтво, уміння), М.Ф. Федоров оцінює техніку як благо або зло, залежно від того, яким цілям вона служить. Він спростовує розповсюджене подання, що техніка в тім виді, у якому вона розвивається в сучасну йому епоху (друга половина XIX ст. – початок XX ст.), дозволяє людині панувати над природою. Насправді, вважає Федоров, технічні досягнення використовуються для задоволення порожніх примх, виснажуючи природні ресурси; техніка закріплює й підсилює ворожнеча між людьми (станами, народами), військова ж техніка служить самознищенню людства. Техніка, використовувана в мирних цілях, також небезпечна для людей.

Негативно оцінювані з погляду моральності відносини між людьми й людей до природи, у контексті яких у сучасну Федорову епоху розвивається техніка, можуть і повинні бути замінені морально позитивними відносинами. Зіграти ключову роль у цій зміні покликані наука й техніка, поставлені на службу «спільній справі», що з'єднає все людство: «Перешкоди до побудови морального суспільства, - вважає він, – укладаються в тім, що немає справи настільки великого, щоб поглинути всі чинності людей, які в цей час витрачаються на ворожнечу; у всій всесвітній історії ми не знаємо такої події, що, загрожуючи загибеллю суспільству, з'єднало б всі чинності і припинило б всі розбрати, усяку ворожість у ньому». Філософ уважав, що вже сучасний йому рівень розвитку науки й техніки дозволяє порушити питання про «спільну справу», що об'єднало б все людство в боротьбі з основним злом, у порівнянні з яким причини всіх розбратів виглядають другорядними. Це зло – смерть. Смерть уже померлих, смерть тих, кому ще тільки має бути вмерти, а також і смерть природи, що отруюється людиною.

Моральним (морально виправданим), відповідно до Федорова, буде такий розвиток техніки, що підпорядковуватиметься насамперед завданням забезпечення людей продовольством, тобто розвитку сільського господарства. У зв'язку із цим він висуває ідею «регуляції» природи, що, на противагу «експлуатації й утилізації»,

«розкраданню», «що призводить до виснаження й смерті», веде до «відновлення життя». Для завдань регуляції (куди ставиться й керування метеорологічними процесами) можуть бути використані й досягнення військової техніки. Необхідний план «загального об'єднання всіх народів у справі регуляції сліпої чинності».

Якщо М.Ф. Федоров говорив про техніка і як про благо, і як про зло – залежно від того, як вона використовується, то для С.М. Булгакова (1871–1944) характерне зосередження уваги на споконвічно позитивному характері техніки як моменту праці й господарства. Як суб'єкт технічної діяльності С.М. Булгаков, як і М.Ф. Федоров, розглядає головним чином людство в цілому. Індивіди й групи як суб'єктів не відкидаються, але не їм приділяється основна увага філософа. С.М. Булгаков говорить про технологію як про «здатність проектування й моделювання», «системі об'єктивних дій», «сукупності всіляких способів впливу людини на природу в певних, наперед намічених цілях». Технологічна діяльність розуміється як господарська, тісно зв'язується з діяльністю наукової і є в остаточному підсумку діяльність когось «трансцендентального суб'єкта», якого С.М. Булгаков характеризує і як «історичне людство», і як «Божественну Софію».

На відміну від Н.Ф. Федорова С.М. Булгаков не намагається визначити єдине морально виправданий напрямок розвитку техніки, протиставлюване всім іншим варіантам її розвитку, що зв'язується зі злом моральним і фізичним. Сприймаючи промисловий капіталізм, процеси індустріалізації й урбанізації як «невід'ємні в їхній господарській неминучості», С.М. Булгаков вважав за необхідне «християнські осмислити й облагородити» їх. Найкращою господарською формою, думав він, була б та, котра «найбільше забезпечує особисту волю як від природної бідності, так і від соціальної неволі».

Література: 1. Антонюк Г.А. Соціальне проектування й керування суспільним розвитком / Г.А. Антонюк. – Мінськ, 1986. 2. Тюхтин В.С. Співвідношення можливостей природного й штучного інтелектів // Вопросы философии / В.С. Тюхтин. – 1979.

ПСИХОІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ : СПРОБА ДІАГНОЗУ

Чечельницька Г.В., к.і.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Сучасна парадигма історичної науки не дозволяє нам обмежитися вузько дисциплінарною візією на проблеми, які стосуються стану та перспектив розвитку української держави, а особливо такого її репрезентанту як інститут президентства. У психоісторичному дискурсі американської історії Л. Демоз приділяв велику увагу персоні президента, зокрема Дж.Картерові в контексті болючого протистояння СРСР та США. Він сформулював **один** із принципів, якій є значущою настановою для сучасного дослідника інституту президентства: «Сучасна психоісторія... здатна приблизно визначити загальний настрій нації і показати, як емоційні потреби нації, які змінюються, взаємодіють з особою лідера та призводять до національної кризи» [1, с. 195].

За якою схемою в даному дослідженні діяв Інститут психоісторії? Базовим дослідженням безумовно є історія дитинства (на прикладі Дж. Картера вона розглядала навіть форму його зубів) та аналіз американських групових фантазій. Групові фантазії достатньо легко з'ясовуються на підставі опитувань з метою виявлення суспільної думки з допомогою нескладних питань: чи є сильним лідер? чи відчують люди себе в небезпеці? країні загрожує хаос? які передчуття щодо майбутнього?

Оскільки нація є живим організмом, який в своєму розвитку переживає різні етапи народження, споріднені біологічному процесу пологів, Л. Демоз виділяє 4 стадії розвитку групової фантазії [1, с. 200] від стабільного стану до посилення напруги та перевероту. Дослідник нагадує, що уявлення про президента перш за все як фантазійного лідера абсолютно не перетинається з традиційною моделлю політичної науки, «яка розглядає лідера як власника такої субстанції як «влада», якою він користується для реалізації дій» [1, с. 209]. Другим значущим для нас принципом є: «Насправді робота більшості політиків відповідає абсолютно протилежній схемі: спочатку нація розвиває абсолютно ірраціональну групову фантазію, далі потім через засоби масової інформації та урядових чиновників більш низького рівня нагнічує цю фантазію на рівні президента та його радників, від

яких очікується, що вони знайдуть спосіб втілити фантазію, чим позбавлять націю від фантазійної напруги» [1, с. 209].

Не є таємницею те, що після розпаду СРСР, в українському суспільстві панують різновекторні тенденції: мрія про західний парадіз, яка зараз набула вигляду євроінтеграції, тобто мрія про нове народження, та мрія про повернення в таке материнське черевко як Радянський Союз, втіленням якого зараз є Російська Федерація з її пропагування євразійського союзу. Сценарієм протидії цих тенденцій був майдан 2004-2005 рр. та події сьогодення знову на майдані з активізацією антипрезидентського сценарію листопада-грудня 2013 р. З психоісторичної точки зору як поразка, так і перемога президентських та антипрезидентських змагань є безперспективною, поки у нації існують визначені протилежні фантазійні уявлення. Підґрунтям, тобто плацентою та пуповиною для харчування суспільства залишаються економічні негаразди, поглиблені діючою світовою фінансовою кризою.

З точки зору історії дитинства, коли сучасні діти вже з народження інтегровані в світ споживання, з орієнтацією інформаційних структур та масової культури на англомовність, Україна запрограмована на роль сателіту глобаліційних структур, в якому б вигляді вони б себе не маніфестували.

Тому в якості загального висновку, з нашої точки зору, ідея подолання кризи полягає в новому народженні через будь-яку більш прогресивну ідею національного спасіння, якою вагітніє Україна. Цілком можливо, що почне розіграватися ідея чорноморського союзу, який є часткою дещо деслав'янизованої ідеї слов'янської федерації, конфедерації, у свої часи розробленої Кирило-Мефодіївським братчиками та М. Драгомановим. Але через те, що частина країн цього союзу перебуває у глибокій фінансовій кризі, ця ідея не може себе якісно фінансово інвестувати. Тому розробка нової, або якісно оновленої, зваженої, реально обґрунтованої ідеї спасіння України є пріоритетним завданням інтелектуальних та правлячих структур держави.

Література: 1. Демоз Л. Психоісторія / Л. Демоз. – Ростов-на-Дону : «Феникс», 2000. – 510 с.

ФОРСАЙТ ВИЩОЇ ОСВІТИ :АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Шевченко Л.С., д.е.н., професор
Харківський національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого,
Україна

Вища освіта в Україні розвивається за інерцією, без довгострокових орієнтирів і наукових прогнозів. У той час, як у країнах Європи одним із способів ефективного управління освітньою галуззю стало проведення Форсайт-досліджень.

Форсайт (від англ. *foresight* – погляд у майбутнє, передбачення) – це процес систематичного виявлення нових пріоритетних напрямів інноваційного розвитку та можливих технологічних перспектив, які за умови інвестування та організації систематичної роботи зможуть у довгостроковій перспективі істотно впливати на соціально-економічний розвиток країни, регіону, галузі або корпорації. Форсайт передбачає побудову багатоваріантних сценаріїв подій з одночасною розробкою практичних заходів. Для проведення Форсайту залучають багато експертів із різних сфер діяльності, практикують опитування певних груп населення (жителів регіону, молоді тощо), які зацікавлені у розв’язанні проблем, що обговорюються в рамках проекту. Однією з головних передумов успішного Форсайту є готовність суспільства (керівників держави, місцевої влади, компаній, громадськості) спільно оцінити довгострокові перспективи розвитку країни [1].

У Російській Федерації близько двох десятків компаній спеціалізуються на прогнозних дослідженнях. Ємність російського ринку послуг із організації Форсайт-сесій оцінюється приблизно у 3 млрд руб. на рік. Реалізовано промислово-енергетичний Форсайт Мінпроменерго, Форсайт атомної галузі, Форсайт міністерства інформатизації та зв’язку, регіональні Форсайти в Пермі, Іркутській області, Республіці Башкортостан та інших регіонах [2, с. 24].

Важливим об’єктом російських Форсайт-досліджень є освіта, а саме: оцінка перспективного попиту на кваліфіковані кадри з боку окремих секторів економіки; розробка сценаріїв розвитку системи освіти з урахуванням майбутніх тенденцій демографічного, соціально-економічного та науково-технологічного характеру. Так, Агентство стратегічних ініціатив, Російське управлінське співтовариство, Російська венчурна компанія розробили Форсайти дитячих освітніх сервісів, шкільної освіти, вузівської освіти, додаткової освіти, компетенцій [3]. При Державному університеті «Вища школа економіки» створено Міжнародний науково-освітній Форсайт-центр, де досліджують напрями підготовки кадрів, які будуть актуальними

для посткризової економіки. З 2010 р. Сибірський федеральний університет реалізує масштабне дослідження «Прогноз і сценарії розвитку вищої школи в Росії – інституту, який інтегрує науку, освіту та інновації – в горизонті до 2030 р. як основа державної політики в освіті, науково-технічній та інноваційній сфері» [4].

Початок проведенню Форсайт-досліджень в Україні було покладено «Державною програмою прогнозування науково-технологічного та інформаційно-технологічного розвитку на 2004-2006 рр.». Під час її реалізації проводилося Форсайт-дослідження, результатом якого став відбір 14 критичних енергозберігаючих технологічних проектів. Але фінансування Програми було скорочено майже вдвічі, а її реалізацію у 2006 р. призупинено.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.09.2007 р. № 1118 затверджено «Державну програму прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008-2012 рр.». У результаті проведених Форсайт-досліджень пріоритетними напрямками визнано «Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань», «Енергетика та енергоефективність», «Нові речовини та матеріали», «Раціональне природокористування», «Інформаційно-комунікаційні технології», а також уперше в Україні сформовано Перелік критичних технологій за кожним пріоритетним напрямом [5]. Проте з часом діапазон досліджень і розробок значно звужився, а замість Форсайту почали проводити маркетингові дослідження. Рішенням КМУ № 704 від 22 червня 2011 р. програму було відмінено з причин реструктуризації уряду і жорстких заходів економії.

Відсутність повноцінного технологічного Форсайту в Україні не дає можливості спрогнозувати час та особливості переходу до п'ятого-шостого технологічних укладів, розвиток окремих галузей і секторів економіки. Відповідно не мають бази для чіткого прогнозу ні ринок праці (структура попиту на працю), ні вища освіта як сфера підготовки фахівців. У той час, як інерційність розвитку освіти як системи, повільність змін у педагогічних технологіях та методиках навчання, відкладений характер результатів самого освітнього процесу (використання здобутих компетенцій і знань тими, хто навчається, ще кілька років після закінчення навчання), значний період окупності інвестицій в освіту обумовлюють горизонт прогнозування не менше 5-10 років.

Вища освіта в Україні має й доволі складний прогнозний фон. Якщо закономірностями розвитку системи освіти в західних країнах є підвищення ролі науки як фактора якості освіти та перевищення темпів зростання затрат на освіту над темпами економічного

зростання, то в Україні, навпаки, мають місце: зменшення рівня державного фінансування вищої освіти, припинення фінансування нових фундаментальних наукових досліджень, які мали б виконуватися викладачами ВНЗ у 2014 р.; посилення комерціалізації та обмеження доступності вищої освіти для значної частини молоді; «відплив мозків» викладачів, науковців і студентів за кордон; поглиблення розриву з передовими системами освіти світу, відмова багатьох країн світу визнавати дипломи про вищу освіту низки українських університетів; корупція у всіх гілках влади.

Замовником Форсайту вищої освіти в Україні може бути тільки той уряд, для якого важливе майбутнє країни, який опікується національними, а не корупційно-чиновницькими інтересами. До об'єктів прогнозування слід буде віднести: пріоритетні напрями науково-інноваційного розвитку та модернізації вищих навчальних закладів, підготовку кадрів, конкурентоспроможність освітніх послуг на найближчі 15-20 років. Науково-прогностичного забезпечення розвитку вищої освіти потребують також питання щодо домінуючих наукових теорій, на основі яких відбуватиметься формування нових парадигм; тих галузей науки, які будуть формувати техніко-технологічний склад освіти майбутнього; потужностей науково-технічного потенціалу вищої школи, який забезпечить перехід освіти на інноваційний шлях розвитку; оптимального співвідношення між фундаментальними дослідженнями, прикладними дослідженнями і розробками в області освіти; кластерів комплексних радикальних інновацій для забезпечення стійкого розвитку освіти на інноваційній основі; очікуваного ефекту від одержання і застосування результатів НДР і науково-технічної діяльності [6].

Література: 1. Основы методологии «Форсайт» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kylbakov.ru/page110/page190/index.html>. 2. Ланских А.Н. Стратегия развития сферы услуг высшего профессионального образования на основе инновационно-ориентированного прогнозирования [Текст] : автореф. дис. д-ра экон. наук : 08.00.05 / А.Н. Ланских. – М., 2012. 3. Итоги Форсайт-Флота 2013: Участники разработали 10 карт будущего [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.r-u-s.org/cgi-bin/news/view.cgi?news-645>. 4. Ефимов В.С. Форсайт высшей школы России: новые миссии и функции, перспективные технологии и форматы деятельности [Электронный ресурс] / В.С. Ефимов, А.В. Лаптева, В.А. Дадашева. – Режим доступа : <http://www.ecsocman.hse.ru/data/2013/01/10/1251404588/2012-3-2.pdf>. 5. Форсайт в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uin-tei.kiev.ua/foresight/ua/ua_foresight.php. 6. Тодосийчук А.В. Прогнозирование развития системы образования [Электронный ресурс] / А.В. Тодосийчук. – Режим доступа : http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=994).

**«THEY JUST RAN»:
LAND ABANDONMENT & OTHER HALF-TRUTHS ABOUT
FORMER COLLECTIVE FARMING VILLAGES IN UKRAINE**

Jones Deborah, PhD Candidate in Anthropology
University of Michigan, USA
jdeborah@umich.edu

The kolkhozniki, they couldn't wait to get out of the village. They just ran. As an anthropologist of former collective farming communities in Ukraine, I've heard this narrative dozens of times, certainly by Ukrainian urbanites, but especially by foreign investors in the growing agribusiness sector. It is true that a generation after the fall of the Soviet Union, and a decade after the distribution (Ukr. *rozpaiuvannia*) of former collective farm (*kolkhoz*, Russian, but used very widely; *kolkhosp*, Ukrainian) lands to former collective farmworkers, the exodus from the countryside has never been swifter. The more people leave, the more difficult it is for the rest to stay.

The transformation, if not outright decline, of the Ukrainian village is indisputable. However, there are several myths about the countryside and its residents that land accumulators, whether local 'little oligarchs,' enormous agroholdings, or state powers, repeat to justify their expansion. The faulty assumptions these mythologies are based on will likely be intuitive to many of my Ukrainian interlocutors. However, they are *not* evident to – or acknowledged by – many foreign investors I've encountered. This extended abstract identifies three of the myths or 'half-truths' I find circulating particularly among Western European and North American investors in Ukraine, and refutes them based on my research with small landowners and legal assistance organizations.

Myth #1: Ukrainian villagers were happy to leave their homes. This first myth goes hand in hand with what I call the 'serf (*kripak*; *rab*) narrative,' which compares the collective farming experience to that of historical serfdom, and suggests that collective farm workers were 'tied to the land' and thrilled to 'go free' once given the opportunity. This often-made analogy is worth investigating, and deserves more thorough treatment than I have space for here. What is important to keep in mind is that the people who experienced decollectivization and received land shares (called *pai*, as in 'piece of the pie') in recognition of their years of service to the farm came of age in the prosperous 1970s and 1980s. Many have very fond memories of their 'millionaire' collective farms, and developed skill sets tuned precisely to the needs of their communities.

It is nonsensical to think that people were delighted to see what many considered the foundation of their community dismantled. Similarly, it is naive to think that people who had spent their entire lives working in agriculture not only had the desire, but the means to pick up and leave the

village for a job in the city. While some professions, like being a truck driver or an accountant, transfer more easily to urban settings, many more (agronomist, field worker, dairy maid) do not. This is not to say that some villagers, particularly young people, weren't excited to pursue new opportunities in the city or abroad, but that many people left their homes under duress, and not because they felt suddenly 'emancipated' by the end of collectivization.

Myth #2: Ukrainian villagers are abandoning their land. This brings me to a second myth: that Ukrainian villagers have 'abandoned' their land because they a) are not actively farming their plots; b) not having their plots farmed; or c) have not properly privatized their plots and registered them in accordance with the latest legislation, particularly that of mid-2011, which created the new state land cadaster. There are certainly regions of Ukraine, particularly in the western part of the country, where villages have declined to the point at which 'abandoned' does seem to be an apt descriptor of land there. However, my research among small landholders shows that land that may be *legally* considered abandoned may actually be cherished by the people who simply have lacked the resources to formalize their claim to it.

The argument that land has been 'abandoned' because it is not being farmed is one that fails to appreciate the complexities of farming in the first place. Many small landholders would like to be independent farmers, but they lack the means to do so. There is a severe lack of access credit in the countryside, which stifles the development of small enterprises in general. For would-be farmers, this means little opportunity to purchase equipment or seeds, or even hire and pay workers prior to harvest. Additionally, prospective farmers face major logistical obstacles, such as reaching the fields, which fan out far beyond villages, without transportation or even navigable roads. The end result is that small landholders in the villages I've worked in tend to, *when possible*, rent out their land to private farmers, or to the remains of their former collectives.

Letting land legally requires having one's paperwork in order. In 2013, this included possessing a title (*derzhavnyiakt*) with a cadastral number (not issued prior to 2003, so people who formalized in 2002 have had to obtain this), being registered in the new electronic cadaster (created in 2011; debuted – perhaps too early – online in 2013), and having proof of both privatization *and* right of use of the land. There has been much confusion over the recent shift from a discourse of possession to one of rights; organizations such as the *Zemel'naSpilkaUkrainini* (Land Union of Ukraine) have taken pains to explain the significance of new legislation online, in hard-copy literature and posters, and in seminars for front-line legal professionals, such as notaries and village registrars. Still, many people – especially seniors, who make up the majority of small landowners – find the process of 'formalization' overwhelming financially and practically. Simply obtaining the above-mentioned documents requires

time, traveling long distances, and money, both for the paperwork itself, as well as for the services to obtain them.

Myth #3: Titling is inherently useful. A common argument in favor of titling (specifically, DeSoto2001) is that titled land may be used as collateral when applying for credit. But in Ukraine, where access to credit is remains limited and land prices remain depressed, few can take advantage of this opportunity. The other obvious application of titling is that it enables people not only to claim their land, but to sell it – should the land market open. The new cadaster discussed above anticipated the opening of the farmland market in 2013; however, the moratorium on agricultural land sales has since been extended to 2016. It has been argued that farmland prices will naturally rise on an open market; however, recent surveys (see, for example, Fedets’ and Kuzjakiv 2013) and my ethnographic work suggest that it is small, local farmers who would be the most likely to purchase land. Large agribusinesses, especially foreign ones (which technically aren’t allowed to buy land anyway) would continue to rent in five to ten year increments.

Ultimately, the core assumption upon which myth #3 rests is that titles are guarantors of rights to and the value of land. In my research, I’ve found that small landowners tend to view the *derzhavnyiakt* less as a guarantee of their property rights, and more as a first step in warding off land grabbers, including, and perhaps especially, the state.

In independent Ukraine’s short history, there has been tragically little evidence that government documents have such authority. For the moment, titles are merely paper with potential.

References: 1. Brown, Scott, et al. 2010. Proceedings of Frischburg& Partners Roundtable, “Foreign Investment in Ukrainian Agriculture.” Kyiv, Ukraine: Frischburg& Partners. 2. Fedets’, Iryna and Oksana Kuziakiv. 2013. *Barometr zemel’noi reformy*. Kyiv, Ukraine: Institute of Economic Research and Political Consultation. 3. Lyut, Ian. “Investments by Institutions in Primary Agriculture in Russia, Ukraine, and Kazakhstan.” Presentation at the Finance, Food, and Farmland conference, 24 January 2014.

Секція 7

Удосконалення інформаційного та обліково-аналітичного забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОТУЖНОСТЕЙ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Бабенко А.Г., д.е.н., професор
Дронова Т.С., аспірантка

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

В аграрному секторі Полтавської області за останні роки здійснюються практичні заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази господарств та її ефективного використання. Спостерігається динаміка зростання забезпеченості енергетичними потужностями сільськогосподарських підприємств, які у 2012 р. становила 2518 тис.кВт або 190 кВт на 100 га посівної площі. На початок 2013 р. в господарствах області наявність тракторів досягла 10,5 тис. одиниць, зернозбиральних та кукурудзозбиральних комбайнів відповідно 1964 та 152 одиниці. Все це сприяло збільшенню обсягів основних виробничих фондів, які на початок 2013 р. становили 38,5 млн. грн. Актуальним питанням є раціональне використання основного виробничого капіталу та всіх енергетичних потужностей в аграрному секторі обстеженого регіону. Тому нами було проведено дослідження впливу фондозабезпеченості, фондоозброєності, енергоозброєності, фондівіддачі, фондомісткості на продуктивність праці в аграрному виробництві. З цією метою були використані та опрацьовані матеріали аграрних підприємств за 2012 р. В умовах сучасного розвитку аграрної сфери значний вплив на конкурентоспроможність галузі мають не лише кількісні, а і якісні показники матеріально-технічного оснащення підприємств. Від забезпеченості основним капіталом агропідприємств та їх ефективного використання залежить не лише продуктивність праці. Для аналізу залежності між забезпеченістю основними фондами аграрних підприємств та продуктивністю праці (виручкою від реалізації продукції на одного працівника) використано кореляційно-регресійну модель. Результат дії наводиться як функція факторів впливу. До таких факторів відносять: фондозабезпеченість, фондоозброєність, енергоозброєність, фондомісткість, фондівіддача. Як результативний фактор обираємо виручку від реалізації продукції на одного працівника Y (продуктивність праці), а як впливовий фактор – основні фонди –

X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 . Модель взаємозалежності факторів розрахована засобами Microsoft Excel.

Рівняння багатфакторної моделі залежності основних фондів та продуктивності праці має вигляд (1):

$$Y = -17,7x_1 + 1912x_2 + 0,01x_3 + 1,5x_4 + 0,001x_5 - 31,8 \quad (1)$$

Коефіцієнт регресії $b_1 = -17,7$ означає, що при збільшенні фондомісткості, продуктивність праці зменшується. Це свідчить про нераціональне використання основних виробничих фондів. Щодо інших впливових показників, можна стверджувати, що наведені вони сприяють скороченню затрат праці на одиницю сільськогосподарської продукції або ж зростанню продуктивності праці. Все це можна спостерігати на рис. 1. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,966$ вказує, що в 96,6% випадків зміни основних фондів призводять до зміни продуктивності праці: точність підбору рівняння регресії – середня. Решта 3,4% зміни продуктивності праці пояснюються чинниками, які не враховані в моделі (а також помилками специфікації). По таблиці Стьюдента з рівнем значущості $\alpha = 0,1$ і ступенями свободи $k = 23$ знайдено $t_{\text{крит}} = 1,7$. Оскільки $t_{\text{спост1}} > t_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично – значимий; $t_{\text{спост2}} > t_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично – значимий; $t_{\text{спост3}} > t_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично – значимий; $t_{\text{спост4}} > t_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично – значимий; $t_{\text{спост5}} > t_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично – значимий. Табличне значення критерію зі ступенями свободи $k_1 = 1$ і $k_2 = 23$, $F_{\text{табл}} = 2,6$. Оскільки фактичне значення $F > F_{\text{табл}}$, то коефіцієнт детермінації статистично значущий (знайдена оцінка рівняння регресії статистично надійна). Отже, можемо зробити висновок, що на підвищення продуктивності праці впливає забезпеченість підприємств основними фондами. Проте найбільше впливає на продуктивність праці енергоозброєність. Прогнозне значення продуктивності праці 483,7. При цьому енергоозброєність збільшується на 11,6 кВт. Нами також виявлено, що при зростанні енергетичних потужностей підприємств спостерігається підвищення продуктивності праці. Прямий вплив на досліджуваний показник також мають: фондоозброєність, фондовіддача, фондозабезпеченість. Зворотна залежність спостерігається між продуктивністю праці та фондомісткістю, де зменшення другого на 38,9 грн. є наслідком зростання першого на 483 грн. Тому, можемо стверджувати про позитивний вплив забезпеченості основними засобами аграрних підприємств на продуктивність праці. Вищенаведені цифрові дані засвідчують про позитивний ефект використання основного виробничого капіталу в аграрних підприємствах. А тому і надалі слід зміцнювати матеріально-технічну базу сільського господарства, а також більш раціонально використовувати всі технічні засоби для

забезпечення зростання продуктивності праці та покращення інших економічних показників.

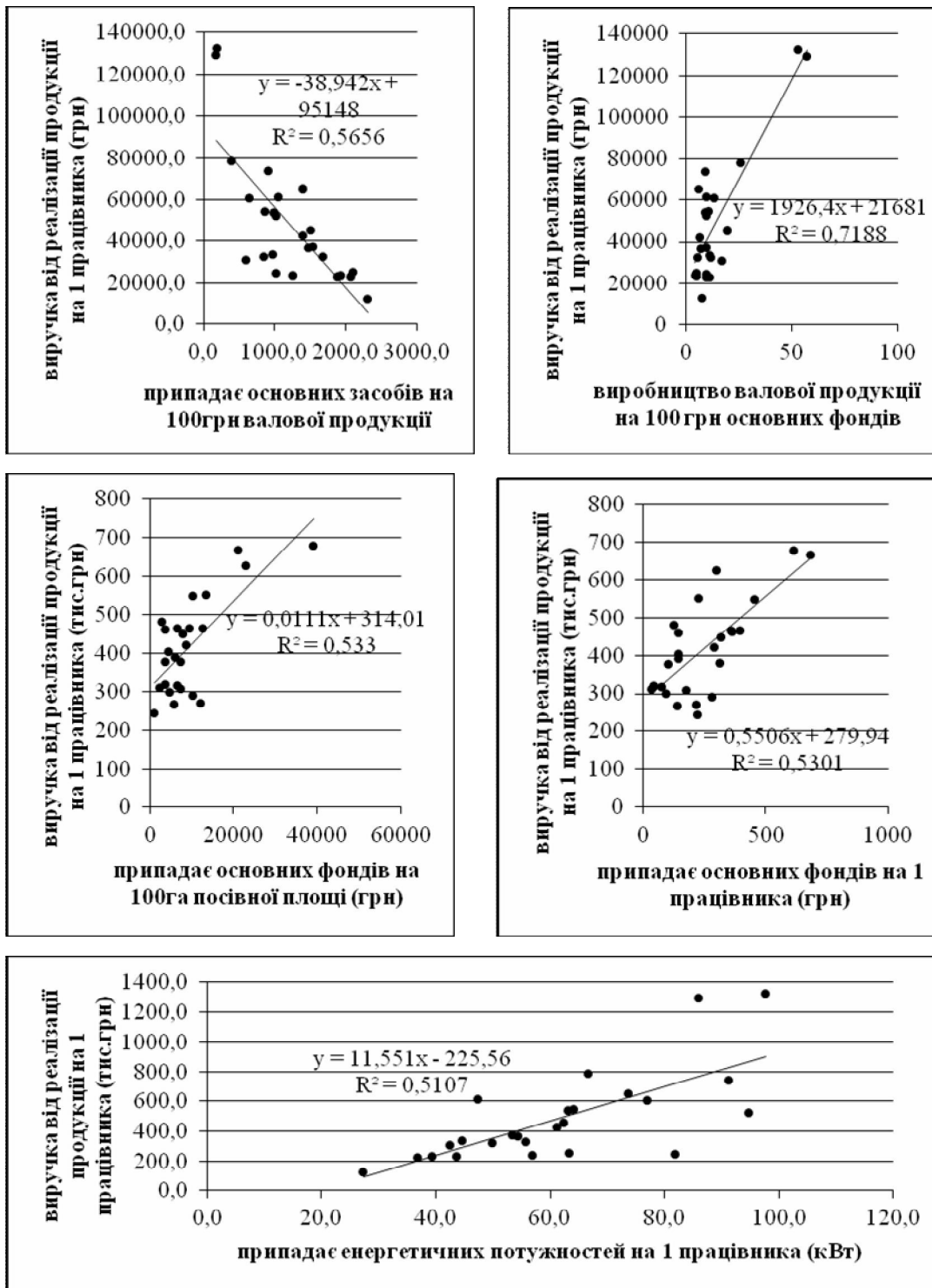

Рис. 1. Кореляційні поля залежності між забезпеченістю основними фондами та продуктивністю праці (складено авторами за формою 50-сг Полтавської області)

Література: 1. Домбровська Н.Р. Економічна сутність основних засобів та їх класифікація / Н.Р. Домбровська // Економічні науки. – 2012. – Випуск 9 (33). – Ч. 1. 2. Забезпеченість основними засобами сільськогосподарських підприємств / Ягода Г.Ю. // Економіка АПК. – 2013. – № 3. – С. 125.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Волошина Н.А., к.т.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Питання важливості підготовки фахівців-аналітиків, які мають можливість створювати наукову основу для прийняття якісних управлінських рішень, врахування деяких методологічних моментів застосування статистичних методів для отримання об'єктивних результатів економічних досліджень, розглядалися в авторській праці [1]. Однак для створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення (ІАЗ) необхідно мати якісну інформацію (доступну, достовірну, адекватну, своєчасну) у вигляді законодавчих актів, статистичної інформації, звітності і сучасні засоби збору, накопичення, продукування, збереження, обробки, передачі та захисту інформації, а саме: носії інформації (матеріальні предмети, на яких фіксується інформація); канали руху інформації (комунікації, мережа Інтернет (локальні та глобальні мережі і різні види зв'язку з ними); технічні засоби перетворення інформації (комп'ютери, програмне забезпечення тощо). Всі ці елементи становлять матеріально-технічну базу ІАЗ.

Про значущість і важливість інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для забезпечення розвитку держави, бізнес-процесів підприємств, свідчить те, що на законодавчому рівні цим питанням приділялося достатньо багато уваги з перших років незалежності України [2, 3, 4]. Законодавчі документи визначають основні напрями вдосконалення цієї діяльності, заходи, спрямовані на інформатизацію держави. У той же час фактичне впровадження ІКТ не завжди супроводжується відповідністю бюджету, строку впровадження та мети застосування. Про недостатню увагу до фактичного розвитку інформатизації в Україні свідчить і відсутність даних щодо ІКТ у Статистичних щорічниках України. Органами державної статистики з метою отримання даних щодо використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж, застосування сучасних систем та засобів телекомунікації й зв'язку, доступу та використання Інтернет було проведено одноразові державні статистичні спостереження «Використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронної торгівлі на підприємствах» (станом на 25.04.2011 р. та 09.02.2013 р.) [5]. Останнім обстеженням було охоплено 49004 підприємства за рекомендованими Євростатом видами економічної діяльності в усіх регіонах України, з яких 91,1% підприємств користувались комп'ютерами у роботі. Найбільша частка

таких підприємств у розрізі регіонів в Україні припадає на м. Київ, Донецьку, Дніпропетровську, Харківську області.

На відміну від вітчизняної практики, в Росії такі спостереження проводяться регулярно і відображаються у Російському статистичному щорічнику [6], де є розділ «Информационные и коммуникационные технологии», в якому починаючи з 2003 р. наводиться детальна статистична інформація щодо масштабів розповсюдження і напрямків використання ІКТ-обладнання організаціями практично всіх видів економічної діяльності (без суб'єктів малого підприємництва) та домашніми господарствами, за суб'єктами Російської Федерації, із витратами та середніми тарифами на послуги зв'язку. Це дає можливість здійснювати більш детальний аналіз забезпечення матеріально-технічною базою із визначенням основних тенденцій та напрямків розвитку ІКТ.

Із загальної кількості обстежених підприємств, частка підприємств, які мали доступ до Інтернет зросла в Україні з 86,2% у 2010 р. до 95,1% у 2012 р. (у Росії відповідно 82,4% та 86,9% [6]). Із загальної кількості підприємств, які використовували комп'ютери, 60,6% у 2010 р. і 62,7% у 2012 р. – користувались внутрішньою комп'ютерною мережею, а розширену внутрішню комп'ютерну мережу мало майже кожне шосте підприємство. Доступ до Інтернет мали 93,9% малих підприємств, 98,0% – середніх та 99,4% – великих. Всі підприємства широко використовували можливості Інтернет для отримання банківських та фінансових послуг й інформації взагалі, а також для отримання та повернення заповнених форм. За даними Держстату, відповідно до обстеження інноваційної діяльності в економіці України в 2010-2012 рр., найвищий рівень інноваційної активності (26,6%) спостерігався на підприємствах за видом економічної діяльності «Інформація і телекомунікації», з них 12,2% мали технологічні інновації. Щодо напрямів інноваційної діяльності підприємств України, то понад 3/4 підприємств з технологічними інноваціями придбали машини, обладнання та програмне забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів та послуг. Щодо освітньої галузі, то показник кількості учнів на один комп'ютер у 2012 р. становив 25 учнів (у попередньому році – 27 учнів). Для порівняння: у Європі та США в середньому 1 персональний комп'ютер – на 5-7 учнів. За даними Держстату за 2008-2012 рр., динаміка забезпеченості домогосподарств комп'ютерною технікою має позитивний характер – у 2008 р. 22%, у 2010 р. – 25, а у 2012 р. – 33%. Однак, було виявлено, що майже у половини респондентів виникли труднощі в оцінці переваг від використання ІКТ для покращення роботи у таких напрямках, як виробництво товарів або послуг, управління рівнем технічно-матеріального забезпечення та організація ринків збуту. Це є одним із загальноновизнаних стримуючих факторів використання ІКТ

поряд із відсутністю ресурсів для використання ІКТ та мотивації у персоналу. У напрямку системи обліку кожен третій респондент відзначив середні або значні поліпшення від використання ІКТ [5]. Відсутність у підприємств чіткої мети застосування ІКТ є основною причиною негативних наслідків їх впровадження, зокрема, незадоволення керівництва і споживачів. Переслідування співробітниками особистих цілей за рахунок компанії, некомпетентність і нечесне ведення бізнесу постачальниками-розробниками ІТ-послуг, невідповідність технічних засобів та проектних рішень потребам бізнесу призводять до невдач у застосуванні ІКТ в компанії [7].

Проведений аналіз показав, що вітчизняний ринок ІКТ постійно розвивається, але темпи цього розвитку могли б бути вищими за умови наявності ресурсів та розуміння керівництвом підприємств переваг впровадження конкурентоспроможних інформаційних технологій. Розгалуженість інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури повинна забезпечити перехід економіки до моделі науково-технічного й інноваційного розвитку, сприяти застосуванню висококваліфікованої інтелектуальної праці, що, в свою чергу, підвищуватиме вимоги до якості надання освітніх послуг, підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних приймати ефективні управлінські рішення.

Література: 1. Волошина Н.А. Використання статистичних методів у інформаційно-аналітичному забезпеченні управління підприємством / Н.А. Волошина // Фінансово-економічні чинники соціально-економічного розвитку України та регіонів: тези міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Дніпропетровськ, 27-29 березня 2013 р.). – Дніпропетровськ: ДДФА, 2013. – С. 366-368. 2. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998, № 27-28 у редакції від 02.12.2012, № 5463-VI // Відомості Верховної Ради України, 1998. – ст. 181. 3. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» від 09.01.2007, № 537-V // Відомості Верховної Ради України, 2007. – № 12. – ст. 102. 4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2012, № 813-р «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2012 р., їх державних замовників та обсягів фінансування». 5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України: Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. – Київ, 2013. – 49 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 6. Российский статистический ежегодник, 2013: Стат. сборник / Росстат. – М., 2013. – 717 с. 7. Довгань Л.Є. Розвиток вітчизняних підприємств в умовах інформаційної економіки: проблеми та перспективи / Л.Є. Довгань, І.П. Малик. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.conf-contact.com/2013-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/ek4_dovgan.htm.

ГЕНДЕРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ РЕГУЛЯТОРНОЙ ПОЛИТИКИ НА РЫНКЕ ТРУДА

Гетьман О.А., к.э.н., доцент
*Днепропетровская государственная финансовая академия,
Украина*

Последнее десятилетие, в период заметной активизации процесса глобализации, обострились проблемы и диспропорции как на европейском рынке труда, так и на рынке труда стран СНГ. Взаимозависимость национальных рынков труда сегодня уже не является дискуссионным вопросом, это общепризнанный факт. В силу специфики европейского рынка труда и его ориентацию (спрос) на профессии инженерного, IT и, как не странно, на рабочие профессии, все более и более обоснованным является импорт рабочей силы из стран СНГ (как ближайших соседей и «кузнице» достаточно высоко квалифицированной рабочей силы).

Кроме того, импорт высоко квалифицированных специалистов на европейский рынок труда, готовых приступить к выполнению обязанностей, является намного более дешевым, нежели их целевая долгосрочная подготовка и инвестирование капитала в трудовые ресурсы на национальном уровне. Данный процесс имеет место во многих высокоразвитых странах ЕС, среди которых основным импортером выступает Германия, а активными экспортерами являются Россия и Украина.

Вместе с тем, следует отметить, что, несмотря на очевидную зависимость европейского рынка от рынков труда указанных стран, условия трудовой миграции ужесточаются и получение рабочей визы усложняется. В основном это происходит по причине основательного и скрупулезного соизмерения и оценки эффективности импортируемой рабочей силы по отношению к затратам и социальной нагрузке на национальную экономику. Данная ситуация усугубляется желанием покинуть менее благополучную и менее стабильную во всех отношениях родину в поисках социальных благ в более устойчивых и социально-ориентированных странах ЕС. Особо сильно данное желание у женской половины. Поэтому возникает необходимость проведения глубокого гендерного анализа страны-экспортера и страны-импортера рабочей силы.

Несмотря на то, что в последнее десятилетие гендерные границы в мире профессий практически стерлись, некоторые занятия продолжают оставаться «типично женскими» или «типично мужскими».

На рис. 1 представлен спрос на рынке труда Украины по гендерному признаку (по состоянию за I квартал 2013 г.)

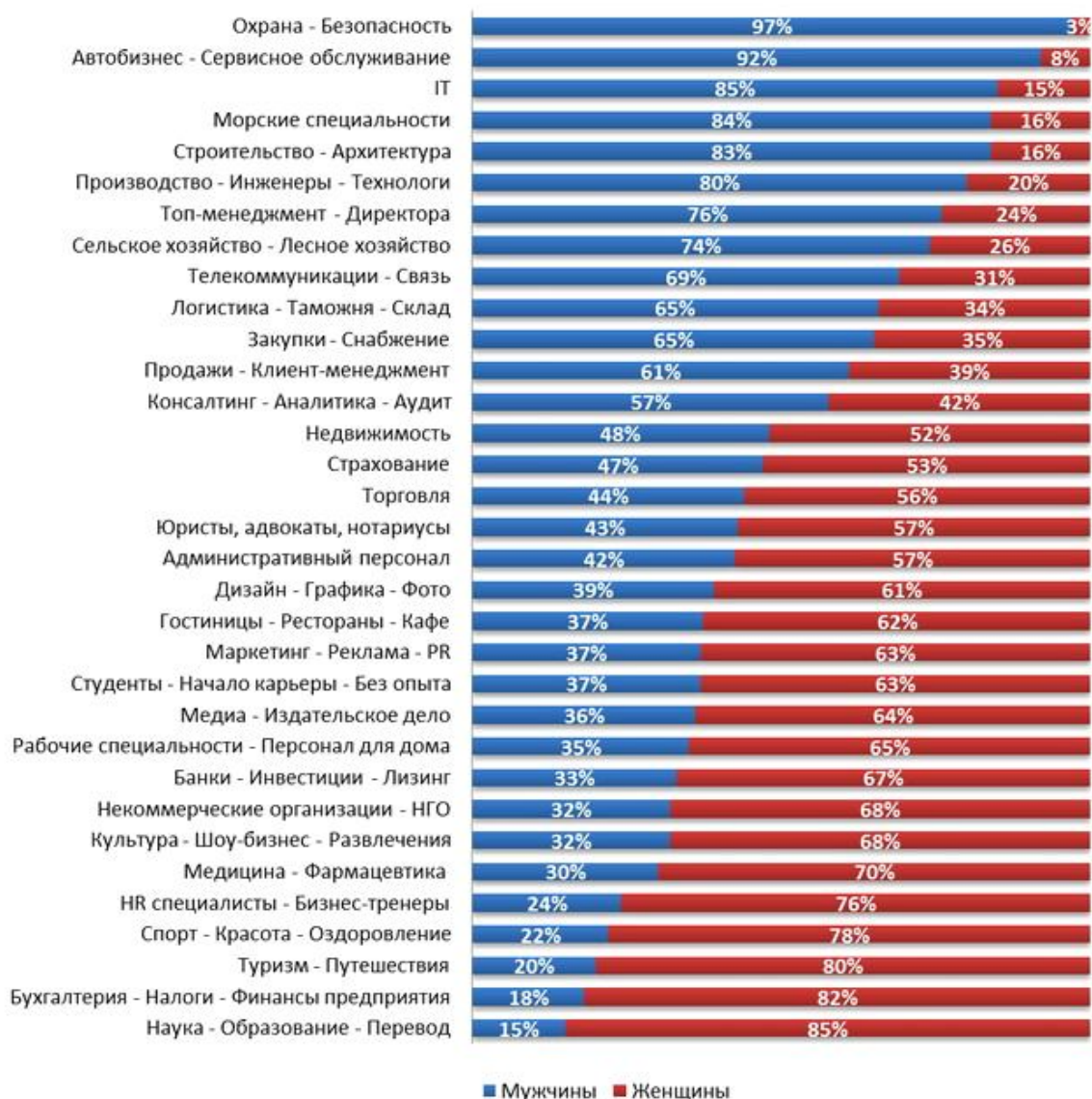

Рис. 1. Гендерная структура спроса на рынке труда в разрезе профессиональных сфер в Украине
(Источник: результаты социологического опроса [1])

По результатам гендерного анализа видно, что в Украине спрос сформирован на такие «мужские профессии», как охрана и безопасность (97%), автобизнес (92%), IT (85%), морские профессии (84%), строительство и архитектура (83%). Спрос на «женские» профессии формируют образование (85%), бухгалтерия (82%), туризм (80%), красота (78%), HR (76%).

На рис. 2 представлен спрос на рынке труда Германии по гендерному признаку с анализом разрыва в оплате труда (по состоянию за I квартал 2013 г.). Анализ гендерной статистики в Германии демонстрирует особое внимание и женщин, и мужчин к профессиям в области финансов, страхования, IT, энергоснабжения, недвижимости и здравоохранения как наиболее высокооплачиваемым. Наиболее очевидна по сравнению с Украиной и дифференциация в оплате труда мужчин и женщин (22%) [3].

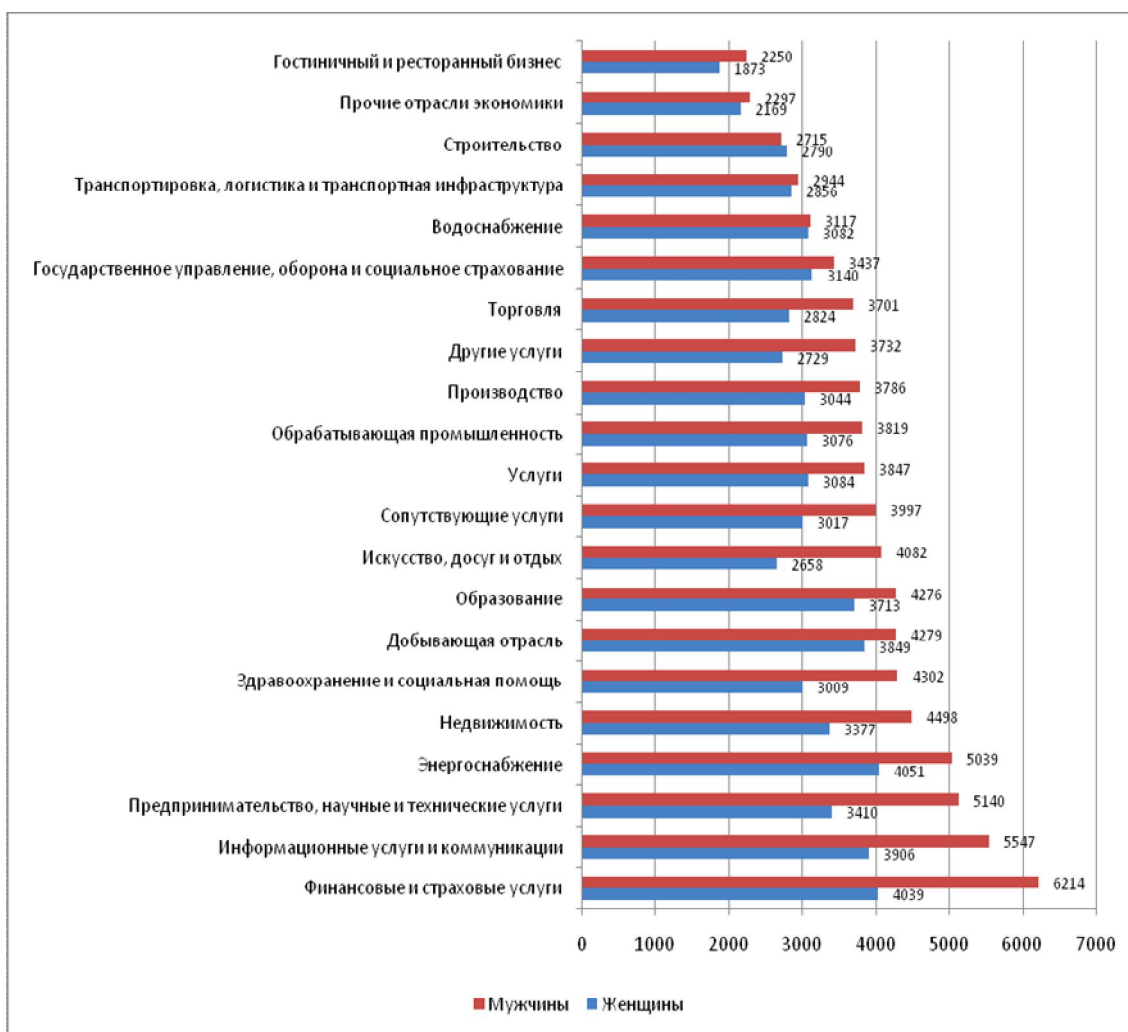

Рис. 2. Гендерная структура спроса на рынке труда в разрезе профессиональных сфер в Германии с указанием среднемесячной заработной платы в евро (Источник: Statistisches Bundesamt [2])

Приведенный сравнительный анализ и объясняет проводимую регуляторную политику «заимствования» рабочей силы. Однако в свете сложившейся ситуации открытым остается вопрос динамики уровня жизни, что является ее следствием.

Литература: 1. Топ-5 «мужских» и «женских» профессий: результаты социологического опроса: URL: http://rabota.ua/Info/Jobsearcher/post/2013/02/21/top_5_men_and_women_professions.aspx. 2. Durchschnittlicher Bruttomonatsverdienst (mit Sonderzahlungen) vollzeitbeschäftigter Arbeitnehmer nach Wirtschaftsbereichen und Geschlecht im 1. Quartal 2013: URL: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/2919/umfrage/verdienst-nach-wirtschaftsbereichen-geschlecht-vollzeit/>. 3. Verdienstunterschiede von Männern und Frauen: Statistisches Bundesamt: URL: https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/Gesamt_wirtschaftUmwelt/VerdiensteArbeitskosten/VerdienstunterschiedeMaennerFrauen/VerdienstunterschiedeMaennerFrauen.html.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

Гірман А.П., к.політ.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Актуальність дослідження. Розвиток національної економіки потребує значного підвищення ефективності використання людських ресурсів, основним індикатором якої виступає ринок праці. Структурні зрушення, що відбуваються на сучасному етапі розвитку національної економіки, призводять до суттєвих негативних змін на ринку праці, зокрема, до достатньо значних обсягів і рівня безробіття економічно активного населення і, як наслідок – до неефективного використання робочої сили.

Особливістю вітчизняного ринку праці є наявність значного числа вакансій і безробітних одночасно, що свідчить про невідповідність професійно-кваліфікаційної структури робочої сили на ринку праці. В результаті виникають диспропорції, що приводять до значних втрат країни. Ці втрати виражаються у вигляді недовиробництва ВВП, зростання чисельності безробітних, неефективного використання значної частини бюджетних коштів на систему освіти робочої сили, підвищення її кваліфікації та якості [1; 3].

Мета дослідження. Визначення основних підходів до вирішення проблем збалансування попиту та пропозиції робочої сили у визначених видах економічної діяльності.

Результати дослідження. В роботах таких економістів, як С. Бандур, З. Бараник, Д. Богиня, П. Долішній, Т. Заяц, Е. Лібанова, В. Новіков, І. Петрова, В. Петюх, В. Савченко досліджуються питання попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці.

Нові тенденції в розвитку економіки, стрімкий спад попиту на робочу силу в одних галузях та секторах ринку і відносно бурхливий розвиток інших прийшли у протиріччя з жорсткою регламентацією умов праці на підприємствах з традиційними режимами зайнятості. Отож наразі розробка та здійснення ефективних заходів, спрямованих на досягнення повної і продуктивної зайнятості, згладжування дисбалансу між попитом економіки на працівників певних професій і спеціальностей та їх підготовкою в навчальних закладах багато в чому визначаються передбачуваністю розвитку ринку праці на перспективу, зрушень у професійній структурі робочої сили.

Ринок праці Дніпропетровщини характеризується безперервними якісними та кількісними змінами. В цих умовах набуває великого значення дослідження динаміки цих процесів. В першу чергу, це

стосується процесів зайнятості та безробіття, співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці.

Так, показник, що визначає рівень безробіття, є кращим, ніж загалом по Україні і становить 6,7% проти 7,5%. Як і у попередні роки, на ринку праці області зберігається тенденція перевищення кількості звільнених з роботи над чисельністю прийнятих на підприємства та установи.

Протягом 9 місяців 2013 р. з підприємств області було звільнено майже 201,4 тис. працівників (22,2% середньооблікової кількості штатних працівників), що на 18,9 тис. осіб більше, ніж було прийнято (182,5 тис. або 20,1% середньооблікової кількості штатних працівників). При цьому найбільше суттєве звільнення відбулося на підприємствах промисловості, будівництва, оптової та роздрібної торгівлі, наукової і технічної діяльності, професійної, діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіти [2].

В базі вакансій служби зайнятості станом на 1 грудня 2013 р. налічувалось майже 8,8 тис. вільних робочих місць, що на 9,4% більше, ніж в відповідному періоді минулого року. Найбільший попит роботодавців спостерігався на кваліфікованих робітників з інструментом, професіоналів та робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин. В середньому по області на 10 вільних робочих місць претендувало 33 безробітних. Станом на 1 грудня 2013 р. кількість зареєстрованих безробітних становила 29,3 тис. осіб, з яких понад половину склали жінки (58,0%), 43,6% – молодь віком до 35 років, кожен третій належав до осіб, які мають додаткові гарантії щодо сприяння у працевлаштуванні.

Станом на 1 грудня 2013 р. майже 22,4 тис. безробітних отримували допомогу по безробіттю [2].

Більш ніж половина вакансій області зосереджені у містах Дніпропетровську, Кривому Розі та Дніпродзержинську. Серед вакансій, заявлених роботодавцями області, найбільша питома вага (56,3%) належить посадам за робітничими професіями (рис. 1). Понад 28,5% вакансій передбачені для працевлаштування службовців. При цьому, найбільша потреба існує у медичних працівниках, спеціалістах державної служби та інженерах.

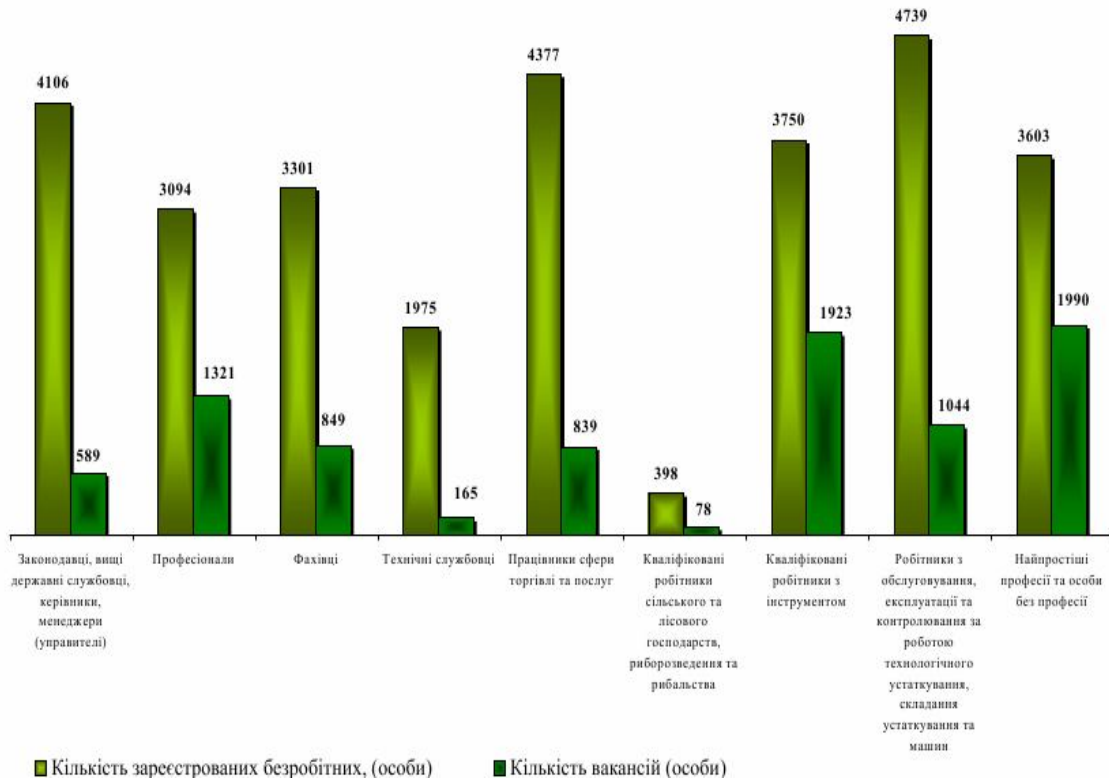
Проблемою укомплектування вакансій, особливо для кваліфікованих працівників, залишається низький рівень заробітної плати (майже кожна десята вакансія заявляється роботодавцями із розміром заробітної плати на рівні прожиткового мінімуму).

Висновки. Політика з регіонального розвитку і регулювання мобільності робочої сили потребує заходів стимулювання переміщення працюючих з районів з високим безробіттям в райони, де

є незадовільний попит на робочу силу. Цим можна досягти, по-перше, пом'якшення регіональних диспропорцій у відношенні попиту-пропозиції робочої сили, породжених структурним безробіттям, і, по-друге, забезпечення кадрами районів, що розвиваються.

**Кількість зареєстрованих безробітних та кількість вакансій,
станом на 1 грудня 2013 року**

Рис. 1. Співвідношення попиту і пропозиції на ринку праці у Дніпропетровській області [2]

Визнаючи, що найбільш ефективною політику зайнятості робить її орієнтація на забезпечення максимальної мобільності робочої сили, слід сприяти створенню гнучкої системи професійного навчання, яка б готувала працівників відповідно до сучасних вимог і була б здатною швидко і ефективно перенавчати безробітних.

Література: 1. Гаркавенко Н. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах / Н. Гаркавенко // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 4. – С. 26-32. 2. Соціально-економічний розвиток Дніпропетровської області // Державний комітет статистики Дніпропетровської області – Режим доступу <http://www.dnprstat.gov.ua>. 3. Яковенко Р.В. Прикладні проблеми ринку праці України / Р.В. Яковенко, А.С. Пугаченко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки, вип. 17. – Кіровоград: КНТУ, 2010 – С. 234-239.

**ФАКТОРЫ, СДЕРЖИВАЮЩИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ
СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-
КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
(на примере Тамбовской области)**

Горбунова О.Н., к.э.н., доцент

Горбунова Ю.И., аспирантка

Шестакова Ю.В., бакалавр

*Тамбовский государственный университет имени Г.Р. Державина,
Российская Федерация*

Исследования показывают, что одной из ведущих тенденций цивилизации является глобальная информатизация общества. Уже сейчас она существенно воздействует практически на все сферы социальной активности человека, и нет никаких сомнений в том, что в ближайшее время это влияние будет только усиливаться. Начало XXI в. характеризуется новыми научно-техническими переворотами. Знания, интеллект, новейшие технологии становятся главнейшими экономическими активами. Информационная революция, основанная на компьютеризации и глобальной сети телекоммуникаций, преобразует человеческое существование. Она сужает границы пространства и времени, создает возможность ускоренно передавать информацию, позволяет установить контакт с любой точкой земного шара. Приоритетным направлением развития является широкое применение информационно-коммуникационных технологий [4]. Внедрение ИКТ несет целый ряд положительных изменений [1]. Современные ИКТ обеспечивают экономию социального времени, создают новые рабочие места; повышают эффективность использования информационных ресурсов, ИКТ помогают повышать общий уровень образованности общества и развивать его интеллектуальный потенциал [5]. Все эти важнейшие свойства ИКТ дают веское основание считать их развитие и практическое использование одним из приоритетных направлений научно-технического прогресса в XXI в. и расценивать их как критические технологии [4]. Особую роль ИКТ играют в развитии инновационной экономики. Информационный сектор меняет рыночный механизм экономики: меняются методы конкуренции, создаются локальные, региональные, национальные и международные рынки информационных и телекоммуникационных товаров и услуг, которые функционируют принципиально по-новому [5]. В рамках анализа особенностей экономического роста в современных условиях следует учитывать, что развитие ИКТ способствует расширению возможностей координирования бизнес-процессов. Все вышеперечисленное снижает затраты, и содействует росту производительности фирмы как на уровне отдельных сегментов, так и на уровне экономики в целом [5].

Для России «опережающее развитие отрасли ИКТ является особенно важным, так как позволяет внести значительный вклад в удвоение валового внутреннего продукта, содействовать ликвидации сырьевой зависимости российской экономики и успешной реализации

осуществляемой в стране программы реформ в социальной сфере и в области государственного управления» [7]. Инновационные предпосылки развития сферы ИКТ способствуют ускорению научно-технического прогресса, повышают конкурентоспособность и эффективность экономики РФ в долгосрочной перспективе. В настоящее время в Российской Федерации осуществляется массовое внедрение ИКТ в деятельность государственных и муниципальных органов власти [4]. Новейшие технологии изменяют способы производства товаров и услуг и создают новые возможности для реализации гражданских прав, самореализации личности, получения знаний, воспитания нового поколения и проведения досуга. Их внедрение несет в себе целый ряд положительных моментов [2]. Основные факторы, сдерживающие использование современных ИКТ, Интернет, а значит, замедляющие развитие ИКТ и препятствующие становлению информационного общества, сгруппированы в несколько категорий: производственные факторы, правовые факторы, технологические факторы и экономические факторы. В Тамбовской области 579 обследованных организаций оценили значение производственных факторов как «основные или решающие». 75 организаций такую же оценку дали правовому фактору, 628 – технологическим факторам. Лидерами в данном исследовании стали экономические факторы, 873 организации отметили их как «основные или решающие».

Таблица 1

Экономические факторы, сдерживающие использование Интернет [7]

Экономические факторы	Число обследованных организаций, оценивших значение экономических факторов, как «основные или решающие»						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Отсутствие денежных средств	727	643	550	894	802	686	565
Риски, связанные с мошенничеством и другими злоупотреблениями при осуществлении электронных платежей	57	100	93	122	117	127	125
Неопределенность экономической выгоды от использования информационных и коммуникационных технологий	82	105	90	160	148	121	101
Недостаточное использование информационных и коммуникационных технологий партнерами, поставщиками и потребителями	48	72	66	105	106	101	82

Среди производственных факторов следует отметить: недостаток знаний и навыков для использования Интернет, нехватка высококвалифицированных специалистов по информационным и коммуникационным технологиям, потери рабочего времени из-за

использования Интернет не по назначению; среди правовых – несовершенная нормативно-правовая база, регулирующая использование Интернет; среди технологических факторов – отсутствие технической возможности подключения к сетям телекоммуникаций, плохое качество связи, несоответствие возможностей существующих технических и программных средств потребностям организации, неудовлетворительная защита информации от несанкционированного доступа или воздействия вирусов; среди экономических факторов – отсутствие денежных средств. В масштабах страны лидерами среди факторов, сдерживающих использование Интернет, являются экономические факторы.

Плюсы внедрения ИКТ говорят о необходимости ее развития. Стоит отметить, что основными особенностями ИКТ является их стремительное развитие и постоянные изменения технологий, которые каждые несколько лет корректируют ранее сделанные прогнозы. Этот аспект требует тщательного систематического анализа современного состояния и перспектив развития этой динамичной отрасли для определения приоритетов ее дальнейшего развития.

Литература: 1. Текст Государственной программы «Информационное общество» (2011-2020). 2. Букреев И.Н. Движение России в информационное общество / И.Н. Букреев // Информационное общество. – 2009. – Вып. 3. – С. 22-34. 3. Глазьев С.Ю. Состоится ли переход российской экономики на инновационный путь развития / С.Ю. Глазьев // Российский научный журнал. – 2008. – № 1/2. – С. 3-11. 4. Современные Телекоммуникации России. – 2010. – № 12. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.telecomru.ru/expert>. 5. Информационная экономика – экономика постиндустриального общества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://knowhow.r38.ru/qa/68.2.html>. 6. Официальный сайт Территориального органа федеральной службы статистики по Тамбовской области. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tmb.gks.ru/>. 7. Концепция развития рынка информационных технологий в Российской Федерации – Минкомсвязь РФ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://old.minsvyaz.ru/ministry/documents/816/7689/7690.shtml>.

«ШІСТЬ СИГМ»: РЕВОЛЮЦІЙНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ МЕТОД В УПРАВЛІННІ ЯКІСТЮ

Горященко Ю.Г., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Актуальність використання статистичних методів у різних галузях управління безперервно зростає. Це викликано насамперед розвитком ринкових відносин, конкурентної боротьби на ринках товарів і послуг, вимогами стандартів.

Статистичні методи – наукові методи вивчення та опису масових явищ у кількісному (числовому) вираженні. Іншими словами, це –

сукупність прийомів, застосовуваних у процесі статистичного дослідження. Статистичні методи відіграють важливу роль в об'єктивній оцінці кількісних і якісних характеристик процесу і є одним з найважливіших елементів системи забезпечення якості продукції та всього процесу управління якістю. Упровадження статистичних методів є одним з основоположних принципів систем менеджменту якості, якому передують обґрунтованість, системний та процесний підходи, роль вищого керівництва, документування, оцінювання та інші [2].

Основою розвитку концепції якості вважається комплексне управління якістю TQM. Пізніше ця система трансформувалась у міжнародні стандарти ІСО серії 9000. Наступний рівень управління якістю – підхід за принципом «Шість сигм(а)» (Six Sigma; 6σ). Нині серед статистичних методів в управлінні якістю цей метод можна назвати «революційним», тоді як самі практики ознаменували його філософією якості для третього тисячоліття.

Питанням управління якістю на основі концепції « 6σ » присвятили праці такі відомі фахівці як В.Л. Шпер, М.Д. Харрі, Д. Хоскінс, У. Шредер, В. Стюарт, Д. Тейлор, Р. Томкінс, Д.А. Блейкслі, М. Магуайер, С.А. Мараш та інші.

Концепція «Шість сигм» – це філософія ведення бізнесу, створена в 80-х рр. 20 ст., коли розчаровані численними спробами об'єднати різні методики забезпечення якості «Motorola» і «General Electric» зробили спробу формалізувати їх в систему удосконалення, яка змогла б гарантувати задоволеність споживачів і конкурентоспроможність продукції шляхом зниження дефектності продукції. Сучасна концепція «Шести сигм» наведена на рис. 1. Основною її метою є зосередження на виключенні дефектів шляхом використання знань про границі і можливості фундаментальних процесів. Ця концепція базується на прямій кореляції між кількістю дефектів продукції, збільшенням виробничих витрат і рівнем задоволення споживачів.

Статистика «Шести сигм» характеризує здатність процесу до бездефектної роботи. Загальним показником дієздатності «Шести сигм» є число дефектів на одиницю продукції на всіх стадіях – від поставки сировини до готової продукції, тобто значення сигми показує, як часто може виникнути дефект. Чим більше сигма, тим менша ймовірність виникнення дефекту, менша потреба у вимірюванні і контролі і вищий рівень якості продукції.

Статистичні методи щодо підвищення якості у концепції « 6σ » працюють ефективно, адже вони узгоджені з процесним підходом та враховують людський фактор.

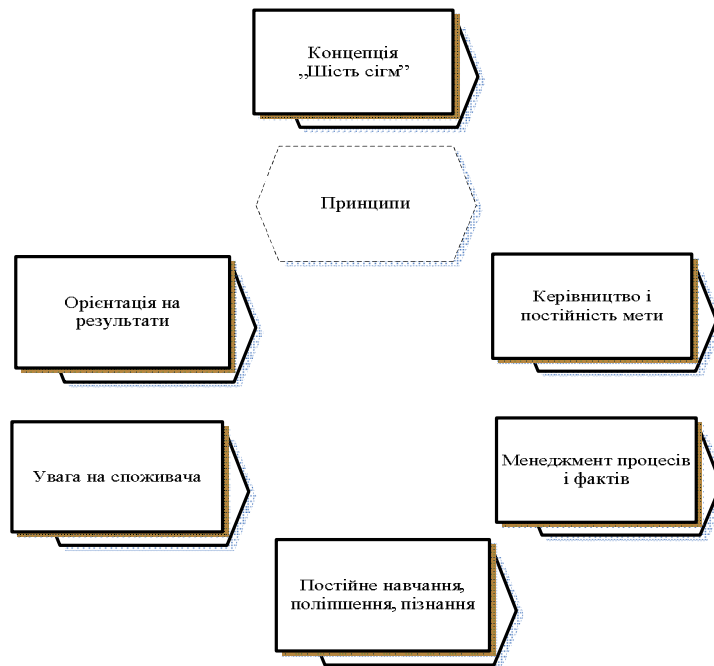

Рис. 1. Сучасна концепція «Шести сигм» [3]

Гарантована якість – основна конкурентна перевага сучасних підприємств та організацій. Отже, впровадження нового підходу до управління якістю на основі статистичного методу «Шести сигм» – процес вкрай необхідний і своєчасний.

Література: 1. Закон України «Про стандартизацію» № 2408-III, від 17 травня 2001 р. з поточною редакцією від 02.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>. 2. Ефимов В.В. Статистические методы в управлении качеством: учеб. пособие / В.В. Ефимов. – Ульяновск : УлГТУ, 2003. – 134 с. 3. Зенкін А.С., Хімичева Г.І., Барей Б.І. Побудова комплексу нормативних документів для інтегрованих систем якості на основі обмеження різноманітності / А.С. Зенкін, Г.І. Хімичева та ін. // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2003. – № 2(21). – С. 22-25.

ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Дудкіна Т.В., аспірантка
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Фінансове планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку. За своїм змістом це особлива сфера економічної діяльності держави, господарських суб'єктів і окремих громадян з обґрунтування ефективності управлінських

рішень із питань господарської діяльності в напрямі їх фінансового забезпечення, оптимізації передбачуваних витрат і одержання високих фінансових результатів. Основними його функціями є [1]:

- відображення основних напрямків фінансової політики, що здійснюється органами законодавчої й виконавчої влади в державі;
- вибір раціональних шляхів фінансового забезпечення передбачуваного рівня економічного й соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів;
- здійснення необхідного рівня перерозподілу фінансових ресурсів для досягнення темпів і пропозицій розвитку економіки й підвищення суспільного добробуту;
- встановлення раціональних форм мобілізації фінансових ресурсів і на їх основі визначення їх оптимальної структури.

Головним завданням фінансового планування є забезпечення стійкості орієнтації в отриманні оптимальних прибутків та самофінансування виробничо-технологічної діяльності, контроль кредитних, бюджетно-кошторисних показників і витрат, стандартизації обліку в системі виробничого (операційного) та фінансового управління для досягнення внутрішньої збалансованості та динамічної рівноваги, спрямованої на забезпечення рентабельності виробничої діяльності [2]. Проблеми фінансового планування на підприємствах полягають у: непристосованості більшості облікових і звітних документів для проведення фінансового аналізу, який би відповідав сучасним умовам господарювання; переважання витратного методу ціноутворення; не завжди проводиться аналіз беззбитковості продажів; відсутність можливості визначення потреби у фінансуванні діяльності підприємства через не доведення загальноекономічного планування до фінансового. Слід зазначити, що в сучасних ринкових умовах діють фактори, що обмежують використання фінансового планування на підприємствах, а саме [3]:

- високий ступінь невизначеності на українському ринку, пов'язаний з триваючими змінами у всіх сферах громадського життя;
- відсутність ефективної діючої нормативно-правової бази в сфері внутрішньо-фірмового фінансового планування;
- обмеженість фінансових можливостей для здійснення фінансових розробок в галузі планування на підприємствах;
- недовіра керівників підприємств до методів та прийомів фінансового планування.

Напрямами удосконалення фінансового планування можуть бути: забезпечення стабільних умов господарювання; підвищення ролі перспективного фінансового планування, яке в останній час майже не використовується через наявність негативних тенденцій в розвитку економіки і неможливості точних розрахунків фінансових показників. Хоча, господарюючі суб'єкти зацікавлені у фінансовому плануванні на перспективу, тому що багато економічних процесів (зокрема по розширеному відтворенню) виходять за межі певного періоду і потребують свого обґрунтування; широке застосування економічних нормативів, економіко-математичних методів, автоматизованих

систем управління у фінансовому плануванні; подальше розширення прав суб'єктів господарювання, органів місцевого самоврядування у фінансовому плануванні; удосконалення фінансових планів в окремих сферах діяльності. Вирішення вищезазначених проблем створює умови для розвитку й ефективного функціонування бізнесу, а також сприятиме перетворенню підприємництва в одну з рушійних сил на шляху до ринку. Фінансове планування господарської діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки є важливим напрямком управління виробничо-господарською діяльністю підприємства. Отже, за своїм змістом фінансове планування є особливою сферою економічної діяльності господарюючих суб'єктів з обґрунтування ефективності управлінських рішень у питаннях господарської діяльності щодо їх фінансового забезпечення, оптимізації передбачуваних витрат і отриманих високих фінансових результатів. Тому в умовах постійного зростання нестабільності зовнішнього середовища господарювання найбільшого значення для підвищення стабільності роботи підприємства набувають сучасні методи й методики фінансового планування.

Література: 1. Малишенко К.А. Фінансове планування на підприємстві: шляхи його удосконалення / К.А. Малиненко, О.С. Бондаренко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 3. – Т. 1. 2. Онищенко С.В. Фінансове планування – основний елемент управління фінансами підприємства / С.В. Онищенко // Фінанси України. – 2000. – № 9. – С. 58-62. 3. Равенков А. Фінансове планування на підприємстві / А. Равенков // Проблеми теорії та практики управління. – 2006. – № 4 – С. 72-78.

ОСНОВИ ПОБУДОВИ І ФУНКЦІЇ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ, ДІАГНОСТИКИ Й КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Нехай О.М.

*Campus Palmas Altas. C/ Energia Solar, 1. Edif. G.E-E.
Department of Economics, Loyola University Andalućia,
Spain*

Жадько К.С., к.е.н., доцент

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Сучасні економічні системи моніторингу, діагностики й контролю діяльності підприємств виконують основну роль в управлінні, будучи: індикатором стану підприємницької структури; інструментом виявлення різних закономірностей функціонування й розвитку підприємства; механізмом виявлення причинно-наслідкових зв'язків і причин; стратегічним інструментом, який дозволяє узагальнити досвід управлінської поведінки та визначити її тенденції. Питаннями побудови економічних систем і моделей займалися В.М. Бондаренко,

О. Височан, Л.М. Ганущак-Єфіменко, П.Г. Стахів, М. Шмиголь [1-5]. Нові комплексні системи моніторингу, діагностики й контролю є системою інтегрованого інформаційного забезпечення для досягнення прибутковості в короткостроковій перспективі. Метою при цьому є створення системи управління, яка б сприяла досягненню поточних цілей підприємства через ухвалення своєчасних рішень з оптимізації співвідношення «витрати – продукція (товари, послуги) – прибуток».

Аналіз інструментарію новітніх систем моніторингу, діагностики й контролю показує, що він не обмежується внутрішнім контролем діяльності підприємства і його господарських операцій; він є ефективною координуючою системою. З іншого боку, структура такої системи включає: об'єкт і суб'єкт моніторингу, діагностики й контролю; види, сфери, напрями моделі; систему економічних показників; систему кількісних стандартів; алгоритми дій. До основних принципів організації систем моніторингу, діагностики й контролю діяльності системного об'єкта слід віднести: оптимізація, комплексність, безперервність, періодичність отримання інформації, порівнянність індикаторів у часі, розвиток методичного інструментарію й технічної бази у вигляді сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Використання комплексних систем моніторингу, діагностики й контролю є доцільним за таких обставин: дає змогу своєчасно виявити відхилення від заданих параметрів поведінки економічного об'єкта й встановити тенденції або закономірності позитивних та негативних змін; дає можливість напрацювати систему захисту та попередження в розгортанні негативних економічних проявів, що може призвести до кризи; передбачає тривале спостереження упродовж кількох місяців і навіть років і сприяє прийняттю управлінських рішень.

Розподіл функцій сучасних систем моніторингу, діагностики й контролю діяльності підприємства ми представили на рис. 1.

Рис. 1. Функції систем моніторингу, діагностики й контролю

Отже, комплексні системи моніторингу, діагностики і контролю, крім функціональної спрямованості, можна ідентифікувати і за взаємозв'язками між основними показниками. Такі системи за рахунок отриманої звітності дозволяють отримати звітні баланси; фінансову звітність у різних розрізах; здійснити вертикальний і горизонтальний аналіз; систему аналітичних коефіцієнтів. Вони можуть бути використані для прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства.

Література: 1. Бондаренко В.М. Моніторинг і діагностика життєздатності підприємства з використанням зарубіжних моделей / В.М. Бондаренко // Економіка та держава. – 2009. – № 6 (78). – С. 47-50. 2. Височан О. Формування моделі активного контролю та її реалізація на ділянці обліку грошових коштів та їх еквівалентів / О. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 2. – С. 50-56. 3. Ганущак-Єфіменко Л.М. NETWORK – Модель об'єднання підприємств як ефективний напрям розвитку інтеграційних процесів / Л.М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 2(104). – С. 114-119. 4. Стахів П.Г. Метод оптимізації побудови дискретних динамічних моделей для задачі екологічного моніторингу / П.Г. Стахів, І.П. Струбицька // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10 (100). – С. 261-265. 5. Шмиголь М. Модель аналізу системи внутрішнього контролю на підприємстві в умовах функціонування комп'ютерної системи / М. Шмиголь // Держава та регіони. – 2006. – № 6. – С. 319-321.

КОРИГУВАННЯ ОБЛІКОВИХ ПОЛІТИК СТРАХОВИКІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Олійник Л.Ш., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Проблеми, що виникають як при поточному, так і узагальнюючому обліку у страхових організаціях України при впровадженні Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), вимагають необхідності забезпечення єдиного підходу до розкриття інформації у фінансовій звітності. Одним з регулюючих інструментів, який забезпечує формування достовірної інформації у фінансовій звітності страховика є облікова політика.

Так, Лаврова О.О. у своїй статті однією із нагальних проблем, яку слід вирішувати, вважає приведення у відповідність до вимог Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» власну облікову політику страховика. Вона зазначає, що «...метою таких змін є приведення у відповідність методик оцінювання активів, зобов'язань і власного капіталу страховика до міжнародних вимог...» [3, с. 313].

На наш погляд, одним із нагальних питань, яке слід терміново вирішувати, є коригування у обліковій політиці страховиків вимог щодо формування інформація про їх зобов'язання. Це пов'язано із необхідністю їх ідентифікації на предмет віднесення до сфери

застосування певного МСФЗ. Згідно із МСФЗ 4 «Страхові контракти» до зобов'язань страхових організацій додатково відносять: суми ймовірного відшкодування за окремими видами договорів, прогнозовані суми можливих майбутніх нарахувань за вбудованими похідними інструментами, компонент депозиту за інвестиційними договорами страхування та життєвими договорами страхування життя, суми можливих бонусних нарахувань страховикові тощо. Не зважаючи на те, що у МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» встановлено тимчасові критерії, які має використовувати страховик при розробці облікової політики щодо зобов'язань, якщо певна позиція не належить до сфери застосування жодного МСФЗ, МСФЗ 4 «Страхові контракти» не звільняє страховика від необхідності застосовувати деякі критерії подані в параграфах 10-12 МСБО 8 [2]. Це стосується визнання як зобов'язання будь-яких резервів щодо ймовірних майбутніх страхових виплат, якщо вони виникають за страховими контрактами, які не існують на кінець звітного періоду; проведення перевірки на адекватність зобов'язань; вилучення страхового зобов'язання (або його частини) зі звіту про фінансовий стан, якщо воно виконується, скасовується або закінчується термін дії тощо [1].

Формування інформації про зобов'язання, які не відносяться до сфери застосування МСФЗ 4 здійснюється за вимогами інших МСФЗ (МСБО). Деякі контракти, відповідаючи визначенню страхового контракту, одночасно відповідають визначенню контракту фінансової гарантії, наведеному в міжнародному стандарті бухгалтерського обліку МСБО 39. Такі зобов'язання відносяться до сфери застосування МСФЗ 7 і МСБО 39. Зобов'язання, за якими від учасників вимагається здійснювати внески до гарантійного фонду, який створюється у законодавчому порядку, а не за страховими контрактами, належать до сфери застосування МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи».

Деякі види зобов'язань, що відносяться до сфери застосування МСБО 39 при певних обставинах обліковуються за вимогами інших МСФЗ. Прикладом є контракт, за яким передбачено виплати для відшкодування власникові збитку внаслідок невиконання визначених боржником своїх платіжних зобов'язань у термін, передбачений умовами боргового інструмента. Однак зазначається, якщо емітент у минулому заявив, що вважає ці контракти страховими контрактами, та обліковував їх як страхові контракти, емітент має право застосовувати до обліку цих контрактів один із стандартів: МСБО 39, МСБО 32, МСФЗ 4 [1].

Положення деяких МСФЗ не поширюються на зобов'язання, що виникають за договорами страхування, але наголошується на доцільність їх застосування до подання і розкриття інформації про такі зобов'язання у фінансовій звітності. Формування інформації страховиками за МСФЗ забезпечить розмежування різноманітних фінансових інструментів, які закладаються в договори страхування чи інші договори фінансового характеру із страховиком. То ж у обліковій політиці страховика мають бути визначені чіткі критерії, за якими не застосовується конкретний МСФЗ.

Література: 1. МСФЗ (МСБО). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.msfz.minfin.gov.ua>. 2. Методичні рекомендації щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності для страхових компаній в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrbizn.com/169-metodichn-rekomendacyi-schodo-zastosuvannya-mzhnarodnih-standartv-fnansovoyi-zvtnost-dlya-strahovih-kompany-v-ukrayin.html>. 3. Лаврова О.О. Нормативно-правове забезпечення імплементації Міжнародних стандартів фінансової звітності для страховиків України [Текст] / О.О. Лаврова // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 2 (14). – С. 311-314.

ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ІНТЕГРОВАНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Олійник О.О., к.е.н., доцент
*Бердянський університет менеджменту і бізнесу,
Україна*

Умови ринкового способу господарювання в аграрному секторі економіки України потребують дієвого механізму в організації і формуванні економічної інформації в цілях управління. Першочергово це відноситься до удосконалення методів і інструментів оперативного управління з прийняття рішень на основі створення обліково-інформаційного забезпечення.

Проте діюча національна облікова система товаровиробника, яка має свою специфічність відображення (використання біологічних чинників виробництва, сезонність праці) і система звітності, не здатна у повній мірі задовольнити оперативною інформацією сучасний його менеджмент і продукувати кінцеві результати, чим постає необхідність більш широкого впровадження управлінського обліку агроформувань за їх виробничими процесами.

Підвищення ролі управлінського обліку призведе до пошуку більш ефективних інструментів у прийнятті управлінських рішень з потребою розширення свого агробізнесу. В таких умовах ефективним важелем управління стає отримане джерело оперативної інформації про рух ресурсів виробництва, стан і результати роботи аграрного підприємства на основі формування прозорої інформаційної бази даних в досягненні поставлених виробничих завдань, що переслідує ціль своєчасного реагування на слабкі сторони діяльності товаровиробників.

Існуюча загальносвітова практика побудови і ведення управлінського обліку в багатьох випадках ґрунтується на принципах Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) [1, с. 33]. Хоча в останній час надається перевага якісним його показникам як відхилення від класичного облікового підходу із розширенням сфери внутрішньогосподарського обліку, який впливає на прийняття управлінських рішень. Основні з них, це: конкурентне середовище,

система взаємовідношень з контрагентами, внутрішні бізнес-процеси товаровиробника. Внутрішньогосподарський облік є механізмом прийняття управлінських рішень, постільки сформована якісна і своєчасна інформація здатна задовольняти потреби управління виробничими процесами з її акумулюванням та опрацюванням. В даному випадку важливою умовою подальшого розвитку крупнотоварного агробізнесу є удосконалення системи управління в якій повідну роль відіграє ефективно «працюючий» управлінський облік, здатний в рамках сучасного гнучкого інструменту його фіксації надавати допомогу управлінському персоналу підприємства.

Організації становлення управлінського обліку передуює аналіз існуючої системи управління з визначенням її потреб у створенні системності обліку, яка передбачає свої етапи побудови. Це виявлення стану діючого обліку (вивчення бізнесу, логістика процесів, зовнішнє середовище, система документообігу, складання звітності), визначення потреб в управлінській інформації (окреслення управлінських завдань і потреб, класифікація витрат за центрами відповідальності), створення системи обліку (робота інформаційно-аналітичного центру), оцінка ефективності обліку (дієвість прийняття управлінських рішень).

Основна ціль побудови управлінського обліку – встановлення головних критеріїв до отримуваної інформації:

- поелементний облік витрат за різними об'єктами;
- коректний розрахунок собівартості виробництва за видами продукції;
- варіантність порядку перерозподілу витрат допоміжних виробництв;
- визначення облікового періоду;
- систематизація звітності за рівнями відповідальності.

Загалом структурна побудова управлінського обліку, як інформаційно-аналітичного центру агрохолдингу, дозволить отримувати достовірну інформацію про стан і результати роботи з можливістю проведення ефективного контролю над рухом товарно-матеріальних цінностей, оперативним збором облікової інформації в цілях управління підприємством та окресленням його стратегії розвитку. Крім того, в цьому аспекті проявляється і системність його створення як єдиного комплексу із концентрацією економічної інформації від структурних одиниць агрохолдингу з максимальною деталізацією їх виробничих і реалізаційних процесів. Що надає можливість з максимальною точністю спрогнозувати виробничу, технічну, реалізаційну і маркетингову політику товаровиробника на найближчу і довгострокову перспективу.

Побудова управлінського обліку є тим інструментарієм, який дозволить інтегрованим аграрним підприємствам забезпечити підвищення якості і оперативності прийняття рішень, виявити

внутрішньогосподарські резерви, максимізувати використання виробничого потенціалу, підвищити результати своєї діяльності та зменшити ризики втрат доходів. Де за умов жорсткої конкуренції постає потреба удосконалити систему управління витратами агроформувань, і у свою чергу визиває необхідність використання сучасних концепцій управлінського обліку з найбільшою ефективністю в умовах ринкового середовища.

За своїм призначенням управлінський облік є своєрідною інформаційною підтримкою системи управління підприємницькою діяльністю агроформувань. І з врахуванням його призначення доцільно здійснювати моніторинг загальної системи оперативного управління виробничими процесами товаровиробника що надає своєчасно реагувати на можливі їх зміни. У свою чергу ефективність моніторингу як інформаційно-узагальнюючої бази повинен відображати:

- фактично досягнуті значення у співставленні з плановими;
- розмір відхилень фактично досягнутого значення від планового;
- факторний аналіз розміру відхилення;
- пояснення причин негативних відхилень в цілому за показником і за окремими його складовими частинами.

Отже, створення управлінського обліку, це не що інше як інтегрована внутрішньогосподарська обліково-інформаційна система, основна ціль якої – обліково-аналітичне забезпечення менеджерів агроформувань про витрати і результати їх впливу на виробничі процеси як всього підприємства, так і структурних його підрозділів в цілях прийняття оперативних рішень на основі моніторингу витратного механізму.

Дієвість управлінського обліку надасть змогу проводити оцінювальний аналіз виробничої діяльності із варіативними його заходами. При цьому вихідними даними служить обліковий масив інформації про витрати який потребує своєї обробки і відпрацюванню єдиного оптимального напрямку в системі управління затратами товаровиробника. Це дає можливість дослідити ретроспективну діяльність і забезпечити інваріантність інформації для уточнення або корегування бюджету витрат з його програмними завданнями.

В цілях подальшого підвищення оперативного управління інтегрованим аграрним підприємством є побудова цілісної концепції подальшого сегментування внутрішньогосподарського обліку, яка ґрунтується на систематичному і безупинному спостереженні за рухом витрат з отриманням оперативної їх оцінки (позитивна, негативна «допустима», негативна «критична»). Це дасть змогу на підставі об'єктивної і суб'єктивної інформації про рух товарно-матеріальних цінностей приймати оптимальні рішення, які сприятимуть підвищенню ефективного функціонування виробничої діяльності інтегрованих аграрних підприємств.

Література: 1. Плотников В.С. Управленческий и финансовый учет в холдингах / В.С. Плотников, В.В. Шестакова // Международный бухгалтерский учет. – 2008. – № 1. – С. 29-37.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ

Олійник Т.І., к.е.н.

*Бердянський університет менеджменту і бізнесу,
Україна*

Розвиток світової ринкової економіки з проникненням технологій і капіталів до підприємницької діяльності породжує процес диверсифікації власного бізнесу. Ефективне впровадження процесів диверсифікації бізнесу відноситься до важливого стратегічного параметру у своєчасній переорієнтації на відповідні види товарів, робіт та послуг які підлягають підвищеному попиту чи становлять відповідний рівень конкурентоздатності. Це пов'язано з відповідною розробкою закономірностей методики отримання, обробки та подання обліково-аналітичної інформації у площині економічної її значимості, яка присутня саме для освоєння прогресивних технологій з випуску нових видів продукції, ведення господарської діяльності підприємств, орієнтуючись на ринкові відносини із формуванням стратегії управлінського впливу на бізнес процеси суб'єктів господарювання.

Процес виробництва на будь-якому підприємстві здійснюється на основі взаємодії таких чинників як робоча сила, засоби праці, предмети праці. Використовуючи наявні засоби виробництва – персонал підприємства виробляє продукцію чи надає відповідні послуги або виконує роботи, це означає, що на підприємстві мають місце витрати живої та уречевленої праці та певні результати діяльності. Останні залежать від масштабу застосованих засобів праці, трудового потенціалу та рівня його використання. Такі складові і потребують відповідного підходу щодо формування обліково-аналітичної інформації про них в умовах диверсифікації бізнесу і спрямовані на підвищення рівня його ефективності.

Для практичного розв'язання завдань з ефективного управління диверсифікованого виробництва важливого значення набуває класифікація відповідних чинників за певними ознаками. До основних з яких відносять види витрат, напрями розвитку (стратегію) та вдосконалення виробництва, місце реалізації диверсифікаційних процесів у системі управління діяльністю підприємства [1, с. 112]. Проте напрями реалізації даних чинників не однакові за мірою їх впливу, ступенем використання, постановкою облікового процесу та внутрішньосистемного контролю. Практика управління диверсифікаційним процесом підприємницької діяльності потребує знань управлінським персоналом відповідних видів діяльності, методики облікового процесу, аналізу, форм і методів здійснення контрольних процедур та використання внутрішніх і зовнішніх факторів щодо визначення

ефективного використання продуктивних сил і трудових відносин.

Виходячи із сутності виробничого процесу, як сукупності взаємопов'язаних засобів праці та людського впливу на них, відбувається отримання відповідного готового продукту, де основними елементами облікового процесу виступають процес праці, як свідомої діяльності людини, предмети та засоби праці. Зазначені елементи відносять до виробничого процесу, що потребують витрат певних ресурсів.

За призначенням виробничі процеси, що використовуються при диверсифікації виробництва, поділяють на основні (виготовлення продукції), допоміжні (забезпечують виготовлення продукції) та обслуговуючі (забезпечують стабільні умови для відтворення основних та допоміжних процесів). При цьому формування потоку обліково-аналітичної інформації, внаслідок диверсифікації бізнесу, потребує забезпечення управлінського персоналу відповідними даними про бухгалтерське відображення та рух усіх ресурсів підприємства, методологічну побудову балансових звітів для прийняття управлінських рішень з побудовою саме облікової моделі оцінки діяльності.

Формування такої обліково-аналітичної інформації повинно забезпечити фахівців підприємства визначати адаптивний процес, за допомогою якого здійснюється регулярна розробка й корекція системи бізнес-планування, перегляд системи заходів їх виконання на основі безперервного контролю та оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх економічних змін на підприємстві. Але загальна (стратегічна) побудова інформаційних даних потребує розподілу за відповідними елементами (аналітикою) диверсифікованого виробництва у розрізі його видів, використовуючи дієвий принцип в умовах ринкових відносин «для відповідної мети – своя собівартість» який розподіляє види інформативного групування елементів з ціллю управління:

- за центрами відповідальності – з метою контролю за накопиченою інформацією про дотримання технології виробництва і діяльність підрозділів;
- за видами продукції – отримання інформації щодо розрахунку окремих витрат і контролю за інвестованими коштами;
- за назвами виробів – отримання інформації за обчисленням повних затрат і цін на окремі вироби.

Звичайно, отримання інформації про витратно-управлінський процес диверсифікованого виробництва неможливий без ефективної побудови обліку як носія економічної інформації. Облік дає певний агрегований інформаційний опис стану підприємства, спрямований зовні підприємства, у належній мірі формалізований, і служить підставою прийняття управлінських рішень щодо того, як слід змінити діяльність підприємства в цілому. Він призначений для відображення стану, процесу господарювання та узагальнення підсумків діяльності підприємства. На підставі даних, що надходять від облікової системи,

здійснюють фінансову діагностику підприємства, завданням якої – вчасно інформувати керівництво про негативні зміни які відбулися на підприємстві останнім часом.

Проте засобами бухгалтерського обліку здебільшого фіксується минулий стан, і це потребує відповідного перерошення ретроспекції облікової інформації в оперативне її надходження, тобто у площину управлінського обліку, який виступає внутрішнім обліком підприємства і призначений для створення оперативної системи прийняття рішень керівництвом, що звичайно надає йому статусу конфіденційності. Неформально управлінський облік існує у будь-якому підприємстві, важливість його застосування істотно залежить від того, наскільки дана інформація «постачається» для ухвалення рішень у реальному масштабі часу і цінності. Звідси сукупність даних облікового процесу повинна тісно переплітатися між собою, створювати і доповнювати один одного, розкривати процес господарювання на підприємстві з оперативним його отриманням, починаючи з формування виробничих відносин до оцінки результатів діяльності та побудову на цьому стратегії економічного розвитку.

Отже, із врахуванням того, що побудова інформаційно-облікової системи диверсифікованого виробництва, з її істотним впливом на функціонування підприємства в цілому є ключовою галуззю економічної його діяльності, то це потребує сучасного підходу до проведення економічного аналізу, внутрішнього контролю і регулювання трудових відносин. Крім того, динамічність та непередбачуваність виробничих процесів, які характеризуються наявністю і множинністю зв'язків, швидкою зміною зовнішніх умов і критеріїв оптимальності управління, визначає необхідність розробки системи інформаційного забезпечення управління підприємством з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності.

Необхідність розробки засобів інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень у сфері диверсифікованої діяльності підприємства, визначає і потребу пошуку нових варіантів ведення облікової та фінансової політики. Забезпечення процесу прийняття рішень інформацією на будь-якому рівні ієрархії буде визначати їх якість, і в кінцевому результаті – ефективність диверсифікованої діяльності суб'єкта господарювання. Це надасть змогу вчасно знайти відхилення фактичних результатів від передбачуваних, виявляти причини відхилень.

Література: 1. Бутенко Н.В. Диверсифікація виробництва: цілі та стратегії реалізації / Н.В. Бутенко // Економіка АПК. – 2003. – № 7 – С. 109-114.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Пікуліна Н.Ю., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Актуальність проблеми вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень з метою розв'язання економічних проблем зумовлена сучасним станом національної економіки. Успішна діяльність підприємств в умовах ринкових відносин передбачає обов'язкове володіння потрібною інформацією з метою своєчасного прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Успіх роботи управлінського персоналу підприємства залежить від того, наскільки вдало використовується інформація як засіб організації процесу виробничої діяльності підприємства та розв'язування питань його фінансового стану [2].

Відповідно до Закону України «Про інформацію», під інформацію розуміється документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбувається у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. З погляду системи управління підприємством, інформація – це дані, які допомагають прийняти управлінське рішення. Інформація є тим ціннішою, чим відповідальнішим є рішення, яке прийматиметься на її основі. Значний вклад в дослідження проблеми обліково-аналітичного забезпечення процесу управління внесли науковці: Бутинець Ф.Ф., Кірейцев Г.Г., Лень В.С., Гудзинський О.Д., Дем'яненко М.Я., Пушкар М.С., Саблук П.Т., Сопко В.В., Сук Л.К. та інші. Але незалежно від великої кількості наукових публікацій з цієї проблеми, сьогодні ще залишаються питання що потребують подальшого розгляду.

Для ефективного розвитку підприємництва в Україні необхідна адекватна ринковим відносинам інформаційна система, що дасть змогу формувати релевантну інформацію, аналізувати її і приймати раціональні управлінські рішення. Важливими функціональними компонентами інформаційної системи підприємства є облік та аналіз його діяльності. Основна функція обліку – оперативність збирання та обробки виробничої, комерційної, фінансової та інших видів інформації, забезпечення зацікавлених користувачів об'єктивною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Основна функція аналізу – дослідження наявності та забезпеченості підприємства відповідними ресурсами, структури та динаміки узагальнюючих економічних показників діяльності, оцінка ефективності використання виробничого потенціалу підприємства, визначення впливу чинників на результати виробничої діяльності та фінансовий стан підприємства. Фактичні дані бухгалтерського обліку, статистичної звітності та розрахункові показники економічного і фінансового аналізу є основою обліково-аналітичного забезпечення процесу управління підприємством.

Обліково-аналітичне забезпечення процесу управління є складовою загальної системи управління підприємством. Під системою

розуміють сукупність множин взаємопов'язаних елементів, які утворюють певні цілісність [1]. Обліково-аналітична система – це система, що ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового і управлінського обліку, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації. Суть обліково-аналітичного забезпечення полягає в здійсненні облікових і аналітичних процедур у режимі реального часу. Основними завданнями обліково-аналітичної системи підприємства є: аналіз діяльності підприємства, облік господарських операцій, контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів, за правильним відображенням усіх господарських операцій на етапах планування, обліку та за достовірністю аналітичних даних, планування діяльності підприємства, за видами діяльності [3].

Для виконання вищезгаданих завдань у режимі реального часу на підприємстві повинна функціонувати інформаційна система з відповідним програмним забезпеченням. На українському ринку програмних продуктів найвідоміші бухгалтерські програми: «ІС:Бухгалтерія», «БЕСТ», «Електронна бухгалтерія», аналітичні програми: «ІНЗК-АФСР», «АНЗК Аналітик», «ФінЕксперт», «БЕСТ-Ф» та інші. Отже, обліково-аналітичне забезпечення як компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дозволяє розв'язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень.

Література: 1. Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 17-22. 2. Садоевська І.Б. Обліково-інформаційне забезпечення управлінського аналізу / І.Б. Садоевська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук.-прикл. праць «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – № 647. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С. 498-503. 3. Жаворонкова Г.В. Формування системи інформаційного забезпечення менеджменту лісогосподарських підприємств в сучасних умовах / Г.В. Жаворонкова, Н.В. Голячук, С.Є. Голячук // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук, пр. – Вип. 221. – Т.1. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 255-263.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ

Привалова Л.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Впровадження інформаційних технологій для здійснення обліку, контролю та аналізу з метою прийняття управлінських рішень є передумовою для ефективної діяльності та розвитку сучасного підприємства, особливо в процесі виходу з економічної кризи.

Застосування автоматизованих систем обробки інформації потребує удосконалення методики обліку, аналізу і контролю як цілісних елементів обліково-аналітичної системи, спрямованої на удосконалення процесів управління підприємством. Важливою перевагою новітніх інформаційних технологій є орієнтація їх на існуючі форми ведення бухгалтерського обліку, що не вимагає докорінної його зміни. В той же час застосування ПК як безпаперової технології забезпечує вирішення традиційної проблеми автоматизації первинного обліку.

Для удосконалення управління підприємством слід застосовувати нові методи і сучасні технічні засоби побудови різних інформаційних систем. Без використання сучасних комп'ютерних інструментів аналізу процес безпосереднього здійснення аналізу і прийняття за його результатами управлінських рішень є довготривалим і трудомістким, що знижує ефективність обліково-аналітичної системи. Впровадження комп'ютерної інформаційної системи дає можливість переходити на нові методи управління, на якісно новий рівень менеджменту та ведення бухгалтерського обліку.

Інформаційно-аналітичне забезпечення удосконалює методику бухгалтерського обліку через:

- створення обліково-аналітичної системи, що дає можливість на основі прописаних алгоритмів отримувати будь яку інформацію за умови наявності необхідних даних та існування відповідних методик;
- зменшення трудомісткості облікових операцій, скорочення терміну отримання інформації та підвищення її достовірності;
- спрощення процедури одержання інформації для складання звітності та здійснення оперативного аналізу.

Поява комп'ютерної техніки дає можливість створити системи, які дають можливість своєчасно зібрати та обробити необхідну інформацію для прийняття управлінського рішення та поліпшення механізму реалізації стратегії.

Таким чином, сучасне інформаційно-аналітичне забезпечення є важливим чинником підвищення ефективності кінцевого продукту управління – прийняття оптимальних рішень щодо механізму реалізації стратегії діяльності підприємства.

Критеріями ефективності праці бухгалтера, а отже, нормування його праці, є рекомендації та пропозиції, вироблені за результатами обліку й використання їх у підприємницькій діяльності для підвищення якості продукції (робіт, послуг), її конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, зниженні собівартості виробів, підвищенні рентабельності. За такими критеріями оцінки робіт бухгалтерів можна нормувати їх працю, планувати чисельність і встановлювати розмір заробітної плати кожному працівникові окремо. Особливо це важливо для обліку і внутрішньогосподарського контролю, що проводиться на підприємствах різних форм власності.

Однією з основних функцій контролю є інформаційно-аналітична, яка одержана під час проведення контролю і є підставою для прийняття управлінських рішень і проведення коригувань, для забезпечення нормального функціонування об'єкта перевірки.

Основним джерелом інформаційного забезпечення внутрішнього контролю є бухгалтерський облік. За його даними можна своєчасно виявити й усунути ті умови і фактори, які не забезпечують ефективне ведення виробництва, прийняти рішення про реорганізацію чи припинення окремих видів діяльності та розширення прибуткових видів діяльності. Зростання обсягів облікової інформації викликає необхідність її удосконалення, тому що інформація, яка надається в бухгалтерському обліку, є, з одного боку, засобом управління підприємством та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а з іншого, – способом обґрунтування і оцінки економічної діяльності.

Ефективність контролю визначається як рівнем його організації, так і досконалістю методологічного забезпечення. Наближення вітчизняних стандартів обліку до міжнародних викликає необхідність запровадження нових форм організації контролю, спрямованих на вдосконалення інформаційної та регулюючої функцій. Удосконалення організації контролю – процес реалізації найбільш раціональних його форм, методів і способів. Основними його напрямками є: використання сучасних інформаційних систем, які забезпечують оперативний порядок документування облікової інформації, зменшення трудомісткості документування та підготовки первинної облікової інформації; поліпшення системи підбору, підвищення кваліфікації управлінського та облікового персоналу.

Отже, покращення організаційно-методологічних та практичних аспектів обліку та контролю на підприємствах в ринкових умовах дасть можливість оперативно забезпечувати ефективну систему управління господарською діяльністю підприємства в умовах глобалізації національної економіки.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пужай-Череда А.М., аспірант

*Бердянський університет менеджменту і бізнесу,
Україна*

Сільськогосподарська галузь як і будь-яка галузь народного господарства не може існувати без оборотних засобів які є важливою частиною оборотного капіталу із забезпечення кругообігу ресурсів товаровиробників, обслуговування виробничих процесів, процесу відтворення та відображення реального руху товарно-матеріальних цінностей. Проте функціонування оборотних засобів у сільському господарстві має ряд особливостей, що здійснюють істотний вплив на ефективність їх використання. В даному випадку це тривале авансування окремих виробничих циклів з нарощенням вкладень засобів на стадії виробництва із майже одночасним вивільненням їх з

обороту при реалізації продукції, а також існування істотної питомої ваги оборотних засобів у внутрішньому обігу продукції та сезонність виробництва що потребує необхідності тривалого зберігання (накопичення) значних виробничих запасів. При цьому використання оборотних засобів являє собою процес, за допомогою якого функціонує сама система цих засобів, тобто здійснюється взаємозв'язок і взаємодія їх функціональних форм між собою та з іншими продуктивними силами.

Для визначення забезпеченості та ефективності використання оборотних засобів важливо правильно визначити показники, які б достатньо повно і об'єктивно характеризували ці процеси.

Так при характеристиці забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами найчастіше розраховують питому величину середньорічної суми матеріальних запасів на одиницю вартості основних виробничих фондів. У ряді випадків забезпеченість оборотними фондами в цілому розраховується через площі земельних ресурсів, використовуючи показник середньорічної суми оборотних засобів (іноді разом з основними) на кожні 100 га с/г угідь [1, с. 5].

Як ті, так і інші показники є статистично усередненими і орієнтовними, що не точно і не повністю відображають забезпеченість виробничих циклів оборотними засобами. І справа не тільки в усереднених величинах, хоча в цьому насамперед негативна сторона зазначених показників що об'єднали у своїх складових частинах різномірні галузеві елементи і економічні групи, а йдеться про вираження саме суми оборотних засобів за їх балансовим залишком на кінець тих чи інших календарних періодів.

І якщо процес кругообігу оборотних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств характеризується своєю календарною складовою і нерівномірністю по галузях виробництва (рослинництво, тваринництво), то навіть щомісячні та кварталні, а тим більше річні бухгалтерські баланси не здатні зафіксувати реальну наявність оборотних засобів у галузях з коротким виробничим циклом. Справа в тім, що всередині кожного кварталу і навіть календарного місяця відбуваються оборот ряду покупних матеріальних цінностей, які не фіксуються відповідними балансами. Внаслідок цього реальні витрати сировини і матеріалів, як правило, вище їх відповідних балансових залишків.

Проте середньоарифметичний балансовий показник наявності оборотних засобів практично придатний для характеристики їх оснащеності сільськогосподарського підприємства в цілому, як економічними ресурсами у забезпеченні безперервності кругообігу засобів з основної діяльності на календарний рік, і умовно приймається за один оборот засобів у сільському господарстві. Що ж до потреби і забезпеченості господарства оборотними засобами, то за середньомісячним, середньоквартальним, і тим більш середньорічним їх балансовими залишкам, визначити її повною мірою не можливо в силу нерівномірності та неоднакової тривалості сезонного кругообігу

запасів і витрат різних матеріальних цінностей які використовуються у галузях виробництв.

Обґрунтоване визначення потреби сільськогосподарських підприємств в оборотних засобах та оснащеності ними, в цілому як складової частини оборотних фондів, є доцільним на ряду із визначенням середньомісячних (середньорічних) балансових їх залишків використовувати відповідні витрати (нормативні, фактичні) на одиницю основних фондів в натуральному і вартісному виразі (гектар землі, голову худоби, одиницю робіт тощо), або на кожні 100 грн. вартості основних фондів за їх середньорічною балансовою оцінкою, адже середньорічний (середньомісячний) запас кожного виду матеріальних цінностей є похідним від його витрат і швидкості обороту. Де як середньо залишкові, так і витрачаємі величини можуть виражати оснащеність господарства оборотними виробничими фондами при безперервному і безперешкодному їх обігу (відтворенні). При цьому питомі витрати оборотних виробничих фондів на одиницю готової продукції є показниками ефективності використання господарством цих фондів і виступають у формі матеріаломісткості продукції. Величина ж загальних витрат виробництва за вирахуванням амортизації основних засобів, оплати праці та загальновиробничих витрат являє суму матеріальних витрат, тобто спожитих виробничих запасів які входять до складу оборотних засобів.

Таким чином об'єктивна оцінка ефективності використання оборотних засобів у сільському господарстві в сучасних умовах може бути надана на основі системи показників, серед яких необхідно виокремити показники їх обороту, під якими розуміється його прискорення, підвищення рівня рентабельності оборотних засобів та забезпечення власними оборотними засобами. Це породжує необхідність визначення інтегрованого показника економічного ефекту використання оборотних засобів, із зведенням до єдиної величини різноякісних показників характеризуючих основні аспекти їх використання. Тобто комплексність такої оцінки повинна враховувати не тільки ступінь використання оборотних засобів, але й рівень їх забезпечення як своєрідний взаємопов'язуючий принцип відповідної розрахункової одиниці (на 100 грн. основних фондів, на 100 га с/г угідь, матеріалоозброєність, ліквідність і т.п.).

Розуміння сутності оборотних засобів як економічної категорії, особливостей їх кругообігу у сільському господарстві, дозволить провести комплексний системний аналіз стану і ефективності використання оборотних засобів на основі традиційних і пропонуємих методичних підходів. На важливість методичного й практичного значення у раціональній організації оборотних засобів, правильного формування і вискоефективного використання, справляє вивчення їх складу та структури. Крім того, це підсилюється і факторним складом оборотних засобів, а саме: особливістю кругообігу засобів, економічними зв'язками і відносинами господарства, рівнем спеціалізації і концентрації виробництва, об'ємом і структурою сільськогосподарської продукції.

Результативна діяльність сільськогосподарських підприємств багато в чому залежать від раціонального використання оборотних засобів і правильної організації джерел їх формування. Підвищення ефективності використання оборотних засобів повинне бути нерозривно пов'язане зі специфічними економічними відносинами, що склалися в аграрній сфері, особливостями кругообігу вартості в сільському господарстві, а також із загальними принципами і закономірностями ринкової економіки. Безсумнівно, існуюча практика використання оборотних засобів вимагає значного вдосконалення, відмови від застарілих форм і методів які стримують зростання ефективності сільськогосподарського виробництва.

В цілому, формування і ефективне використання оборотних засобів у сільському господарстві є найважливішим питанням, від вирішення якого залежить рівень ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості господарств в ринкових умовах.

Література: 1. Сабетова Л.А. Формирование и использование оборотных средств в сельском хозяйстве : [Монография] / Л.А. Сабетова, А.В. Зюзя. – Мичуринск : Мичуринский государственный аграрный университет, 2006. – 113 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Семенова З.Г., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Розв'язання сучасних проблем розвитку України справедливо пов'язують з переходом до ринкової економіки. Саме ринок створює сприятливі умови для суспільного прогресу [3]. Розглядаючи роль економічного аналізу в господарській діяльності підприємства в ринкових умовах, насамперед необхідно відзначити, що аналіз – це комплекс системного дослідження господарської діяльності підприємств та їх об'єднань з метою підвищення ефективності й об'єктивності результатів оцінки [4]. Економічний аналіз, як важлива складова економічних наук, у вирішальній мірі визначає достовірність та надійність висновків, які робляться в відношенні стану, перспектив розвитку та ефективності діяльності підприємств. Сучасний стан економічного аналізу характеризує його як теоретичну науку. Створені в попередні періоди методики аналізу адаптуються до нових умов господарювання и наука перебуває в стані розвитку, що визначається об'єктивними причинами, пов'язаними зі змінами в економіці. У даних обставинах вимагають уточнення, доповнення та адаптації до нових умов господарювання розроблені в попередні роки методики аналізу використання економічного потенціалу підприємств. Це особливо актуально в умовах обмеженості ресурсів, дефіциту джерел фінансування, періодичними фінансовими кризами, характерними для сучасного етапу розвитку економіки країни.

Теоретико-методологічним аспектам економічного аналізу присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців: М.І. Баканова, С.Б. Барнгольц, І.А. Бланка, Н.Р. Вейцмана, В.М. Івахненко, І.І. Каракоз, Г.В. Савицької, М.І. Туган-Барановського, В.І. Самборського, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет та інших вчених.

Розвиток підприємств, системи банків і кредитних установ спричинили самостійну галузь знань, завданням якої повинно було стати вивчення діяльності господарства, виявлення резервів виробництва, обґрунтування управлінських рішень [6]. Прийоми аналізу прийшли до нас з Давньої Греції. У ХІХ ст. аналіз було поглиблено і розширено в Англії, Німеччині, Франції та інших країнах. У нашій державі розвиток економічного аналізу прийшовся на початок ХХ ст. Сьогодні економічний аналіз є вагомим інструментом в оптимізації облікової, податкової, інвестиційної, кредитної, маркетингової політики. Але можливості економічного аналізу для вирішення даних проблем повною мірою не реалізуються на багатьох підприємствах.

Розвиток сучасних комп'ютерних технологій, у тому числі тих, які використовуються для автоматизації систем управління діяльністю підприємств, створює необхідні умови для вдосконалення оперативного аналізу їх роботи. Це дозволяє керівництву у стислі терміни отримувати інформацію по показникам виробництва, стану розрахунків тощо. Але недоліком є те, що в Україні практика проведення економічного аналізу з використанням сучасних комп'ютерних технологій не знайшла широкого розповсюдження.

Розширення виробництва, модернізація виробничих потужностей потребує додаткових джерел фінансування, здійснення капітальних вкладень. При виборі видів інвестицій підприємство повинно врахувати такі фактори: вид інвестиції, вартість інвестиційного проекту, обмеженість фінансових ресурсів, ризик, тощо. В умовах інфляції, розвитку фінансового ринку, появи можливостей для отримання економічних вигод від здійснення фінансових вкладень зростає потреба в комплексних дослідженнях власних інвестиційних можливостей, ефективності капітальних і фінансових вкладень. Тому особливої актуальності набувають методи аналізу та оцінки ефективності інвестиційних проектів, а також дослідження впливу інвестиційний на ефективність діяльності підприємства, що реалізує інвестиційний проект [8]. Саме тому перспективним напрямком економічного аналізу стає інвестиційний аналіз. Необхідна розробка власних комплексних методик інвестиційного аналізу та адаптація зарубіжного досвіду в цій галузі.

Розвиток економіки України залежить від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Політика держави спрямована на побудову інноваційної економіки. Однак інновації та інноваційна діяльність не розглядаються як самостійні об'єкти економічного аналізу і бухгалтерського обліку. Оцінка результатів інноваційної діяльності підприємств, її облік та аналіз вимагають нових концептуальних підходів [9]. Це обумовлює необхідність розробки інноваційного аналізу.

Проблеми неплатоспроможності, банкрутства – одна з найбільш актуальних проблем ринкової економіки. Це обумовлює потребу у виявленні факторів і причин фінансової неспроможності підприємств, об'єктивної ідентифікації ознак банкрутства за допомогою фінансової діагностики, спрямованої на обґрунтування ефективних заходів щодо фінансового оздоровлення підприємств. Процес здійснення діагностики фінансового стану передбачає використання різних методів, прийомів, концепцій, але основою цього процесу є фінансово-економічний аналіз. Залежно від статусу методичні підходи до проведення діагностики поділяються на державні (обов'язкові) та наукові (рекомендаційні). Державні методики проведення діагностики фінансового стану підприємств затверджуються Міністерством фінансів України, Агентством з питань банкрутства, іншими державними органами та є обов'язковими для використання в певних ситуаціях, перелік яких визначено.

Наукові методики фінансової діагностики діяльності підприємства розроблюються та пропонуються для практичного використання фахівцями-економістами. Вони використовуються на вибір та за потреби.

Необхідно відзначити, що в існуючій економічній літературі зустрічаються різноманітні методичні підходи щодо здійснення фінансової діагностики підприємств. Так надаються пропозиції при аналізі фінансового стану розраховувати коефіцієнти ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості тощо.

Спроби систематизувати методичне забезпечення фінансової діагностики в економічній літературі майже не спостерігаються. Учені-економісти висвітлюють використання інтегральних показників або системи часткових показників. Так, І. Бланк використовував діагностичні методи при оцінці параметрів кризового розвитку підприємства, що генерують загрозу його банкрутства в майбутньому періоді [1]. При цьому він запропонував дві системи діагностики: систему експрес-діагностики і систему фундаментальної діагностики. Ці види діагностики забезпечують комплексний аналіз фінансового стану підприємства.

В ряді країн (США, Великобританії, Франції, Росії) широко застосовують наступні методи діагностики фінансової ситуації на підприємстві – статистичний метод під загальною назвою «скоринг» та метод А-рахунку (в його основі – бальна експертна оцінка), який запропонував Дж. Аргенті [7].

Разом с тим, методика діагностичного аналізу є недостатньо розробленою, потребують уточнення система показників, методи і процедури аналізу. Саме тому недосліджені взаємозв'язки попереднього (експрес) і наступного (комплексного) діагностичного

аналізу ознак банкрутства вимагає розвитку методики аналізу чутливості показників в оцінці фінансової неспроможності, не розроблені питання формування інформаційної бази, організації аналізу стану внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища.

Вагоме місце займає маркетингова діяльність підприємства, що втілюється у формуванні стилю мислення керівника з пріоритетною орієнтацією на запит споживача, у підтримці конкурентоспроможних позицій, максимальному використанні сприятливих умов участі на ринку тощо. Проведені маркетингові дослідження дають змогу мінімізувати втрати і упущену вигоду.

Таким чином, орієнтація всієї діяльності підприємств на реалізацію продукції, робіт, послуг зумовлює необхідність розвитку маркетингового аналізу, націленого на вивчення ринків збуту, попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, формування цінової політики підприємств тощо.

Таким чином, можна дійти до висновку, що в умовах ринку актуальні методи аналізу та оцінки ефективності інвестиційно-інноваційних проектів, а також дослідження впливу інвестицій та інновацій на ефективність роботи підприємства. Методика фінансової діагностики є недостатньо розробленою, потребують уточнення система показників, методи і процедури аналізу. Орієнтація підприємств на продаж продукції зумовлює необхідність розвитку маркетингового аналізу, націленого на вивчення ринків збуту, попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, комерційного ризику, формування цінової політики підприємств.

В умовах ринку необхідна розробка сучасних методичних підходів ділової активності, ризиків підприємств, тощо.

Література: 1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с. 2. Волкова Н.А. Сучасні проблеми розвитку економічного аналізу як інструменту діяльності : монографія / Н.А. Волкова. – Одеса, 2012. – 292 с. 3. Мних Е.В. Економічний аналіз : підручник / Е.В. Мних. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с. 4. Попович П.Я. Економічний аналіз суб'єктів господарювання: підручник / П.Я. Попович. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 416 с. 5. Петрицька О.С. Напрями розвитку економічного аналізу в сучасних умовах / О.С. Петрицька // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 4 (16). – С. 131-136. 6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 662 с. 7. Скоун Т. Управленческий учет / Т. Скоун; пер.с англ. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 179 с. 8. Бажовська Г. Роль економічного аналізу у підвищенні ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах / Г. Бажовська, П. Попович // Економічний аналіз. – 2009. – № 4. – С. 158-161. 9. Загородній А.Г. Напрями вдосконалення обліку витрат на інновації / А.Г. Загородній, А.Б. Бойчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13975/1/46_309-313_Vis_727_Menegment.pdf.

ЯКІСТЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ткаченко Н.М., д.е.н., професор

Дем'яненко Т.Є., магістрант

*Національний університет харчових технологій (м. Київ),
Україна*

Становлення в Україні послідовно-ринкової системи господарювання зумовлює об'єктивну необхідність посилення обґрунтованості управлінських рішень. Це значною мірою залежить від повноти і достовірності інформації, яка формується в бухгалтерському обліку і звітності, оскільки у цій сфері створюється понад 70% загального обсягу економічної інформації, необхідної для функцій управління. Успішною вважається така організація бухгалтерського обліку, за якою найбільш повно вирішуються його завдання при найменших затратах коштів і праці. Водночас особливого значення набуває не лише сучасна організація, а насамперед – якість бухгалтерського обліку.

Категорія «якість» має відношення до усіх видів діяльності, включаючи бухгалтерський облік. В теорії прийнято її розглядати з філософського та економічного боку.

Філософське поняття «якість» вперше ввів старогрецький філософ Аристотель. Він стверджував, що якість є те, завдяки чому кожний предмет або явище має конкретну властивість. Тобто якість є сутнісною визначеністю предмету (явища, процесу), що проявляється у його властивостях і характеризує те, чим певний предмет (явище, процес) виступає в даних умовах у зв'язку і взаємодії з іншими предметами. Якість відображає стійке взаємовідношення складових елементів об'єкту, що характеризує його специфіку, а відтак надає можливість відрізнити один об'єкт від іншого.

Економічна трактовка якості – властивість предмета, явища, процесу, дії задовольняти суспільні, виробничі або особистісні потреби завдяки властивостям, які становлять їхню споживчу вартість.

Процес ведення бухгалтерського обліку строго регламентований законодавством України на основі загальноприйнятих у міжнародній практиці систем бухгалтерського і статистичного обліку. Це відображено у Положеннях (стандартах), типовому Плані рахунків виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій та у відповідності з розробленими з їх урахуванням положеннями, інструкціями, методичними вказівками та іншими нормативно-правовими актами, затвердженими відповідними офіційними органами держави.

Таким чином, процес ведення бухгалтерського обліку – самостійний об'єкт пізнання, що складається із сукупності регламентованих і обов'язкових до застосування властивих лише йому складових елементів, що визначає його специфіку і відмінність від інших об'єктів. Цілі, зміст і особливості структури бухгалтерського обліку дають підставу наступної інтерпретації таких ключових положень:

- якість бухгалтерського обліку – властивість його елементів формувати інформацію про стан виробничо-господарської діяльності або її складових, необхідних для здійснення основних функцій управління (планування, контролю, коригування);

- рівень якості бухгалтерського обліку – відносна характеристика його якості як ступеню відповідності значень фактичного стану до базових вимог.

Оскільки бухгалтерський облік – комплексна система складових (частин, етапів, елементів), то його якість як динамічного процесу є інтегральним виразом якісних властивостей усіх його складових елементів (обов'язковості виконання правил, умов, відповідності вимогам порядку організації і ведення бухгалтерського обліку). Ступінь якості процесу ведення бухгалтерського обліку відображається в його оцінці.

Оцінка якості – кількісна характеристика визначеності одного, декількох або всієї сукупності складових елементів процесу бухгалтерського обліку відносно до повноти відповідності його до стандартних кондицій. Тобто якість бухгалтерського обліку знаходиться у прямій залежності від повноти виконання цих елементів, що безпосередньо визначає зміст показників вимірників, які застосовуються при оцінці якості організації і ведення бухгалтерського обліку, контролю та аудиту. Ці показники можна класифікувати за такими ознаками: зміст, повнота визначення, оцінка дотримання і якість складових конкретного процесу формування інформації, призначення і способу виразу:

1. За змістом: організація обліково-контрольно-аудиторської діяльності; аналітичність; повнота відображення об'єкту виробничо-господарської діяльності; достовірність; своєчасність; відповідність об'єктів виробничо-господарської діяльності заданим параметрам.

2. За повнотою прояву: елемент; частина процесу (група елементів); увесь процес.

3. За оцінкою дотримання якості складових процесів: одиничність; комплексність; узагальненість.

4. За призначенням: регламентовані; фактичні.

5. За способом виразу: абсолютне значення; відносне значення.

Базисними критеріями оцінки процесу бухгалтерського обліку виступають умови і вимоги по організації і здійсненні цього процесу, які регламентовані різними нормативними параметрами. Загальна

кількісна оцінка дотримання умов і вимог організації і ведення обліку, проведення контролю і аудиту по об'єктам (субрахунках, синтетичних рахунках) та процесу в цілому визначається величиною відношення фактичних і базисних параметрів її критеріїв і відображається абсолютним виразом в межах одиниці. Тобто сукупна величина оцінки якості бухгалтерського обліку, обчислена по усіх його складових елементах як коефіцієнтів повноти в межах до одиниці, є усередненою величиною в межах одиниці – як величиною узагальненого коефіцієнту якості процесу обліку, контролю та аудиту на підприємстві, гранична величина якого дорівнює 1.0.

Нині якість процесу бухгалтерського обліку кількісно не оцінюється, оскільки бухгалтерський облік включає досить значну кількість складових елементів, коефіцієнти якості яких окремо взятих становлять мікрочастки від одиниці. Тому погрішність, що допускається принципом рівнозначності коефіцієнтів якості структурних елементів, не призводить до відчутного впливу на загальну оцінку. Разом з цим вартісна втрата (як ціна зазначеної похибки) може бути досить істотною. Тому в сучасних умовах важливого значення в проблемі оцінки якості бухгалтерського обліку набула інтеграція обліку, зумовлена інтенсивним розвитком комп'ютерних систем на основі професійно-орієнтованих програмно-апаратних комплексів. Завдяки цьому вирішення облікових задач, здійснюваного в межах параметрів якості, відбувається безпосередньо на робочих місцях бухгалтерів (система АРМБ) з істотним розширенням аспектів інтеграції господарського обліку [1].

Основними напрямками зазначеного процесу є такі: інтеграція бухгалтерського, оперативного-технічного, статистичного обліку; організаційно-методична інтеграція на основі створення єдиної економічної служби та інтеграції освіти, науки і практики бухгалтерського обліку. Інтеграція обліку – створення облікової інформації на основі органічного поєднання даних різних видів обліку. При цьому дані одного обліку гармонійно поєднуються з даними іншого, не порушуючи загальну методологію фіксації, збирання і обробки даних. Оперативно-технічний облік використовується для нагляду і реєстрації операцій з процесами та ресурсами на окремих ділянках. Він не має власної первинної документації, натомість використовуються документи бухгалтерського обліку, усні та комп'ютерні повідомлення. Часто оперативно-технічний облік поділяють на два: оперативний (що дає змогу одержувати дані в найкоротші строки) і технічний (технологічний), який дає можливість збирати і узагальнювати дані, відсутні в бухгалтерському обліку) [2, 3].

Література: 1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. – Житомир, 2003. 2. Кірейцев Г.Г. Функції бухгалтерського обліку. – К., 1990. 3. Моссаковський В., Кононенко Т. Інтеграція господарського обліку // Бухгалтерський облік і аудит № 6, 2004.

DOING ACCOUNTING FOR TOUR OPERATORS: SOME STRATEGIC DRIVERS

Mariya Stankova, PhD in Economics, Assoc. Prof.
*South-West University «Neofit Rilski»
Blagoevgrad, Bulgaria*

Viktor Hadzhikotev, Chief Assistant
*South-West University «Neofit Rilski»
Blagoevgrad, Bulgaria*

A tour operator is a person or a company who purchase the different items that make up an inclusive holiday in bulk, combines them together to produce package holidays and then sells the final products to the public either directly or through travel agencies¹. The Package Travel, Package Holidays and Package Tours Regulations 1992 use the expression «organizer»² to refer to a tour operator. Building on a definition originally developed by the Association of British Travel Agents (ABTA), the EC Package Travel Regulations define a package as meaning the pre-arranged combination of a least two of the following components when sold or offered for sale at an inclusive price and when the service covers a period of more than 24 hours or includes overnight accommodation – transport, accommodation, other tourist services not ancillary to transport or accommodation and accounting for a significant proportion of the package. The expressions «package holiday» or «package tour» and «package travel» all have the same meaning. Package holidays can also be referred to as «inclusive tour» (ITs), «fully inclusive tour» (FITs), or, where they include flights – «air inclusive tour» (AITs) [2].

Tour operators need to cost their holidays in such a way that they will be competitive with the prices charged by their rivals but will still enable them to make a profit. Tour operators have to forecast costs and sales for their program and then check these forecasts against actual costs and income as bookings start to come in. The checking may be done on a monthly basis, and because the forecasting has to be done up to 18 months in advance of holiday departures, there is always likely to be some slippage from the expected pattern. Anticipated revenue from the sale of holidays must be set against the cost of salaries, heating, lighting, communications, advertisements, entertaining, contract payments and so on.

Once the forecasters have done their stuff, a skeleton price grid without actual prices can be produced. This will show the name of the hotel, the meal arrangements planned, the departure airports, the holiday durations, the departure day, the departure time, the first and last departures

---

¹ Bulgarian Tourism Law

² Known hereafter as the EC Package Travel Regulations

for 7 and 14 night holidays, the holiday reference number, the sequence of departure dates. Once that has been done, it is necessary to highlight the peak periods when optimum prices can be charged. These will coincide with school holidays, bank holidays, factory closing times, etc. It is also important to identify dates which are likely to generate the smallest numbers of passengers: for example, the first week in December.

After that, different operators will have different methods of carrying out their actual costing. Most will allow for a quick re-costing just before the brochure is finally launched. An air holiday has to be cost on the assumption that not all the flight seats will be sold. However, a high “load factor” is necessary to keep costs down. If the break-even point is close to capacity, prices can be kept lower than if more leeway for empty seats is built in. Most operators work on a 90% load factor, meaning that they must sell 90% of their seats to break even. The complex calculations will have to be made for every combination of flights and hotels in the brochure. Nor can fourteen night holidays simply be cost at twice the price of seven nights, since the flight costs will be the same, no matter how long the client stays at the resort. Where multi-center itineraries or longer holidays are involved, the calculations will become even more than one brochure; the same calculations will have to be done for each of them in turn. Most cost calculations are based on the use of one of the main airports and separate calculations will have to be made to arrive at supplements for departures from regional airports. There may also be supplements to travel at the most convenient times of the day or week [1].

Finally, the company must also come up with costs for all the extras like car hire, ski hire etc. How much mark-up is added to the basic holiday cost will vary depending on the departure date. The highest mark-ups will be loaded onto peak period departures (usually Easter, July/August and Christmas/New Year, and February half-term for winter holidays). Conversely, there can be a very small mark-up on departures at the lowest point of the low season; it's better to sell a seat at break-even cost than to let the plane to take it empty.

Most of the tourist agencies dispose of automated accounting system. Modern and precisely regulated accounting programs are needed assistant in monitoring of the agency's expenditure, as well as of the sources forming its profit. Accuracy and precision in timely registration of transactions and presentation of reports, indicating the agency's financial status is extremely essential for its effective management. Implementation of automated system for tourist companies, including also the relevant accounting program, requires a specific sequence of steps, actions and operations to describe the transactions, by which a contemporary registration of the events is achieved in the different modules of the system for data processing. One of the most innovative software product is PEAK 15, which tracks customers' receivables and subsequent payments for them. The main application of PEAK 15 allows integration of the processes on invoicing customers, receiving payments

and making payments to suppliers. Information links are thus created in the process of accounting of economic transactions, which creates an opportunity for timely review and confirmation of the transactions and later also to download detailed information about these operations.

The applications supported by the program create information about the transactions, including those made by debit and credit cards and invoices, relating to payments or refunds to customers, as well as payments to suppliers. Changes in the movement of funds in the accounts of customers through an online interface connecting the individual servers are tracked.

The program allows confirmation and download detailed information of transactions in accounting software packages to third parties.

Another contemporary software is ITravel software. ITravel is a tour operator software of the group Lemax Development. By means of ITravel can be automated the part of the reporting process in the tourist agency, that reflects the sales of products through websites. For this purpose, has been created ITravel partner booking module, supporting the implementation of better contacts with business partners. The trade company Lemax was founded in 1990 with headquarters in Zagreb, Croatia. Actually, registered users are more than 200. The company focuses on building of information base, allowing swift and effective decisions of startups companies. The main goal is creation and maintenance of a product, by which to achieve the centralization of their business, improve customer relationships, optimization of their marketing strategy and expansion of sales of tourist products by online services.

As a result of the accumulated experience of over 20 years have been created wide-profile information and technology solutions for the tourist and travel agencies. The goal of the company is to become a global provider of solution formulating for the tourist industry. Tourist enterprises in Bulgaria use accounting programs mainly for accounting of economic activity, while in most of the developed countries tourist enterprises work with specialized software for electronic data processing, including also accounting modules. The introduction of automated booking system in tourist agency supposes combining it with appropriate automated accounting system, between the two existing a built-in multi-functional software connection.

Thus, using of accounting information system will be carried out more and more efficiently and will be necessary, in order to follow the agency's finances and improve control of general expenses, associated with the operation of the activity.

References: 1. Stankova M. (2007), Costing a holiday – Understanding the Financial matters, «The Balkan Countries' 1st International conference», Edirne, Turkey, 8-9 march 2007, pp. 837-847. Yale, P. (1995), The business of Tour operators, Longman group Ltd., Harlow, 1995.

Секція 8
Удосконалення методів прогнозування,
планування та інформаційних
технологій у забезпеченні
економічного прогресу

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ
МЕТОДОМ РОЗСТАНОВКИ ПРІОРИТЕТІВ

Гордієнко В.О., к.е.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Рекомендації щодо формулювання завдань Програми розвитку малого підприємництва у Дніпропетровській області на 2011-2012 рр. представлено у табл. 1 [1].

Таблиця 1

Програма розвитку малого підприємництва
у Дніпропетровській області на 2011-2012 рр.

Завдання	
Сформульовані у програмі задачі	Рекомендовані задачі 1-го рівня
1. Упорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності.	1. Запровадження механізму гнучкого оподаткування для малих підприємств.
2. Фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка.	2. Забезпечення їх ефективної діяльності доступними кредитними ресурсами.
3. Ресурсне та інформаційне забезпечення, формування інфраструктури підтримки підприємництва.	3. Запровадити стимули для малих підприємств, які працюють у науко-міст-ких секторах економіки.
4. Цільові проекти і підпрограми.	

За допомогою методу розстановки пріоритетів визначимо ступінь значущості задач 1-го рівня в балах та розрахунок їх значущості [2] (табл. 2). Попарне зрівняння задач представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Результат попарного зрівнювання задач 1 рівня

Задача	1	2	3
1	1,0	0,5	1,5
2	1,5	1,0	1,5
3	0,5	0,5	1,0

Основні положення попарних порівнянь методу розстановки пріоритетів (1):

$$F_{ij} = \begin{cases} 1.5, & \text{якщо } F_i > F_j \\ 1.0, & \text{якщо } F_i = F_j \\ 0.5, & \text{якщо } F_i < F_j \end{cases} \quad (1)$$

де $F_i > F_j$ означає що задача i більш пріоритетна, чим j ; $F_i = F_j$ означає, що порівнюються однакові задача; $F_i < F_j$ означає, що задача i менш пріоритетна, чим j . Ітераційний розрахунок оцінок уривається після того, як різниця між інтегрованими оцінками стає достатньо мала, на думку, що визначає значущість задачі. Як показник значущості задач вибирається інтегрована оцінка останнього порядку. Інтегрована оцінка нульового порядку $P_i(0)$ одержана як сума результатів попарного порівняння задач.

Розрахунки: 1. $P_1(0) = 0,5 + 1,0 + 1,5 = 3$; 2. $P_2(0) = 1,0 + 1,5 + 1,5 = 4$; 3. $P_3(0) = 0,5 + 0,5 + 1,0 = 2$. Нормована інтегрована оцінка розраховується як відношення інтегрованої оцінки нульового порядку до суми інтегрованих оцінок. Розрахунки: 1. $P_{н1}(0) = 3/9 = 0,33$; 2. $P_{н2}(0) = 4/9 = 0,44$; 3. $P_{н3}(0) = 2/9 = 0,23$. Результати розрахунків представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Розрахунок значення задач 1-го рівня

Задача	1	2	3	P(0)	P _н (0)
1	0,5	1,0	1,5	3,0	0,33
2	0,5	1,0	1,5	4,0	0,44
3	0,5	0,5	1,0	2,0	0,23
				9,0	1,00

Діаграму вагомості задач представлено на рис. 1.

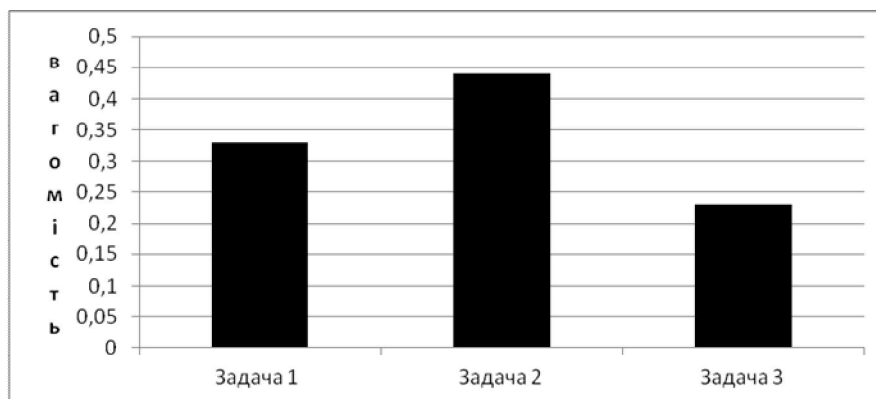

Рис. 1. Діаграма вагомості задач

Проведений розрахунок уможливив обрання задачі 1-го рівня «Забезпечення малих підприємств доступними кредитними ресурсами».

Література: 1. Гордієнко В.О. Оцінка ефективності програми розвитку малого підприємництва / В.О.Гордієнко, О.В. Григораши // Економічний простір: Збірник наукових праць ПДАБА. – 2012. – № 63. – С. 93-101. 2. Гордієнко В.О. Удосконалення системи управління за допомогою функціонально-вартісного аналізу / В.О. Гордієнко // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2009. – № 2(22). – С. 119-121.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РАЙОНІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Заїкін А.А., ст. викладач
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Дніпропетровська область має дуже нерівномірний економічний розвиток, внаслідок чого в області виникає безліч економічних, соціальних, екологічних, бюджетних та інших проблем. Оцінку територіальної нерівномірності пропонується розраховувати як відношення найбільшого значення цього показника серед розглянутих районів до його найменшого значення. Звертає увагу той факт, що по всіх попередніх показниках ступінь нерівності вимірюється в разях, а не у відсотках. Міжрайонні відмінності мають виражену тенденцію до зростання. З метою виявлення причин значної поляризації районів Дніпропетровської області необхідно зіставити досягнуті районами рівні економічного та соціального розвитку з метою виявлення ступеня відповідності між ними. Для оцінки впливу факторів соціально-економічної асиметрії в даних районах їх зіставлення слід здійснювати за системою показників. Справжні розміри рівнів розвитку того чи іншого району з найбільшою повнотою і об'єктивністю можуть бути визначені тільки з урахуванням всього різноманіття та багатоплановості показників, що характеризують стан окремих елементів об'єктивної дійсності.

Для більш точної кількісної оцінки економічного і соціального стану з подальшим обґрунтуванням траєкторій розвитку районів пропонується інша технологія, що використовує порівняння нормативних і фактичних показників, що характеризують досягнуте стан в економічному і соціальному розвитку районів.

Значення рівня соціального (*PCP*) і економічного розвитку (*PEP*) районів розраховуються за системою формул (1):

$$PCP(PEP)_i = 1 - \frac{d_{i0}}{C_0},$$
$$d_{i0} = \left[\sum_{j=1}^n (x_{ij} - x_{0j})^2 \right]^{1/2}, \quad C_0 = \bar{x} + 2Sd,$$

$$\bar{x} = \frac{1}{t} \sum_{i=1}^t d_{i0}, Sd = \left[\frac{1}{t} \sum_{i=1}^t (d_{i0} - \bar{x})^2 \right]^{1/2} \quad (1)$$

де y_{ij} – реалізація j -тої властивості на i -му об'єкті;
 y_{0j} – в еталонному об'єкті.

У цьому таксономічному показнику застосовується матриця даних, складена зі стандартизованих значень ознак. Масштабовані значення показників-стимуляторів розраховуються за формулою (2), дестимуляторів – за формулою (3):

$$X_{ij} = \frac{Y_{ij} - \min y_{ij}}{\max y_{ij} - \min y_{ij}} \quad (2)$$

$$X_{ij} = \frac{\max y_{ij} - Y_{ij}}{\max y_{ij} - \min y_{ij}} \quad (3)$$

де Y_{ij} – масштабоване значення j -го показника для i -го району в n році;
 $\max y_{ij}$ та $\min y_{ij}$ – максимальне та мінімальне значення j -го показника.

Виконані розрахунки дозволили зробити висновки про те, що найвищий рівень економічного розвитку, досягнутий у Первомайську, а по соціальному розвитку з розглянутих лідирує Нікополь. Для вибору перспективних напрямів розвитку районів Дніпропетровської області можна використовувати Парето-оптимум, знаходження якого передбачає застосування методу ідеальної точки, тобто відшукування на границі Парето точки, найближчої до «точки утопії». Зазвичай мета формується у вигляді бажаних значень показників, і в якості координат цільової точки вибирається поєднанням найкращих значень всіх критеріїв. Таким чином, вибір цільового орієнтиру економічного і соціального розвитку передбачає пошук матриці угруповання районів Дніпропетровської області ідеальної точки, що має мінімальну відстань до точки утопії. Отже, вибір цільового орієнтиру розвитку районів Дніпропетровської області передбачає досягнення всіма ними значень показників соціально-економічного розвитку, притаманних «еталонному» району. Порівнюючи складові показників економічного і соціального розвитку відстаючих районів з «еталонними», можна виявити, за якими показниками спостерігається найбільший розрив. Подальший соціально-економічний розвиток районів Дніпропетровської області має передбачати збільшення цих показників.

Література: 1. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2012 рік. Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2013. 2. Перфильев С.В. Анализ территориального неравенства и бюджетное регулирование территорий / С.В. Перфильев, В.И. Терехин. – М. : Экономика, 2000. – 215 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ НЕСТАЦІОНАРНОГО РИНКУ ДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Рудянова Т.М., к.ф.-м.н., доцент
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

В умовах мінливих зовнішніх змін сучасне підприємство повинне мати резерви для адаптації до зовнішнього середовища і, зокрема, до ринкових умов. Необхідність врахування складових ринкової кон'юнктури приводить до вирішення ряду задач, а це, в свою чергу, означає, що для адекватних дій підприємству необхідно мати надійні методики планування поточних та стратегічних дій. Недостатньо дослідженим питанням конкурентної поведінки фірми є питання про взаємозв'язок поточних економічних характеристик фірми (підприємства) і поточної ринкової кон'юнктури, що складається в даний період часу. Тому метою нашого дослідження є побудова моделі роботи підприємства в умовах нестационарного ринку досконалої конкуренції; дослідження ринкової рівноваги, як результату взаємодії ендогенних та екзогенних параметрів моделі; дослідження динаміки розвитку підприємства в умовах нестационарного ринку досконалої конкуренції.

У реальній економіці стаціонарні ринки досконалої конкуренції, тобто ринки з постійною ціною на даний товар, є скоріше винятком, ніж правилом. Підприємству доводиться працювати в умовах постійної зміни ринкової кон'юнктури, яка означає для підприємства зміну ціни продукції. У таких умовах для складання економічно обґрунтованої програми розвитку підприємство повинно використовувати надійні методики стратегічного планування.

Приймаємо наступну модель виробничої діяльності підприємства.

1. Вважаємо, що між темпом потоку продажів r_i (одиниці в тиждень) в i -ому періоді і темпом виробництва X_i має місце часовий лаг в один період (1):

$$r_{i+1} = X_i, \quad (1)$$

Співвідношення (1) означає, що товар вироблений в i -ому періоді буде реалізований в $i+1$ -ому періоді.

2. Для зберігання X_i одиниць товару, що створені в i -ому періоді знадобиться R_{i+1} одиниць площі складських приміщень в $i+1$ -ому періоді (2):

$$R_{i+1} = g \cdot X_i \quad (2)$$

де g – кількість одиниць товару, що припадають на одиницю площі складських приміщень.

3. Темп виробництва продукції X_{i+1} в $i+1$ -ому періоді визначається виробничою потужністю, тобто основними виробничими фондами K_i створеними до кінця i -го періоду (3):

$$X_{i+1} = f \cdot K_i \quad (3)$$

де f – фондвіддача з розмірністю грн⁻¹.

4. У відповідності із загальною ідеологією ринкової рівноваги на ринках досконалої конкуренції вважаємо, що ціна одиниці товару p_i не залежить від темпу потоку продажів r_i . Однак ринок вважаємо нестационарним, тобто ціна одиниці товару є функцією часу. Будемо розглядати лінійну залежність ціни від періоду (від часу) (4):

$$p_i = p_0 \cdot (1 - pt \cdot i) \quad (4)$$

5. Дослідження змінних витрат в мікроекономіці приводить до висновку, що на більшій частині освоєння виробничих потужностей змінні витрати ростуть як лінійна функція; в діапазоні від нуля до 10-15% виробничих потужностей зростання змінних витрат точніше моделює поліном третього ступеня, який зростає повільніше, ніж лінійна функція; при перевищенні підприємством 90-95% виробничих потужностей зростання змінних витрат також може бути описане поліномом третього ступеня, який зростає швидше, ніж лінійна функція. Ми виберемо функцію змінних витрат у вигляді (5):

$$Zp_{i+1} = [C + C_1 \cdot (R_i)^2] \cdot X_i \quad (5)$$

де C і C_1 – константи.

6. Дохід розрахуємо за формулою (6):

$$D_i = p_i r_i \quad (6)$$

7. Повні витрати – це сума змінних і постійних витрат (7):

$$TotZ_i = Zp_i + Zc_i \quad (7)$$

Постійні витрати розраховуємо за формулою (8):

$$Zc_i = \mu \cdot K_i + Z_i \quad (8)$$

де μ – норма амортизації, Z_i – інші постійні витрати, крім витрат на амортизацію, включаючи витрати на утримання складських приміщень, тобто: $Z_i = z_0 + z_1 \cdot R_i$.

8. Для визначення чистого прибутку підприємства використаємо формулу (9):

$$M_{i+1} = \frac{1}{1 + \tau} [D_i - Zp_i - Zc_i], \quad (9)$$

де τ – ставка податку на прибуток.

9. Динаміка основних виробничих фондів K_i визначається рівнянням (10):

$$K_{i+1} = K_i + s_i M_i, \quad (10)$$

де s_i – параметр реінвестування в i -тому періоді.

10. Динаміка фонду нагромадження визначається за формулою (11):

$$F_{i+1} = F_i + (1 - s_i) M_i \quad (11)$$

Розрахунки по моделі за формулами (1-11) виконані для часового проміжку 5 років. Математична програма розрахунків складена в середовищі Mathcad. За одиницю часу прийнято 1 місяць. Часовий інтервал розрахунків складе $T=60$ (горизонт планування). За грошову одиницю прийнято середнє значення вартості одиниці товару $p = 1$. В цих одиницях у рівняннях (1-11) можуть бути обрані такі (характерні для промислових підприємств) значення параметрів: $K_0 = 70$, $p_0 = 1,95$, $p_1 = 0,025$, $\mu = 0,02$, $z_0 = 2$, $z_1 = 4$, $\tau = 0,25$, $c = 0,5$, $f = 0,14$.

Аналізуючи дані, можна зробити такі висновки: застосування реінвестиційного механізму розвитку протягом всього планового періоду є суперечливим. Дійсно, очевидно, що темп продажів суттєво зростає, що мало б привести до відповідного зростання економічних показників виробничої діяльності підприємства, зокрема, здається, що прибуток підприємства також має зростати. Однак з плином часу наростає також зведена собівартість c_i . Цей фактор зменшує прибуток підприємства. Навіть при тому, що вартість основних виробничих фондів буде значно менше за умов, коли реінвестування відбувається протягом всього планового періоду, фонд нагромадження суттєво зросте. Проведений аналіз показує, що при низькій ліквідності основних виробничих фондів підприємство має віддавати перевагу проектам з обмеженими термінами реінвестування. Це важливо для діяльності підприємств на нестационарних конкурентних ринках.

Література: 1. Железняк О.О. Математичне моделювання динаміки продажу на ринках недосконалої конкуренції / О.О. Железняк, О.С. Кузьменко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1. – С. 236-245. 2. Коляда Ю.В. Моделювання дуопольно-дуопсонієвої конкуренції з долученням режиму насичення / Ю.В. Коляда // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 293-299. 3. Коршунов В.А. Оптимизация конкурентных стратегий на рынке ценовой олигополии: Сб. научн. работ. – М. : ИНЭП, 2000. – Вып. 3. – С. 86-99.

ОБЛАЧНЫЕ WEB-СЕРВИСЫ КАК СОСТАВЛЯЮЩИЕ ВИРТУАЛЬНОГО ОФИСА ПРЕДПРИЯТИЯ

Савельев И.В., соискатель

*Днепропетровская государственная финансовая академия,
Украина*

Быстрый старт и бурное развитие на протяжении последних десяти лет индустрии мобильных устройств, в частности, смартфонов, планшетов и нетбуков привело к падению продаж больших настольных компьютеров. Так если в 2012 г. в мире было продано 341.273 тис. шт. в 2013 г. – 303,100 тис. шт. а в 2014 г. – исследовательская фирма Gartner прогнозирует продажи на уровне 281.568 тис. шт.

Эта тенденция только придает контраст росту продаж мобильных устройств, которые за последние три года увеличили свое присутствие на мировом рынке с 9,7 тыс. шт. в 2012 г. до 18,6 тыс. шт. в 2013. На 2014 г. Gartner прогнозирует продажи на уровне 39.9 тыс. шт. Такая тенденция четко свидетельствует о переходе пользователей с настольных персональных компьютеров на более маленькие и мобильные устройства.

Как показывает практика, девяноста процентам пользователей для решения будничных задач, для которых не требуется мощная вычислительная производительность, более подойдет экономичное (как относительно размера, так и энергопотребления) мобильное устройство, нежели стационарный компьютер.

Для обеспечения нужд пользователей мобильных устройств в нынешних условиях формируется рынок облачных сервисов.

Облачные сервисы или Облачные вычисления (как еще их называют) представляют собой модель обеспечения повсеместного и удобного сетевого доступа по требованию к общему пулу (англ. pool – накопитель) конфигурируемых вычислительных ресурсов. В качестве которых могут выступать сети передачи данных, обслуживающие сервера, устройства хранения данных, приложения и сервисы. Все выше перечисленное может функционировать как вместе, так и по отдельности друг от друга.

На рынке в данный момент широко представлены три основные модели сервисов в облаке:

- *Инфраструктура как сервис*. В этой модели предоставляется возможность использования облачной инфраструктуры для самостоятельного управления ресурсами обработки, хранения, сетями и другими фундаментальными вычислительными ресурсами. Например, потребитель может устанавливать и запускать произвольное программное обеспечение, которое может включать в себя операционные системы, платформенное и прикладное программное обеспечение. Пользователь может контролировать операционные системы, виртуальные системы хранения данных и установленные приложения, а также ограниченный контроль набора

доступных сервисов (например, межсетевой экран, DNS). Контроль и управление основной физической и виртуальной инфраструктурой облака, в том числе сети, серверов, типов используемых операционных систем, систем хранения осуществляется облачным провайдером.

- *Платформа как сервис* – модель, в которой потребителю предоставляется возможность использования облачной инфраструктуры для размещения базового программного обеспечения для последующего размещения там новых или существующих приложений (собственных, разработанных на заказ или приобретенных тиражируемых приложений). В состав таких платформ входят инструментальные средства создания, тестирования и выполнения прикладного программного обеспечения – системы управления базами данных, связующее программное обеспечение, среды исполнения языков программирования – предоставляемые облачным провайдером.

- *Программное обеспечение как сервис* – модель, в которой потребителю предоставляется возможность использования прикладного программного обеспечения провайдера, работающего в облачной инфраструктуре и доступного из различных клиентских устройств или посредством тонкого клиента, например, из *браузера* (например, веб-почта) или посредством интерфейса программы. Контроль и управление основной физической и виртуальной инфраструктурой облака, в том числе сети, серверов, операционных систем, хранения, или даже индивидуальных возможностей приложения (за исключением ограниченного набора пользовательских настроек конфигурации приложения) осуществляется облачным провайдером.

Перечисленные выше модели предоставления услуг в облаке позволяют практически полностью удовлетворить офисные потребности предприятия. С их помощью становится возможно перенести офис из реального в виртуальное пространство. Отличительными чертами такого офиса, который по сути является набором различных приложений являются:

- *Аппаратная независимость*. Пользователи могут работать в облачных решениях с помощью различных устройств. Например, как с большого компьютера, так и с планшета.

- *Платформенная независимость*. Пользователям позволяет работать с сервисными решениями из разных операционных систем.

- *Гибкость*. Заключается в эластичности объема потребляемых услуг. Он может быть увеличен или уменьшен самими пользователем в любой момент времени, без дополнительных издержек на взаимодействие с поставщиками аппаратного и программного обеспечения. Такое преобразование выполняется, как правило, в автоматическом режиме.

Офисные задачи можно разделить на несколько групп. Для каждой из таких задач существует эквивалент облачного сервиса как альтернатива специализированному программному продукту. Так, офисные наборы задач в области редактирования текста, выполнения вычислений, создания презентационных продуктов можно с успехом переложить на плечи облачных сервисов. На рынке представлены три

основные платформы предоставляющие web-сервисы для решения повседневных офисных задач:

- *Office 365 от корпорации Microsoft*. Представляет собой облачную службу, которая может удовлетворить потребностей организации. Объединяет в себе решения для работы с текстовыми документами, расчетами в электронных таблицах, презентациями, электронной почтой, обменом файлами, созданием сайтов.

- *Google Docs (Документы Google)*. Это онлайн-офис, включающий текстовый, табличный процессор и сервис для создания презентаций, а также интернет-сервис облачного хранения файлов с функциями обмена файлами.

- *Zoho Office Suite от компании ZOHO Corp*. Также представляет собой онлайн-офисный пакет. Основными составляющими являются: текстовый процессор, электронные таблицы, работа с презентациями. В отличие от Office 365 и Google Docs содержит в себе CRM-систему, систему управления проектами и базами данных.

Для задач, которые предполагают ведение учета (бухгалтерского, складского, управленческого, финансового) также существуют решения основанные на облачных сервисах. Например, в Украине (сентябрь-октябрь 2013 года) вышла на рынок и активно развивается сервис Volia Cloud от компании Воля. Кроме всего прочего этот сервис содержит в себе услугу «1С в VoliaCLOUD», которая позволяет вести бухгалтерский учет.

Литература: 1. Облачные вычисления. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>. 2. Украинский рынок ПК обвалился почти на четверть / ЛІГА-Бізнес-Інформ / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://biz.liga.net>. 3. Gartner Says Worldwide PC, Tablet and Mobile Phone Shipments to Grow 4.5 Percent in 2013 as Lower-Priced Devices Drive Growth / Gartner, Inc. / URL: <http://www.gartner.com>. 4. Understanding the Cloud Computing Stack: SaaS, PaaS, IaaS /Rackspace Company/ URL: <http://www.rackspace.com/>.

ПРОГНОЗУВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ НА РИНКУ ПРАЦІ

Таїрова Т.М., к. хім. н., с.н.с.

Державна установа «Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки і охорони праці», м. Київ, Україна

Трансформаційні процеси в Україні вимагають нових підходів до вибору і обґрунтуванню нових стратегічних напрямів в політиці, економіці, в програмах і планах розвитку. В розробленні стратегічних планів розвитку значне місце належить прогнозуванню, оскільки без прогнозування неможливо глибоко обґрунтувати запропоновані рішення і запобігти небажаних наслідків в майбутньому.

В Україні функціонування ринкової економіки відбувається на кількох взаємопов'язаних ринках, одним з яких є ринок праці. Ринок

праці є системою суспільно-економічних відносин між роботодавцями – власниками засобів виробництва і населенням – власником робочої сили, які задовольняють попит перших на працю, а других на робочі місця. Сегментація ринку праці за ознакою реєстрації передбачає його поділ на зареєстрований і незареєстрований. На відміну від зареєстрованого, характерними особливостями незареєстрованого сектору є відсутність реєстрації підприємницької діяльності і сплати податків, контролю за умовами праці і соціальних гарантій, в тому числі у разі настання нещасного випадку, контролю за якістю наданих товарів і послуг.

Проблемам зайнятості в тіньовому секторі економіки присвячені дослідження вітчизняних і закордонних вчених: В.С. Базилевича, В.В. Гуменюка, А.С. Єсипенко, В.Ф. Пріснякова, Ю.М. Харазишвілі та інших. Однак, незважаючи на чисельність робіт, присвячених різним аспектам тіньових економічних відношень, залишаються майже не дослідженими питання прогнозування виробничого травматизму, особливо на незареєстрованому ринку праці.

Метою роботи є визначення методологічних підходів до оцінки стану виробничого травматизму у неформальному ринку праці і прогнозування його показників у формальному і неформальному секторах ринку праці.

Для проведення досліджень авторами використано наявні матеріали статистики стосовно загальної чисельності зайнятих у формальному і неформальному ринку праці, статистичні дані про стан травматизму в Україні, а також матеріали попередніх досліджень з цього питання [1, 2].

За оцінками Міжнародної організації праці рівень неформальної зайнятості в Україні становить біля 9%. Однак за розрахунками спеціалістів, цей показник знаходиться в межах 30-45%. Австрійський економіст Шнайдер, який понад 30 років займається вивченням неформальної економіки у світі, зазначає що в Україні її частка становить 56% [3].

За даними Держкомстат України, віднесення підприємств до неформального сектору економіки проводиться за умови, що вони відповідають одночасно таким критеріям: ринкова спрямованість економічної діяльності, обмежене число працівників (до 5 осіб) та відсутність державної реєстрації підприємницької діяльності. З урахуванням національних особливостей щодо поширення неформальних трудових відносин, критерії визначення кількості зайнятих у цьому секторі розширені за рахунок включення осіб, які працювали за усною домовленістю з роботодавцем в офіційному секторі, тобто без укладення офіційного трудового договору (контракту).

Кількість зайнятих у неформальному секторі економіки у 2012 р., і порівняно з попереднім роком зменшилась на 53,3 тис. осіб та становила 4,65 млн. осіб або 22,9% загальної кількості зайнятого населення віком 15-70 років, У 2012 році середній вік працюючих у неформальному секторі економіки становив 42 роки, при цьому, найвищий рівень участі населення у цьому секторі економіки спостерігався серед осіб віком 15-24 і 60-70 років.

Нещасні випадки на виробництві стаються на підприємствах формального і неформального ринку праці. При цьому більше 50% нещасних випадків, з тяжким і смертельним наслідками на виробництві стається через дії або бездіяльність роботодавців, внаслідок не створення ними безпечних умов праці, використання обладнання, яке вичерпало передбачений паспортним ресурс і морально застаріло. Якщо нещасні випадки на формальному ринку праці розслідують, реєструють, обліковують і аналізують, то виробничий травматизм на незареєстрованому ринку праці приховується від розслідування, інформація щодо нещасних випадків залишається поза обліком і реєстрацією.

Статистичні дані щодо травматизму дають змогу визначати і аналізувати тенденції очікуваних змін і здійснювати прогнозування показників виробничого травматизму тільки на зареєстрованому секторі ринку праці. У зв'язку з вище викладеним, актуальним є створення методичного забезпечення прогнозування виробничого травматизму на неформальному секторі ринку праці.

Дослідження щодо стану травматизму на підприємствах офіційного сектору економіки за окремими видами економічної діяльності показали, що в Україні найбільш травмонебезпечними галузями є вугільна, будівництво, сільське господарство і соціально-культурна сфера, на долю трьох останніх галузей приходить понад 45,2% смертельно травмованих в Україні [1]. За даними Держкомстат України в зазначених галузях неформального сектору ринку праці в 2012 р. було зайнято 90,2% осіб від загальної кількості працюючих у неформальному секторі, тобто 4 105,5 тис. осіб. Якщо припустити, що ризик виробничого травматизму у зазначених галузях формального сектору ринку праці дорівнює ризику виробничого травматизму у цих же галузях неформального сектору, то можна теоретично визначити щорічну кількість травмованих в травмонебезпечних галузях неформального сектору ринку праці. Наприклад, за умови, якщо ризик загального травматизму для трьох травмонебезпечних галузей формального сектору у 2012 році становив $0,29 \cdot 10^{-3}$, а смертельного $0,29 \cdot 10^{-4}$, то відповідно кількість травмованих у цьому ж році в неформальному секторі праці для вказаних галузей могла б дорівнювати щонайменше 3500 осіб, а загиблих – 102 особи. Запропонований методологічний підхід дає змогу наближено визначати абсолютні показники виробничого травматизму у неформальному секторі ринку праці за певні часові інтервали, досліджувати закономірності розвитку тенденцій виробничого травматизму, в тому числі зі смертельним наслідком, на неформальному секторі ринку праці графоаналітичним методом, здійснювати підбір апроксимуючої функції і розрахунок показників виробничого травматизму на прогнозний період.

Таким чином, проведені дослідження дозволили окреслити методологічні підходи до визначення прогнозних показників виробничого травматизму в травмонебезпечних видах економічної діяльності на формальному і неформальному секторах ринку праці.

Література: 1. Офіційний ВЕБ-сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Денюгін А.П. Дослідження впливу тіньового ринку праці на стан виробничого травматизму в Україні / А.П. Денюгін, Т.М. Таїрова, А.С. Єсипенко // Проблеми охорони праці в Україні : Зб. наук. праць. – К. : ННДІПБОП, 2012. – Вип. 23. – С. 13-25.
3. Харазішвілі Ю.М. Методичний підхід до оцінювання тіньової зайнятості в Україні / Ю.М. Харазішвілі, Н.М. Дмитренко // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 16-28.

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В ПРОМИСЛОВО РОЗВИНУТОМУ РЕГІОНІ

Хрущ Я.В., аспірантка
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Дніпропетровська область є великим промислово-розвинутим регіоном України, де створюється значна частка валової доданої вартості. На рис. 1 наведено індекс середньорічної кількості найманих працівників у 2011 р. по відношенню до 2000 р. (Y).

Рис. 1. Середньорічна кількість найманих працівників суб'єктів підприємницької діяльності України за 2011 р. у відсотках до 2000 р.

Як можна бачити з рис. 1, середньорічна кількість працівників найбільш суттєво зменшилась у сільському господарстві (на 45%), у промисловості (на 18%) та у будівництві (на 27,1%), а за такими видами економічної діяльності як оптова та роздрібна торгівля, готелі та ресторани, фінансова діяльність, операції з нерухомістю, державне

управління середньорічна кількість найманих працівників збільшилась (відповідно на 34,9%, 28%, 28,2%, 25% та 7,4%).

Розподіл індексу середньомісячної заробітної плати у 2011 р. по відношенню до 2000 р. (X) за видами економічної діяльності показано на рис. 2.

Як видно з рис. 2, найбільш суттєво заробітна плата зросла у сільському господарстві, колективних, громадських і особистих послугах і в фінансовій діяльності та охороні здоров'я.

Аналізуючи рис. 1-2, спостерігається статистичний зв'язок між динамікою середньорічної кількості найманих працівників і динамікою середньомісячної заробітної плати.

Рис. 2. Середньомісячна заробітна плата найманих працівників суб'єктів підприємницької діяльності України за 2011 р., у відсотках до 2000 р.

Для виявлення цього зв'язку було побудовано рівняння регресії (поліноміальне другого степеня) індексу кількості працівників (Y) від індексу зарплати (X). За методом найменших квадратів оцінено таку модель (1):

$$\hat{Y} = -0,008 \cdot X^2 + 4,904 \cdot X - 686,9, \quad R^2 = 0,58, \quad (1)$$

(3,44)   (3,36)

де R^2 – значення коефіцієнта детермінації. У дужках наведено розрахункові значення t – статистики. Як можна бачити, усі отримані оцінки параметрів значимі на рівні 5%. Статистичну залежність індексу кількості найманих працівників від індексу номінальної заробітної плати та лінію регресії, що побудовано, показано на рис. 3.

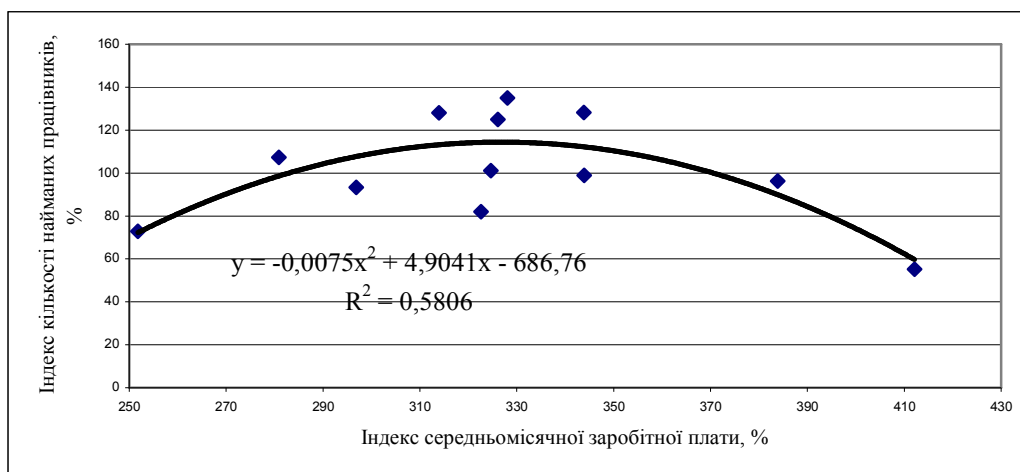

Рис. 3. Залежність індексу кількості найманих працівників суб'єктів підприємницької діяльності України (Y) від індексу середньомісячної заробітної плати (X)

Таким чином, побудована модель дозволяє зробити висновок про те, що динаміка кількості працівників на підприємствах України обумовлена динамікою середньомісячної зарплати: збільшення індексу заробітної плати на 1% за інших рівних умов призведе до зменшення індексу кількості працівників на 1,55% (на основі середнього значення коефіцієнта еластичності). Отримане рівняння регресії встановлює наявність від'ємної статистичної залежності між динамікою попиту на працю і динамікою номінальної заробітної плати в Україні. Зокрема, максимальне значення індексу кількості найманих працівників становить 113,5% і досягається для значення індексу середньомісячної заробітної плати 326,7%.

На основі статистичних даних за 11 років (2001-2011 рр.) визначено середні значення індексу кількості найманих працівників (Y_D) і середньомісячної заробітної плати (X_D) у відсотках до базового 2000 р. для Дніпропетровської області. Відповідні показники Y_U і X_U розглянуто, також, для України. За методом найменших квадратів отримано такі рівняння регресій (2-3):

$$\text{Дніпропетровська область} \quad \hat{Y}_D = 0,95 - 0,01 \cdot X_D, \quad R^2 = 0,64 \quad (2) \\ (3,99)$$

$$\text{Україна} \quad \hat{Y}_U = 0,9 - 0,01 \cdot X_U, \quad R^2 = 0,68 \quad (3) \\ (4,4)$$

Рівняння регресій є адекватними за критерієм Фішера, а коефіцієнти є значимими за критерієм Стьюдента на рівні 5%.

Як можна бачити, існує лінійна від'ємна статистична залежність щорічної динаміки кількості найманих працівників області від щорічної динаміки середньомісячної заробітної плати, тобто існує

від'ємна залежність між щорічною динамікою попиту на працю і заробітною платою в регіоні. Стосовно середньомісячної заробітної плати необхідно зазначити, що якщо у 2000 р. в Дніпропетровській області вона перевищувала середній рівень в Україні за всіма видами економічної діяльності на 18%, то у 2011 р. – лише на 6%. За такими видами економічної діяльності, як будівництво, торгівля, готелі і ресторани, транспорт, фінансова діяльність, операції з нерухомістю та державне управління заробітна плата в області вже була нижча, ніж в Україні [1].

Література: 1. Діяльність підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності у 2011 році. Статистичний збірник. Державний комітет статистики України. – Київ, 2012. –164 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Черевко О.Л., асистент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Важливою умовою розвитку сучасного промислового підприємства є оптимізація системи управління витратами (СУВ). При цьому, система управління витратами являє собою інтегративну одиницю в рамках загальної системи управління підприємством, від якості організації якої залежить загальний результат його функціонування.

Витрати як об'єкт СУВ являють собою складну економічну категорію. Поведінка витрат в рамках виробничого процесу залежить від великого спектра чинників. Такі обставини вмотивовують економістів-теоретиків та управлінців до пошуку нових прийомів та способів керування рівнем витрат, удосконалення існуючих методик.

В рамках СУВ виокремлюють: підсистему фінансового обліку, головною метою якою є формування аналітичних звітів про ефективність діяльності підприємства, які надаються зовнішнім користувачам; та підсистему управлінського обліку, націлену на облік, нормування, планування, контроль та аналіз даних про видатки і доходи підприємства з метою обґрунтування прийняття оперативних управлінських рішень та супроводження вироблення та корегування загальної стратегії. Для розбудови ефективної системи управління видатками підприємства, вивчення поведінки та оптимізації рівня витрат для прийняття ефективних управлінських рішень набули широкого використання прийоми економіко-математичного моделювання, статистичні та експертні методи аналізу видатків.

З теоретичних позицій математична модель – це умовний сукупний образ об'єкта у вигляді сукупності рівнянь, нерівностей, логічних співвідношень, створений для отримання нових знань,

дослідження об'єкта, аналізу та оцінки прийнятих рішень в конкретних або можливих ситуаціях [1].

В рамках моделювання формування витратів підприємства їх функції відображають закономірності, які існують в період часу витратами виробничої системи та факторами, що впливають на них. Так, виокремлюють (функції загальних витратів $ZB = B_{зм} + B_{пост.}$, при цьому $B_{зм} = B_{зм}(x)$ – залежать від обсягу виробництва, $B_{пост.}$ є відносно незалежними від обсягів виробництва)

Також класифікують: загальні витатки на одиницю продукції (вод. = B/x), змінні витатки на одиницю продукції ($взм.од. = B_{зм}/x$), постійні витатки на одиницю продукції ($впост.од. = B_{пост.}/x$), граничні витатки ($B' = dB/dx$). Визначення поведінки витрат та їх функціональних залежностей є важливим елементом управління витратами в рамках традиційних методик (директ-костінг (облік прямих витрат), стандарт-костінг (нормативного методу обліку витрат) та функціональних методик управління витратами (ABC-костінг, функціонально-вартісний аналіз). Елементарною моделлю формування витратів може слугувати наступна модель [5] (1):

$$ZB = q_1r_1 + q_2r_2 + \dots + q_n r_n + w; \quad (1)$$

де q_n – величина витрат фактора n , $n = 1, \dots, N$;

r_n – ціна одиниці фактора n ;

w – додаткові (випадкові) витрати.

Оптимізаційна модель витратів визначає комбінацію факторів виробництва, яка б мінімізувала б їх величину при встановленому обсязі виробництва. Таке поєднання факторів виробництва є комбінуванням факторів, яке мінімізує витатки. При цьому, економічним критерієм мінімізації витратів виступають технічні критерії ефективності (особливо актуально в рамках параметричного метода встановлення цільової собівартості) Математична модель мінімізації має вигляд [5] (2):

$$F(q_n) = q_1r_1 + q_2r_2 + \dots + q_n r_n + w \rightarrow \min; \quad (2)$$

Менеджмент підприємства в період реорганізації СУВ або реінженірингу бізнес-процесів неминуче стикається з проблемою перерозподілу ресурсів та створення умов для збільшення фінансових результатів, зокрема прибутковості. Вирішення подібних питань можливо при застосуванні оптимізаційних математичних моделей.

Для економічних систем найбільш характерні задачі оптимізації і розподілу ресурсів, які розв'язуються методом лінійного програмування. Математична постановка задачі оптимізації включає три компоненти: цільову функцію, обмеження, граничні умови. У загальному випадку математична модель такої задачі з числом перемінних n і обмежень m має наступний вид [4]:

$$\begin{cases} F = \sum_{j=1}^n c_j \cdot x_j \rightarrow \max(\min); \\ \sum_{j=1}^n a_{ij} \cdot x_j \leq b_i; d_j \leq x_j \leq D_j; i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}, \end{cases} \quad (3)$$

де c_j – коефіцієнти в цільовій функції;
 a_{ij} – норма витрат i -го ресурсу для випуску j -ї продукції;
 b_i – наявний ресурс;
 d_j і D_j – мінімальне і максимальне припустимі значення x_j .

При постановці задач пошуку шляхів росту ефективності виробництва слід вирішити питання про оптимальне співвідношення ресурсів підприємства [4]. Зазначені прийоми економіко-математичного моделювання створюють потужний інструментарій для реінженірингу СУВ промислових підприємств, зокрема підприємств машинобудівної галузі. Проте, особливий інтерес для дослідника являють математичні моделі оптимізації стратегічних, середньострокових та оперативних витрат, представлені в роботах російських вчених: Ф.Я. Леготина [3], С.Г. Богдашкіної [2]. Зокрема, в своїй науковій праці вона пропонує концептуальну модель управління витратами і реорганізацію [2]. Так, автор виокремлює в рамках СУВ три рівні управління витратами, для кожного з яких встановлюється критерій ефективності. Як критерій ефективності для стратегічного рівня управління обирається максимізація вартості бізнесу та зростання грошового потоку в досліджуваному періоді. На тактичному рівні управління витратами критерієм є встановлений рівень відхилення фактичних витрат від планових. Ця методологія є надзвичайно актуальною для аналізу СУВ підприємств промислового регіону, але потребує певних доопрацювань. Так, суттєвого доповнення потребує розгляд середньострокового рівня управління витратами, також пропонується доповнення методології використанням функціонального методу управління витратами при встановленні критеріїв ефективності на рівні оперативного управління. Інформаційною базою для удосконалення запропонованої методології будуть слугувати дані про діяльність машинобудівних підприємств регіону, зокрема ПАТ «Дніпроважмаш». Запропонована до удосконалення модель відкриває широке поле для подальшого дослідження шляхів оптимізації систем управління витратами.

Література: 1. Абрамова А.Р. Моделирование издержек производства при реорганизации бизнес-процессов / А.Р. Абрамова, А.Ю. Платко // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://mami.ru/science/aai77/scientific/article/s12/s12_01.pdf. 2. Богдашкина С.Г. Разработка системы управления затратами на промышленном наукоемком предприятии: Дис... канд. экон. наук: ВАК 08.00.05/МГТУ «Станкин». – М., 2009. – 191 с. 3. Леготин Ф.Я. Теория и методология оптимального моделирования экономико-кибернетической системы затрат (на примере предприятий цветной металлургии) : Дис... доктора экономических наук: ВАК 08.00.05 / ГОУ ВПО «Уральский государственный экономический университет». – Ек., 2008. – 343 с. 4. Метеленко Н.Г. Підвищення ефективності функціонування підприємств на базі розробки комплексної системи управління витратами: Дис... канд. экон. наук: 08.06.01 / Національний гірничий ун-т. – Дніпропетровськ, 2002. – 267 с.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНВЕСТИЦІЙ НА ВВП УКРАЇНИ

Чупілко С.І., ст. викладач
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Для здійснення виробничого процесу в будь-якій країні необхідною умовою є наявність інвестиційних ресурсів. Розробка інвестиційної політики зумовлюється макроекономічним станом національної економіки.

З 1996 по 2012 рр. прямі іноземні інвестиції в Україну збільшились з 89,69 млн. грн. у 1996 році до 417,816 млрд. грн. і в розрахунку на одного українця склали 8924,8 грн. у 2012 р. Це свідчить про велику залежність вітчизняних економічних процесів від міжнародних.

Аналізуючи частку прямих іноземних інвестицій в загальному обсязі ВВП України спостерігаємо, що питома вага інвестицій зростає з 0,00059% в 1996 р. до 0,00328% у 2012 р.

Проведемо аналіз за допомогою методів математичного моделювання. Побудуємо нелінійну модель залежності ВВП від прямих інвестицій (1):

$$y = -364,61x^2 + 39435x + 49610 \quad (1)$$

величина апроксимації $R^2 = 0,9859$.

За критерієм Фішера, з надійністю $p = 0,95$ модель адекватна статистичним даним F розрахункове $> F$ критичне ($13 > 4,667192714$) та параметри моделі є статистично значимими за t -критерієм Стьюдента.

Якщо побудувати залежність приросту ВВП від приросту прямих іноземних інвестицій, отримаємо рівняння (2):

$$y = 4E+10\text{Ln}(x) - 6E+11, \quad (2)$$

з величиною апроксимації $R^2 = 0,3977$.

Дана модель має низьку апроксимацію, що можна пояснити тим, що показники 2006-2009 рр. мають нетипові значення, які пояснюються кризовими явищами.

Окремо нами досліджувались питання інвестицій в різні галузі господарства: будівництво, промисловість, сільське господарство, рибальство тощо. Обсяги інвестування у гривневому виразі найшвидше зростають у рибальстві (40,6% середньорічного зростання), проте рибальство займає найменшу частку у структурі інвестування 0,03%.

На другому місці знаходиться сільське господарство (31,3% середньорічного зростання обсягів освоєних інвестицій у основний капітал та 31,8% без урахування лісового господарства). Сільське господарство нині є однією з галузей України, яка отримує досить незначну частку загальних інвестицій, що поступають в економіку країни, проте і обсяги, і частка інвестицій швидко зростають (31,3% середньорічного приросту обсягу інвестування та 10% середньорічного приросту частки інвестування).

Європейська бізнес-асоціація оприлюднила результати інвестиційної привабливості України. В опитуванні взяли участь 103 респонденти. В 2012 р. спостерігалось падіння рівня ВВП, що призвело до рекордного зниження індексу довіри інвесторів. Інвестори оцінили умови ведення бізнесу на 2,14 балів (з 5,0 можливих), що є найнижчим показником за всю історію дослідження – з 2008 р. по 2012 р. Падіння ВВП додалось до незмінних проблем – податковому тиску, нестабільної політичної ситуації і корупції. Зниження показників індексу відображає уповільнення темпів зростання в промисловому, аграрному та будівельному секторах. Основними країнами-інвесторами України залишаються Кіпр – 14,522 млрд. дол., Німеччина – 7,404 млрд. дол., Нідерланди – 4,949 млрд. дол. та Росія – 3,653 млрд. дол. Серед небагатьох позитивних відгуків 10% інвесторів відмітили проведення в Україні Євро-2012 (побудова нових об'єктів, інформування міжнародної спільноти, прийняття туристів), 7% вважають позитивними зміни у спрощенні процедур на таможні, 3% відмічають позитивні зміни в нафтодобувній промисловості та ІТ-технологіях. Окрім того, 3% інвесторів позитивно оцінюють стабільний курс національної валюти, на подальше спрощення податкових процедур указують 2% експертів ринку. За даними рейтингу Doing Business-2012, підготовленого Всесвітнім банком та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), Україна посіла 152 місце із 183, опустившись за останній рік на 3 позиції. В рейтингу по відкриттю бізнесу Україна посіла 112 місце, захисту прав інвесторів – 111 місце, забезпеченню виконання контрактів – 44 місце, отриманню кредитів – 24 місце. В рейтингу сплати податків Україна посіла 181 місце, отриманню дозволів на будівництво – 180 місце, реєстрації власності – 166 місце, ліквідації бізнесу – 156 місце, міжнародній торгівлі – 140 місце.

Проаналізувавши ситуацію та за результатами моделювання, можна стверджувати, що прямі іноземні інвестиції активно впливають на формування ВВП.

Література: 1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. 2. DoingBusiness. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/rankings/>.

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В АНАЛІЗІ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Чупілко Т.А., к.т.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Для України, як і для більшості держав світу, державні запозичення є основним джерелом покриття дефіциту бюджету, причому як державного, так і місцевих бюджетів. Наявність державного боргу, його розміри, розміщення і методи погашення прямо чи опосередковано впливають майже на всі сторони економічного життя держави, такі як дефіцит державного бюджету, розмір грошової маси в обігу, що визначає темпи інфляції, звуження чи розширення сукупного попиту і пропозиції тощо. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього державного боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування обумовлюють необхідність вирішення проблеми державного боргу, а відтак і пошуку шляхів вдосконалення механізму його управління.

Важливий внесок в дослідження проблеми державного боргу зробили науковці: Василик О.Д., Вівчар О.Й., Дудченко В.Ю. Юрій С.І., Стоян В.І., Мац М.Й., Каменська В.П., Колісник В.Ю., Ляшенко Ю.І., Макар О.П., Маренич А.І., Новікова К.І., Олійник О.В., Орленко О.В., Пензенік Ю.В., Форкун І. В., Хитра К.П. та інші.

В Україні за роки її незалежності формування державного боргу відбувалося значною мірою хаотично, під впливом потреб оперативного фінансування, поточних потреб бюджетних видатків, що наклало свій відбиток на його структуру та обсяги.

Особливо гостро питання державної заборгованості постає в останні роки у зв'язку із стрімким зростанням заборгованості держави на фоні падіння економіки в результаті економічної кризи 2008 р. та досить повільного її відновлення. В таких умовах катастрофічно зростає боргова залежність країни, а отже її економічна безпека, виникає реальне підґрунтя втрати економічної незалежності країни.

Державний борг України складається з двох частин: зовнішнього боргу та внутрішнього боргу. Отже, проаналізуємо співвідношення динаміки внутрішнього та зовнішнього боргу України до загальної суми державного боргу України.

Отже, ми спостерігаємо динаміку зростання суми внутрішнього боргу України по відношенню до загальної суми державного боргу України за 2007-2012 рр. Тобто зростає частка запозичення держави у юридичних осіб та банків України. Співвідношення між складовими частинами внутрішнього боргу кардинально змінилось: якщо у 2007 р.

співвідношення складало 50% до 50%, то сьогодні воно складає лише 1,6% від загального обсягу внутрішніх запозичень.

Рис. 1. Співвідношення динаміки внутрішнього боргу України до державного боргу України за 2007-2012 рр.

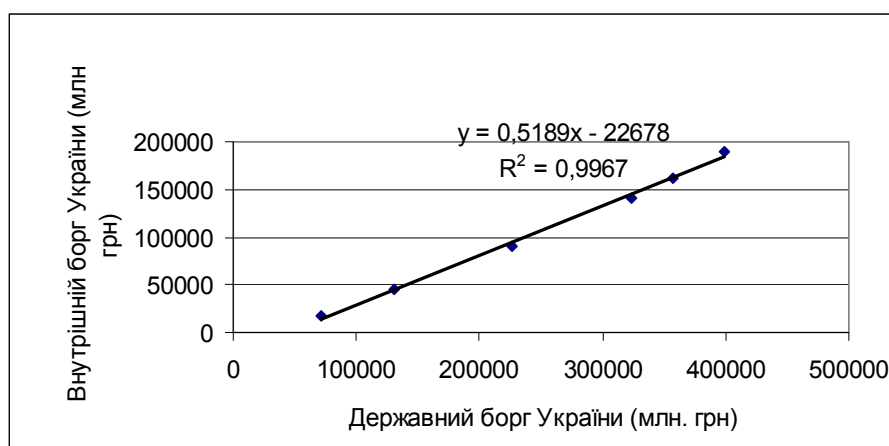

Рис. 2. Співвідношення динаміки зовнішнього боргу України до державного боргу України за 2007-2012 рр.

Розмір зовнішнього боргу України за 2007-2012 рр. збільшується. Але його частка у загальній сумі державного боргу зменшується. За останні 6 років обсяги державного боргу України значно збільшилися. Так, у 2012 р. державний борг збільшився на 327926 млн. грн., або в 5,6 разів у порівнянні з 2007 р. Внутрішній борг за цей період збільшився на 172494 млн. грн., або а 10,7 разів по відношенню до 2007 р., а зовнішній – на 155432 млн. грн., або в 3,9 рази. В структурі державного боргу більшу частку займає зовнішній борг. Однак за останні роки спостерігається тенденція до збільшення частки внутрішнього боргу у загальному обсязі боргу. Так, якщо у 2007 р. цей показник становив 24,98%, то у 2012 р. – 47,67%. Це свідчить про покращення внутрішнього ринку, зростання довіри вітчизняних

інвесторі до національної економіки. Протягом періоду з 2007 по 2012 рр. відбувалося збільшення розміру державного боргу України. Тому у 2015 р. сума боргу теж зростатиме і прогнозується у розмірі 631126,8 млн. грн.

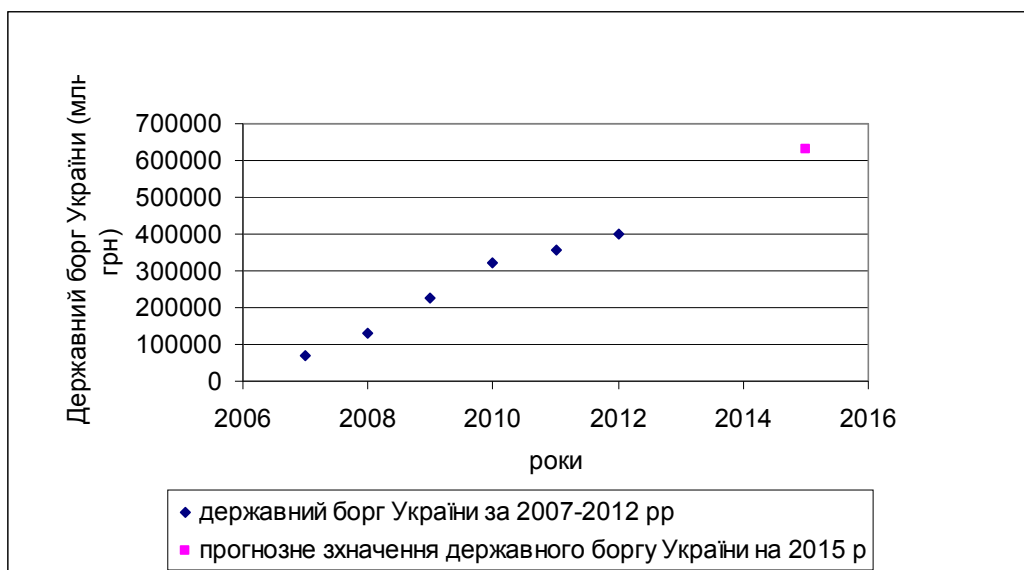

Рис. 3. Точкова оцінка прогнозу розміру державного боргу України на 2015 р.

Проведений аналіз динаміки та структури внутрішнього та зовнішнього державних боргів України та боргової політики держави в цілому й оцінювання рівня боргової безпеки дозволяє констатувати, що за міжнародними стандартами тягар боргу для України не є надто загрозливим для економічної безпеки України. Можна стверджувати, що Україна ще не перебуває у стані критичної залежності від зовнішнього фінансування і спроможна своєчасно та в повному обсязі покривати свою заборгованість валютними надходженнями від експорту та має потенціал щодо покриття витрат, пов'язаних із державними запозиченнями, за рахунок коштів державного бюджету. Однак стрімке зростання державного боргу, здійснює тиск на державний бюджет і всю фінансову систему країни. Необхідно підвищувати ефективність управління державним боргом, оскільки обслуговування боргів прирівнюється, а інколи й перевищує, деякі статті видатків бюджету, що є соціально значимими.

Література: 1. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. 2 Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>. 3. Сержанов В.В. Характеристика стану державного боргу України / В.В. Сержанов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_32/statti/4_1.htm

ECONOMIC IMPACT OF ELECTRONIC GOVERNMENT

Slavoljub Milovanovic, PhD in Economics, Professor
*Faculty of Economics, University of Nis,
Serbia*

Introduction:

Information and communications technologies (ICT) are incorporated in all spheres of human activity and considerably influences communication, economy and social development in general. The development and use of ICT have empowered economy, citizens and state administration with incredible tools. Expansion of internet has changed radically organization and function of public administration. By contributing the radical transformation of the public sector, ICTs and particularly internet can improve public services by making them faster, more available and more efficient. If we wish to have an efficient, modern and affordable administration oriented towards the fulfillment of the needs of the citizens and economy, implementation of electronic government should be treated as a part of the comprehensive reformation process of the public sector rather than only a technical or technological process.

Main advantages of traditional government transformation and e-government implementation are: cost reduction, economic development, increasing transparency, accessibility and availability of public services, improving public administration operations and development of electronic society [3, pp. 149-150].

In developed countries reasons for ICT implementation in public administration are mainly economic in nature. Estimation and statistical data in European Union and the other countries such as Canada, SAD and United Kingdom shows large average saving in public administration procedures related to business organizations [2, pp. 149-173].

This paper is contribution to research of e-government impact on business sector and economic development. Basic aim of this investigation is to analyze potential of e-government in creation and providing of services to business organizations and encouraging economic development. Special attention is paid to G2B model of e-government that has considerable influence on business sector and economic development.

Models of e-government and impact on business and economy:

Whereas that e-government enables simple and efficient interaction between government and citizens (G2C-Government-to-Citizen), government and business organizations (G2B-Government-to-Business) and between state agencies and organs itself (G2G-Government-to-Government) there are three basic models of e-government: G2C, G2B, G2G. [1, pp. 98-107] [4, pp. 45-62]. G2B-model of e-government encompass collaboration and communication of public administration with business organizations and the other economic entities through internet and the other ICTs. In this paper, the model is analyzed in more detail because it has the most considerable influence on business sector, economic development and realization of economic policy.

E-government, particularly G2B-model can positively impact on improvement of economic environment in which business organizations operate and on growth of some industries as well.

E-government accelerates accomplishment of complex transactions between governmental agencies and business organizations, makes appropriate base for quality decision making and increases the economy effectiveness.

Some of specific effects which can be achieved are: fast registration of new businesses, greater investments, improvement of private-public partnership, increasing efficiency of a fiscal system, increasing production in ICT industry, expansion of electronic business and commerce and increasing productivity and efficiency of whole economy [5, pp. 267-286].

By implementation of e-government, administrative organs gain significant saving while business organizations have benefits due to reduction of administrative burden that contributes to efficiency of economy and faster economic development.

Public administration reduces costs because of decreasing administrative staff and paperwork, making short time needed for creating and issuing some documents etc.

Business sector needs timely and exact information and services distributed by government faster and with lower costs.

Thus services of G2B e-government model facilitates work of business organizations because the model offers verified data, eliminates redundant data gathering and creates communication and the other conditions for implementation of electronic commerce between these organizations. In short, electronic services offered to business organizations can be: registration of firms, issuing certifications and receipts, access to governmental databases, exchange of data on social contributions for employees, tax submission and payment, delivery of data to statistical organizations, issuing duty (custom) declarations, providing licenses related to protection of living environment, etc.

Especially it should be emphasized impact of e-government G2B model on collaboration between governmental agencies and business organizations which is manifested through public procurements. ICT can be used for implementation of transparent public procurements where business relation is established between government and economic entities. Direct influence of e-government on development of economy and market is obvious in case of electronic procurements (e-procurements) taking place via internet and the other ICTs. Primary purpose of e-procurements is creation of online markets of products and services.

Public e-procurements encompass: electronic system of announces (call for offers submitting), electronic system of offers evaluation, electronic selection of suppliers, electronic ordering and electronic payment.

Conclusion:

Modern government supported by contemporary ICT can significantly contribute to creation of appropriate economic environment for business entities and to encouragement of economic development on national and

regional level. In this paper short presentation of e-government potential and influence related to improvement of business sector and economic development is given. Recommendation for every government is to evaluate G2B model of e-government from aspect of services quality providing to business organizations. On that way, the government can determine possibilities for improvement of the model with aim of development of business sector and economy as whole. Improvement can be done by categories, volume and mode of creation and providing e-government services to business organizations and people. In any case volume of services offered to business organizations should be extended and nature of the services should be changed in order to achieve more services on interactive mode.

References: 1. Keng S., Yuan L., Factors Impacting e-Government Development. *Journal of Computer Information Systems*, 50 (1), 2009., pp. 98-107. 2. Mosse B., Whitley E.A., Critically Classifying: UK e-Government Website Benchmarking and the Recasting of the Citizen as Customer. *Information Systems Journal*, 19 (2), 2009., pp. 149-173. 3. Nasirin S., Papazafeiropoulou A. E-Government Initiatives in the Developing World: Challenges and Opportunities. *Information Technology for Development*, 15 (3), 2009., pp. 149-150. 4. Persson A., Goldkuhl, G., Government Value Paradigms – Bureaucracy, New Public Management, and E-Government. *Communications of AIS*, 2010 (27), 2010., pp. 45-62. 5. Srivastava S.C., Teo T.S.H. E-Government, E-Business, and National Economic Performance. *Communications of AIS*, 2009 (26), 2009., pp. 267-286.

INFORMATION TECHNOLOGY AND ECONOMIC PROGRESS IN THE GLOBALIZING WORLD

Vladimir Sulov, PhD in Economics, Assoc. Prof.
*University of Economics, Varna,
Bulgaria*

According to the experts of the International Monetary Fund «globalization refers to the growing economic interdependencies of countries worldwide though the increasing volume and variety of cross-border transactions in goods and services and of international capital flows, and also through the rapid and widespread diffusion of technology» [11]. Globalization is one of the key processes in the beginning of the 21st century and this is supported by the fact that international trade has increased almost 300 times since 1950 [12]. From another point of view, tough, «the issues surrounding globalization involve much more than measuring the extent of cross-border economic exchange and linkages» [2], like its social, ethnic, cultural and other aspects and possible negative implications.

Commentators with an optimistic perspective on globalization point its positive features like the product and process innovations, the lower costs of communication and transportation. More than that, the growth in international trade does not only lead to an enhanced economic welfare from the comparative advantages, but the economic integration may lead to permanently higher global growth rates [9].

Despite these and other positive features of globalization, an increasing number of scientists and ordinary people emphasize its cost. Globalization may accelerate the need of structural change in the economy, leading to large adjustment costs both for capital and labor. In the developed countries these changes often lead to a decline in manufacturing and resources being increasingly invested abroad to achieve higher rates of return of capital. The impact of globalization on the service sector is also not clearly positive, as for example Internet may substitute for some local mediators. Also, the speed of change increases unemployment because of the lack of a skilled labor force. The structural change leads to growing wages for highly skilled specialists, while declining demand and wages in traditional industries. That's why we can state that globalization brings a growing income inequality [4]. Moreover some authors point out that to address inequities with tax-funded redistribution policies increases the overall government expenses and their inefficiency [10].

Another group of authors [3] warn that increasing returns in information-related industries may lead to monopolization (as for example Microsoft) or to a widespread adoption of sub optimal technologies due to high licensing prices and unwillingness to fall into the monopolist's «trap». Globalization often has a negative impact on culture and defaces national and local traditions and identity and leads to a continuing exploitation and dependency of the poorer countries on the richer ones. And finally, globalization has also contributed to the growing severity of several global environmental problems.

In parallel with the processes of globalization there is one no less significant trend in the world – the computerization and the widespread adoption of information technologies. An interesting question is whether there's a connection between development of the economy and the development of information and information technologies.

According to some authors «information development has a strong impact on regional development, and accelerates both the national and international economic development» [6] and «has contributed a valuable sense of the way in which services are leading economic change» [7].

According to others information development «is better viewed as a process and as a productive force and ... from this perspective its impact is not limited to spatial organization of industries as it also alters production methods» [1]. Information industries have the potential to create regional economic impacts equal or greater than manufacturing industries [8].

Accordingly, it is pointed out that «the role of technology and innovation in the regional development process and the fundamental issue of information and telecommunications in terms of their impact on regional processes of spatial organization and patterns of change are vital concerns. These issues are at the core of regional dynamics in the twenty-first century but they require advancement in theory in order to develop problem-solving methodologies. They will require theory and application to go hand in hand» [5].

Observers of information development reach the conclusion that «in modern economy the backwardness of economic development is just backwardness in information development.

The backwardness of information development involves weak capabilities, backwardness of education and immature information development in the economy» [6].

We already noted the negative aspects of globalization connected with the growing inequality between the countries.

The conclusion we can make is that information and information provision can serve as a basis for a positive economic progress during the process of globalization and as a way of overcoming its negative implications.

Information about the global and regional markets can provide stability and competitiveness.

Therefore, the efforts should be concentrated on providing global and regional information.

New methodologies, technologies and information systems should be developed that would allow for a higher level of efficiency when operating in the global and regional markets.

References: 1. Amirahmadi H. and Wallace, C. Information Technology, the Organization of Production, and Regional Development. *Environment and Planning* 27, 1995. 2. Bairoch P. and Kozul-Wright, R. Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in the World Economy, UNCTAD Discussion Papers, No. 113. Geneva: UNCTAD, 1996. 3. Brynjolfsson E., Malone, T., Gurbaxani, V. and Kambil, A. Does Information Technology Lead to Smaller Firms? *Management Science* 40, 1994. 4. Burtless G. International Trade and the Rise in Earnings Inequality. *Journal of Economic Literature* 33, 1995. 5. Haynes K and Dinc, M. Globalization and the Borderless Economy: Perspectives for a Twenty-First Regional Science. *Regional Cohesion and Competition in the Age of Globalization*, Edward Elgar, Cheltenham, 2000. 6. Higano Y. and Mao, G. On the Relation between Information Development and Economic Development: an Econometric Analysis. *Regional Cohesion and Competition in the Age of Globalization*, Edward Elgar, Cheltenham, 2000. 7. Marshall J.N. and Wood P.A. The Role of Services in Urban and Regional Development: Recent Debates and New Directions. *Environment and Planning* 24, 1992. 8. Porterfield S.L. and Pulver, G.C. Exports, Impacts and Locations of Services Producers. *International Regional Science Review* 14, 1991. 9. Rivera-Batiz, L.A. and Romer, P.M. Economic Integration and Endogenous Growth. *Quarterly Journal of Economics* 106, 1991. 10. Rodrik D. Has Globalization Gone Too Far? Institute for International Economics, Washington DC, USA, 1997. 11. International Monetary Fund. *World Economic Outlook*, May 1997: Globalization – Opportunities and Challenges. Washington, International Monetary Fund, 1997. 12. International Trade and Market Access Data. WTO. http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm. 24.02.2014.

WEB MINING FOR E-COMMERCE INTELLIGENCE

Snezhana Sulova, PhD in Economics, Assoc. Prof.
University of Economics, Varna,

Bulgaria

For greater precision and depth, business intelligent analyses have the tendency to seek new and various sources of information.

Currently we can claim that the Internet is established as the richest source of easily accessible information.

The global network has a large amount of documents, data, audio and video files, which, after appropriate processing, could be the source of new and useful business knowledge.

The goal of this paper is to emphasize that the extraction of new knowledge from web resources is useful and necessary for e-commerce.

Extracting knowledge from web data is called Web Mining (WM). Etzioni defines WM as «use of data mining techniques to automatically discover and extract information from World Wide Web documents and services» [3].

Later the term WM is broadened to include techniques for research and analysis of data about the usability of web resources. Uncovering Patterns in Web Content, Structure, and Usage demonstrates how to apply data mining methods and models to web-based data forms [5].

Depending on the basic types of web resources, that are used in the WM process, three main types of the WM are defined in the literature: Web Content Mining (WCM) – information extraction from web documents; Web Structure Mining (WCM) – information extraction from web site structure (topology); Web Usage Mining (WUM) – information extraction from server logs about user access patterns [1, 5].

In the contemporary dynamic economic environment, successful online business activity depends largely on the accuracy of business analyses. Analyses of web resources provide a lot of useful information about consumer visits and interests, their behavior, so we consider that they are applicable to electronic commerce.

We can define the main application areas of web mining in e-commerce as follows:

- Identification and differentiation of groups for marketing purposes. This task is mainly performed by using algorithms for clustering to identify groups for marketing purposes. The retrieved information about the identified groups may be used by merchants to make special offers, appropriate for consumers in each group.

- Assessment of clients and partners. It is based on site visits data analysis and extracted information from forum posts. By classification and clusterization we may identify the most valuable and loyal customers of the online store.

- Personal service support. This is accomplished by analyzing server log files, for example visited pages which are a source of knowledge about consumer preferences.

- Client recommendations for new purchases. WM analyses allow us to explore the links between goods purchased and help online merchants generate recommendations. It is known that clients which receive appropriate and timely business advice, buy more goods.

- Detection of sequences of related events and products that customers purchased together. For this purpose we may use the method of association for identification of goods, which are apparently not connected, but are sold together.

- Market segmentation and demand information generation. Through analyzing of visits and studying the importance of web pages we may

perform market segmentation, which is of great importance for the company's marketing strategy. This analysis allows us to supply goods and services that best meet the expectations and preferences of consumers.

- Analysis of the success of advertising campaigns. This is based on the information from forums and posts in web sites, a study of rating pages and attendance records of the advertising and promotional sites. The data about access to advertising sites can be used to derive knowledge about customer behavior and to assess whether they have responded to ads and have added to their shopping baskets promotional goods.

- Product and service range planning. For this purpose we analyze the purchasing behavior of the customers. Based on the recorded opinions and interest of customers we may retrieve knowledge about which products are best to be offered in the online store and optimize the product mix.

- Trends and forecasting detection. WM analyses contribute to forecasting of demanded products and quantities and they help merchants optimize their product mix.

- Exceptions and risk control detection. Analysis of the Internet resources helps the identification and assessment of rare cases that differ significantly from the norm. It is used most often to fight against credit card fraud and unauthorized attempts to access the e-commerce systems.

- Improvement of the e-commerce web sites. WM provides feedback from customers and can be used for evaluation of the design, structure and content of the site. In addition, information about access to the system can show whether there are attempts for unauthorized use and whether improvements to the system are necessary.

In conclusion we can summarize that WM can be used successfully in the electronic commerce, that technology helps online merchants receive a lot of useful information about user interests and behavior and it is important for personalization of services and directing users to the information that would be most useful for them. Retrieved new and useful knowledge could help online stores to improve the process of managing customer relationships and in other marketing activities.

References: 1. Cooley, R. Mobasher, B. and Srivastave, J., Web Mining: Information and Pattern Discovery on the World Wide Web, <http://maya.cs.depaul.edu/classes/ect584/papers/cms-tai.pdf> (09.12.2011). 2. Cho, Y. H. and J. K. Kim, Application of Web usage mining and product taxonomy to collaborative recommendations in e-commerce, *Expert Systems with Applications* 26, 2004, p. 233-246. 3. Etzioni, O. The World Wide Web: quagmire or gold mine? *Communications of the ACM*, no. 11/1996, p. 65-68. 4. Kohavi, R. Mining E-Commerce Data: The Good, the Bad, and the Ugly, <http://robotics.stanford.edu/~ronnyk/pakdd2001.pdf> (12.09.2011). 5. Markov, Z. and D. Larosed. *Data Mining the Web Uncovering Patterns in Web Content, Structure, and Usage*. John Wiley & Sons, New Jersey, 2007, xi.

INFORMATIONAL SUPPORT OF SHOPPING CENTERS

Anna Timofeeva, PhD in Economics, Assoc. Prof.
University of Economics, Varna,
Bulgaria

One of the most common forms of commerce are shopping malls. In modern society, in the state of globalization and market competition, technologies and scientific and technical progress are essential.

On this basis, the aim of this paper is to highlight the importance of adequate information provision of shopping centers.

In contemporary society, trade plays an important role as a result of increasing the scale of production and exchange.

It increases its importance in ensuring the consumption and welfare of the population, in increasing the free time for personal development, in the renovation of the workforce, in improving the management of commodity-money relations.

The needs of production and increasing its efficiency closely meet the ever increasing needs of the population and this prompts a comprehensive development of trade. Respectively, this is associated with increasing the social product and enhancing the significant role of the social production for meeting the needs of the population. The rising living standards of consumers increase their demands on the diversity and quality of goods. This inevitably leads to higher quality requirements for commercial services that are offered.

Relevant to the retail trade is the power of attraction of the outlets, based on the high level of comprehensiveness and quality of service. One form of raising productiveness of the outlets is their concentration.

The concentration of the outlets is a prerequisite for comprehensive and quality services to the population, as well as the rational division of populated territories to improve the conditions of commodity circulation, to provide appropriate and not intersecting flow lines of goods and consumers. Concentrated deployment of outlets in the retail trade is done by the following factors:

1. Enlarging of outlets to a richer product mix so as to serve customers better by offering them diverse and quality services in these more extensive shopping areas. Thus more sales and respectively more revenue and profit are achieved.

2. Implementation of new technologies and improvement of mechanization, automation and adoption of IT in the outlets of the retail trade. This leads to a rise in their intensity due to larger earnings and incomes.

3. Building trade centers and trade servicing centers where a number

of specialized sales and service facilities are located. Thus, complementing each other, they appeal to the population through the provision of a comprehensive service, which leads to more sales.

In the modern conditions of trade evolution, the most prospective and profitable trade forms are the shopping centers (malls) as integrated formats selling food and non-food goods.

«The shopping centre (mall) is a spatial concentration of interconnected sections of service and leisure (entertainment) areas which is establishing a single market and competitive strategy – a single planning, implementation and management» [2, p. 730].

The prosperity of this type of outlets is determined by consumption, investment and business scale.

The elements of the mall are:

- Shopping and entertainment areas – their size and type determine the type of the centre – regional, business, multifunctional, etc.;

- Commercial «magnets» – these are the hypermarkets, supermarkets, department stores, which attract the most customers. They are diametrically located according to the structure of the mall and situated around the smaller outlets. Thus the users heading for «magnets» have the opportunity to see the other shops and outlets;

- Mall (pedestrian zone) – there should be a consistent length for convenience of the visitors, within the realms of the psychological 15 min. detour;

- Parking lots – they should be with a recommended size from two to four times the retail space;

- Auxiliary roads (roads with technological point) – they intersect buffer zones, in order to avoid accidents and conflicts when visitors arrive and depart. Characteristically, the access routes are significantly longer than the baseline;

- Buffer zones – they are separated, but also connect the mall with its surroundings;

- Highways – relevant to the service of the shopping centers, as well as greater accessibility by the population.

The trade network should be organized in such a way as to ensure maximum positive economic results. This includes performance gain, gross revenue, and net production turnover.

The committed resources, capital, labor and the cost of commodity circulation should be used optimally.

This is associated with a strict organization of commercial companies pertaining to governing, self-supporting and self-financing. For this purpose it is necessary to make improvements in some areas.

One of them is to increase the productivity of sales staff, accomplished through technological innovation, automation, mechanization,

computerization of activities and processes, appropriate methods of work and service, highly motivated by financial incentives for efficient operation.

Many scientists reach the conclusion that information security is the foundation of economic progress in the context of globalization and competition. «There is a real interest and demand for the development and implementation of advanced information technologies and systems by the economic organizations.

This interest is driven by increased global market competition and the related desire to acquire competitive advantages» [1, p. 80].

Therefore, it is necessary to focus on the information support of the malls.

Currently, the following problems exist:

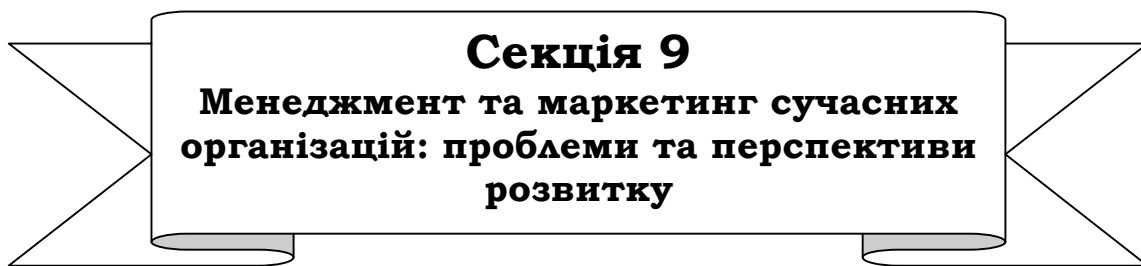
- There is no unified information system in the malls;
- There is no customer-oriented service;
- There is no possibility for market analysis at these formats of trade.

We believe that in order to overcome these problems it is necessary to build an integrated information system for business management of malls, which includes the following main features:

- Integration of all participating shops and outlets in the mall;
- Analysis of the business processes;
- Better strategic and operational management of the retail outlets.

In conclusion, we will emphasize once again that there is a need to improve information support of the shopping centers in order to facilitate the economic progress of retail organizations.

References: 1. Sulov V. Virtual systems. Science and Economics, University of Economics – Varna, 2010. 2. Tsvetkov Tsv. The Bulgarian Concept of «System Mall»– a New Stage in the Progress of Global Trade. Regional and Global Dimensions of Commerce – Proceedings of the International Conference, University of Economics – Varna, 2013.

Секція 9
**Менеджмент та маркетинг сучасних
організацій: проблеми та перспективи
розвитку**

**ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ВНЕШНЕЙ СРЕДОЙ
КОМПАНИИ – ПУТЬ К ЕЕ УСПЕХУ**

Борздова Т.В., к.т.н., доцент
*Белорусский государственный университет,
Государственный институт управления
и социальных технологий,
Республика Беларусь*

В настоящее время в динамично развивающемся мире бизнес не стоит на месте, а также развивается и меняется очень стремительно. Кроме того, существует множество событий, которые заранее предусмотреть невозможно, например, вкусы и предпочтения потребителей, их покупательскую способность, появление на рынке сильной компании-конкурента, повышение или снижение налоговой ставки и многое другое. Всё это прямо или косвенно влияет на организацию и даже может стать как препятствием для дальнейшего её существования, так и открыть новые возможности для её успешного развития. Иначе говоря, эффективное управление внешней средой обеспечивает своего рода безопасность, надёжность и защиту для организации. Хороший руководитель должен понимать, что при принятии управленческих решений нужно всегда учитывать влияние внешней среды, причём независимо от этапа жизненного цикла организации; в противном случае в условиях жёсткой конкуренции компания никогда не сможет «войти» в рынок, занять там стабильное положение и тем более укреплять свои позиции. Таким образом, грамотное управление внешней средой – одна из важнейших и основных обязанностей любого руководителя, а, значит, приобретает статус одного из основных вопросов управленческой деятельности.

В целом, внешнюю среду организации можно охарактеризовать как всю совокупность факторов, влияющих на деятельность организации и не зависящих от неё. Поскольку факторы внешней среды имеют различную силу влияния на организацию, их разделяют на прямые и косвенные факторы, а всю внешнюю среду на среду прямого и косвенного действия [1, с. 9].

Влияние различных факторов на организацию может проявляться в виде: 1) возможностей, использование которых может оказать

положительное влияние на деятельность организации; 2) угроз, характеризующих такие факторы, которые при их реализации представляют опасность для организации [2, с. 54].

В условиях переходного периода учет влияния обеих групп факторов приобретает особое значение, так как со многими из них и, в первую очередь, с новыми угрозами руководители предприятий встречаются впервые. Для того чтобы своевременно предвидеть, учесть и структурировать эти факторы и впоследствии использовать наиболее благоприятные из них (возможности) и избежать негативные (угрозы), в мировой практике наиболее приемлемыми считаются такие виды анализа, как PEST-анализ, SWOT-анализ, SNW-анализ. Весь процесс оценки сильных и слабых сторон организации путем сравнения с конкурентами необходим для понимания того, на чем организация должна сконцентрировать свои усилия для достижения конкурентных преимуществ. Это постоянный поиск слабых сторон, которые нужно устранить, и сильных сторон, которые могут стать источником потенциальной уникальности организации [3, с. 82-83].

Исходя из вышесказанного, очевидно, что учитывать влияние внешней среды необходимо в любом бизнесе. Особое значение процесс управления внешней средой принимает в сфере услуг, в частности в сфере управления недвижимостью. На сегодняшний день только с помощью этого процесса можно добиться оказания высокопрофессиональных услуг, достижения уровня обслуживания, соответствующего ожиданиям и доверию потребителей, построения длительных взаимовыгодных отношений с ними и много другого. Возьмем, к примеру, конкретную организацию в Республике Беларусь – Группу компаний «Твоя столица». В настоящее время это одна из наиболее крупных и компетентных риэлтерских компаний, работающих на рынке недвижимости г. Минска:

- 18 лет на рынке недвижимости;
- 30% – доля рынка недвижимости в Республике Беларусь (по данным Министерства статистики и анализа за 2013 г.);
- «Лучшая риэлтерская компания 2009, 2010, 2011, 2012 гг.» (присуждено Министерством Юстиции по следующим критериям: соблюдение законодательства, количество сделок и перечисленные налоги в казну). Прежде всего, отметим, что к внешним социальным факторам компании можно отнести покупательскую способность населения, предпочтения потребителей, наличие и деятельность предприятий-конкурентов, соотношение спроса и предложения на предлагаемые услуги и многое другое. Группа компаний «Твоя столица» со дня своего основания поддерживает в себе определенную степень гибкости, чтобы вовремя реагировать на любые изменения, адекватно изменять свою стратегию, цели и деятельность в целом. Для

того чтобы дать оценку реальному положению Группы компаний «Твоя столица» необходимо провести анализ. Например, в ходе PEST-анализа можно увидеть, что наиболее важными, положительными для развития компании являются социально-культурные факторы, из которых необходимо уделять постоянное внимание и более всего опасаться модели поведения покупателей, так как она переменчива и довольно непредсказуема. А репутация компании, её сложившийся имидж, реклама и связи с общественностью соответственно позволяют привлечь как можно больше новых клиентов и позволяют компании становиться ещё более успешной. Политические факторы, в свою очередь, препятствуют эффективному функционированию организации. В частности, ужесточение госконтроля за деятельностью бизнес-субъектов страны и штрафные санкции естественно отрицательно скажутся на деятельности компании, а государственное регулирование конкуренции и торговая политика обеспечивают благоприятное её развитие.

Таким образом, с помощью анализа внешней среды руководитель сможет составить верную стратегию деятельности компании, где её сильные стороны обеспечат новые возможности, а слабые стороны будут минимизированы либо ликвидированы вовсе. Всё это приведёт компанию к экономической устойчивости, обеспечит доверие клиентов, а также предоставит новые перспективы для расширения услуг. Нужно сказать, что уже сейчас всё вышесказанное нашло отражение в реальном положении Группы компаний «Твоя столица». В целом её деятельность можно охарактеризовать как хорошо организованную и эффективную. Можно говорить об экономической устойчивости, стойкой организационной структуре этого предприятия и о хорошем её положении среди таких конкурентов Республики Беларусь, как закрытое акционерное общество «Универсальные юридические услуги», ООО «Динас», ООО «Центр торговли недвижимостью Пакодан», ООО «Агентство недвижимости «Академическое», ООО «РиэлтХаус» и пр. Агентство недвижимости «Твоя столица» занимает практически все ниши на рынке оказания услуг в сфере недвижимости. Оно пользуется доверием потребителей, имеет перспективы развития международного партнёрства, привлечения иностранных инвесторов и в целом расширения услуг и круга клиентов. Данная компания является положительным примером эффективного управления внешней средой и уже нашла свой путь к успеху.

Литература: 1. Курочкин А.С. Операционный менеджмент: учебное пособие / А.С. Курочкин. – Киев: МАУП, 2000. – 144 с. 2. Бурганова Л.А. Теория управления Элтона Мэйо / Л.А. Бурганова, Е.Г. Савкина. – Казань: издательство Казанского гос. технол. университета, 2007. – 160 с. 3. Брасс А.А. Основы теории организации: учебное пособие / А.А. Брасс. – Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2002. – 118 с.

ПРОБЛЕМА СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЗНАНЬ ЛОГІСТИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Кіндій М.В., ст. викладач

Національний університет «Львівська політехніка»

Малиш Я.В., студент

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Україна*

Економічна інтеграція України у світове господарство висуває нові вимоги до управління матеріальними потоками та змушує український логістичний бізнес відповідати стандартам розвинених країн. Важливу роль при цьому відіграє логістичний персонал з необхідним рівнем знань та кваліфікацією.

На світовому та вітчизняному ринку праці професія логіста входить в першу десятку найбільш затребуваних професій [1]. На сьогодні в Україні є нестача професійних спеціалістів з логістики, які б володіли необхідною базою знань для забезпечення ефективної логістичної діяльності компанії. Підготовка магістрів і спеціалістів з логістики в Україні розпочалася в 2004 р. і здійснюється у 8 вищих навчальних закладах України, в т.ч. в НУ «Львівська політехніка» кафедрою маркетингу і логістики. Окрім вищої освіти до логістів висувають наступні вимоги: вміння проектування і розробки єдиних логістичних систем для компанії, формування бюджету логістичних витрат, знання ринку перевезень, знання технології складського обліку тощо.

Однією із причин стримування розвитку сфери управління логістикою є відсутність загальнодержавних вимог до професійної компетентності персоналу – менеджерів з логістики [2].

Так, наприклад, Європейська логістична асоціація, до якої входить ряд європейських країн, розробила стандарти компетентності спеціалістів в галузі логістики, які визначають 3 рівні компетентності логістів. А саме:

- Supervisory/Operational level – ElogSO – (операційний логіст) повинен розуміти логістичні стратегії і процеси, володіти спеціальними практичними навичками і знаннями у функціональних областях логістики, бути здатним оптимізувати логістичні процеси у своїй сфері відповідальності;

- Senior level – ElogSE – (старший логіст) повинен розуміти логістичні стратегії і процеси, володіти спеціальними навичками і знаннями у сфері управління логістичними процесами та проектами, бути здатним визначити та оптимізувати логістичні процеси у своїй сфері відповідальності;

- Strategic Level – ElogST – (логіст стратегічного рівня) повинен розуміти логістичні стратегії і процеси, взаємозв'язок між логістичними системами і всередині них, роль логістики в бізнесі в цілому, володіти унікальними навичками і знаннями в області

логістичних стратегій, бути здатним визначити та оптимізувати логістичні стратегії в своїй сфері відповідальності [3].

Під час атестації здійснюється оцінка знань, навиків та досвіду. Стандарти забезпечують підвищення рівня знань та розширення навиків логістів у практичній роботі, оскільки враховують постійний розвиток концепцій і технологій по управлінню матеріальними потоками. Проте дані стандарти розроблені і застосовуються в країнах, де є стандартизація бізнесу та стійкість макросередовища. Тому для України європейські стандарти є непристосовані, оскільки нестабільна макроекономічна ситуація, нестійкість законодавчої бази та особливості українського менталітету не дають можливості їх впроваджувати і використовувати в роботі. Основна проблема полягає у відсутності в багатьох українських підприємств необхідної культури управління та бази логістичних знань, якої часто не достатньо для впровадження логістичних інновацій.

На даному етапі розвитку українського підприємництва основним завданням як для вищих навчальних закладів, так і для законодавчих органів є розроблення українських стандартів сертифікації професійної компетенції логістичного персоналу, які б орієнтувалися на європейський зразок і враховували особливості ведення українського бізнесу. Одним з перших кроків у цьому напрямку можна вважати впровадження спеціалізацій зі спеціальності «Логістика» на кафедрі маркетингу і логістики НУ «Львівська політехніка».

Література: 1. Самые востребованные профессии в 2013 году. По материалам CareerBuilder та Economic Modelling Specialists International (EMSI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestifinance.ru/articles/36877>. 2. Самые востребованные профессии. Спрос на директоров по логистике вырос в 2 раза: по материалам rabota.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/labor-market/ukrainian-labor-market/samye-vostrebovannye-professii-spros-na-direktorov-po-logistike-vyros-v-2-raza-164441> 3. Стандарти ELA/ECBL компетенції по логістиці і scm – 2005. ELA Certification for Logistics Professionals. Standards 040805. – Brussels: European Certification Body for Logistics, 2004. – 15 с. 4. Фаліна О.В. Стандартизація та сертифікація рівня компетентності спеціалістів-логістів / О.В. Фаліна, О.В. Позняк // Вісник Національного Авіаційного Університету. – 2012. – №34. – С. 21-25.

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Комарова К.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Ринкові умови, в яких функціонують сучасні підприємства, значно загострили питання підвищення їх конкурентоспроможності. При цьому серед багатьох чинників, що впливають на їх успішне функціонування, теоретики і практики менеджменту все частіше

виділяють організаційну культуру. Сучасний розвиток ринкового середовища обумовлює формування не тільки матеріального капіталу, але й інтелектуального, морального і культурного потенціалу підприємства. Для багатьох вітчизняних підприємств в сучасних умовах актуальними є проблеми організаційного розвитку, підвищення ефективності використання нових знань. Саме організаційна культура стає основою стабільної діяльності та конкурентоспроможності підприємства.

Вплив організаційної культури на конкурентоспроможність здійснюється через персонал підприємства, що передбачає формування стратегічної поведінки у відповідності до місії та стратегії підприємства, яка може бути реалізована через відповідну організаційну культуру, адаптовану до стратегічних змін. Досвід підприємств показав, що недостатньо визначити технології, процедури управління підприємством, можливості використання нових інформаційних технологій. Проблемою багатьох організацій є відсутність сприятливого середовища для впровадження і розвитку проектів в області управління знаннями.

Організаційна культура орієнтована на знання сприяє формуванню нових цінностей, закріплення їх у нормах поведінки і принципах роботи персоналу. Вона повинна забезпечити створення для працівників організації такої атмосфери і обстановки, які сприяли б залученню в процес систематичного накопичення, широкого розповсюдження знань і регулярного обміну ними всіх працівників організації. Культура знань виводить на перший план такі цінності організації, як: генерування ідей як джерела нових знань, інновації, інформаційна відкритість, готовність до змін, навчання [1, с. 64].

Отже, створення на підприємствах умов для виробництва і використання знань навряд чи можливо без внесення відповідних змін в організаційну культуру. До основних характеристик організаційної культури можна віднести наступні: організаційна культура існує на всіх підприємствах, незалежно від того, усвідомлюється вона членами колективу чи ні; організаційна культура визначає умови діяльності працівників в організації; організаційна культура робить підприємство типовим і єдиним у своєму роді, обумовлює індивідуальність компанії; формування організаційної культури відбувається протягом всієї історії функціонування організації в процесі рішення проблем, що вставали перед нею; організаційна культура ззовні виявляється в символіці організації, її кольорах, оформленні інтер'єрів, зовнішньому вигляді будівель, устаткуванні, меблях, товарних знаках, уніформі персоналу, прапорі, гімні, архітектурі, мові; організаційна культура значною мірою визначає характерний для організації стиль управління, вона є контекстом, який обумовлює прийнятність управлінських концепцій організації.

Отже, організаційна культура – це матеріальне і нематеріальне середовище організації, яке складається з цінностей, переконань і встановлених правил, що обумовлюють організаційну поведінку і діяльність персоналу, способи розвитку і досягнення загальних цілей,

включаючи інноваційну активність, а також взаємовідносини організації із зовнішнім середовищем.

Найбільш повно сутність культури знань розкривається через такі її види, як: культура пізнання – націлена на визначення найкращого способу роботи організації; культура розуміння – передбачає вироблення системи культурних цінностей; культура мислення – представляє бізнес як послідовність проблем, а завдання управління у визначенні цих проблем і пошуку інформації про засоби їх вирішення; культура навчання – передбачає експеримент, конструктивну дискусію, визнання помилок [1, с. 65].

Для успішної реалізації проекту в області управління знаннями необхідне формування особливого типу організаційної культури, яка виконує освітні та інтеграційні функції. Організаційна культура повинна орієнтувати персонал на постійне навчання, підвищення кваліфікації, здатність до внесення інноваційних пропозицій. Інтенсивний розвиток науки, техніки та технологій передбачає постійне їх впровадження в організацію, яка претендує на лідируючі позиції в своєму секторі економіки. Без створення організаційної культури, спрямованої на формування знань, їх поширення і використання персоналом, неможливо забезпечити конкурентоспроможність підприємства.

Література: 1. Тютлікова В.В. Організаційна культура як фактор конкурентоспроможності організації в умовах економіки знань / В.В. Тютлікова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № (17). 2. Хьюзлід М. Оценка персонала: как управлять человеческим капиталом, чтобы реализовать стратегию / М. Хьюзлід, Б. Беккер, Р. Битти. – М. : ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 432 с.

УПРАВЛЕНИЕ ЗНАНИЯМИ КАК ТЕХНОЛОГИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПРОРЫВА

Редина Н.И., к.е.н., доцент

*Днепропетровская государственная финансовая академия,
Украина*

Концепция управления знаниями в настоящее время вызывает значительный интерес не только для бизнес-организаций, которые, включаясь в инновационные процессы, хотят сохранить конкурентоспособность, но и для государственных структур [1]. Стала возрастать ценность не только индивидуальных знаний (знания, умения, навыки отдельного человека), но и коллективных знаний как фактора наращивания интеллектуального капитала. К коллективным знаниям относят как явные (владение современными технологиями производства или услуг), так и неявные знания (корпоративная культура и ценности, общекорпоративные программы мотивации, делегирование власти сотрудникам как инструмент удовлетворения их потребностей, опыт формирования обучающихся и инновационных

организаций, эмоциональный интеллект) [2]. Объектом управления в современных организациях становятся не только материальные, но и нематериальные активы, то есть знания. Согласно Т. Стюарта, в современной экономике возрастающая ценность знаний принимает статус одного из важнейших компонентов, покупаемых и продаваемых людьми [3]. Управление знаниями стало относительно самостоятельным направлением управленческой науки [4]. По мнению Б.З. Мильнера, Дж. Мокира, Б. Гейтса, управление знаниями означает трансформацию индивидуальных знаний, опыта, навыков, традиций, креативности и других качеств в коллективные неявные знания. В связи с этим некоторые исследователи рассматривают управление знаниями как технологию управления интеллектуальным капиталом в интересах организации. Представление об управлении знаниями как о технологии инновационных преобразований требует создания системы управления, включающей подсистемы поиска, анализа, систематизации, применения, распространения и генерации новых знаний. Концепция управления знаниями стала важнейшей составной частью современного глобального управленческого процесса.

Литература: 1. Ашкеров А. Экспертократия. Управление знаниями: производство и обращение информации в эпоху ультракапитализма / А. Ашкеров. – М.: Издательство «Европа», 2009. 2. Мильнер Б.З. Концепция управления знаниями в современных организациях / Б.З. Мильнер // Российский журнал менеджмента. – 2003. – № 1. 3. Thomas A. Stewart. Knowledge the appreciating commodity // Fortune, 1998, 12 October. 4. Мокир Дж. Дары Афины. Исторические истоки экономики знаний / Дж. Мокир; пер. с англ. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2012.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сікора О.А., к.е.н.

*Львівський національний аграрний університет,
Україна*

В умовах ринкових відносин задача підвищення продуктивності праці як джерела реального економічного прогресу стає життєво важливою для подальшого розвитку економіки. Впровадження системи адміністративного менеджменту (Administrative Management System), яка є базисною системою управління організаціями, змушує їх працювати з максимально можливою ефективністю.

Питання удосконалення системи адміністративного менеджменту є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, у працях О. Райченка, І. Адізеса, А. Файоля, М. Вебера, Ф. Тейлора розглядаються зміст і особливості адміністративного менеджменту; А. Василенко, А. Герберт, В. Новіков висвітлюють особливості процесів аналізу та розробки шляхів покращення

функціонування систем адміністративного менеджменту в ринкових умовах. Однак ряд питань, пов'язаних із удосконаленням системи адміністративного менеджменту підприємства потребують подальших досліджень.

Система адміністративного менеджменту – це система управління підприємством із застосуванням сучасних адміністративно-розпорядчих форм управління, спрямованих на оптимізацію організаційної структури і створення ефективної моделі трудових відносин. Дану систему більш як півстоліття успішно використовують на практиці усі крупні, середні і малі компанії США, Західної Європи та Азії. Завдяки цій системі вони отримали високу керованість організаціями і, як наслідок, змогли суттєво підвищити продуктивність праці.

Розробка моделі впровадження системи адміністративного менеджменту у практику українських підприємств дозволяє розкрити ширші можливості для вдосконалення та розвитку підприємства на основі власних адміністративних ресурсів. Вдосконалення системи управління підприємством передбачає орієнтацію на досягнення довготривалих конкурентних переваг, здійснення маркетингових досліджень, інноваційну діяльність, спрямовану на диверсифікацію виробництва, стимулювання раціональної діяльності персоналу з метою підвищення продуктивності праці [2, с. 344].

Основними напрямками удосконалення системи адміністративного менеджменту повинні бути:

1. Ощадливе виробництво (Lean production) забезпечує довготривалу конкурентоспроможність підприємства без суттєвих капіталовкладень. Ідеєю ощадливого виробництва є виявлення та виключення з процесу виробництва усіх зайвих матеріальних ресурсів, дій та операцій, які прямо не беруть участь у створенні нової споживчої вартості, а лише збільшують собівартість продукції (послуг).

2. Автоматизована система управління підприємством (ERP-система). З позиції адміністрування – це управлінський сервіс, метою якого є автоматизація інформаційних потоків в рамках існуючої до автоматизації та ефективно функціонуючої системи адміністративного менеджменту.

3. Система управління якістю за стандартами ISO виступає по-перше, як система підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства; а по-друге, як інструмент удосконалення системи управління, її суттєвої реорганізації.

4. Процесний підхід спрямований на зміну існуючої на підприємствах адміністративної системи менеджменту, з метою розмежування усіх процесів виробництва товарів і послуг.

Отже, удосконалення системи адміністративного менеджменту, що базується на вище перелічених принципах сприятиме підвищенню якісних показників роботи, що дозволить без істотних вкладень в модернізацію виробництва знизити собівартість продукції, ліквідувати брак і забезпечити довгострокову конкурентоспроможність.

Література: 1. Ващенко В.К. Эффективность систем управления на предприятии / В.К. Ващенко // Экономика и предпринимательство. – 2012. – № 3 (26). – С. 326.
2. Райченко А.В. Административный менеджмент : учебник / А.В. Райченко. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 416 с.
3. Міненко М.А. Сучасні підходи до побудови ефективної системи адміністративного менеджменту підприємства / М.А. Міненко // Економіка & держава. – 2012. – № 12. – С. 4-7.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ

Сорока К.О., к.е.н.

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Безпрецедентний знос основних засобів, далекі від вдосконалення технології, скорочені обсяги виробництва, посилення масового напливу на внутрішній ринок імпортової продукції, а також необхідність переорієнтації вітчизняних підприємств на світові ринки виявили вкрай низьку конкурентоспроможність продукції українських підприємств автомобілебудування [1, с. 17]. В таких умовах необхідно виконати не лише повну модернізацію основних засобів на підприємствах автомобілебудування, а і вдосконалити чи розробити нову систему управління якістю. Адже та система якості, що була притаманна при адміністративному управлінні, на даний час вже не є конкурентоспроможною. Якість для виробника зводиться до забезпечення конкурентоспроможності, тобто фактично до попиту на продукцію, що випускається, та її оцінки споживачем. Споживач стає головним замовником якості автомобілів, а також послуг по ремонту й обслуговуванню в процесі експлуатації, тобто певним чином диктує напрямок робіт в галузі проектування, виготовлення, технічного сервісу. На всьому життєвому циклі автомобіля від його виготовлення до утилізації для споживача стає важливим не тільки якість товару, але і його ціна [2].

Є.Ю. Сахно [3] відзначив, що якість автомобіля – це сукупність властивостей, що визначають його здатність виконувати свої функції відповідно до ергономічних, естетичних, економічних та інших вимог.

Для оцінки якості автомобіля використовуються переважно показники у таких групах: технічні, технологічні, ергономічні, естетичні, економічні та показники надійності [3, с. 168].

Жорсткість вимог до якості автомобілів посилює вимоги до якості технологічних процесів, що, у свою чергу, вимагає впровадження нових машин, гнучких виробничих модулів, автоматичних комплексів і інших засобів механізації, автоматизації і зв'язку [2]. Основними показниками ефективності технологічних процесів і якості виробів є коефіцієнт використання металу, клас міцності і точності розмірів

готового виробу, чистота його поверхні. Основними вимогами до устаткування, що забезпечує якість продукції є: технічно і економічно обґрунтована продуктивність, надійність, енерго- і матеріалоемність, естетика, ергономіка, екологія, безпека. Для оцінки якості автомобільної продукції та її ринкового позиціонування пропонуються такі показники, як паливна економічність, екологічність, ефективне обслуговування.

Паливна економічність є ключем для покращення екологічної ефективності транспортного засобу. Європейські виробники лідирують у паливній економічності, створюючи репутацію ефективних комерційних транспортних засобів, котрі також безпечні та мають найвищий рівень якості. Автомобілі не є найбільшим джерелом викидів CO₂, проте вони є суттєвим фактором останнього. Для зменшення викидів CO₂ проводяться активні обговорення стосовно екологічних стандартів Євро-5 та Євро-6 для легкових автомобілів та комерційних транспортних засобів. Автовиробники досліджують технології, що дозволяють транспортним засобам підтримувати зв'язок один з одним та оточуючою інфраструктурою, де технологія, освіченість водія, забезпечення виконання правил дорожнього руху та удосконалена інфраструктура є однаково важливими сферами для гарантування безпеки комерційних транспортних засобів. Сьогодні автомобільні споживачі більш вимогливі. Як результат, постачальники сервісних послуг сфокусовані на удосконаленні не тільки технічного аспекту обслуговування, але і на гнучких сторонах споживчого управління. Безперервні удосконалення проводяться за рахунок покращення якості сервісу, збільшення кількості разів обігу автомобілів та задоволення покупця [4, с. 112].

Так, наприклад, політика якості ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» спрямована на задоволення вимог споживачів, вдосконалення системи менеджменту якості. Виробництво відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 9001:2000 і вимогам, висунутим партнерами ПАТ «ЗАЗ»: забезпечує випуск високоякісної продукції і постійне її вдосконалення; збільшує ступінь задоволеності споживачів; визначає функції, повноваження і відповідальність всього персоналу, покращує взаємодію і взаєморозуміння персоналу; підвищує результативність ухвалених рішень; постійно удосконалює процеси проектування, виробництва, контролю і управління; підвищує результативність функціонування підприємства в цілому за рахунок пріоритету методів запобігання над методами усунення недоліків; збільшує конкурентоспроможність підприємства. На думку фахівців провідних підприємств, у тому числі закордонних, що мають великий досвід управління підприємствами автомобілебудування, для одержання конкурентних переваг необхідні сучасне устаткування та технології, безперервне підвищення кваліфікації виконавців і культури у відношеннях із споживачами і суміжниками, застосування в управлінні якістю положень національних і міжнародних стандартів

і правил, безперервне удосконалювання всієї діяльності підприємства і внутрішньої ефективності. Для досягнення високих економічних результатів керівникам і виконавцям необхідно в досконалості опанувати арсенал засобів, апробованих передовими закордонними підприємствами автомобілебудування в процесі багаторічної боротьби за споживача. Для того щоб не втратити конкурентоспроможність і підтримувати високі економічні показники, підприємствам-постачальникам варто впроваджувати більш ефективні і дійові системи управління якістю.

Система забезпечення якості на підприємстві автомобілебудування повинна бути індивідуальною, оскільки залежить від наявності і кваліфікації виконавців, масштабів виробництва, рівня розвитку виробничо-технічної бази і її потенційних можливостей, сучасної організаційної складової, що забезпечує розробку переліку якісних показників виробу і визначення їх кількісних значень, а також вивчення і реалізацію методів контролю якості і розробку заходів щодо усунення недоліків, виявлених на етапі вихідного контролю [2]. Сучасна система управління якістю на підприємствах автомобілебудування повинна оптимально поєднувати дії, методи і засоби, які забезпечують, з одного боку, виробництво продукції, що задовольняє поточні запити і потреби ринку, а з іншого – розробку нової продукції, здатної задовольняти майбутні потреби і запити автомобільного ринку [5, с. 20].

Отже, для завоювання підприємством автомобілебудування твердих позицій як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, йому потрібно мати систему менеджменту якості, орієнтовану на глобальний ринок із забезпеченням критеріїв конкурентоспроможності.

Подальший розвиток систем управління якістю буде пов'язаний із переходом від менеджменту якості до якості загального менеджменту підприємства.

Література: 1. Попова Н.И. Проблемы совершенствования управления качеством и конкурентоспособностью машиностроительной продукции в контексте усиления информационных, контрольных и аналитических функций учета / Н.И. Попова, Ю.В. Селиванова, Е.И. Балыкина // Економіка і організація управління. – 2012. – № 2 (12). – С. 17-25. 2. Лобода А.В. Забезпечення якості як засіб підвищення ефективності роботи підприємств автосервісу / А.В. Лобода, Р.А. Кудін. – [Електронний ресурс] / Бібліотека імені Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/> 3. Сахно Є.Ю. Менеджмент сервісу: теорія та практика Навчальний посібник / Сахно Є.Ю., Дорош М.С., Ребенок А.В. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 328 с. 4. Латишев К.О. Проблеми підвищення міжнародної конкурентоспроможності автомобільної промисловості України / К.О. Латишев // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6 (32). – С. 109-113. 5. Бурдельна Г.О. Перспективи розвитку системи управління якістю продукції машинобудівного підприємства / Г.О. Бурдельна // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С. 20-23.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЕРШОГО ВРАЖЕННЯ В ПРОЦЕСІ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Шукіє І.З., к.т.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Сприйняття інформації та розуміння людини людиною під час спілкування в значній мірі залежить від першого враження, яке партнери справляють один на одного. Від цього залежить ефективність спілкування у довгостроковій перспективі. У даній роботі на підставі результатів наукових досліджень проаналізовано деякі аспекти формування першого враження в процесі ділового спілкування. Одним з найважливіших результатів психологічних досліджень формування першого враження було виявлення деяких «типових схем», за якими будується образ співрозмовника, і які у певній мірі використовують усі люди без винятку. Побудова образу партнера за цими схемами іноді призводить до так званого «ефекту першого враження» або інакше – до систематичних помилок соціального сприйняття. Найчастіше використовується схема сприйняття, яка запускається в разі нерівного статусу партнерів. Помилки тут полягають у тому, що люди схильні систематично переоцінювати різні психологічні якості тих людей, що переважають їх за одним параметром, який є для них суттєвим.

Наприклад, П. Уїлсон показував студентам різних класів коледжу одну й ту саму людину, яку він називав «містер Інґленд». В одному класі Уїлсон представляв «містера Інґленда» як студента, у другому – як лаборанта, у третьому як викладача, у четвертому – як доцента, у п'ятому – як професора. Після уходу гостя він просив студентів максимально точно визначити зріст «містера Інґленда» і свій (тобто Уїлсона) зріст. З'ясувалось, що зріст «містера Інґленда» безперервно зростав відповідно до підвищення його соціального статусу, в той же час зріст Уїлсона не змінювався. Цікаво, що різниця у рості «містера Інґленда» від першого до п'ятого класу складала 14-15 см.

Схема сприйняття у даному прикладі діє таким чином: під час зустрічі з людиною, яка переважає нас за якимось важливим для нас параметром, ми оцінюємо її дещо більш позитивно, ніж якби він був рівний нам. Якщо ж ми маємо справу з тим, кого ми в чомусь переважаємо, то ми недооцінюємо його. Дуже важливо, що перевага фіксується по одному параметру, а переоцінка (або недооцінка) відбувається за багатьма параметрами. Такі помилки сприйняття у спілкуванні обумовлюються дією так званого фактору «переваги».

Друга помилка у сприйнятті співрозмовника пов'язана з «загальною естетичною виразністю людини», тобто чи подобається

нам зовнішність партнера. Помилка полягає у тому, що людину, зовнішність якої нам подобається, ми схильні також вважати більш розумною, цікавою, доброю і т.д., тобто знову – таки переоцінювати її психологічні характеристики.

Американський психолог А. Шиллер, застосувавши метод експертних оцінок, відібрав фото людей красивих, «звичайних» та некрасивих. Потім він показував ці фото чоловікам і жінкам у віці від 18 до 24 років, і попросив їх описати внутрішній світ кожного, хто був на фото. Ті, кого експерти віднесли до красивих, були оцінені як більш впевнені в собі, щасливі, врівноважені, енергійні, духовно багаті, ніж ті, кого експерти віднесли до некрасивих і навіть тих, хто потрапив до категорії «звичайних».

Таким чином, цей тип помилки, як і попередній полягає в тому, що під впливом одного фактору відбувається переоцінка або недооцінка якостей людини. Але тут діє фактор «привабливості»: чим більш приваблива для нас людина, тим краще вона оцінюється по всіх параметрах. Якщо ж людина має непривабливу зовнішність, то інші її якості недооцінюються.

Третя схема помилок у сприйнятті співрозмовника пов'язана з дією фактору «ставлення до нас»: ті люди, які добре ставляться до нас, здаються нам значно краще тих, хто нас ненавидить (або погано ставиться до нас).

Р. Нисбет та Т. Вільсон провели таке дослідження. Студенти протягом години спілкувались з новим викладачем, який до одних студентів поведив себе доброзичливо, а до інших – відсторонено, підкреслюючи соціальну дистанцію. Після цього студентів попросили оцінити викладача по ряду характеристик. Оцінки викладача доброзичливого були значно вищими, ніж оцінки «холодного».

Отже, позитивне ставлення впливає на тенденцію приписувати позитивні якості і відкидати негативні і навпаки – явне негативне ставлення викликає тенденцію не помічати позитивні сторони партнера і підкреслювати негативні. Це є дія фактора «ставлення до нас».

Таким чином, при формуванні першого враження спостерігаються три види помилок, які називають «ефектом ореолу». Ефект ореолу полягає в тому, що при формуванні першого враження загальне позитивне враження про людину приводить до переоцінки, а негативне враження – до недооцінки людини. Механізм помилок в усіх трьох випадках є схожим, але причини, що викликають ореол, різні. Відповідно, три основні помилки – це перевага, привабливість та ставлення до нас.

Література: 1. Степанов С. Язык внешности. – М. : ЭКСМО – Пресс, 2001. – 146 с. 2. Таранов П.С. Манёвры общения. – Дн., Сталкер, 2001. – 432 с. 3. Пиз А. Новый язык телодвижений / А. Пиз, Б. Пиз. – М. : ЭКСМО, 2011. – 416 с.

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ СТИЛЮ КЕРІВНИЦТВА

Ярмош В.В., к.е.н., викладач
Запорізький національний університет,
Україна

Освоєння стилів керівництва в останній час набуває неабиякої актуальності. Знання стилю керівництва дозволяє зацікавити персонал та заохотити його досягати головних цілей підприємства. Керівнику важко знайти такий стиль діяльності, який здатний задовольнити всіх членів підлеглого йому колективу. Кожен керівник в управлінській діяльності виконує службові обов'язки в певному, властивому тільки йому стилі роботи і сьогодні існує потреба в новаторському стилі менеджменту персоналу.

Аналізуючи вітчизняні і зарубіжні наукові джерела можна дійти висновку, що стилі керівництва почали формуватися ще у 70-ті роки ХХ ст. Науковці виділяють процес переходу від *«прихованого» («анонімного»)* до *«відкритого» («видимого»)* стилю керівництва.

Зміст *«прихованого» («анонімного»)* стилю керівництва полягає в тому, що вища ланка керівництва, яка приймає найвідповідальніші рішення і визначає життя всієї корпорації, не відома не тільки рядовим співробітникам, а й керівникам нижчої і навіть середньої ланок. *«Відкритий» («видимий»)* стиль керівництва сформувався внаслідок самодискредитації *«прихованого»* стилю. Йому властиві особливе визнання значущості горизонтальних зв'язків та каналів комунікації, вільне спілкування між представниками різних структурних одиниць, вплив на підлеглих, турбота про їхній статус та умови праці, поінформованість про стан справ в організації тощо.

Оригінальну модель стилів керівництва запропонували Р. Блейк і Дж. Моутон. Вони побудували *«решітку менеджменту»*, яка наочно показує динаміку розвитку менеджменту в напрямі до лідерства (рис. 1).

Використання цієї моделі дає змогу описати такі стилі:

«Убогий менеджмент», якому властивий низький рівень турботи про виробництво і людей. Керівник, що сповідує такий стиль, не керує, а сам багато працює, докладає мінімальних зусиль для того, щоб зберегти своє місце в організації. Цей стиль характеризують як *«зубожіння»* керівництва. При цьому докладання мінімальних зусиль для виконання роботи відповідає цілям збереження належності до організації.

Стиль керівництва «сільським клубом» характеризує високий рівень турботи про людей і низький – про виробництво, прагнення до встановлення дружніх стосунків, зручного режиму роботи тощо. Досягнення конкретних результатів керівника цікавить значно менше.

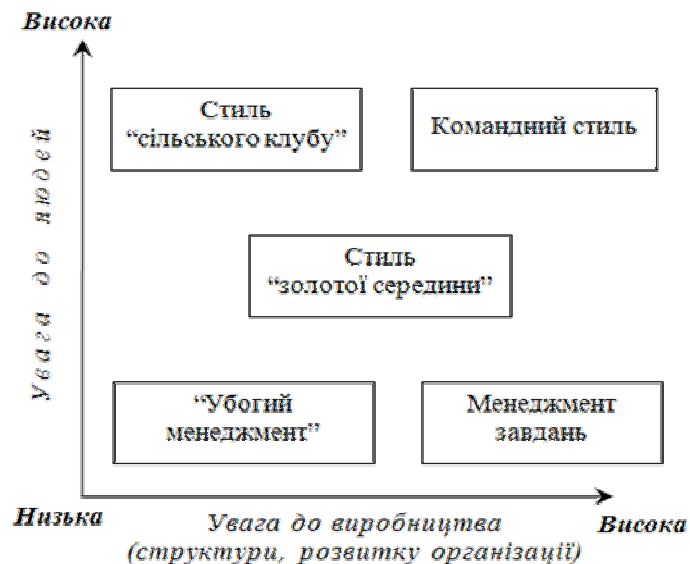

Рис. 1. Модель управлінської сітки за Р. Блейком і Дж. Моутоном

В основі цього стилю «керівництво завданнями» максимальна турбота керівника про виробництво поєднана з мінімальною турботою про людей. При використанні стилю «керівництво завданнями» керівник дбає здебільшого про максимізацію виробничих показників шляхом реалізації наданих повноважень і встановлення контролю за діяльністю підлеглих, диктуючи їм свою волю. За таких умов ефективність діяльності організації від підлеглих майже не залежить.

Керівник, який сповідує стиль «золотої середини» прагне поєднати орієнтацію як на завдання, так і на підлеглих та їх інтереси.

Командний стиль характеризують прагнення керівника поєднати в своїй діяльності інтерес до успіху виробництва й увагу до потреб людей. Такий стиль, на думку авторів моделі, є найефективнішим. При цьому досягнення цілей організації забезпечується зусиллями відданих спільній справі працівників, створюється система участі всіх членів організації у виробленні мети діяльності організації, що забезпечує атмосферу поваги, довіри та відповідальності [2].

Іншу модель стилів керівництва запропонував Р. Танненбаум і базується вона на протиставленні сили або домінування з боку керівника і підкорення з боку персоналу. Автор пропонує реальний континуум лідерських стилів від автократичного (домінантного) до демократичного (за участю персоналу), заснований на співвідношенні сили лідера і команди [3, с. 384].

З рис. 2 видно, що автор вирізняє сім стилів:

1. Вирішення і оголошення – менеджер сам вирішує, що робити, а потім повідомляє персоналу організації.

2. Презентація і запрошення до запитань – менеджер пропонує план дій, потім запитує, чи є запитання або коментарі.

3. Презентація пробного рішення – менеджер презентує орієнтовне рішення і запитує про пропозиції до нього.

4. Пошук пропозицій до планування – група співробітників шукає і обговорює пропозиції перед тим, як менеджер затвердить план.

5. Окреслення умов і запит групового рішення – менеджер окреслює умови завдання, але команда вирішує, що і як робити;

6. Командне вирішення проблеми – менеджер – член команди і рішення обговорюється і приймається усіма на рівних умовах і правах.

Авторитарний

Демократичний

Рис. 2. Стилі управління (за Р. Тенненбаумом)

На сучасних підприємствах керівники надають перевагу демократичному стилю управління, але в деяких ситуаціях актуальним є і застосування авторитарного стилю, можливим є також запровадження змішаного (авторитарно-демократичного) стилю.

Отже, аналізуючи стилі керівництва, слід зазначити, що всі вони мають своє практичне застосування та можуть бути ефективними при управлінні колективом. Але сьогодні сучасний керівник повинен адаптувати свій стиль управління для конкретної ситуації.

Враховуючі вищесказане слід наголосити, що новаторські, креативні стилі керівництва зазнають сьогодні успіху і мотивують персонал досягати мети підприємства, головне при розробці власного стилю керівництва дотримуватись етичних норм поведінки та створювати в колективі доброзичливий настрій і саме це може стати головним чинником успішного управління персоналом.

Література: 1. Богатирьова Л.Д. Основи менеджменту: навчальний посібник / Л.Д. Богатирьова. – Одеса: ОНАЗ, 2004. – 160 с. 2. Прищак М.Д. Психологія управління в організації [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М.Д. Прищак, О.Й. Лесько; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2013. – 140 с. – Режим доступу : http://posibnyky.vntu.edu.ua/ps_v_org/322.html. 3. Моргулець О.Б. Менеджмент у сфері послуг [Електронний ресурс] / О.Б. Моргулець: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/10701006/menedzhment/teoriyi_liderstva_yihnya_evolyutsiya.

INCREASING EFFICIENCY AND QUALITY OF EDUCATION IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

Dr. BA Michael Schaefer, PhD in Economics, Prof.
President L'Association 1901 SEPIKE,
Germany – France

The last years, the influence of globalization and demographic development hit the universities in Ukraine. Fact is that all academies, high schools and universities fight with decreasing number of students each year and in following with a decreasing budget and decreasing hours for teachers and staff.

Parallel to this development, the students are leaving the country and looking for higher and better education abroad, for example in Poland, Slovakia, Czech Republic, which influence this process by making it faster.

But what can we do to stop this process, to get back students in their classrooms and to rise hours and budget?

Mainly it is necessary to stop discussing, fighting and wasting time and energy by negotiating schedule from month to month and to start developing new ideas and being innovative.

Looking back into the past doesn't help in an active way, only by analyzing mistakes and by using experience for developing new ideas, methods and strategies.

The volume of knowledge is rising day by day, fact is that the Half-Life of knowledge is getting shorter each year, it means the time, when knowledge is only half valuable or doubling, e.g. Each minute a new chemical formula is developed, each third minute a new physical context discovered and all 5 minutes an new medical fact is won. The amount of knowledge doubles worldwide in less than 4 years. What are universities and particular teachers are doing to compare this fast development of knowledge? What new methods do universities offer for students? Which marketing strategy do they offer? Which international and practical experience do they provide in a fast changing global economy?

- The World and markets are changing rapidly;
- Globalization makes business more and more international;
- Internet is used by everybody (e-bay, online conferences, VoIP Calling);
- Traveling between countries is getting faster and easier;
- Worldwide population is growing, in Europe population is decreasing;
- People are getting older, they are living longer;
- Knowledge is doubling worldwide in less than 4 years;
- Europe is expanding east, students and education is moving to the west;
- Enterprises demand experienced students in practice, not in theory.

At the moment, students study at university and receive a high level of education which is depending on country, city and educational institution.

They demand a high level of education to have a change on international market and to receive a good salary in their future.

To compare the level of education, the following table shows differences between practical and theoretical knowledge (Table 1):

Table 1

Peculiarities of Higher Educational Institutions in Germany

<i>University</i>	<i>Fachhochschule</i>	<i>Duale Hochschule</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Highest level of theoretical education – Students can take internships, but there is no need – No practical experience 	<ul style="list-style-type: none"> – High level of theoretical education – Students must take internships – Little practical experience 	<ul style="list-style-type: none"> – High level of theoretical education – Students are employed in an enterprise – Highest level of practical experience

The following part shows some ideas and suggestions, what is possible to do to increase attractiveness of students and to safe working places for teachers and staff, to safe budget and to be innovative in future perspectives and education:

- Methods of Learning must be up to date (Internet, Multi-Media, etc.), teachers still use old books and methods, students are boring;

- Learning must be a fun experience and filled with idioms, phrases and practice;

- Teachers, Docents, Professors and educational institutions must be judged by students and scholars, work must be effective, also the payment which should be orientated on success;

- In times of globalization, demographic development, import and export of knowledge as a capital and product between countries, education becomes more competitive on the one side and higher quality on the other side;

- Teachers, staff and professors must develop and rise skills, particularly in practical examples;

- Students need practical experience to be competitive on labor market, it is up to university to give them this knowledge.

All universities depend on students, they are *CLIENTS*. Universities need to accept, that they are nothing else than a private enterprise which need to fight for market share and customers which nowadays have the choice and they use it.

Globalization places enterprises and educational institutions more and more in front of new and higher challenges in competition with markets of producing, disposition, selling and education.

The fast development of technology and individual changing of customers behavior needs complex and efficient business processing,

which integrates marketing, merchandising, logistic, customizing and education.

New missions in quality management and controlling need to save success of business.

It is time to cut old stereotypes like:

- When asking students about what they learn at university, mostly they respond «we don't need that»;
- Our education is old fashioned, students don't learn much about actual life, or what they really need. They are not able to write an email correct way or a CV;
- To raise quality of education we need to start with staff and teachers which are responsible for students' success;
- Teaching is becoming a profitable business which needs marketing strategies and good products for the future;
- Education has no borders anymore.

References: 1. Defining Quality in Education: A paper presented by UNICEF at the meeting of The International Working Group on Education Florence, Italy, June 2000, Working Paper Series, Education Section, Programmers Division, United Nations Children's Fund, New York, NY, USA. – URL: <http://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.PDF>. 2. Understanding education quality, Chapter 1 (2005): EFA Global Monitoring Report, 2005, pp. 27-37. – URL: http://www.unesco.org/education/gmr_download/chapter1.pdf.

NEW MARKETING PARADIGM IN HIGHER EDUCATIONS MANAGEMENT

Svetlozar Vatsov, PhD in Economics
Shumen University,
Bulgaria

A concept is the overall idea or structure of something and marketing is how a product is moved through a channel to reach its target consumer. A marketing concept embraces the philosophy that good marketing strategy always has the needs and wants of the target market in mind. Marketing concepts are formed as creative approaches to the problem of how to get a product needed and desired by a group of consumers to be selected and purchased by this group. The crux of good marketing is being able to communicate the benefits of the products to consumers so that they will choose the product over competitors' offerings. The marketing concept holds that the key to achieving organizational goals consists of being more effective than competitors in integrating marketing activities toward determining and satisfying the needs and wants of target markets.

Relationship marketing is a form of marketing developed from direct response marketing campaigns conducted in the 1970s and 1980s which emphasizes customer retention and satisfaction, rather than a dominant focus on point-of-sale transactions. More organizations have realized that they need to put their customers front and center and to support a robust

strategic customer care process, including profiling customers, segmenting customers, researching customers, investing in technology, and managing customers. This move toward more customer centric direction can be traced back to the 1960s when the focus of marketing started to shift from managing products or marketing campaigns to managing the profitability of each individual customer over the entire life of the relationship. The paradigm shift brought lots of discussions on «relationship marketing» since the 1980s (Berry, 1983; Håkansson, 1982). Relationship marketing aims to identify, maintain and build up a network with individual customers and to continuously strengthen the network for the mutual benefit of both sides through interactive, individualized and value-added contacts over a long period of time. Second, while organizations are making efforts to keep pace with the paradigm shift in marketing, customer needs, expectations and behaviors are also changing. Customers do not only want services; they want «good» services, which possess characteristics like trust, responsiveness, problem resolution and all those other elements. Relationship marketing refers to a long-term and mutually beneficial arrangement wherein both the buyer and seller focus on value enhancement with the goal of providing a more satisfying exchange. This approach attempts to transcend the simple purchase-exchange process with customer to make more meaningful and richer contact by providing a more holistic, personalized purchase, and use the consumption experience to create stronger ties. Relationship marketing can be applied when there are competitive product alternatives for customers to choose from; and when there is an ongoing and periodic desire for the product or service.

Relationship marketing involves the application of the marketing philosophy to all parts of the organization. Every employee is said to be a «part-time marketer». The way McKenna puts it: «Marketing is not a function, it is a way of doing business... marketing has to be all pervasive, part of everyone's job description» (McKenna, 1991).

A key principle of relationship marketing is the retention of customers through varying means and practices to ensure repeated trade from preexisting customers by satisfying requirements above those of competing companies through a mutually beneficial relationship.

Customer retention efforts involve considerations such as the following (Kotler, Armstrong, Saunders and Wong, 1999):

1. Customer valuation – how to value customers and categorize them according to their financial and strategic value so that companies can decide where to invest for deeper relationships and which relationships need to be served differently or even terminated.

2. Customer retention measurement – calculated a company's «customer retention rate». This is simply the percentage of customers at the beginning of the year that are still customers by the end of the year. This ratio can be used to make comparisons between products, between market segments, and over time.

3. Determine reasons for defection; look for the root causes, not mere symptoms. This involves probing for details when talking to former customers. Other techniques include the analysis of customers' complaints and competitive benchmarking.

4. Develop and implement a corrective plan; this could involve actions to improve employee practices, using benchmarking to determine best corrective practices, visible endorsement of top management, adjustments to the company's reward and recognition systems, and the use of «recovery teams» to eliminate the causes of defections.

In higher education, students are the customers; some areas that touch the students are the registration processes, transcript services, career counseling and academic support services. Graduating high school seniors today have a wide variety of choices in higher education; competition for their business is keen, especially in a tight economy. Students can choose four-year degrees like engineering, technical schools in a face-to-face or online learning environment. While the academic reputation of a school is a major factor in determining its selection, other performance indicators that prospective students may examine include pass rate of licensure examinations, improvement in critical thinking and communication skills, alumni satisfaction with their university experience, and the percentage of graduates who find employment.

Satisfaction with the university programs and services is also a critical performance measure. Relationship marketing can play a significant role in this area. While being able to obtain information about a course prerequisite or a schedule listing is not germane to the student's learning, it is nonetheless an integral part of the college experience. Most students view administrative activities as a necessary evil; thus, an information system with an enhanced relationship marketing initiative that provides an individualized fast-track to completing these activities can be a strong incentive for selecting a particular institution.

Looking at the sector for study in this paper which is educational sector and understanding its dynamics in the market the following comments seems very relevant and apt. In fact, the admission process is a market in which the elements of cost, competition, hype, service, brand prestige, rebating, etc., all operate annually to distribute the supply of and satisfy the demand for higher education. What makes the admission market peculiar among markets, however, is that both buyer and seller are negotiating simultaneously amongst the offerings, each seeking to optimize their respective choices. The student seeks the best university. The university seek to fill themselves with not just the «qualified» students, but with that selection of students representing the best possible set from their candidate pools. «Colleges often seem most comfortable with whatever «honesty» maximizes enrollments, short term, and that which identifies them closely with their preferred set of institutions. Prospective students want honesty that maximizes effective choice, long term, no matter how they develop and change over the period of their enrollment». (McClea, Yen, 2005).

The rush for admission to a university or college is seen as a very important indicator of the brand value and success of the organization and its customers i.e. the prospective students and parents evaluate the institutions on various parameters before making a decision to use the services.

The benefits that the initial study points out at in case of a successful relationship marketing implementation by colleges and universities can be summarized as follows:

- improve the overall student experience through interactive, two-way dialogs by using applications like integrated email and web technology provided by modules like the «2Online Marketing» in case of PeopleSoft;
- automatically guide students to specific services in specific circumstances to minimize hassles and curtail the cost of employing extra manpower;
- understand how the institutions can serve individual students better;
- discover situations in which students, who may be at risk of dropping out of the university, may be counseled and retained.

Universities are increasingly challenged to maintain student enrollment levels. Enrollment management programs to market the institution are growing in number and their efforts are paying off. The challenge is not only at the initial admission level. Once students arrive on campus, however, the challenge is to keep them there. Retention activities had focused traditionally on comprehensive orientation programs, in-depth student advising, and a variety of student-focused activities.

All institutions of higher education have a variety of stakeholders, and while each institution must work to satisfy them, the stakeholder with the most influence is the customer. In the case of an educational institution the customer being the student both current and prospective. The typical college student makes several trips to campus before classes start. These include one visit prior to university selection, a registration visit and another visit to pay fees and purchase textbooks. While telephone and web-based registration systems have alleviated some problems, students are still faced with numerous administrative tasks to be completed during their college careers. All too often, these tasks involve considerable time spent waiting. This work explored customer relationship management in a higher education setting. These include a studentcentric focus, improved customer data and process management, increased student loyalty, retention and satisfaction with the university programs and services. As University increasingly embrace distance learning and e-business, relationship marketing will become stronger and more pervasive. Viewing students as customers provides a competitive advantage for higher education and enhances a college's ability to attract, retain and serve its customers.

All schools today have a website but the full potentials still remain untapped and the focus remains more using it as marketing tool rather than using it as a comprehensive relationship marketing solution to enhance customer satisfaction. This would not only help them enhance the satisfaction level of current customers but also aid to generate a positive word-of-mouth and get more prospective entrants.

References: 1. Berry, L. (1983) Relationship Marketing. American Marketing Association, Chicago. 2. Håkansson, H. (ed.) (1982) International Marketing and Purchasing of Industrial Goods. An Interaction Approach. London: Wiley. 3. Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J. and Wong, V. (1999). Principles of Marketing, 2nd ed. Prentice Hall Europe. 4. McClea, M., Yen D. (2005) A framework for the utilization of information technology in higher education admission department: International Journal of Educational Management, Volume: 19, p. 87-101. 5. McKenna, R. (1991) Marketing is everything, Harvard Business Review, Jan-Feb, p. 65-70.

ORGANIZATIONAL INTELLIGENCE AS A FACTOR FOR COMPETITIVE POWER OF ORGANIZATION

Tsanka Zlateva-Petkova, PhD in Economics
*Technical University of Gabrovo,
Bulgaria*

Organizational intelligence represents intellectual ability of an organization which, in fact, integrates its human and technical (informational and communicational) potentials that are used in solving concrete organizational problems.

The aim of this paper is to determine the concept of organizational intelligence as a crucial and strategic component of organization for acquiring and maintaining competitive advantages.

Contemporary organizations are faced with the rapidly changeable events in economical, technological, social, cultural, and political environment.

Successful reacting of organizations in a very dynamic and, very often, inimical trade ambiance, depends on their ability to provide relevant information and to find, at the same time, adequate solutions to the problems they are faced with.

In that sense, the attention of organizational theoreticians and practitioners is focused, on one hand, on designing of the so called «intellectual» abilities of an organization (organizational learning, communication and organizational memory) and, on the other hand, on incorporating informational and communicational technologies into organizational theory.

As a result of these trends, a relatively new concept in organizational theory has developed – organizational intelligence.

As a theoretical concept, organizational intelligence takes over more and more important place in organizational theory.

It is defined as intellectual ability of an organization to solve organizational problems.

The focus is on integration of human and technical abilities for solving problems. Precisely, organizational intelligence includes totality of information, experience, knowledge and understanding of organizational problems.

Technical intelligence represents organizational ability for computer information and knowledge processing. As such, it has a great importance in the transactions of contemporary organizations.

On the other hand, human intelligence, or the intelligence of the people employed in the organization, is considered even more important than technical intelligence. The successful use of informational technology depends, firstly, on human intellect, that is human ‘intellectual’ skills. These are the skills of: concise thinking, inductive discernment, and theoretical caution.

Organizational intelligence can be observed in two different aspects:

1. Organizational intelligence as a process, and
2. Organizational intelligence as the result of that process or the corresponding state.

(1) Organizational intelligence as a process represents an interactive, aggregated, and coordinated complex of human and technical intelligence inside an organization. The interactive dimension of organizational intelligence indicates the relationship between human, between human and technical, as well as between sole technical components of the organization. Aggregation of intelligence takes place hierarchically and includes the knowledge on individual, group, and organizational level. Coordination, as the third dimension of organizational intelligence as a process, is of central importance in respect to its manifestation through both its previous dimensions (the process of interaction and the process of aggregation).

Organizational intelligence as a process involves five basic components or parts. These are:

- Organizational memory represents the ability to store (keep) events, situations, successful and unsuccessful behavior as well as the ability to recollect them if necessary.

- Organizational knowledge involves organizational ability of perception and understanding, which allows the organization to concentrate on the essence.

- Organizational learning represents the ability to promptly use the knowledge stored in the organizational memory and to learn on the basis of experience gained in the past. Learning is reflected in the behavior in non-standard situations and in examining new ways of action.

- Organizational communication includes the total exchange of data, information, and knowledge between and inside human and technical agents in the organization.

- Organizational conclusion involves avoiding, overcoming, and solving problems.

(2) Organizational intelligence as the result of organizational intelligence as a process or corresponding state reflects the totality of structured, synthesized, aim-directed pieces of information. It is generated in the situations when there is the need for strengthening the abilities of informational systems used for solving appropriate organizational problems.

Секція 10
Інноваційні моделі розвитку регіону
(країни) та напрями підвищення їх
конкурентоспроможності

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Беркут О.В., аспірант
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Однією з основних проблем економічного розвитку України є зростаючі масштаби економічної диференціації розвитку територій. Такі тенденції простежуються на всіх територіальних рівнях: на рівні країни, як диференціація розвитку окремих регіонів, та на рівні окремого регіону, як диференціація розвитку окремих територіальних одиниць всередині регіону. Економічна диференціація регіонів є основною причиною значних відмінностей у рівні життя населення, яке проживає на окремих територіях, тому дослідження динаміки та структури диференціації економічного розвитку є актуальними.

Метою дослідження є проведення комплексного аналізу динаміки і структури економічної диференціації регіонів України за допомогою статистичних характеристик диференціації. Було проведено оцінку рівня економічної диференціації 27 регіонів України та динаміка його змін протягом 2003-2012 рр. Джерелом даних є статистичні збірники «Регіони України» за 2009-2012 рр. та офіційний сайт Державної служби статистики України. Підбір показників здійснювався так, щоб дані були наявні або розраховувалися за статистичною інформацією. Крім того, набір показників повинен був охоплювати основні напрямки економічного розвитку. Для нівелювання розміру регіонів застосовувалася нормування на одну особу наявного населення.

Для комплексної оцінки динаміки міжрегіональної диференціації до аналізу були включені наступні економічні показники, що характеризують економіку регіонів України: валовий регіональний продукт у розрахунку, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції у регіони України, обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), виробництво продукції сільського господарства, обсяг реалізованих послуг, оборот роздрібною торгівлі.

Динаміка рівня диференціації оцінювалась за допомогою коефіцієнту розмаху, децильного коефіцієнта диференціації та коефіцієнта варіації.

Протягом 2003-2012 рр. найбільша ступінь диференціації має місце за обсягом прямих іноземних інвестицій у регіони України. Коефіцієнт варіації для цього показника коливався від 125% у 2004 р. до 220% у 2012 р. Такі значення коефіцієнта варіації свідчать про

наявність у виборці показників, які сильно відрізняються від середнього значення (так звані викиди). Цей висновок підтверджують значення коефіцієнта розмаху та децильного коефіцієнта диференціації, які у 2012 р. становили 156,91 рази та 14,22 рази відповідно. В 2013 р. максимальне значення обсягу прямих іноземних інвестицій у регіони України було зареєстровано у м. Київ та склало 9006,9 дол. США; мінімальне значення було зареєстровано у Тернопільській області та склало 57,4 дол. США. Значення коефіцієнта розмаху у 11 разів більше ніж децильний коефіцієнт диференціації, що свідчить про значний відрив регіону-лідера від інших 10% регіонів з найбільшими значеннями показника. Значний рівень диференціації (більше ніж 100%) у 2005-2012 рр. спостерігався за обсягом реалізованих послуг. Мінімальне значення зафіксовано у 2006 р. і склало 119%, максимальне значення – 139% у 2010 р. Щодо динаміки змін коефіцієнта варіації протягом досліджуваного періоду, слід виділити два періоди: період росту від 119% до 139% протягом 2006-2010 рр. та період стабілізації показника на рівні 137-138% на протязі 2011-2012 рр. Крім того, на протязі періоду стабілізації коефіцієнта варіації відбулося незначне зменшення коефіцієнту розмаху і децильного коефіцієнта диференціації. Така динаміка показників пов'язана із зниженням темпу росту обсягу реалізованих послуг у регіонах-лідерах (м. Київ, Волинська та Одеська області) та більш високими темпами росту у регіонах-аутсайдерах (Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька області).

Наступним за рівнем диференціації є показник обсягу капітальних інвестицій. Коефіцієнт варіації коливався від 58% у 2003 р. до 99% у 2011 р. Максимальні значення показника варіації зафіксовані в кінці досліджуваного періоду. Ріст показника був пов'язаний із збільшенням обсягу капітальних інвестицій у трьох регіонах-лідерах (м. Київ, Автономна республіка Крим та Київська область). Ріст коефіцієнту розмаху та децильного коефіцієнта варіації свідчить про збільшення розриву між регіонами, які мають максимальне значення показника та регіонами з мінімальним значенням (Житомирська, Закарпатська та Херсонська області). Середній рівень коефіцієнта варіації показників економічного розвитку України (проте за статистичною оцінкою коефіцієнт оцінюється як високий – перевищує 33%) зафіксовано для валового регіонального продукту, капітальних інвестицій та обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) та виробництву продукції сільського господарства. Тільки для обороту роздрібної торгівлі цей коефіцієнт коливається в межах 31-37%.

Колівання рівня диференціації за рівнем валового регіонального продукту протягом досліджуваного періоду були незначними. Склад регіонів з найвищим та найнижчим рівнем валового продукту практично не змінювався. На протязі всього періоду найвищий рівень спостерігався у м. Київ, а найнижчий – у Закарпатській, Чернівецькій і Тернопільській областях. Динаміка змін коефіцієнта розмаху та децильного коефіцієнта варіації не характеризувалися будь-якою неоднаправленою тенденцією, проте колівання показників були незначними. Досить стабільним коефіцієнт варіації був для обсягу

реалізованої промислової продукції (товарів, послуг); він змінювався в межах 73-80%. Значення коефіцієнта розмаху та децильного коефіцієнта варіації були досить високими, що пов'язано з відмінностями між регіонами з високою часткою промисловості та регіонами, де домінує сільське господарство. Диференціація регіонів практично не змінилась за такими показниками, як обсяг виробництва продукції сільського господарства та оборотом роздрібною торгівлі. Коефіцієнт варіації для цих показників змінювався від 31% до 33% та від 41% до 43% відповідно. Близькі значення коефіцієнта розмаху та децильного коефіцієнта варіації свідчать про відсутність їх значних коливань.

Таким чином можна зробити наступні висновки:

- майже для всіх показників економічного розвитку регіонів України коефіцієнт розмаху перевищує доцільний коефіцієнт диференціації в 2,5-3 рази, що свідчить про наявність у вибірці елементів значення, яких сильно відрізняються від середнього;

- високе значення коефіцієнта варіації свідчить про крайню неоднорідності інформації та необхідність виключення максимальних значень для проведення більш точного аналізу;

- найбільше зростання рівня диференціації спостерігалось за обсягом капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій в регіони України;

- віддалення кількох значень показників вправо від середнього, концентрація основної частини значень показників на невеликому інтервалі та зсув розподілу значень показників вліво, тобто переважання бідніших регіонів і наявність регіонів, економічні показники яких значно відрізняються від інших;

- спостерігається концентрація економічних ресурсів у регіонах з високим рівнем розвитку (розвинені індустріальні регіони та м. Київ) та їх незначна локалізація в менш розвинених регіонах (регіони, де домінує сільське господарство).

Література: 1. Колчков В.А. Соціально-економічні асиметрії регіонального розвитку України (сутність та шляхи подолання) / Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1 (13). – с. 12-18. 2. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ РЕГІОНУ

Бик Л.І., аспірантка

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України визначаються реаліями сьогодення: економічною політикою держави, її нормативно-правовим забезпеченням, стабільністю політичної ситуації, рівнем життя населення. Сучасний стан вітчизняної економіки

характеризують ознаки економічної кризи, які поєднують у собі як закономірні, первинного походження кризові явища: падіння обсягів виробництва, занепад господарської структури, втрата ринків збуту здебільшого обробної промисловості і відповідно – звуження ринку продукції високотехнічних виробництв, так і наслідкові кризові явища похідного характеру, зокрема: фінансова нестабільність, недостатня активність інвестиційних процесів, скорочення податкової бази, нарощування внутрішнього та зовнішнього державного боргу тощо.

За існуючих соціально-економічних умов одним із позитивно діючих стратегічних напрямків оздоровлення економіки країни є формування потужних, економічно розвинених регіонів України через реалізацію в державі ринкової моделі регіональної політики.

Метою будь-якої політики є формулювання і досягнення інтересів певних суб'єктів. Це відноситься і до регіональної політики, яка повинна полягати у максимальній і довгостроковій гармонізації інтересів держави і регіонів. При формуванні та реалізації регіональної політики цілі регіонального розвитку мають відповідати інтересам регіонів. З цього приводу можна зробити поділ цілей – з одного боку, це цілі, формалізовані загальнодержавними інститутами, для їх реалізації господарюючими суб'єктами та бюджетними організаціями, що діють на території регіону; а з іншого боку, – власне цілі регіону.

Але в цілому регіональні інтереси є первинними по відношенню до цілей регіонального розвитку.

До основних напрямів регіонального розвитку з урахуванням особливостей регіональних інтересів та регіональної політики можна віднести наступні [2]:

- підвищення якості життя людини як реального критерію дієвої регіональної політики;
- соціально-економічні завдання (розвиток сфери охорони здоров'я, житлово-комунальне обслуговування);
- забезпечення зайнятості населення;
- забезпечення безпеки і прав громадян;
- раціональне використання територій і регулювання земельних відносин відповідно до чинного земельного законодавства;
- створення фінансової бази для розвитку регіону;
- розвиток інфраструктури.

Основою соціально-економічного розвитку регіону є збалансоване формування та реалізація соціально-економічних інтересів різного рівня, їх динамічна взаємодія. При цьому кожний господарюючий суб'єкт має власні економічні інтереси, властиві тільки йому й обумовлені специфікою його господарської діяльності.

Крім того, економічні інтереси у сфері економічного розвитку мають відносну автономність, обумовлену множинністю цілей, які переслідують економічні суб'єкти.

Соціально-економічні інтереси кожного регіону визначаються, насамперед, вимогами забезпечення державної незалежності, добробуту й високої якості життя народу, збереженням його культури та духовних цінностей [1].

Відповідно, забезпечення гармонійного економічного розвитку країни потребує побудови послідовної системи інтересів, у межах якої інтереси регіонів, фірм й особистості підпорядковуються національно-державним інтересам.

В регіонах України потрібно сформувані структуро-визначальні для всього національного комплексу базові виробництва, які і стануть джерелом підвищення рівня економічного розвитку кожного регіону, а так і держави в цілому.

Таким чином, соціально-економічні інтереси регіону лежать в основі безпосереднього спонукання, мотивів різних суб'єктів до господарської діяльності.

Соціально-економічні інтереси виступають як механізм задоволення економічних потреб у засобах виробництва, предметах споживання, трудових ресурсах та інше. Вони складають основу і обумовлюють соціально-економічний розвиток регіону. Відповідно, забезпечення достатнього рівня розвитку регіону має за мету створення умов для повноцінної реалізації соціально-економічних інтересів.

Література: 1. Азарян О. Реалізація економічних інтересів регіону у моделі взаємодії держави та бізнесу / О. Азарян, І. Іншин // Схід. Економіка. – 2011. – № 1. – С. 21-25. 2. Власюк В.Є. Формування соціально-економічних інтересів регіону в контексті розвитку національної економіки України / В.Є. Власюк, Л.І. Бик // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2013. – № 2(30). – С. 15-20.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ АУТСОРСИНГУ

Горова К.О., к.е.н., доцент

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Україна*

В сучасних умовах господарювання, що характеризуються швидким розвитком науково-технічного прогресу та доступу до широкого кола інформаційних ресурсів, досягають конкурентних переваг та стійкого положення на ринку підприємства, що застосовують інновації у своїй діяльності. В період глобалізації світової економіки, що відкриває доступ до широкого кола виробничих ресурсів, інновації в організації бізнесу займають ключову роль. Однією з форм організації, що вже широко зарекомендувала себе в світі, є аутсорсинг.

Залучення аутсорсингу у діяльність підприємств є явищем поширеним за кордоном, оскільки компанії-аутсорсери здатні надавати послуги з непрофільних для організації функцій, що за якістю, професіоналізмом, швидкістю, доступністю до інформаційних та інших видів ресурсів, значно виграють в порівнянні з роботою аналогічних відділів, що створені на підприємстві.

Різноманітність форм партнерської взаємодії між підприємством-замовником послуг та аутсорсером викликає необхідність класифікації

видів аутсорсингу з метою полегшення вибору оптимальної з них в кожному окремому випадку. Дослідженнями видів аутсорсингу займалися такі вчені, як Анікін Б.А., Хейвуд Дж., Александрова С.А., Бабій Л.О., Матвій І.Є., Беліков О.І., Висоцький В.В., Чухрай Н.І., Гірна О.Б., Волинчук Ю.В., Герасимяк Н.В., Грозний І.С., Дементьєва Т.А., Дубінський С.В. та інші.

Хейвуд Дж. одним з перших узагальнив існуючі форми та види аутсорсингу, запропонувавши наступну класифікацію аутсорсингу [1]:

- максимальний аутсорсинг – передача штату співробітників, а можливо і активів, які належать до основної діяльності підприємства, постачальникові послуг на час дії контракту;

- частковий аутсорсинг – значна частина функцій підрозділу залишається у компетенції клієнта;

- сумісний аутсорсинг – один із варіантів аутсорсингу, в якому сторони угоди є партнерами;

- проміжний аутсорсинг – специфічний вид аутсорсингу, коли компанія передає управління своїми системами і платформами третій стороні, вважаючи, що її власні спеціалісти з ІТ здатні розробити нові системи;

- трансформаційний аутсорсинг – відмова організації від виконання окремих функцій або бізнес-процесів і передача їх сторонній організації з метою розробки нових систем зусиллями самої організації або із залученням ресурсів аутсорсера; після закінчення строків розробки замовник може відновити відповідні підрозділи.

Залежно від форми організації спільної діяльності Анікін Б.А., розвиваючи ідеї Дж. Хейвуда, виділяє внутрішню та зовнішню форми аутсорсингу. Внутрішній аутсорсинг полягає у перерозподілі функцій всередині бізнес-системи з метою збереження контролю над якістю їх виконання, тоді як зовнішній аутсорсинг передбачає, що виконання окремих або взаємозалежних функцій передається зовнішньому виконавцеві-аутсорсеру, при цьому скорочується частка компанії у вартості готового продукту, а також рівень оподаткування [2].

В умовах глобалізації має місце розмежування аутсорсингових відносин всередині країни, та за її межами. Бабій Л.О. залежно від того, чи в одній країні знаходиться постачальник та споживач аутсорсингових послуг, виділяє [3]:

- аутсорсинг – вітчизняне виробництво поза межами корпорації;

- офшорний аутсорсинг – це аутсорсинг за кордон, передача виробничих функцій або бізнес-процесів виконавцям, які знаходяться в іншій країні;

- ніашорний (від англ. nearshore) аутсорсинг передбачає, що передача виробництва або бізнес-процесів відбувається у країну, що знаходиться неподалеку.

Важливим залишається питання мети залучення аутсорсингу. Матвій І.Є. пропонує поділяти аутсорсинг за етапами впровадження на аутсорсинг коригування, аутсорсинг пристосування та аутсорсинг розвитку [4].

Грозний І.С. розділяє підхід до систематизації видів аутсорсингу, який заснований на ступені інтеграції компанії – аутсорсера з основною компанією. В даному випадку виділяють [5]:

- функціональний аутсорсинг – ступінь впливу аутсорсера на бізнес замовника мінімальний, оскільки виконує визначений договором обсяг роботи в узгоджені із замовником терміни (типовим прикладом є ІТ-аутсорсинг);

- аутсорсинг бізнес-процесів – при передачі бізнес-процесів на аутсорсинг клієнт інтегрує аутсорсера до організаційної структури. Це пов'язано з перемиканням внутрішніх зв'язків з іншими підрозділами фірми замовника, зовнішніх зв'язків з його клієнтами на фірму-аутсорсера.

Проте, в більшості випадків види аутсорсингу розмежовуються скоріш за характером діяльності, що передається на аутсорсинг. Інститут аутсорсингу (Outsourcing Institute, США), в своїх дослідженнях розмежовує ІТ-аутсорсинг (аутсорсинг, заснований на інформаційних технологіях), АБП-аутсорсинг, або аутсорсинг бізнес-процесів (включає передачу сторонній фірмі окремих бізнес-процесів, які не є основними для компанії) [6]. Гірна О.Б. виділяє аутсорсинг спільного підприємства, виробничий аутсорсинг, аутсорсинг бізнес-процесів, ІТ-аутсорсинг [7]. І.С. Грозний виділяє такі окремі види аутсорсингу: аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг); аутсорсинг науково-виробничої діяльності; аутсорсинг логістичних функцій; аутсорсинг функцій управління організацією; аутсорсинг фінансових і банківських операцій; аутсорсинг корпоративного навчання; аутсорсинг людських ресурсів тощо [5].

Доцільним є доповнення існуючих класифікацій ознакою кількості суб'єктів у ланцюгу між споживачем і постачальником послуг: однорівневий (споживач контактує безпосередньо з постачальником послуг), багаторівневий (споживач передає на аутсорсинг функцію підбору постачальника послуг на ринку).

Запропоноване доповнення до класифікації видів аутсорсингу дозволить спростити механізм залучення аутсорсингу у діяльність підприємства та обрати найбільш ефективний спосіб взаємодії між споживачем та постачальником аутсорсингових послуг.

Література: 1. Хейвуд, Дж. Брайан. Аутсорсинг: в пошуках конкурентних переваг ; пер. с англ. / Дж. Брайан Хейвуд. – М. : Изд. дом «Вільямс», 2004. – 176 с. 2. Аникин Б.А. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента : учеб. пособие / Б.А. Аникин, И.Л. Рудая – М. : ИНФРА-М, 2009. – 320 с. 3. Бабій Л. Тенденції офшорного аутсорсингу виробництва та бізнес-процесів у галузі електроніки / Л. Бабій // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3(28). – С. 9-18. 4. Матвій І.С. Аутсорсинг логістичних бізнес-функцій машинобудівного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування та приладобудування)» / І.С. Матвій. – Львів, 2009. – 28 с. 5. Грозний І.С. Використання аутсорсингу у процесі досягнення конкурентних переваг промисловим підприємством / І.С. Грозний // Національний вісник НГУ. – 2009. – № 1. – С. 47-51. 6. Офіційний сайт міжнародного інституту аутсорсингу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.outsourcing.com>. 7. Гірна О.Б. До питання аутсорсингу в ланцюгу поставок / О.Б. Гірна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – Т.4. – С. 167-170.

ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Ковальчук Н.В., к.е.н., доцент
*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

За останні п'ятнадцять років світ став свідком бурхливого процесу укладання угод про регіональні інтеграції. Україна не залишається поза цим процесом, але вона може мати різні напрями інтеграції, які на протязі багатьох років обговорювалися політиками, економістами, бізнесменами та громадянами країни. В останні роки в зовнішній політиці склались два напрями інтеграції європейський та російський. Розвиток подій вимагає Україну зробити економічно обґрунтований та політично зважений вибір.

ЄС та Митний Союз Російської Федерації, Білорусі та Казахстану (РБКМС) – це найбільші торгові партнери України, як з обсягів імпорту, так і з обсягів експорту. За перше півріччя 2013 р. за даними Держкомстату в структурі товарообігу РБК МС займав 32,9%, а країни ЄС – 31,5% [1]. Тому майже рівні частки у зовнішній торгівлі і ставлять в останні роки перед Україною вибір пріоритетного напрямку інтеграції.

Напрямок інтеграції має не тільки економічний, але й політичний аспекти. Дослідження щодо вибору напрямку інтеграції проводились зарубіжними, російськими та українськими вченими та експертами. Розглянемо деякі з них. Дослідження, узагальнені Світовим Банком, говорять про перевагу регіональної інтеграції країни з невисоким рівнем розвитку з розвиненими країнами. Інтеграція між країнами с невисоким рівнем розвитку може мати менше ефектів, що обумовлено ступенем охоплення сфер економіки, формою інтеграційної угоди [2].

Проблеми регіональної інтеграції досліджує створений через рік після початку роботи Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану у 2012 р. Центр інтеграційних досліджень. На базі комплексу міжгалузевих макроекономічних моделей Росії, Казахстану, Білорусі і України вченими був проведений цикл розрахунків по можливими варіантами інтеграції. В якості основних варіантів інтеграції розглядались наступні:

1) Збереження існуючої ситуації (перший базовий): Україна не приєднується ні до Митного союзу ні до ЄС. ВВП зменшується у довгостроковій перспективі з 4,4% у 2010-2015 рр. до 3,6% у 2025-2030 рр.

2) Україна вступає в ЗСТ СНГ з існуючим рівнем виключення (другий базовий): з збереженням бар'єрів в торгівлі у трьох галузях (енергетиці, сільському господарстві та металургії). ВВП України в середньому перевищить обсяг ВВП в базовому сценарії на 0,5%.

3) Україна вступає в зону вільної торгівлі з ЄС з одночасним застосуванням країнами ЄП захисних дій у зовнішній торгівлі. При цьому експорт України в країни ЄС зростає на 10%. Торговий оборот між країнами ЄС і Україною при цьому скоротиться на 2,5%. Цей сценарій у порівнянні з першим демонструє нижчі темпи економічного зростання Росії, Казахстану и Білорусі, що викликане зменшенням їх обсягу експорту на Україну.

4) Україна приєднується до ЄЄП у 2013 р. в тому ж форматі, що Росія, Білорусь і Казахстан. Зростання ВВП за цим сценарієм у порівнянні з першим складе у 2015 р. – 2,8%, а у 2030 р. – 6,8% [3].

Таким чином, російські експерти вважають, що найкращі перспективи для України у повному приєднанні до ЄЄП та МС; при цьому передбачається технологічне зближення. В то же час результати прогнозних розрахунків показують суттєві ризики, які пов'язані з формуванням єдиної валютно-фінансової системи на пострадянському просторі.

Не менш обґрунтовані дослідження проводилися українськими експертами Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, які наголошують на особливості угоди ЗВТ в рамках СНД та з ЄС. Угода про створення ЗВТ в рамках СНД не викличе регуляторних змін в країні, а глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС має призвести до значного узгодження нормативної практики України з європейськими правилами і нормами у пов'язаних з торгівлею сферах. Водночас, ЄС зобов'язався надавати технічну допомогу з метою забезпечення реалізації необхідних змін. Вважають, що впровадження глибокої і всеосяжної ЗВТ з ЄС принесе важливі переваги, в тому числі:

- підвищення добробуту українського народу за рахунок розширення доступу до більшого асортименту продукції;
- безмитний доступ до найбільшого у світі ринку для більшості українських продуктів;
- поліпшення доступу на ринки третіх країн через гармонізацію стандартів з ЄС і, отже, перехід на визнані у світі стандарти;
- кращий внутрішній інвестиційний клімат.

Ці переваги пов'язані зі значними витратами, які включають:

- збільшення конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок усунення тарифних бар'єрів і значного скорочення нетарифних бар'єрів;
- вища вартість дотримання стандартів, оскільки стандарти ЄС, як правило, жорсткіші і, отже, їх дотримання вимагатиме більших зусиль і витрат. Досвід Польщі показує, що вищі стандарти можуть навіть витіснити окремі фірми з певних сегментів ринку;
- витрати, пов'язані з правовими та адміністративними змінами.

Українськими експертами проводилось моделювання трьох основних сценаріїв регіональної інтеграції України:

- 1) проста ЗВТ з ЄС: взаємне скасування ввізних мит;
- 2) глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС: взаємне скасування ввізних мит + 2,5% зниження витрат на кордоні на експорт до країн ЄС + 2,5% зниження витрат на кордоні на імпорт з ЄС;
- 3) митний союз з Росією, Білорусією та Казахстаном (РБК): ввізні мита в Україні по відношенню до ЄС і решти країн світу встановлені на рівні ввізних мит митного союзу.

Перший та другий сценарій демонструє приріст добробуту для України у разі ЗВТ між Україною та ЄС, причому вигаши зростають у випадку підписання глибокої і всеосяжної ЗВТ. Водночас, приєднання до РБК МС і запровадження його торговельних бар'єрів призводить до втрати добробуту. Зокрема, у випадку створення простої ЗВТ з ЄС сукупний добробут Україні зросте на 1,3% в середньостроковій перспективі і на 4,6% в довгостроковій перспективі за інших рівних умов, а у випадку глибокої та всеосяжної ЗВТ зростання добробуту склало б 4,3% і 11,8% відповідно. У разі приєднання до РБК МС

Україна втратить 0,5% в сукупному добробуту в середньостроковій перспективі і 3,7% у довгостроковій перспективі [4].

Таким чином, переваги и недоліки має інтеграція як з ЄС так і з Митним Союзом Російської Федерації, Білорусі та Казахстану (РБКМС). Кращою довгостроковою перспективою для України є ЄС, а короткострокові інтереси більш привабливими є в інтеграції з Росією.

Література: 1. Державна служба статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Хокман Б. Выгоды региональной интеграции / Б. Хокман, М. Шифф, Ю. Гото. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/Ch13.pdf>. 3. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС. – Санкт-Петербург, 2012. – С. 44. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=research/tam1>. 4. Вибір торговельної політики України: плюси та мінуси різних опцій регіональної інтеграції (Аналітичний звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eustudyukraine.files.wordpress.com/2013/04/trade_pros_and_cons_2011-12-08_ukr.pdf.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Ромащук Л.В., ст. викладач

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Значна увага сьогодні приділяється інноваціям як на державному, так і регіональному рівні. Загострення конкуренції на міжнародному і внутрішньому ринках вимагає покращення умов виробництва та праці на підприємствах, адаптації технологічних і виробничих процесів до конкурентних вимог ринку, створення сприятливих передумов для розвитку промислових підприємств, що забезпечується їх активною інноваційною діяльністю. Аналізуючи статистичні та аналітичні дані інноваційної діяльності в Україні за період 2000-2012 рр., можна побачити, що у структурі національного господарства динаміка інноваційної активності промислових підприємств є нестабільною і досить низькою. Частка промислових підприємств, що займалися інноваціями, зменшилася з 18,0% у 2000 р. до 17,4% у 2012 р. Переважно, інноваційна активність останніх зосереджена у сфері механізації та автоматизації виробництва, навпаки, освоєння нової інноваційної продукції поступово скорочується у порівнянні з 2000 р. Протягом 2000-2009 рр. спостерігається загальна тенденція зниження інноваційної активності з незначним її пожвавленням у 2007 р. Однак у 2010-2012 рр. питома вага підприємств, що займалися інноваціями, поступово підвищувалася, що свідчить про активізацію інноваційної

діяльності на всіх рівнях економічної системи і передусім – у промисловості.

У 2012 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1758 підприємств, або 17,4% обстежених промислових підприємств (у 2011р. – 1679 підприємств, або 16,2%).

Впровадженням інновацій у 2012р. займалися 1371 підприємство (78% загальної кількості інноваційно-активних). Інноваційні види продукції впроваджували 704 підприємства, кількість яких становила 3403 найменувань, з них 962 – машини, устаткування, прилади, апарати тощо. Нові технологічні процеси впроваджували 598 підприємств. Їх кількість склала 2188 процесів, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 554.

На технологічні інновації підприємства витратили 11,5 млрд. грн. Близько 70% коштів було витрачено на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 8,4% – на внутрішні і 2,0% – на зовнішні науково-дослідні розробки, 0,4% – на придбання інших зовнішніх знань та 19,1% склали інші витрати. Хоча впровадження інновацій на підприємствах промисловості, як і у будь-якій іншій сфері діяльності, здатне підвищити ефективність їх функціонування та вивести на якісно новий рівень, однак це неможливо здійснити без відповідного фінансового забезпечення. Саме його недостатній рівень є однією з причин низького рівня інноваційної активності в Україні.

За офіційними даними Держкомстату, обсяг фінансування інноваційної діяльності впродовж 2000-2012 рр. суттєво змінювався. Позитивним є постійне зростання величини фінансових ресурсів для фінансування інновацій до 2008 р. Світова економічна криза 2008-2010 рр. призвела до скорочення видатків на інновації, особливо приватного сектора (фінансування інноваційної діяльності за рахунок вітчизняних інвесторів скоротилося з 49,4 млн. грн. у 2000 р. до 31 млн. грн. у 2010 р.). Основне джерело фінансування інноваційної діяльності – власні кошти підприємств у 2012 р. становили 63,9% загального обсягу витрат (проти 52,9% у 2011 р.). Частка кредитів склала 21,0% (38,3%), фінансова підтримка держави – 2,2% (3,7%), кошти іноземних та вітчизняних інвесторів – 8,7% і 1,3% відповідно (0,4% і 0,3%).

Безумовно, на інноваційну активність впливає наявність фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Для виявлення цього зв'язку було побудовано рівняння квадратичної регресії питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями (Y) від обсягу фінансування інновацій (X) (1):

$$Y = 20,83 - 2,027X + 0,120X^2 \quad (1)$$

Між обсягом фінансування інновацій та рівнем інноваційної активності (за питомою вагою підприємств, що займалися інноваціями) існує високий тісний зв'язок, на що вказує коефіцієнт кореляції – 0,856. Коефіцієнт детермінації – 0,732, показує, що 73% варіації рівня інноваційної активності враховано в моделі і обумовлено впливом обсягів фінансування. Високий ступінь істотності зв'язку та адекватність

регресійного рівняння підтверджує порівняння спостережуваного значення критерію Фішера з критичним. За побудованою моделлю було розраховано прогнозне значення рівня інноваційної активності підприємств на 2013 р. та довірчий інтервал.

Таким чином, щоб посприяти зрушенням у розвитку інноваційної діяльності і підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, потрібно забезпечити стійку тенденцію до зростання витрат на інновації відповідною фінансово-кредитною політикою.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Гладинець Н. Вплив інноваційного потенціалу на соціально-економічний розвиток регіону // Економічний аналіз. – 2008. – № 3. – С. 30-34.

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Пампуха С.І., к.е.н., доцент

Табінський В.А., к.е.н., доцент

*Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна*

Зміна парадигми економічної ефективності на еколого-економічну зумовлена подальшим загостренням проблем довкілля, що може мати фатальні наслідки для сучасної цивілізації.

Це вимагає перегляду сучасних принципів врегулювання життєдіяльності суспільства, в тому числі системи принципів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни з урахуванням екологічної складової [1, с. 151]. Основними з них вважаються принципи цілісності, об'єктивності, науковості, гласності, самостійності, рівності, збалансованості та пріоритетності. Спільність їх функціонального призначення свідчить про те, що в своїй сукупності вони виступають як системне явище. Разом з тим ця спільність є стрижневим чинником, об'єктивно зумовлюючим прояв і дію кожного з них. Це зумовлює необхідність виділення такого принципу, який би віддзеркалював не тільки динаміку процесу державного регулювання, а й його змістовність та механізм дії на основі єдності всіх його складових як певних чинників, які забезпечують досягнення відповідних соціальних стандартів.

З урахуванням корелятивності економічного і соціального розвитку є очевидним, що у їх специфічному тандемі економічний розвиток підпорядкований соціальному. Це зумовлює виокремлення такого принципу, як принцип верховенства соціального розвитку по відношенню до економічного. І він є однією із найважливіших складових механізму дії закону зростаючих потреб. Проте, не дивлячись на самодостатність цього принципу, він не має абсолютний характер.

Неконтрольоване здійснення господарської діяльності на основі зазначеного принципу призводить до значних негативних екологічних наслідків. Тому система принципів державного регулювання соціально-економічного розвитку повинна включати в себе і екологічну складову. Вона знаходить своє відображення в такому принципі, як принцип еквівалентності обміну в біосоціальной системі. Суть його полягає, з одного боку, в тому, що природа своїми ресурсами забезпечує ефективність виробництва. З іншого боку, людина унеможливує, або суттєво зменшує негативний вплив своєї антропогенної діяльності на елементи довкілля та забезпечує відтворення екологічних витрат виробництва, якщо це стає неможливим на основі дії природних механізмів. Це досягається шляхом впровадження у виробництво новітніх технологій, які забезпечують екологічну сумісність виробництва та досягнення його еколого-економічної ефективності.

Людина, озброївшись новітніми технологіями виробництва, використовує природні процеси для задоволення власних потреб. І вона сама присутня в цих процесах, але тільки як елемент природи і тимчасовий користувач її ресурсами. Це зумовлює виокремлення в системі принципів державного регулювання принципу орендних відносин. Він може виступати як принцип платності за спожиті ресурси у вигляді витрат на збереження природного середовища та підтримку обмінних процесів, зруйнованих діями людини.

Введення платності за спожиті природні ресурси в процесі виробництва робить необхідним розглядати такі витрати як виробничі витрати і включати їх в собівартість продукції. Лише при такому підході господарюючий суб'єкт буде їх здійснювати, оскільки вони будуть відшкодовуватись через механізм ринкової ціни. З урахуванням цього до складу системи принципів державного регулювання соціально-економічного розвитку слід включити принцип «споживач платить».

Подальша глобалізація екологічних проблем та їх загострення може мати фатальні наслідки, що ставить під загрозу сучасну цивілізацію. Це зумовило появу закону біологічних порогових обмежень, складовою механізму дії якого виступає принцип обмеженості споживання природних ресурсів [1, с. 153; 2, с. 99]. Природна екологічна система як певний якісний та кількісний феномен з урахуванням її відтворювальної продуктивності може витримати лише в певних межах тиск суспільного споживацького преса.

Оскільки сукупність принципів державного регулювання соціально-економічного розвитку функціонально виступає як системне явище, то між ними має місце специфічна «кооперація». На її основі будь-які конфігурації між ними можуть складатися в один вектор і проявлятися в такій органічній єдності, як найбільш дієві чинники ефективності державного регулювання соціально-економічного розвитку в подальшій перспективі.

Література: 1. Іванова Г.В. Роль екологічної складової в концепціях сталого розвитку / Г.В. Іванова // Економіка та держава. – 2011. – № 5. – 160 с. 2. Гринів Л.С. Економічна екологія: навчальний посібник / Л.С. Гринів // Львів: «Магнолія 2006». – 2010. – 358 с.

СТРУКТУРНЫЕ ДИСПРОПОРЦИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Тетеринец Т.А., к.э.н., доцент
Белорусский государственный аграрный
технический университет, Республика Беларусь

Инновационное развитие регионов – один из основных приоритетов социально-экономического развития Республики Беларусь. Это нашло отражение в Программе социально-экономического развития на 2011-2015 гг., Государственной программе инновационного развития на 2011-2015 гг. и других нормативно-правовых документах, регламентирующих данную сферу [1, 2]. Согласно этим документам, основными векторами развития экономики Беларуси в среднесрочной перспективе будут: укрепление человеческого потенциала, инновационная политика и структурная перестройка экономики, введение V и VI технологических укладов, устойчивое развитие и выравнивание дифференциации развития регионов, экспортоориентированность развития реального сектора и т.д.

Решение указанных задач возможно лишь в условиях ускоренного инновационного развития, обеспечивающего внедрение новой техники и технологий, усовершенствование процесса производства продукции (услуг). При этом на первый план выходят регионы, концентрирующие территориальное размещение производительных сил: трудовых и природно-сырьевых ресурсов, капитала, финансов [4]. В этой связи особое значение приобретает комплексный анализ инновационного потенциала областей Беларуси. Он позволяет определить тенденции научно-технологического развития, оценить и выявить скрытые резервы регионов, их способности к усовершенствованию и обновлению, а, следовательно, внедрять эффективные управленческие решения (табл. 1).

Таблица 1

Показатели инновационного развития регионов Беларуси в 2012 г. [3]

Регионы	Показатели			
	Число организаций, выполняющих научные исследования и разработки	Численность исследователей, имеющих ученые степени	Удельный вес инновационно-активных организаций, %	Удельный вес экспорта в общем объеме отгруженной инновационной продукции, %
Республика Беларусь	530	3790	22,8	64,3
Брестская	28	24	20,1	19,7
Витебская	27	56	29,5	54,1
Гомельская	36	164	21,8	69,6
Гродненская	22	49	20,0	46,2
г. Минск	356	3103	34,1	71,9
Минская	40	360	17,2	83,1
Могилевская	21	34	16,9	50,2

Согласно представленным в табл. 1 данным, значение показателей инновационного развития регионов Беларуси существенно варьируется и отличается от среднереспубликанских величин. Это приводит к возникновению структурных диспропорций и оказывает сдерживающее влияние на темпы их социально-экономического развития. Используя представленную систему показателей оценки уровня инновационного развития регионов, можно отметить, что лидирующие позиции занимает Минск за исключением объемов отгруженной инновационной продукции. Этот факт свидетельствует о низкой эффективности использования инновационных ресурсов, т.к. экспорт инновационной продукции выступает обобщающим измерителем конкурентоспособности реализуемой продукции и как следствие – прогрессивности внедрения инноваций. Число организаций, выполняющих научные исследования и разработки, существенно отличается в различных областях. За исключением г. Минск, большая их часть сосредоточена в Минской и Гомельской областях, затем следует Витебская и Брестская области, и замыкают круг – Гродненская и Могилевская. При этом динамика этого показателя существенно варьируется: за период с 2005 по 2012 гг. прирост научных организаций в Минской области составил 110,5%, Гродненской – 69,2%, Брестской и Могилевской – 55,6% и 50,0% соответственно, в Гомельской – 33,3%, в то время как в Витебской их количество уменьшилось на 6,9%. Такие тенденции свидетельствуют о территориальной асимметрии распределения и образования научных организаций в областях республики. Численность исследователей, имеющих ученые степени, характеризует интеллектуальный потенциал областей Беларуси. Здесь также наблюдаются территориальные диспропорции: наибольшая часть их сконцентрирована в Минской и Гомельской областях, затем следуют Витебская и Гродненская и на последних позициях – Могилевская и Брестская области. Данная ситуация в большей степени обусловлена количеством научных организаций и высших учебных заведений в указанных регионах. При этом наблюдаемая тенденция сокращения численности исследователей, имеющих ученые степени, является негативным фактором, сдерживающим уровень интеллектуального развития регионов.

Удельный вес инновационно-активных организаций, которые финансируют технологические инновации, в общем количестве организаций промышленности, является критерием инновационности производственного потенциала. За исключением г. Минска, лидирующие позиции по этому показателю занимают Витебская и Гомельская области. Это объясняется наличием в этих регионах нефтеперерабатывающих заводов, использующих новейшие инновационные технологии. В Брестской и Гродненской области доля организаций, осуществлявших

затраты на технологические инновации, составляет 20%, в Минской и Могилевской – около 17%. Положительным моментом является тот факт, что их количество на протяжении исследуемого периода увеличивается за исключением Брестской области, в которой произошли их снижение на 13,4%.

Завершающим показателем, отражающим результативность инновационной деятельности регионов республики Беларусь, выступает удельный вес экспорта в общем объеме отгруженной инновационной продукции организациями промышленности за пределы республики. Он является комплексным измерителем уровня конкурентоспособности и востребованности на внешнем рынке производимой продукции.

Лидирующие позиции по экспорту инновационной продукции занимает Минская область – 83,1%, тогда как доля инновационных предприятий в этой области достаточно низка. Это свидетельствует о высокой степени отдачи организаций и эффективного использования накопленного инновационного потенциала. Гомельская область и Минск также характеризуются значительным экспортным потенциалом. Доля вывозимой за пределы республики инновационной продукции составляет 69,6% и 71,9% соответственно. В Витебской, Могилевской и Гродненской области лишь половина продукции востребована на внешнем рынке. Негативная ситуация сложилась в Брестской области: лишь 1/5 производимой продукции реализуется на экспорт.

Анализ представленных показателей свидетельствует о ярко выраженных структурных диспропорциях инновационного развития регионов Республики Беларусь.

Территориальная асимметрия сосредоточения интеллектуальных ресурсов и инновационных технологий свидетельствует о разбалансированности инновационного потенциала областей. Данные тенденции негативным образом сказываются на темпах социально-экономического развития и требуют реализации первоочередных мер, способствующих устранению дифференциации с учетом имеющихся ресурсов и факторов производства.

Литература: 1. Указ Президента Республики Беларусь от 11 апреля 2011 года № 136 «Об утверждении [Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011-2015 годы](#)». 2. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 26 мая 2011 года № 669 «Об утверждении Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2011-2015 годы». 3. Регионы Республики Беларусь. Социально-экономические показатели. Статистический сборник // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. В 3-х т. – Т.1. – 2013. – 734 с. 4. Шашко, А.А. Региональная политика и управление конкурентоспособностью регионов Беларуси / А.А. Шашко // Вестник БДУ. – 2011. – № 2. – С. 69-72.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Черба В.М., ст. викладач
Дніпропетровська державна фінансова академія,
Україна

Пошук напрямів удосконалення механізмів управління сферою культури залишається у українському державотворенні актуальною та досі невирішеною проблемою. В останні роки з'явилася ціла плеяда вітчизняних робіт з проблем державного управління, в яких основними недоліками державного управління сферою культури вказувались негнучкість, незавершеність, відсутність стратегії в управлінні, мізерність фінансування. Сучасність ставить перед нами невтішну картину – брак ефективних організаційно-правових, адміністративних механізмів, а також належної державної фінансової, інформаційної підтримки національної культури призвів до поширення явищ культурної уніфікації, поступової втрати зв'язку духовних підвалин суспільного життя, сучасної культур з національно-культурними цінностями та традиціями. Внаслідок цього в соціокультурному просторі спостерігаються негативні тенденції культурної уніфікації, втрати зв'язку сучасної культури з національно-культурними цінностями, падіння позицій України в міжнародних рейтингах.

Дослідники відзначають значну розбіжність у поглядах фахівців щодо напрямків державної політики у сфері культури, що пояснюється суперечливістю самого феномена «культурна політика». Вчені розходяться щодо ролі держави, рівня і форми її втручання в управління культурним розвитком і разом з тим не заперечують необхідності впливу держави на сферу культури в умовах глобалізації.

Виокремлюють 3 основних підходи державної політики [1, с. 52-54]: *гіперболізаційний* (Дж. Дональд, Р. Ашер, М. Едвардс), прихильники якого стверджують, що внаслідок тріумфу глобального капіталізму та винайдення нових форм глобальної культури і управління національна культура вже не відповідає сучасним соціокультурним реаліям і потребам суспільства. Культури взаємозбагачуються в глобальному діалозі, а ті культурні форми та елементи, що стають неспроможними виконувати свої функції, відживають та замінюються новими. Більш придатними та корисними. У результаті з'являються більш гнучкі «гібриди» культури, які є більш життєво спроможними. Для цього підходу характерним є наголос на необхідності зменшення втручання держави в культурну сферу та виокремлення неефективності державного фінансування культурної діяльності. Прихильники *скептичного* напрямку (А. Аппадурі, Е. Грін, С. Томпсон) вважають, що у сучасних умовах роль держави у підтримці та стимулюванні розвитку культури не зменшується, і не нівелюється. Держава повинна брати активну участь в управлінні розвитком культури, також. Необхідно збільшувати державне фінансування культури. Представниками *трансформаційного* підходу (П. Джонс) зазначається

падіння ролі держави та зростання ролі міжнародних та внутрішньодержавних громадських організацій, саме міжнародні організації здатні підтримувати та стимулювати розвиток національної культури [2, с. 77].

На нашу думку, універсальних й оптимальних моделей системи управління сферою культури не існує. Коли держава економічно ослаблена, як ми бачимо зараз в Україні, підтримка культурної сфери дуже обмежена, все зводиться до розподілу мізерних бюджетних коштів, нерідко заснованому на політичному лобізмі інтересів певних політичних сил. У кожній країні, у регіоні є індивідуальний досвід управління, отже, застосування й адаптація різних систем управління повинно здійснюватися після їх ретельного вивчення й аналізу. Формування національної державності потребує проведення відповідної державної культурної політики. Саме від держави, її виваженої обґрунтованої політики в галузі культури залежить зміцнення духовності. Забезпечення необхідних умов для розвитку діяльності людини, особистості як найвищої цінності суспільного розвитку. Представляється слушним застосування програмно-цільового підходу до реалізації державної політики у сфері культури як одного із засобів її оптимізації. Це передбачає розробку і здійснення цільових програм культурного розвитку і є ефективним механізмом реалізації державної політики у зазначеній сфері в умовах жорсткої обмеженості ресурсів.

Нам імпонує погляд на проблему дослідниці В. Карлової, яка вважає, що децентралізація державного управління у сфері культури має здійснюватися на основі послідовної демократизації всієї системи управління. У зв'язку з цим вона вважає доцільним систему державного управління у сфері культури замінити на *громадсько-державне управління*, в якому головну роль відіграє громадськість: громадські, недержавні організації – творчі спілки, фонди, асоціації діячів мистецтв, національно-культурних центрів тощо [3, с. 12]. В такій моделі управління громадським структурам належатиме пріоритет у розробці державної політики і прийнятті управлінських рішень, а органи державної влади і управління залишатимуться виконавцями рішень, прийнятих демократичним шляхом.

Суттєвою перевагою громадсько-державного управління у сфері культури є залучення до управлінської діяльності максимальної кількості громадян, підвищення зацікавленості суспільства в проблемах розвитку культурної сфери, сприяння реалізації конституційного права особистості на участь у державному управлінні, що значно прискорює його демократизацію. Найближчою перспективою для системи державного управління у сфері культури в Україні вважаємо максимальне впровадження елементів державно-громадського управління. У такій моделі управління важливу роль мають відігравати органи державної влади і управління, які покликані ініціювати співпрацю з громадськістю щодо формування і реалізації державної політики у сфері культури і перетворити її на плідне партнерство.

Управління культурою на рівні держави повинно в основному моделювати механізми природно протікаючого цивілізаційного процесу, діяти в рамках його соціальних законів лише стимулювати прискорений розвиток суспільства в тому напрямку, в якому воно само по собі об'єктивно рухається.

Література: 1. Батіщева О.С. Державне управління розвитком національної культури в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О.С. Батіщева. – Львів, 2007. – 18 с. 2. Малівон В.І. Стан культурної сфери та особливості здійснення державної політики у сфері культури в умовах глобалізації / В.І. Малівон // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – № 1 (35). – 520 с. 2. Карлова В.В. Державна політика у сфері культури: сутність та особливості реалізації в сучасних умовах / Автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / В.В. Карлова. – Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2003. – 20 с. 3. Дорош Т.Л. Основні принципи державного управління сферою культури / Т.Л. Дорош // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – № 2 (40). – 444 с. 4. Закон України «Про культуру» № 2778-VI від 14.12.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>. 5. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління / О. Федорчак // Науковий вісник «Демократичне врядування». – Вип. 1. – 2008. – 11 с.

ГАРМОНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИТИЧЕСКИХ И ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНСТИТУТОВ ГРУЗИИ С ЕВРОПЕЙСКИМИ

Шенгелия Т.Х., д.э.н., профессор
*Тбилисский госуниверситет им И. Джавахишвили,
Грузия*

На нынешнем этапе развития Грузии основной целью государства является интеграция в единую Европейскую экономическую систему, чего можно достичь путем гармонизации деятельности политических и экономических институтов страны с Европейскими.

Исторический опыт развития отдельных государств явствует о том, что уменьшение безработицы и бедности в стране можно достичь за счет институциональных реформ и расширения инвестиционной активности.

Исходя из этого, в этом направлении роль Грузинских инвесторов достаточно скромна, поэтому приоритетом, провозглашенным правительством, является привлечение иностранного капитала для ускорения экономического развития страны. Исходя из этого, страна провозгласила курс, нацеленный на либерализацию отдельных экономических институтов, проведение открытой экономической политики.

В ноябре 2003 года, после «революции роз», главным в Грузии стал вопрос либерализации экономики. В отличие от многих

постсоветских держав, находившихся в свое время на распутье, постреволюционная Грузия не стала медлить с началом реформ сразу по всем фронтам: было принято решение о проведении конституционной и административной реформ, стопроцентной приватизации, сокращении налогов и пошлин, проведении масштабной дерегуляции. Огромный мировой опыт экономических реформ дал Грузии возможность выбрать наиболее подходящие направления для скорейшего развития экономики страны.

Положительную роль в развитии частного бизнеса сыграла реформа, постулировавшая сокращение (2006 г.) и полное упразднение (2007 г.) уставного капитала. Грузия стала единственной страной постсоветского пространства, где можно зарегистрировать предприятие любого типа за 1 день. Реформы также затронули область внешней политики и внешнеэкономических связей, причем здесь они были проведены односторонне. В первую очередь были отменены визы для граждан практически всех стран. Важным шагом стала ликвидация всех барьеров на пути притока капитала в Грузию. Иностранцы категории А+ и выше могут входить на грузинский рынок без всяких ограничений.

Грузия, наконец, появилась в общемировых исследованиях, проводимых различными экспертными институтами. В докладе всемирного банка «Doing business 2013» страна заняла первое место в мире по темпу проводимых реформ – вместо второй позиции в докладе 2012 года. В итоге по всем позициям в данном исследовании Грузия заняла 14-е место – вместо 112-го в 2006-м. В рейтинге экономической свободы фонда Heritage Foundation Грузия заняла 35-е место с присвоением статуса «почти свободная» вместо статуса «почти несвободная».

Институциональная либерализация не означает, что все блага реформ уже дошли до каждого гражданина Грузии. Безусловно, в стране есть проблемы. Вопреки ожиданиям централизованная бюрократия все еще имеет влияние, а размер государственного долга практически не сокращается и даже растет (к началу 2013 года это около 35% ВВП). Рост доходов государства делает возможным развертывание новых, отнюдь не либеральных, социальных инициатив государства по созданию рабочих мест и программ помощи бизнесу. Жесткая централизация власти и, соответственно, реформ и региональной политики не дает воли настоящей конкуренции при поиске наиболее подходящих решений; верховенство закона и гарантии прав собственности все еще не обеспечиваются на должном уровне. При этом события октября 2012 года – новые парламентские выборы заставили правительство признать свои ошибки и задуматься над их исправлением.

В Грузии все еще недостаточно внимания уделяется вопросам коррупции и ее исследованию. Вместе с тем, присутствуют и опасные тенденции такого рода, как чрезмерная вера людей в помощь

государства, высокая степень политизированности бизнеса, большая зависимость грузинских неправительственных организаций от иностранных дотаций. Несмотря на строгую властную вертикаль, экономическая либерализация дает импульс возрождению демократии: у людей постепенно появляется собственность, которую они хотят и стремятся защищать. Грузинские власти и после последних президентских выборов не останавливаются на уже достигнутом. В самое ближайшее время будут проведены реформы по усилению гарантий прав собственности. Планируется развитие инфраструктуры страны, налоговая и таможенная база будут переведены в электронный формат. У иностранных компаний появится возможность облегченного доступа к торговле на местном рынке ценных бумаг без необходимости открывать филиал в Грузии. Новая инициатива задумана для превращения Грузии в конкурентоспособную страну глобального масштаба.

В условиях рыночных отношений проблемы дальнейшей экономической и политической интеграции Грузии с Евросоюзом должны связываться с повышением уровня жизни населения, их занятости, а также с решением ряда других социально-экономических проблем. При нынешних ограниченных ресурсных возможностях достижение высокого уровня развития производительных сил, экономическое развитие зависит от того, насколько быстро включаются в хозяйственный оборот новые факторы. Предпочтение при этом отдается инвестиционной активности.

Для расширения привлечения международного капитала в страну по нашему мнению необходимо:

1. Создать в стране политически и экономически стабильный инвестиционный климат, чего нужно достичь за счет устранения политической нестабильности, экономического дисбаланса, бюрократизма и т.д.

2. Привести в соответствие с европейскими стандартами юридические и законодательные акты.

3. Создать прочную законодательную базу, которая обеспечит определенные гарантии и стимулы привлечения международного капитала.

4. Привести в соответствие с европейской банковской и денежно-кредитную систему, осуществить концентрацию банковского сектора, большое значение имеет создание инвестиционных фондов, сети лизинговых компаний.

Литература: 1. Pedro Belli; Jock R. Anderson. (2008) Economic Analysis of Investment Operation: Analytical tools a practical applications. Washington: The World Bank. 2. Shengelia T., Mindeli R. (2011) Investment Environment in Georgia and the Prospect of its Development. GUST, Nova Science Publishers, Inc. New-York. 3. Shengelia T. (2010) Georgia's Foreign Trade Development. GUST. Nova Science Publishers, Inc. New-York. 4. Shengelia T. (2011) Influence of Corruption on the development of Business in Georgia // Murrey State University Review. 5. International Finance Corporation: 2013, Annual Report. Washington; World Bank.

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ УЗБЕКИСТАНА В РАМКАХ СВОБОДНОЙ ИНДУСТРИАЛЬНОЙ ЗОНЫ

Шермухамедов А.Т., д.ф.-м.н., профессор
*Ташкентский филиал Российского экономического
университета им. Г.В. Плеханова,
Республика Узбекистан*

Создание свободных экономических зон является одним из элементов перенесения рычагов управления хозяйственными процессами с макроэкономического на региональный уровень, с усилением элементов самоуправления. СЭЗ представляют собой одну из форм обеспечения эффективности территориально-хозяйственной организации экономики. На начало 2012 года мировое экономическое пространство насчитывало более 2000 свободных экономических зон. В них изготавливается, а также из них вывозится продукция, стоимость которой составляет более 20% мирового торгового оборота. Свободная экономическая зона – часть территории страны, на которой разрешено совместное предпринимательство ряда стран в различных формах. В таких зонах вводятся льготные налоги, таможенные сборы, устанавливаются «мягкие» режимы аренды, получения виз, валютного обмена, трудового найма. Все эти меры призваны служить привлечению иностранных инвестиций.

Анализ выгодного положения Джизакской области, ее научно-технического и промышленного потенциала привел специалистов к идее создания свободной экономической зоны «Джизак». Концепция СЭЗ «Джизак» включает несколько проектов. Главные среди них – реконструкция старого и строительство новых производств, развитие банковской, таможенной и складской инфраструктуры.

Считаем целесообразным хокимияту (мэрии) Джизакской области провести международный тендер проектов по строительству новых высокотехнологических производств, в котором уже готовы принять участие западноевропейские компании, а также компании стран Азиатско-Тихоокеанского региона. Совершенно очевидно, реализация этой идеи позволит обеспечить устойчивость и независимость транспортных связей для Узбекистана и создаст реальные предпосылки для развития всей Джизакской области, в том числе увеличит количество международных простых и межбанковских кредитов и тем самым преумножит приток иностранных инвестиций в регион. Участие инвестиционных иностранных банков в финансировании создания и работы СЭЗ «Джизак» видится довольно перспективным, так как это решает две проблемы финансового рынка: нехватку капиталов в регионе и расчеты с ближним и дальним зарубежьем. Основная сложность, которая возникает в связи с привлечением и освоением крупных инвестиций, это недостаточность гарантий, которые могут дать местные банки. Целесообразно СЭЗ «Джизак»

создание банковской системы СЭЗ с привлечением иностранных банков для реализации намеченных программ.

Правительство Узбекистана утвердило Постановление «О мерах по организации высокотехнологичных производств на территории специальной индустриальной зоны «Джизак». Согласно документу, Министерство внешних экономических связей, инвестиций и торговли Узбекистана и китайские ZTE Ltd и Wenzhou Jingshen Trade Co. Ltd. реализуют четыре проекта в свободной индустриальной зоне (СИЗ) «Джизак». В частности, ZTE (Национальная компания Китая) Ltd начал реализовывать проект по производству мобильных телефонов и их аксессуаров. Стоимость проекта составляет \$3,16 млн. Мощности по производству мобильных телефонов составили 100 тыс. устройств в год. Ожидается, что 10% продукции будет экспортироваться, и уровень локализации составит 30%. Компания Wenzhou Jingshen Trade Co. Ltd. наладит производство санитарно-технических изделий. Стоимость проекта составляет \$10 млн. Мощность предприятия – 1,2 млн. единиц продукции в год. Китайская компания реализует проект по переработке продуктов животноводства мощностью 1 тыс. тонн продукции в год. Стоимость проекта \$1,4 млн. Wenzhou Jingshen Trade Co. Ltd. инвестирует \$1 млн. в проект по производству кормов для домашних животных. Предприятие будет выпускать 1 тыс. тонн кормов в год. Производственные мощности расположены в ООО Peng Sheng и в соответствии с постановлением ООО Peng Sheng получил налоговые льготы и Китайские компании начали реализовывать 4 проекта в СИЗ «Джизак». Две китайские компании реализуют 4 проекта стоимостью \$15,56 млн. в специальной индустриальной зоне «Джизак».

Проведенное рассмотрение дает основания полагать, что ответ на вопрос: есть ли перспективы у свободных экономических зон в Узбекистане и ответ может быть только положительным.

Эффективная реализация этой формы экономического взаимодействия с остальным миром может осуществляться при соблюдении следующих обязательных условий:

- формирования четкой концепции в области СЭЗ, учитывающей как общегосударственные, так и региональные интересы;
- организации СЭЗ на ограниченной территории, исключающей нарушение принципа единого экономического пространства страны;
- возможности республиканских органов направить значительные бюджетные средства для формирования инфраструктуры СЭЗ, с пониманием того, что реальный эффект для страны может быть получен лишь в перспективе;
- предоставления иностранным и национальным инвесторам в СЭЗ лучших условий для ведения хозяйственной деятельности.

Создание у нас СЭЗ может стать, как и во многих странах мира, одним из эффективных способов привлечения иностранных инвестиций, катализатором развития внешнеэкономических связей и экономики страны в целом. Главная цель создания СЭЗ заключается именно в более глубоком включении национальных хозяйств в международное географическое

разделение труда. Другие цели - насыщение внутренне-го рынка высококачественной продукцией, внедрение в отечественное производство новейших научно-технических разработок, увеличение занятости, решение проблем региональной политики путем создания «полосов роста» и т. д. Вводя в СЭЗ особый режим внешнеэкономической деятельности, Узбекистан решает такие задачи, как повышение конкурентоспособности национального производства, увеличение притока валюты как от экспорта товаров и услуг, так и в виде иностранных инвестиций, ускоренное освоение производства новых товаров и услуг. При этом упрощается выход национальных фирм на внешние рынки, увеличивается прибыльность внешнеторговых операций.

В обобщенном виде они могут быть сведены к следующим целям:

- росту доходов страны в свободно конвертируемой валюте;
- расширению экспорта готовой продукции;
- рационализации импорта;
- росту притока иностранного производительного капитала;
- стимулированию технического развития, изменению структуры производства;
- ускорению инновационных и внедренческих процессов;
- сокращению безработицы, подготовке квалифицированных специалистов.

СЭЗ «Джизак» соответствует свой стандартный набор базовых льгот и стимулов, которые дополняются специальными формами поощрений: ускоренное создание транспортной инфраструктуры, стимулирование отдельных видов деятельности (переработка местного сырья на экспорт, банковские услуги и т. п.), либо привлечение в зону инвесторов определенного типа.

Литература: 1. Лемешко М. Свободные зоны не свободны от кризиса / М. Лемешко // Деловые люди. – 1994. – № 3. – С. 44-46. 2. Указ Президента Республики Узбекистан от 02.12.2008, № УП-4059 «О создании свободной индустриально-экономической зоны в Навоийской области».

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Юрчишина Л.І., ст. викладач
*ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
Україна*

В економіці України інноваційна політика є найважливішою складовою економічної політики держави. У сучасних економічних умовах необхідність вибору напрямів інноваційного розвитку, формування економічно обґрунтованої політики стають дедалі актуальнішими. Це зумовлено в першу чергу усвідомленням

позитивної ролі інновацій на мікро- та макроекономічному рівнях, яку підтверджено яскравими прикладами економічного зростання держав світу на основі широкомасштабного впровадження інновацій та активізації інноваційних процесів. У розвинених країнах 85-90% приросту ВВП забезпечується за рахунок виробництва наукомісткої продукції. Питома вага продукції високотехнологічних галузей у загальному обсязі промислового виробництва України менше ніж 6%.

Незадовільний стан інноваційної діяльності в Україні потребує вдосконалення механізму державного регулювання й стимулювання інноваційної діяльності.

Дослідження теоретичних основ та практичного застосування інновацій знайшли відображення в працях П. Друкера, Дж.М. Кейнса, Д.С. Андріанова, О.І. Амоші, Л.П. Антонюк, В.М. Гейця, А.П. Гречан, С.М. Ілляшенка, В.В. Стадник, А.А. Чухна та інших.

Головною метою сучасної державної інноваційної політики в Україні визначено створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно-безпечних, енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [1].

Перехід країни на інноваційну модель економічного зростання, для якого характерний високий рівень розвитку освіти та науки, стимулювання науково-дослідних робіт і конструкторських розробок, які мають сприятливе економічне середовище для реалізації, держава повинна була б забезпечити пріоритетну фінансову підтримку науки та інновацій, однак цього не відбулось. Для стимулювання розвитку інноваційної діяльності в країні жодного разу не були запроваджені такі бюджетні програми, як:

- фінансова підтримка суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансування інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, але на ці цілі не були передбачені необхідні обсяги фінансування, що свідчить про недостатнє економічне стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

На сьогодні однією з найсуттєвіших причин занепаду вітчизняних промислових підприємств є низький рівень техніко-технологічної бази. Ступінь зносу виробничих потужностей, наприклад, в металургійній галузі складає 70-75%, а по окремих агрегатах – 100%. При нормативних термінах використання обладнання на металургійних підприємствах – 20-30 рр., на окремих підприємствах використовують обладнання, встановлене ще у 40-х рр. ХХ ст. У той же час у розвинутих країнах термін служби машин та обладнання в чорній металургії значно нижчі і складають 5-15 рр. [2]. Така ситуація спостерігається і на машинобудівних підприємствах. Функціонування машинобудівних підприємств в умовах нестабільності та мінливої динаміки зовнішнього середовища змушує їх адаптуватися до ринкових вимог шляхом формування певного потенціалу ресурсів,

який би забезпечив розвиток суб'єктів сфери машинобудування. В його складі модернізація основних фондів є чи не найсуттєвішим фактором ефективності діяльності. Означений процес потребує інноваційного розвитку підприємств галузі.

В українській економіці домінують низько технологічні галузі виробництва, які природно належать до не наукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8-1%, харчова, легка промисловість, агропромисловість – 12%. У цілому в Україні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт та ін.). Відповідно з цих причин майже 95% продукції, що виробляється в Україні, не має належного науково-технологічного забезпечення. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього на 0,7-1% [3]. Крім того, спостерігається безупинне зниження рівня наукоємності вітчизняної продукції. Як наслідок, вітчизняна продукція стає все менш конкурентоспроможною, а в експорті збільшується частка мінеральної сировини і продукції первинної переробки.

На сьогодні інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12-14%, що менше в 3-4 рази, ніж в інноваційно-розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва перебуває на рівні 0,3%, що на порядок менше світового рівня [3].

Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом грошей, а й браком стимулів і пільг.

Суттєвим фінансовим джерелом підтримки і розвитку інноваційної сфери стає приватний капітал. У зв'язку з цим актуальним є питання залучення недержавних коштів у сферу інновацій.

Важливою проблемою інноваційної діяльності є відсутність сформованої, законодавчо закріпленої впровадженої на ринкових принципах системи стратегічного прогнозування і визначення пріоритетів науково-технічного й інноваційного розвитку, згідно з тенденціями світового господарювання, а також виходячи з власних вітчизняних можливостей наукового потенціалу.

Визначення державних пріоритетів науково-технологічного розвитку дасть змогу концентрувати фінансові та людські ресурси для реалізації конкурентних переваг вітчизняного науково-технологічного сектора та забезпечення прогресивних технологічних структурних зрушень в економіці.

Не менш важливою проблемою є низький рівень інноваційної культури суспільства, у першу чергу, державних службовців, що демонструє відсутність креативності, здатності розуміти значення та необхідність науки й інновацій, які виконують роль локомотивів економічного розвитку країни.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що вирішення представлених вище проблем надасть відчутного імпульсу для переходу України на інноваційну модель розвитку держави і суспільства. Це значно підвищить здатність української економіки в

досягненні стабільного економічного зростання в достроковій перспективі, виведе економіку України з кризи та дасть нашій країні змогу знайти гідне місце в системі світового господарювання.

Література: 1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р., № 40-IV, зі змінами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. 2. Ігнашкіна Т.Б. Інноваційний потенціал підприємства: економічна сутність, типологія складових, методика оцінки. Сучасні технології управління на підприємстві : колективна монографія / Т.Б. Ігнашкіна, О.Ю. Пересунько. – [заг. ред. К.Ф. Ковальчука]. – Донецьк: Ландон–XXI, 2013. – 288 с. 3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apteka.ua.

PROBLEMS OF MEASURING THE CONCENTRATION OF ECONOMIC ACTIVITIES

Balázs Illés, Assistant lecturer
Institute of Management Sciences
University of Miskolc,
Hungary

Regarding to regional development theories of the past century [1, 2] we can agree upon that every approach has its own way to calculate whether regions are becoming economically stronger through time or they are declining. The standpoint of this article is that regional concentration of specific industries can cause a surplus of tangible and intangible resources that can lead to economic development not only in the investigated branch but also in the whole region. This approach acknowledges cluster theory [3] and growth pole theory [4].

Most of the time regional economic development can be measured by the per capita GDP of the selected region. Also alternative indices as HDI (human development index) or HPI (human poverty index) can show us the overall situation of a certain location. Nevertheless these indices are only the outcome of the economic activity of the people working at the local companies and finally all the material results of these activities are based on the well-operated firms of the region. If a certain accumulation of firms appear “as a geographic concentration of inter-connected companies and institutions working in a common industry” [3] we can count on long-term processes that can lead to economic development of the region. But how can we measure the territorial concentration of a selected branch? According to the referred authors [5, 6, 7] agglomeration quotient, (employment-based) location quotient, specialization quotient or RCA (revealed comparative advantage) index can all be used to evince relative density of branches in a selected location. For my cluster mapping tasks I also used some of these indices and I found out that some of the authors accept the results of the indices without questioning their relevance in the certain situation. I would like to represent an example how misleading a simple quotient can be when we don't think about the underlying economic processes.

First of all we have to define the investigated quotient. Employment based Location Quotient (LQ), is the index that consists of the following units:

A location quotient (LQ) is an analytical statistic that measures a region's industrial specialization relative to a larger geographic unit (usually the nation). An LQ is computed as an industry's share of a regional total for some economic statistic (earnings, GDP by metropolitan area, employment, etc.) divided by the industry's share of the national total for the same statistic. For example, an LQ of 1.0 in mining means that the region and the nation are equally specialized in mining; while an LQ of 1.8 means that the region has a higher concentration in mining than the nation [7].

Will it be enough for the investigator to find that the LQ of a certain branch have risen in a certain period to say the industry in the region tends to cluster? For many reasons (from which I only choose one) we can definitely say no. Let's see the actual index. Firstly we must take all the options when the quotient will rise from one period to another. When can it happen? It is a simple mathematical question of the counter and denominator.

The counter of the LQ shows how many percentages of the employees of a certain branch (for example industry without construction) are working in the specific region. For example in the Central Hungarian region in 21% of the employees of the Hungarian industry (without construction) were working in 2001. It means nominally 221.9 thousand people. At that time (2001) about 1.051 thousand people were employed in the country. Till 2012 these numbers decreased significantly. In 2012 about 187.7 thousand people were employed by the industry (without construction) in the Central Hungarian region, while only 911.6 thousand people were working in the industry nationally. It means that both the regional and the national employment in the industry decreased which is a negative event from an economical point of view. Nevertheless the counter of LQ decreased only with one percentage because both of the units of the counter were declining. At this point the counter of LQ can be misleading but still we haven't investigated the denominator.

The denominator of the LQ shows how many percentage works in the certain region of the whole spectrum of economy. Actually it can be also show the demographic weight of the region when we accept that mostly employees try to work in their home region and inter-regional commuting is negligible. In the case of Hungary the following happened. Between 2001 and 2012 the national employment (after some serious overthrow) increased modestly. (In 2001 3.858.986 people were employed while in 2012 it was 3.879.532). In the Central Hungarian region the employment also increased from 1.173 thousand to 1.280 thousand. So finally the denominator of the LQ also increased from 0.30 to 0.33. Summarizing our findings:

- The regional and the national employment in the industry (without construction) declined in the investigated period (Counter decreases).

- The regional and the national employment increased modestly, but the regional growth was higher (Denominator increased).

These two effects lead actually to the decline of the LQ in the Central Hungarian region and the LQ was effective to measure regional de-concentration of industry (without construction).

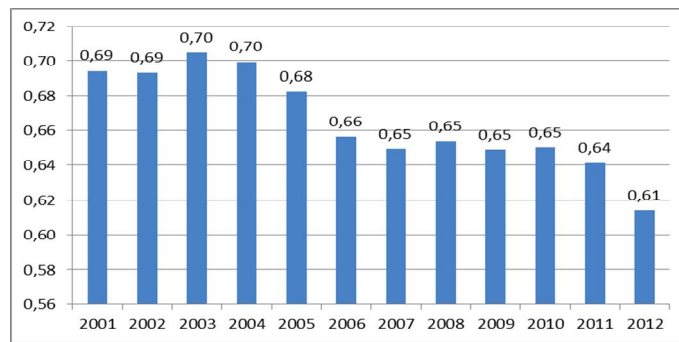

Chart 1. *Location quotient of industry (without construction) in the Central Hungarian region*

Another case happened in my home region in North-Hungary. Let's start with the actual location quotient.

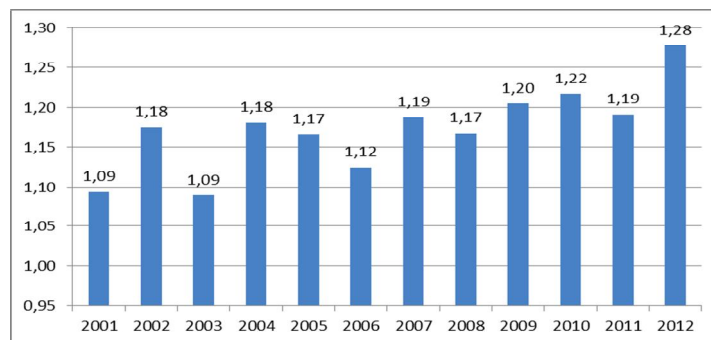

Chart 2. *Location quotient of industry (without construction) in the North-Hungary region*

From this summary should conclude that there is a regional accumulation of the industry in North-Hungary. What actually happened: the number of employees in North Hungary in the industry (without construction) decreased from 128 thousand to 116 thousand, the national employment in the industry fall from 1.051 to 911.6 thousand, while the national employment increased modestly and the regional employment decreased from 429 thousand to 387 thousand. So in North Hungary less people work, even less in industry and (from a false point of view) it can be interpreted as industrial accumulation.

References: 1. Casey J. Dawkins, Regional Development Theory: Conceptual Foundations, Classic Works, and Recent Developments *Journal of Planning Literature* November 2003 vol. 18 no. 2, pp. 131-172. 2. György Kocziszky, Területfejlesztés módszertana 2008 Miskolci Egyetem Kiadó. – ISBN 978-963-661-836-0. 3. Michael Porter, Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy, *Journal Economic Development Quarterly*, vol 14, no.1, pp. 15-34, 2000. 4. Francois Perroux, The Domination Effect and Modern Economic Theory *Social Research: An International Quarterly* Volume 17, No. 2 (Summer 1950), pp. 188-206. 5. KETELS, C. – SÖLVELL, Ö. [2005]: «Clusters in the EU 10 New Member Countries», Europe INNOVA. 6. Balassa, B. (1965) Trade liberalization and revealed comparative advantages. *Manchester School* 33, pp. 99-123. 7. What are location quotients (LQs)? URL: http://bea.gov/faq/index.cfm?faq_id=478&searchQuery=&start=0&cat_id=5.

INNOVATIVE RISKS OF SMALL ENTERPRISES IN NORTHERN REGIONS OF UZBEKISTAN

Feruza Sidikova, Senior teacher
*Tashkent Branch of Russian economic university
after G.V. Plekhanov,
Republic Uzbekistan*

Innovative activity is more interfaced to risk than other types of activity, as there is practically no full guarantee of safe result. Small enterprises are more subject to risk.

Such position is caused a high dependence of small organizations on environment changes besides features of innovative activity itself. We have analyzed innovative risks in northern regions of Uzbekistan. Risk of innovative activity is higher than more localized innovative project if there are many projects and they are dispersed in branch plan than risk is minimized and probability of success increases. In Uzbekistan there realized a big project of fastening sand at dried bottom of Aral Sea. Small enterprises can carry out such operations like to choose seeds, their selection, and also their transplanting in limited area and they can operatively perform them these works. Thus profit from realization of successful innovative projects is huge that covers expenses on all rest failed elaborations. In general, risk in innovative activity can be defined as a probability of losses appeared in investing means to produce new goods and services by small enterprise, in development of new techniques and technologies which, will probably, not find expected demand in market, and also at investment of means in working out administrative innovations which will not bring expected effect. In small enterprises of northern regions of Uzbekistan the innovative risk rose in introduction of cheaper method of manufacturing goods in comparison with already used one, and such investments have brought temporary super profit to small enterprises until they were the unique owner of this technology. But as practice showed, this enterprise faced a new kind of risk - possible wrong estimation of demand for produced goods (manufacture of some kinds of carpets). Detailed financial analysis of enterprise showed that at creation of new goods there used old equipment. In this case to the risk of wrong estimation of demand for new goods there added the risk of discrepancy of good quality in connection with application of the equipment which do not allow providing necessary quality. In production of new goods by means of new techniques and technology the innovative risk includes the risk of discrepancy of new equipment and technology to the requirements which are necessary to manufacture new goods, risk of sale impossibility of created equipment as it does not correspond to technological level that is

necessary to manufacture new goods. It is impossible to avoid completely a risk in innovative activity, as innovations and risk are two interconnected categories. One of ways of decreasing innovative risk is diversification of innovative activity which consists of distribution of efforts of developers and capital investments for realization of various innovative projects, directly not connected with each other. If in the result of appearing unforeseen events one of projects is unprofitable, than other projects can be successful and make a profit. In practice diversification can not only reduce, but also increase a risk of innovative activity in case if businessman puts means in the innovative project which is directed to that sphere of activity in which its knowledge and administrative abilities are limited. Transfer of risk by the conclusion of contracts a widespread method of decrease in risk of innovative activity. If carrying out any works of innovative project is too risky and size of possible risk is unacceptable for innovative organization it can transfer these risks to other organization. Risk transfer is favorable both for the party transferring, and for receiving party in case of losses which are great for the party transferring risk, can be insignificant for the party that risk themselves of receiving party. Transfer of risk of innovative activity is made by conclusion of building contracts, car leasing and equipment, contracts on storage and transportation of cargoes, contracts of sale, service and supply. The choice of concrete way of risk minimization in innovative activity depends on experience of the head and possibilities of innovative organization. However for achievement of more effective result there as a rule used not one but a set of methods of risks minimization at all stages of project realization. In the course of forecasting calculations of manufacture and operation of new techniques there used methods of expert estimations, extrapolations, optimization, factorial and imitating models, system of integrated balance calculations. In choosing the methods of forecasting a depth of forecast anticipation is important. If it is possible to present predicted process evolutionary, without sudden changes the application of formalized methods is justified to define changes and time estimation of its realization; if there is some possibility of sudden changes it is necessary to apply methods of expert estimations, and on sites of evolutionary process use formalized methods.

References: 1. Shermukhamedov A.T. Logistic Centers in Uzbekistan: Problems // Proceedings of the 2^d international Conference of Korean Association of Logos Management «New opportunities for application of information Technologies for Development of Business, Economic Growth, Social Welfare and Education», June, 2-4, 2004, Daegu, Korea. 2. Шермухамедов А.Т. Инновационные подходы к организации электронного бизнеса компании // В сборнике *тезисов* Междунар. науч.-практ. конф. «Инновационные технологии в повышении качества образования, 23 ноября 2012 г. – Т.: ТашГЭУ, 2012. – 351-353 с.

VAT ACT OF BULGARIA – PROBLEMS AND RESULTS FROM THE LAST THREE YEARS

Lubka Tzenova, PhD in Tax Law, Assistant Prof.
*International Business School, Botevgrad,
Bulgaria*

On 8 March, 1993, in Brussels the European Union (EU) Member States and the Republic of Bulgaria signed a document entitled "European Agreement Establishing an Association between the European Communities and the Republic of Bulgaria".

The Agreement states that Bulgaria shall work for the approximation of the Bulgarian legislation to that of the EU in a number of areas, including indirect taxation.

The first Bulgarian VAT Act was based on the Sixth Council Directive 77/388/EEC.

That VAT Act consisted of 53 Articles and was applicable in Bulgaria for about 5 years.

The second Bulgarian VAT Act was drafted and adopted in 1998 and it has been effective since 1 January 1999 consisted of 141 Articles.

From 1 January 2007 (from the date of Bulgaria's accession to the EU) in Bulgaria apply new VAT Act consisted of 193 Articles.

The Ministry of Finance of the Republic of Bulgaria published Analysis of the vat refund process.

This analysis of the VAT refund process has been made in order to improve the effectiveness of refunding VAT to taxable persons by the revenue administration. It covers a three-year period – from October 2009 till June 2013.

The following has been found out:

- Failure to observe the statutory periods for VAT refund, other than the cases of initiated or terminated appeal proceedings;
- Refunding lower VAT in the last one or two months of the financial year in order to report "better" execution of the revenue side of the budget;
- Lack of transparency in the VAT refund process;
- Absence of a uniform and unbiased principle of refunding VAT to taxable persons;
- Lack of taxable persons' awareness of the reasons for tax non-refunding on time.

The results of Analysis have been shows on the follow diagram (Figure 1). VAT refunded in Q4 of 2009 has been Total BGN 807.114.

The analysis of the VAT refunded in Q4 of 2009 shows that an extremely low VAT, just BGN 129 million, was refunded in December.

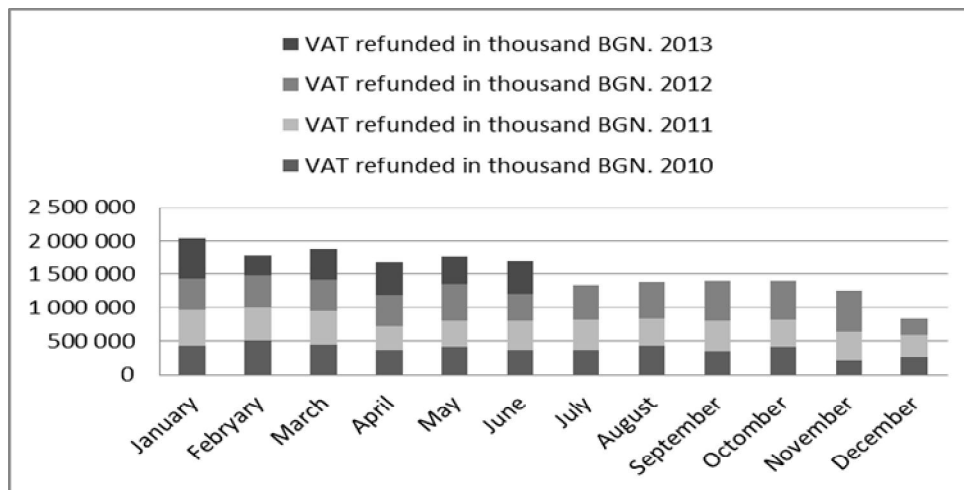

Figure 1: *Dynamics of VAT refund process [1]*

The failure to refund VAT on time and the transfer of its refund to the following financial year results in:

- retaining of turnover means of businesses;
- payment of default interest from the state budget;
- distortion of the real execution of the revenue side of the budget both for the current financial year and for the following one as well.

The amount of the non-refunded VAT directly affects the execution of the revenue side of the state budget for this tax.

VAT refunded in 2010 has been Total BGN 4.585.225

The analysis of the VAT refunded in 2010 shows that the amount of the VAT refunded in November and December is significantly lower than in the previous months of the same year.

The refund of a smaller VAT in the last two months of the year influenced the execution of the revenue side of the budget for this tax.

Resulting from the failure to observe the statutory deadlines for refunding of VAT under returns subject to inspections and audits, including repealed certificates of audit (VAT and other taxes), default interest of BGN 17.4 million was paid out from the state budget in 2010.

VAT refunded in 2011 has been Total BGN 5.185.444.

The analysis of the VAT refunded in 2011 shows that the amount of the VAT refunded in January, February and March is significantly higher, with part of it having had to be refunded in 2010.

Resulting from the failure to observe the statutory deadlines for refunding of VAT under returns subject to inspections and audits, including repealed certificates of audit (VAT and other taxes), default interest of BGN 28.6 million was paid out from the state budget in 2011.

VAT refunded in 2012 has been Total BGN 5.897.875.

The analysis of the VAT refunded in 2012 shows that the amount of the VAT refunded in December is significantly lower than the previous months of the same year. Resulting from the failure to observe the statutory

deadlines for refunding of VAT under returns subject to inspections and audits, including repealed certificates of audit (VAT and other taxes), default interest of BGN 41.2 million was paid out from the state budget in 2012.

VAT refunded in the period January-June 2013 has been Total BGN 2.760.673.

The analysis of the VAT refunded in the period January-June 2013 shows that the amount of the VAT refunded in January, BGN 612 million, is significantly higher, with part of it having had to be refunded in 2012.

Resulting from the failure to observe the statutory deadlines for refunding of VAT under returns subject to inspections and audits, including repealed certificates of audit (VAT and other taxes), default interest of BGN 13.1 million was paid out from the state budget in the period January-June 2013.

Recommendations to the tax authorities in Bulgaria to improve the effectiveness of the VAT refund process are: strict observance of the statutory periods of VAT refunds; introduction of a principle of VAT refund by priority order of the VAT returns filed and ext.

Let us consider cash accounting scheme in Bulgaria [2].

From 1 January 2014, small and medium-sized business (SMEs) whose annual turnover has not exceeded EUR 500.000 in the preceding 12 months, may opt for application of the cash accounting scheme, which enables them to account for VAT on their transactions at the time they receive payment from their customers (not at the time they make the supply or issue the related invoice).

Under the special scheme, the SMEs must also postpone deduction of input VAT until they pay their suppliers (they cannot deduct the input VAT at the time they receive the related invoice).

In order to apply the cash accounting scheme, SMEs must obtain formal permission from the tax authorities.

The implementation of this special scheme aims to support the small enterprises, incurred difficulties in paying VAT to the budget before they receive the payment from their customers.

References: 1. Analysis of the vat refund process in the period; Official WEB-site of Ministry of finance of Bulgaria, URL: <http://www.minfin.bg/en/pubs/1/8040>.
2. Tzenova L., International VAT Monitor, volume 24 – Number 6, 2013, IBFD, Amsterdam, the Netherlands, pp. 363-364.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Адаменко І.П. – 3 с.
Бабенко А.Г. – 254 с.
Баранник Л.Б. – 166 с.
Белец Ж.А. – 5 с.
Беркут О.В. – 356 с.
Бик Л.І. – 358 с.
Бикова А.Л. – 207 с.
Бондаревська К.В. – 168 с.
Борздова Т.В. – 331 с.
Буряк А.В. – 89 с.
Буряк М.І. – 50 с.
Ватченко О.Б. – 78 с.
Величкін В.О. – 108 с.
Виноградов Г.М. – 209 с.
Власюк В.Є. – 111 с.
Волкова Н.В. – 53 с.
Волошина Н.А. – 257 с.
Гальцева Т.О. – 171 с.
Гессен А.Є. – 174 с.
Гетьман Д.О. – 81 с.
Гетьман О.А. – 260 с.
Гірман А.П. – 263 с.
Гладка Л.І. – 84 с.
Гончарова Є.В. – 8 с.
Горбунова О.Н. – 266 с.
Горбунова Ю.И. – 266 с.
Гордієнко В.О. – 298 с.
Горова К.О. – 3607 с.
Горященко Ю.Г. – 268 с.
Григораш О.В. – 56 с.
Григораш Т.Ф. – 114 с.
Гриценко О.А. – 58 с.
Гриценко О.В. – 86 с.
Громакова Н.Ю. – 212 с.
Гулик Т.В. – 175 с.
Данканіч О.М. – 10 с.
Дарнопих Г.Ю. – 178 с.
Даценко В.В. – 181 с.
Дейкало Л.Є. – 12 с.
Дем'яненко Т.Є. – 292 с.
Дем'яненко В.Є. – 61 с.
Дем'яненко І.В. – 89 с.
Дронова Т.С. – 254 с.
Дубовська О.В. – 14 с.
Дудкіна Т.В. – 270 с.
Дудчик О.Ю. – 115 с.
Дулік Т.О. – 16 с.
Дяченко М.К. – 19 с.
Жадько К.С. – 272 с.
Заволока Л.О. – 117 с.
Заїкін А.А. – 300 с.
Захарова Н.І. – 21 с.
Калініна В.О. – 214 с.
Капітон В.П. – 216 с.
Капітон О.В. – 216 с.
Качула С.В. – 184 с.
Каюн С.В. – 64 с.
Кіндій М.В. – 334 с.
Ковальчук Н.В. – 363 с.
Козелецький П.С. – 92 с.
Козинець І.І. – 218 с.
Комарова К.В. – 335 с.
Коршун Т.С. – 67 с.
Корягіна Т.В. – 98 с.
Косенко О.С. – 220 с.
Кравець А.Ю. – 223 с.
Кулько-Лабинцева І.В. – 94 с.
Лазарев В.А. – 225 с.
Лисенко О.В. – 119 с.
Лисяк Л.В. – 23 с.
Лобза А.В. – 228 с.
Макогон В.Д. – 26 с.
Малигіна Л.І. – 230 с.
Малиш Я.В. – 334 с.
Мандева Мариана – 233 с.
Маринкевич С.М. – 235 с.
Маркова Л.Г. – 28 с.
Масяк В.В. – 121 с.
Михальчук Л.В. – 151 с.
Міронова Л.О. – 31 с.
Міщенко Д.А. – 33 с.
Моїсеєнко І.В. – 123 с.
Моїсеєнко О.В. – 96 с.
Надєєва А.Б. – 36 с.
Негода Ю.В. – 69 с.
Недашківська Л.В. – 225 с.

Нехай О.М. – 272 с.
Олійник Л.Ш. – 274 с.
Олійник О.О. – 276 с.
Олійник Т.І. – 279 с.
Осацька Ю.Є. – 98 с.
Павлова О.М. – 125 с.
Падерін І.Д. – 101 с.
Пампуха С.І. – 267 с.
Панасейко С.М. – 127 с.
Пікуліна Н.Ю. – 282 с.
Піменова М.М. – 103 с.
Піскова Ж.В. – 38 с.
Пономарьова О.Б. – 130 с.
Портна О.В. – 132 с.
Привалова Л.В. – 283 с.
Прошин Д.В. – 237 с.
Пужай-Черета А.М. – 285 с.
Редина Н.И. – 337 с.
Рибальченко Л.В. – 105 с.
Ромащук Л.В. – 365 с.
Роменська К.М. – 41 с.
Рудянова Т.М. – 302 с.
Савельєв И.В. – 305 с.
Сальникова Т.В. – 42 с.
Сангадиева И.Г. – 72 с.
Селезнева Ж.В. – 135 с.
Семенова З.Г. – 288 с.
Семенова Л.Ю. – 187 с.
Сербина О.Г. – 138 с.
Серьогін С.С. – 189 с.
Сікора О.А. – 338 с.
Соковець-Макатуха Т.В. – 140 с.
Сорока К.О. – 340 с.
Стелюк Б.Б. – 142 с.
Супрун В.О. – 21 с.
Табінський В.А. – 267 с.
Таїрова Т.М. – 307 с.
Терещенко Т.Є. – 144 с.
Тетеринец Т.А. – 369 с.
Тимошенко М.В. – 45 с.
Тимошенко О.В. – 147 с.
Тичина О.Л. – 192 с.
Ткаченко Н.М. – 292 с.
Трещов М.М. – 75 с.
Туболец І.І. – 149 с.
Федюк В.Ю. – 239 с.
Фещенко О.М. – 151 с.
Фоміних В.І. – 153 с.
Хрущ Я.В. – 310 с.
Чалапко Л.Д. – 101 с.
Черба В.М. – 372 с.
Черевко Д.Г. – 156 с.
Черевко О.Л. – 313 с.
Чернета В.М. – 243 с.
Чечельницька Г.В. – 246 с.
Чубак А.Ю. – 12 с.
Чупілко С.І. – 316 с.
Чупілко Т.А. – 318 с.
Шаданова Т.М. – 72 с.
Шевченко Л.С. – 248 с.
Шевченко Н.І. – 158 с.
Шенгелія Т.Х. – 374 с.
Шермухамедов А.Т. – 377 с.
Шестакова Ю.В. – 266 с.
Шкура І.С. – 47 с.
Шпекторенко І.В. – 194 с.
Шукіс І.З. – 343 с.
Шумейко О.М. – 197 с.
Юрчишина Л.І. – 379 с.
Ярмош В.В. – 345 р.
Balázs Illés. – 382 р.
Berishvili Khatuna – 161 р.
Dejan Romih – 163 р.
Georgieva Daniela – 200 р.
Hadzhikotev Viktor – 295 р.
Jones Deborah – 251 с.
Klavdij Logožar – 163 р.
Mekhriniso Mamaeva – 203 р.
Milovanovic Slavoljub – 321 р.
Schaefer Michael – 348 р.
Sidikova Feruza – 385 р.
Shermukhamedov Oybek – 203 р.
Stankova Mariya – 295 р.
Sulov Vladimir – 323 р.
Sulova Snezhana – 325 р.
Timofeeva Anna – 328 р.
Topleva Sylvia – 205 р.
Tzenova Lubka – 387 р.
Vatsov Svetlozar – 350 р.
Zlateva-Petkova Tsanka – 354 р.

ЗМІСТ

Секція 1

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Адаменко І.П. Фінансово-економічна політика суспільного розвитку	3
Белец Ж.А. Проблемні питання державного регулювання програмно-цільового бюджетування на місцевому рівні.....	5
Гончарова Є.В. Бюджет як основний фінансовий план держави....	8
Данканіч О.М. Регіоналізація процесів фінансового забезпечення розвитку вищої освіти.....	10
Дейкало Л.Є., Чубак А.Ю. Казначейське обслуговування державного бюджету України за доходами.....	12
Дубовська О.В. Особливості сучасного механізму фінансування загальноосвітніх навчальних закладів та напрями його вдосконалення.....	14
Дулік Т.О. До питання визначення змісту єдиного податку.....	16
Дяченко М.К. Проблеми бюджетного вирівнювання диспропорцій регіонального розвитку.....	19
Захарова Н.І., Супрун В.О. Напрями вдосконалення та підвищення ефективності системи управління місцевими фінансами.....	21
Лисяк Л.В. Вплив фінансової глобалізації на бюджетну політику України.....	23
Макогон В.Д. Бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах.....	26
Маркова Л.Г. Фіскальні та соціальні аспекти податку на доходи фізичних осіб.....	28
Міронова Л.О. Забезпечення самостійності місцевих бюджетів в Україні.....	31
Міщенко Д.А. Державна підтримка аграрного сектору України в умовах членства у світовій організації торгівлі.....	33
Надєєва А.Б. Розпорядники бюджетних коштів та їх роль у бюджетному процесі.....	36
Піскова Ж.В. Генеза моделі сукупних видатків.....	38
Роменська К.М. Удосконалення процесу складання та оцінки виконання бюджетних програм.....	41
Сальникова Т.В. Шляхи вдосконалення фінансового забезпечення житлового будівництва в Україні.....	42
Тимошенко М.В. Фіскальна консолідація в контексті середньострокового планування.....	45
Шкура І.С. Напрями вдосконалення оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки.....	47

Секція 2
НАУКОВІ, ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУТІВ

Буряк М.І. Концепція «двох бюджетів» у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів.....	50
Волкова Н.В. Місцеве самоврядування як суб'єкт управління освітою.....	53
Григораши О.В. Визначення поняття малого підприємництва у нормативно-правовій базі та науковій літературі.....	56
Гриценко О.А. Громадські інститути коректування влади: причини виникнення та особливості функціонування.....	58
Дем'яненко В.Є. Ступінь залежності фінансової спроможності бюджетів самоврядних територіальних громад.....	61
Каюн С.В. Взаємозв'язок бюджету та соціально-економічних процесів у державі.....	64
Коршун Т.С. Електронне врядування: визначення понять.....	67
Негода Ю.В. Районна ланка бюджетної системи України: сучасний стан та необхідність реформування.....	69
Сангадиева И.Г., Шаданова Т.М. Разработка механизма грантовой поддержки местных инициатив сельских сообществ.....	72
Трещов М.М. Ресурсна самостійність місцевих бюджетів як ключовий фактор розвитку територіальних громад.....	75

Секція 3
ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПРОДУКТИВНИХ СИЛ СУСПІЛЬСТВА, РЕГІОНІВ ТА
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Ватченко О.Б. Розвиток регіонів України в умовах глобалізації.....	78
Гетьман Д.О. Феномен фінансової конкурентоспроможності регіону в умовах глобалізації економіки.....	81
Гладка Л.І. Вплив соціально-економічних показників на розвиток регіонів України.....	84
Гриценко О.В. Фінансова політика стимулювання інноваційного розвитку України.....	86
Дем'яненко І.В., Буряк А.В. Державні запозичення в системі інноваційно-інвестиційного розвитку.....	89
Козелецький П.С. Дніпропетровський регіон на міжнародному інвестиційному ринку.....	92
Кулько-Лабинцева І.В. Інноваційний розвиток машинобудівної галузі України.....	94
Моїсеєнко О.В. Зарубіжний досвід фінансування сталого розвитку регіону.....	96

Осацька Ю.Є., Корягіна Т.В. Вплив інтеграційної підтримки на розвиток малого бізнесу в Україні.....	98
Падерін І.Д., Чалапко Л.Д. Стратегія розвитку малого бізнесу промислового регіону.....	101
Піменова М.М. Екологічне інвестування в ресурсозберігаючі заходи.....	103
Рибальченко Л.В. Розвиток страхового ринку України в регіональному аспекті.....	105

Секція 4

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Величкін В.О. Сучасна концепція дефініції ризику в фінансовій діяльності банків та підприємств.....	108
Власюк В.Є. Щодо усвідомлення теоретичних основ економічного зростання.....	111
Григораш Т.Ф. Управління фінансовими ресурсами підприємства.....	114
Дудчик О.Ю. Необхідність інвестування у відтворення необоротних активів аграрної галузі.....	115
Заволока Л.О. Система взаємовідносин страхового та банківського сегментів фінансового ринку.....	117
Лисенко О.В. Розрахунок ефекту від використання операційного резервного фонду підприємства.....	119
Масяк В.В. Основні економічні показники діяльності підприємств молочної галузі.....	121
Моїсєєнко І.В. Механізм оподаткування страхових компаній, який наразі діє в Україні.....	123
Павлова О.М. Проблеми розвитку фінансового ринку в Україні.....	125
Панасейко С.М. Розвиток фермерства в Україні.....	127
Пономарьова О.Б. Інвестиційна діяльність як необхідна складова підвищення конкурентоспроможності страхових компаній.....	130
Портна О.В. Удосконалення фінансово-економічних механізмів підвищення ефективності функціонування сукупного фінансового потенціалу України.....	132
Селезнева Ж.В. Механізм підвищення ефективності функціонування системи жилищно-комунального господарства (ЖКХ).....	135
Сербина О.Г. Інноваційний ризик у банківській сфері.....	138
Соковець-Макатуха Т.В. Напрями розвитку послуг на регіональному ринку орендного житла.....	140
Стелюк Б.Б. Стратегічне управління ресурсним потенціалом банківських установ в умовах конкурентного середовища.....	142
Терещенко Т.Є. Особливості алгоритму оптимізації інвестиційного портфеля страховика.....	144

Тимошенко О.В. Стан функціонування фондового ринку України як фактор забезпечення стабільного інвестиційного клімату.....	147
Туболец І.І. Фактори інноваційно-інвестиційної діяльності підприємницьких структур.....	149
Фещенко О.М., Михальчук Л.В. Напрями підвищення рентабельності вітчизняних підприємств малого бізнесу.....	151
Фоміних В.І. Перспективи розвитку промислово-фінансових груп в Україні.....	153
Черевко Д.Г. Оцінка формування рівня конкурентоспроможності молокопереробних підприємств.....	156
Шевченко Н.І. Відображення нових форм фінансової звітності в методичних підходах до визначення ліквідності підприємства.....	158
Berishvili Khatuna. Investment environment of global space in Georgia	161
Dejan Romih, Klavdij Logožar. The importance of economic diplomacy to improve the economic situation in Slovenia.....	163

Секція 5

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН

Баранник Л.Б. Фінансове забезпечення системи соціального захисту населення в умовах економічних перетворень.....	166
Бондаревська К.В. Продовольча безпека та проблема її забезпечення в Україні.....	168
Гальцева Т.О. Психологічна підтримка безробітних.....	171
Гессен А.Є. Оцінка результативності впровадження соціальної відповідальності у корпоративному секторі.....	174
Гулик Т.В. Основа формування фінансової складової економічної безпеки.....	175
Дарнопих Г.Ю. Криза суспільної довіри до держави як загроза безпеці людського розвитку.....	178
Даценко В.В. Вплив недержавного пенсійного забезпечення на фінансову безпеку держави.....	181
Качула С.В. Податкові інструменти розвитку людського потенціалу в Україні.....	184
Семенова Л.Ю. Соціально-трудові відносини – складова соціально-економічних процесів в Україні.....	187
Серьогін С.С. Запобігання корупції в державній службі.....	189
Тичина О.Л. Економічна безпека Дніпропетровського регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки.....	192
Шпекторенко І.В. Професійна працездатність персоналу організації... ..	194
Шумейко О.М. Обов'язкова накопичувальна система пенсійного страхування як додаткова запорука соціального добробуту.....	197
Georgieva Daniela. The minimum contribution basis as a factor impacting employment in the R&D and innovations sector in Bulgaria....	200

Shermukhamedov Oybek, Mekhriniso Mamaeva. Quality enhancement of employee career development of bank system as a factor of their social security.....	203
Topleva Sylvia. Capability approach – a way for responsible living.....	205

Секція 6

РОЗВИТОК СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ВІДНОСИН КОМУНІКАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Бикова А.Л. Тенденції ринку освітніх послуг в Україні.....	207
Виноградов Г.М. Латентні теологічно-медієвістичні елементи в суспільно-політичних доктринах сучасного пост структуралізму.....	209
Громакова Н.Ю. Роль гуманітарної складової у формуванні суспільства знань.....	212
Калініна В.О. Перспективи розвитку ринку освітніх послуг.....	214
Капітон В.П., Капітон О.В. Про деякі особливості розвитку культури українського етносу в умовах сучасної глобалізації.....	216
Козинець І.І. Результати запропонованих педагогічних умов методичної підготовки викладачів економічних дисциплін у вищих навчальних закладах.....	218
Косенко О.С. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури... ..	220
Кравець А.Ю. Роль соціально-гуманітарних дисциплін у життєдіяльності сучасного українського суспільства.....	223
Лазарев В.А., Недашковская Л.В. Актуальные парадигмы стратегического мышления бизнеса тихоокеанской России в рамках национальных проектов.....	225
Лобза А.В. Співпраця ВНЗ і роботодавців як передумова задоволення вимог споживачів освітніх послуг.....	228
Малигіна Л.І. Доля мови формує долю народу.....	230
Мандева Мариана. Постиндустриальное общество и языковое образование в школе (посткоммуникативность).....	233
Маринкевич С.М. Культура мовлення сучасної молоді: актуальність проблеми.....	235
Прошин Д.В. Двадцать лет спустя: сапатисты, субкоманданте маркос и перспективы «постмодернистской» герильи.....	237
Федюк В.Ю. Державотворчі процеси у сучасному бутті українського етносу в умовах глобалізації.....	239
Чернета В.М. Проблема техніка і моральності у філософії.....	243
Чечельницька Г.В. Психоісторичний огляд українського сьогодення: спроба діагнозу.....	246
Шевченко Л.С. Форсайт вищої освіти: актуальність для України....	248
Jones Deborah «They just ran»: land abandonment & other half-truths about former collective farming villages in Ukraine.....	251

Секція 7
УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО
ТА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

Бабенко А.Г., Дронова Т.С. Аналіз впливу основних засобів та енергетичних потужностей на продуктивність праці в аграрному виробництві.....	254
Волошина Н.А. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій як чинник підвищення ефективності управлінських рішень.....	257
Гетьман О.А. Гендерный анализ как инструмент регуляторной политики на рынке труда.....	260
Гірман А.П. Статистичний аналіз кон'юнктури ринку праці Дніпропетровщини.....	263
Горбунова О.Н., Горбунова Ю.И., Шестакова Ю.В. Факторы, сдерживающие использование современных информационно-коммуникационных технологий (на примере Тамбовской области)...	266
Горященко Ю.Г. «Шість сигм»: революційний статистичний метод в управлінні якістю.....	268
Дудкіна Т.В. Перспективи фінансового планування на підприємстві...	270
Нехай О.М., Жадько К.С. Основи побудови і функції систем моніторингу, діагностики й контролю діяльності підприємств.....	272
Олійник Л.Ш. Коригування облікових політик страховиків щодо формування інформації про зобов'язання.....	274
Олійник О.О. Підвищення ролі управлінського обліку інтегрованих аграрних підприємств: теоретичний аспект.....	276
Олійник Т.І. Обліково-аналітична інформація в управлінні диверсифікації бізнесу підприємств.....	279
Пікуліна Н.Ю. Обліково-аналітичне забезпечення як компонент процесу управління підприємством.....	282
Привалова Л.В. Підвищення ефективності управління підприємством на основі удосконалення інформаційного забезпечення обліку і контролю.....	283
Пужай-Черета А.М. Забезпеченість та ефективне використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств.....	285
Семенова З.Г. Основні напрями розвитку економічного аналізу в ринкових умовах.....	288
Ткаченко Н.М., Дем'яненко Т.Є. Якість бухгалтерського обліку: визначення та теоретичні основи його забезпечення.....	292
Stankova Mariya, Hadzhikotev Viktor. Doing accounting for tour operators: some strategic drivers.....	295

Секція 8
**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ,
ПЛАНУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОГРЕСУ**

Гордієнко В.О. Визначення завдань цільових програм методом розстановки пріоритетів.....	298
Заїкін А.А. Застосування економіко-математичних методів для аналізу соціально-економічного розвитку районів Дніпропетровської області.....	300
Рудянова Т.М. Моделювання динаміки розвитку виробництва в умовах нестационарного ринку досконалої конкуренції.....	302
Савельєв І.В. Облачные web-сервисы как составляющие виртуального офиса предприятия.....	305
Таїрова Т.М. Прогнозування виробничого травматизму на ринку праці.....	307
Хрущ Я.В. Моделювання розвитку ринку праці в промислово розвинутому регіоні.....	310
Черевко О.Л. Моделювання формування видатків підприємства.....	313
Чупілко С.І. Аналіз впливу інвестицій на ВВП України.....	316
Чупілко Т.А. Економетричне моделювання в аналізі динаміки та структури державного боргу України.....	318
Milovanovic Slavoljub. Economic impact of electronic government.....	321
Sulov Vladimir. Information technology and economic progress in the globalizing world.....	323
Sulova Snezhana. Web mining for e-commerce intelligence.....	325
Timofeeva Anna. Informational support of shopping centers.....	328

Секція 9
**МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ СУЧАСНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Борздова Т.В. Эффективное управление внешней средой компании – путь к ее успеху.....	331
Кіндій М.В., Малиш Я.В. Проблема стандартизації знань логістичного персоналу.....	334
Комарова К.В. Організаційна культура як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства.....	335
Редина Н.И. Управление знаниями как технология инновационного прорыва.....	337
Сікора О.А. Основні напрями удосконалення адміністративного менеджменту.....	338
Сорока К.О. Управління якістю продукції на підприємствах автомобілебудування.....	340

Шукіс І.З. Деякі аспекти формування першого враження в процесі ділового спілкування.....	343
Ярмош В.В. Аналіз концепцій стилю керівництва.....	345
Schaefer Michael. Increasing efficiency and quality of education in Ukrainian universities.....	348
Vatsov Svetlozar. New marketing paradigm in higher educations management.....	350
Zlateva-Petkova Tsanka. Organizational intelligence as a factor for competitive power of organization.....	354

Секція 10

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ (КРАЇНИ) ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Беркут О.В. Диференціація економічного розвитку регіонів України	356
Бик Л.І. Особливості формування соціально-економічних інтересів регіону.....	358
Горова К.О. Класифікація видів аутсорсингу.....	360
Ковальчук Н.В. Пріоритети інтеграції України.....	363
Ромашук Л.В. Дослідження стану інноваційної діяльності підприємств України.....	365
Пампуха С.І., Табінський В.А. Екологічна складова в системі принципів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.....	367
Тетеринец Т.А. Структурные диспропорции инновационного развития регионов Республики Беларусь.....	369
Черба В.М. Напрями удосконалення механізмів державного управління сферою культури в Україні.....	372
Шенгелия Т.Х. Гармонизация деятельности политических и экономических институтов Грузии с европейскими.....	374
Шермухамедов А.Т. Инновационное развитие Джизакской области Узбекистана в рамках свободной индустриальной зоны.....	377
Юрчишина Л.І. Особливості та проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні.....	379
Balázs Illés. Problems of measuring the concentration of economic activities.....	382
Sidikova Feruza. Innovative risks of small enterprises in northern regions of Uzbekistan.....	385
Tzenova Lubka. VAT act of Bulgaria – problems and results from the last three years.....	387

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ ТА РЕГІОНІВ

Тези

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

А43 **Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку країни та регіонів:** тези Міжнар. наук-практ. інтернет-конференції (Дніпропетровськ, 28 березня 2014 р.). – Дніпропетровськ : ДДФА, 2014. - 400 с.

ISBN 978-966-8866-92-0

У збірнику наведено тези доповідей і виступів, зроблених на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку країни та регіонів», що відбулася 28 березня 2014 року у Дніпропетровській державній фінансовій академії

УДК 332.1:338.24
ББК 65.9(4укр)

Коректори *Л.І. Богун, О.С. Косенко, А.О. Островська*
Технічні редактори *Т.Г. Пунтус, Л.В. Кебал*
Дизайн обкладинки *Т.Г. Пунтус*

Підп. до друку _____ Формат 84x 108¹/₃₂ Папір друк.
Ум.друк.арк. 21,0 Облік.-видав.арк. 28,8 Тираж 150 Замов. № _____

РВВ ДДФА Дільниця оперативного друку. Св. Держкомітету інформ. політики, телебачення та радіомовлення сер. ДК 2126 від 7.03.2005 р.